
Det 19. Kirkemøtet i Den norske kirke
ble holdt i Bergen
fra mandag 4. november til lørdag 9. november 2002.

Møtets forhandlinger fant sted på Grand Hotel Terminus.

Innholdsfortegnelse

ÅPNING AV KIRKEMØTET 2002	4
Åpningsgudstjenesten	4
Åpningsmøtet	4
Festmiddag	4
Generaldebatten	4
Hovedforedraget	4
KONSTITUERING	6
Valg av dirigentskap	6
Innkallingen	6
Sakslisten	6
Talerett for representanter fra Ungdommens kirkemøte	6
Valg av tellekorps	6
Valg av protokollkomité	7
Valg av valgkomité	7
Valg av komitéledere	7
SAKSLISTE	9
KOMITÉINNSTILLINGER OG PLENUMSVEDTAK	10
Sak KM 1/02 Innstilling fra Protokollkomiteen	10
Sak KM 2/02 Valg og oppnevninger	11
Sak KM 3/02 Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2001	25
Sak KM 4/02 Statsbudsjettet 2003 og 2004	29
Sak KM 5/02 Orienteringssaker	35
KM Sak 6/02 Kvalifikasjonskrav for kateket, diakon og kantor	37
Sak KM 7/02 Kyrkjemøtet sin forretningsorden	49
Sak KM 8/02 Gravferdsliturgien	68
Sak KM 9/02 Innstillingen fra Kirkerådets Kirke/stat-utvalg	104
Sak KM 10/02 Den norske kirke - kirke i Europa	128
Sak KM 11/02 Opplysningvesenets fond - evaluering - endring av regelverk	145

DELTAKERE PÅ KIRKEMØTET 2002	149
<i>Komiteenes sammensetning</i>	157
ØVRIGE PROGRAMINNSLAG	162
<i>Morgensamlingene</i>	162
<i>Kulturkveld</i>	162
<i>Avslutningsgudstjenesten</i>	162
TALER, FOREDRAG OG HILSENER	163
<i>Kirkerådsleder Gunvor Kongsviks tale</i>	163
<i>Statsråds Valgerd Svarstad Hauglands hilsen</i>	168
<i>H.M. Kong Haralds tale</i>	171
<i>Kirkerådsdirektør Erling J. Pettersens tale</i>	172
<i>Hovedforedrag ved Erling J. Pettersen</i>	174

ÅPNING AV KIRKEMØTET 2002

Åpningsgudstjenesten

Kirkemøtet 2002 ble åpnet med gudstjeneste i Mariakirken mandag 4. november kl 15.00. Biskop Per Oskar Kjølaas forrettet og holdt talen. Kantor var Otto Christian Odland, og en korggruppe ledet av Bjørn Lien sang. H.M. Kong Harald V deltok i gudstjenesten. Gudstjenesten ble TV-overført.

Åpningsmøtet

Kirkerådets leder Gunvor Kongsvik holdt sin tale under åpningsmøtet mandag 4. november kl 16.45. Talen er gjengitt på side ...

Statsråd Valgerd Svarstad Haugland talte til Kirkemøtet under åpningsmøtet. Talen er gjengitt på side ...

Festmiddag

Kl 18.30 var Kirkemøtets delegater og inviterte gjester samlet til festmiddag. Der var det hilser fra Kirkerådets direktør og H.M. Kongen. Talene er gjengitt på side

Generaldebatten

Generaldebatten fant sted kl. 20.30.
Disse hadde ordet:

Trond Skar Dokka, Ann-Mari Aas, Alex Norbakken, Rolf Steffensen, Odd Bondevik, Thor Strandenæs, Silje Osberg, Kari Sørheim, Knut Lundby, Eivind Arnevåg, Tore Kopperud, Benedicte Aschjem, Alf Rolin, Sigrun Marie Møgedal, Olav Skjevesland, Gunnar Stålsett, Bård Flesjø, Roar Strømme, Lars Erlend Kielland, Arnfinn Mo, Gunnar Heiene, Terje Hærås, Marit Tingelstad, Ole D. Mjøs, Tone B. Aanderaa, Harald Gundersen, Ernst Baasland, Finn Wagle, Tina Strømdal Wik, Dag Landmark, Hans Nic. Nilsen, Gyrid Espeland, Arne Dag Kvamsøe, Sigurd Osberg

Hovedforedraget

Kirkemøtets hovedforedrag ble holdt tirsdag 5. november kl 09.00 av Kirkerådets direktør Erling J. Pettersen. Tema var: "Trosopplæring i en ny tid: Et nasjonalt reformprogram for lokalmenigheten. Visjon og utfordring."

Følgende hadde ordet etter hovedforedraget:

Ole Hagesæther, Kari Sørheim, Roar Strømme, Gunnar Stålsett, Trond Skar Dokka, Gunnar Heiene, Knut Lundby, Øystein I. Larsen, Runar Godø, Ole D. Mjøs, Ann-Mari Aas, Trond Gran, Sigmund Ruud, Ragnhild Hellemo, Sigrun Marie Møgedal, Tormod Engelsen, Hans Nic. Nilsen, Finn Wagle, Ernst Baasland, Siren Eriksen, Bjarne Sveinall, Thor Strandenæs, Olav Skjevesland, Per Oskar Kjølaas.

KONSTITUERING

Saksdokumenter

Dokument 2.1/02	Valg av dirigentskap
Dokument 2.2/02	Valg av tellekorps
Dokument 2.3/02	Valg av protokollkomité
Dokument 2.4/02	Valg av valgkomité
Dokument 2.5/02	Kirkemøtets komitéer – fordeling av medlemmer
Dokument 2.6/02	Valg av komitéledere

Kirkemøtet 2002 ble konstituert under åpningsmøtet mandag 4. november kl. 16.45. Kirkerådets leder, Gunvor Kongsvik, ledet åpningsmøtet fram til dirigentskapet var valgt.

Valg av dirigentskap

Ved skriftlig avstemning ble følgende enstemmig valgt til dirigenter:

Dirigent	Personlig varadirigent
Else Marie Olasveen (hoveddirigent) Hamar	Benedicte Aschjem Borg
Arne Grønningssæter Oslo	Hanna Sødal Nidaros
Ole Jakob Modalsli Borg	Inger Anne Naterstad Oslo

Innkallingen

Innkallingen til årets Kirkemøte 2002 med vedlagte saksdokumenter var sendt deltakerne i forskriftsmessig tid. Kirkemøtet hadde ingen merknader til innkallingen.

Sakslisten

Kirkerådets forslag til saksliste inneholdt 11 saker. Det var ingen forslag til tilføyelser på sakslisten.

Talerett for representanter fra Ungdommens kirkemøte

Dirigentskapet foreslo at de 4 delegatene fra Ungdommens kirkemøte skulle få talerett under Kirkemøtet, samt få rett til å delta i komitéene. Dette fikk Kirkemøtets tilslutning.

Valg av tellekorps

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til tellekorps:

Berit Nyborg (leder)
Rávdná Turi Henriksen
Kristin Frydenlund

Øyvind Tobiassen
Per E. Dehlin

Valg av protokollkomité

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til protokollkomité:

Medlem:	Varamedlem:
Ingmar Areklett Stavanger	Jostein Landrø Nidaros
Helga Marie de Presno Agder	Kjersti Tytingvåg Rogne Møre
Gunnar Tveit Sandvin Sør-Hålogaland	Barbro Høyland Andersen Bjørgvin

Valg av valgkomité

Kirkemøtet ga ved skriftlig avstemming sin tilslutning til følgende forslag til valgkomité:

Medlem:	Varamedlem:
Rolf Steffensen (P) Sør-Hålogaland	Marit Slettum (P) Hamar
Ivar Bjørkås (LT) Nord-Hålogaland	Tone B. Aanderaa (LT) Oslo
Aleksander Knudsen Aasen (L) Møre	Per Christian Vollebæk (L) Borg
Ingunn Rognstad Grutle (L) Hamar	Laura Jåma Renfjell (L) Nidaros
Gyrid Espeland (L) Stavanger	Mari Husan (L) Møre

Valg av komitéledere

Kirkemøtet ga ved skriftlig avstemming sin tilslutning til følgende forslag til komitéledere:

-Komité A:	Eivind Arnevåg
-Komité B:	Tina Strømdal Wik
-Komité C:	Kari Sørheim
-Komité D:	Ådne Berge

-Komité E:
-Komité F:

Arne Dag Kvamsøe
Siren Eriksen

SAKSLISTE

- Sak KM 1/02: Innstilling fra Protokollkomitéen
- Sak KM 2/02: Valg og oppnevninger
- Valg av dirigentskap
 - Valg av tellekorps
 - Valg av protokollkomité
 - Valg av valgkomité
 - Kirkemøtets komitéer – fordeling av medlemmer
 - Valg av komitéledere
 - Valg av Kirkeråd og Kirkerådets leder
 - Valg av Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds leder
 - Valg av Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds leder
 - Oppnevning av varadelegat til LVFs generalforsamling
 - Nominasjon av Den norske kirkes medlem i LVFs råd
 - Nominasjon av Den norske kirkes kandidat til KEKs sentralkomité
 - Valg av medlemmer til Kirkerådets evalueringsnemnd
 - Oppnevning av medlemmer til Norges kristne råd
 - Valg til representantskapet for Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet
- Sak KM 3/02: Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2001
- Sak KM 4/02: Statsbudsjettet 2003 og 2004
- Sak KM 5/02: Orienteringssaker:
- Protokoll Bispemøtet 2001/2002
 - Melding om bispedømmerrådenes tilsetninger 2001/2002 (utgår)
 - Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet. Årsmelding 2001
 - Døvekirkenes fellestråd – Årsmelding 2001
 - Menighetsrådsvalget 2001
 - Protokoll Ungdommens kirkemøte 2002
- Sak KM 6/02: Kvalifikasjonskrav for kateket, diakon og kantor
- Sak KM 7/02: Kyrkjemøtet sin forretningsorden
- Sak KM 8/02: Gravferdsliturgien
- Sak KM 9/02: Innstillingen fra Kirkerådets Kirke/stat-utvalg
- Sak KM 10/02: Den norske kirke – kirke i Europa
- Sak KM 11/02: Opplysningsvesenets fond – Evaluering - Endring av regelverk

KOMITÉINNSTILLINGER OG PLENUMSVEDTAK

Sak KM 1/02 Innstilling fra Protokollkomiteen

Saksdokumenter:

Dokument 1.2/02 Innstilling fra Protokollkomiteen

INNSTILLING FRA PROTOKOLLKOMITEEN

Protokollkomiteen har hatt to møter siden Kirkemøtet 2001.

Medlemmene i Protokollkomiteen har gjennomgått vedtaksprotokollen fra Kirkemøtet 2001 før utsendelse.

Protokollkomiteen har før Kirkemøtet 2002 kontrollert oppfølgingen av vedtakene fra Kirkemøtet 2001. Komiteen har tatt utgangspunkt i protokollene fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd og opplysninger fra de sentralkirkelige råds sekretariat.

På dette grunnlag finner Protokollkomiteen at de tre rådene har fulgt opp Kirkemøtets vedtak på en tilfredsstillende måte.

Sekretariatet har gjennom sine arbeidsrutiner gitt Protokollkomiteen gode arbeidsvilkår.

Plenumsbehandling:

Dirigent: Arne Grønningsæter
Saksordfører: Else Marie Olsveen

Disse hadde ordet:

Else Marie Olsveen.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Innstillingen fra Protokollkomiteen tas til etterretning.

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 2/02 Valg og oppnevninger

Saksdokumenter:

Dokument 2.7/02	Valg av Kirkeråd og Kirkerådets leder
Vedlegg 2.7.1/02	Regler for valg av Kirkeråd
Dokument 2.8/02	Valg av Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds leder
Vedlegg 2.8.1/02	Statutter for Mellomkirkelig råd
Dokument 2.9/02	Valg av Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds leder
Vedlegg 2.9.1/02	Statutter for Samisk kirkeråd
Dokument 2.10/02	Oppnevning av varadelegat til LVFs generalforsamling
Dokument 2.11/02	Nominasjon av Den norske kirkes medlem i LVFs råd
Dokument 2.12/02	Nominasjon av Den norske kirkes kandidat til KEKs sentralkomité
Dokument 2.13/02	Valg av medlemmer til Kirkerådets evalueringsnemnd
Dokument 2.14/02	Oppnevning av medlemmer til Norges kristne råd
Dokument 2.15/02	Valg til representantskapet for Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet

Valg og oppnevninger foreslått av Valgkomitéen:

1. Valg av leder til Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd for perioden 2003-2004
2. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Kirkerådet for perioden 2003-2006
3. Valg av medlemmer og varamedlemmer Mellomkirkelig råd for perioden 2003-2006
4. Valg av Samisk kirkeråd for perioden 2003-2006
5. Oppnevning av varadelegat til LVFs generalforsamling 2003
6. Nominasjon av Den norske kirkes medlem i LVFs råd for neste periode
7. Nominasjon av Den norske kirkes kandidat til KEKs sentralkomité for neste periode
8. Valg av medlemmer til Kirkerådets evalueringsnemnd for perioden 2003-2006
9. Oppnevning av medlemmer til Norges kristne råd for perioden 2003-2006
10. Valg av representantskap til Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet for perioden 2003-2006

Plenumsbehandling

1. Dirigent:	Ole Jakob Modalsli og Arne Grønningsæter
Saksordfører:	Rolf Steffensen
2-4. Dirigent:	Else Marie Olasveen
Saksordfører:	Rolf Steffensen

5-10. Dirigent: Arne Grønningsæter

Disse hadde ordet under valgene:

Rolf Steffensen, Thor Bjarne Bore, Gunvor Kongsvik, Alex Norbakken, Tore Kopperud, Kari Sørheim, Knut Lundby, Berit Helgøy Kloster, Tom Landås, Katinka Solli Schøien Brodin, Ole D. Mjøs, Sigrun Marie Møgedal, Rosemarie Köhn, Oddvar David Andersen, Gunnar Tveit Sandvin, Øystein I. Larsen, Ole Mathis Hetta, Per Oskar Kjølaas, Tormod Engelsviken, Olav Fykse Tveit, Ole Mathis Hetta, Synnøve Brevik, Per Oskar Kjølaas, Odd Bondevik, Mathis Hetta, Silje Osberg, Inger Anne Naterstad, Tina Strømdal Wik, Dag Landmark, Jorund Andersen, Magne Solgård, Arne Grønningsæter, Finn Wagle, Helga Marie de Presno, Odd Bondevik, Arne Dag Kvamsøe.

Stemmegivning og opptelling

Til alle valg var det skriftlig stemmegivning.

Opptelling av valgene under 1, 2, 3 og 4 skjedde under ledelse av valgkomiteens leder Rolf Steffensen. Opptelling av de øvrige valg ble foretatt av tellekorpset. Resultat av valgene ble skriftlig overlevert møtets dirigentskap.

1. VALG AV LEDER TIL KIRKERÅDET, MELLOMKIRKELIG RÅD OG SAMISK KIRKERÅD FOR PERIODEN 2003-2004

Lederkandidatene ble presentert.

VALG AV LEDER TIL KIRKERÅDET FOR PERIODEN 2003-2004

Valgkomitéens forslag til kandidater:

Gunvor Kongsvik
Thor Bjarne Bore

Valgresultat:

Gunvor Kongsvik: 28 stemmer
Thor Bjarne Bore: 55 stemmer

Det ble avgitt 83 stemmer.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Thor Bjarne Bore ble valgt til leder av Kirkerådet for perioden 2003-2004.

VALG AV LEDER TIL MELLOMKIRKELIG RÅD

Valgkomitéens forslag til kandidater:

Ingrid Vad Nilsen
Tor Berger Jørgensen:

Valgresultat:

Ingrid Vad Nilsen: 68 stemmer
Tor Berger Jørgensen: 16 stemmer

Det ble avgitt 84 stemmer.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Ingrid Vad Nilsen ble valgt til leder av Mellomkirkelig råd for perioden 2003-2004

VALG AV LEDER TIL SAMISK KIRKERÅD

Valgkomitéens forslag til kandidat:

Oddvar David Andersen

Valgresultat:

Det ble avgitt 82 stemmer. Enstemmig valgt.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Oddvar David Andersen ble valgt til leder av Samisk kirkeråd for perioden 2003-2004.

2. VALG AV MEDLEMMER OG VARAMEDLEMMER TIL KIRKERÅDET FOR PERIODEN 2003-2006

Rolf Steffensen presenterte kandidatene til Kirkerådet og Mellomkirkelig råd fra bispedømmene.

KANDIDATER TIL KIRKERÅDET FRA BISPEDØMMERÅDENE

Valgresultat:

Det ble avgitt 84 stemmer. 78 stemmer ble godkjent, 6 forkastet.

Oslo:		
Inger Anne Naterstad	P	50
Knut Lundby	L	10
Eivind Arnevåg	L	18
Borg:		
Benedicte Aschjem	L	51
Runar Godø	LT	15
Alf Rolin	L	12
Hamar:		
Marit Slettum	P	57
Dag Landmark	L	10

Marit Tingelstad	L	11
Tunsberg:		
Per L. Kjos	L	52
Siren Eriksen	L	18
Einar Salvesen	P	8
Agder:		
Jorund Andersen	L	64
Terje Hærås	L	11
Bjarne Sveinall	P	3
Stavanger:		
Arne Dag Kvamsøe	P	52
Gyrid Espeland	L	23
Tom Landås	LT	3
Björgvin:		
Oddvar Almenning	L	58
Magne Skjeldal	L	15
Roar Strømme	P	15
Møre:		
Bente Hjertenæs	LT	60
Kjersti Tytingvåg Rogne	L	12
Aleksander Aasen Knudsen	L	6
Nidaros:		
Tina Strømdal Wik	L	66
Ann-Mari Aas	L	8
Håkon Tørring	P	4
Sør-Hålogaland:		
Johanne G. Mikalsen	L	42
Odd Sjøberg	L	7
Rolf Steffensen	P	29
Nord-Hålogaland:		
Alex Norbakken	L	51
Astrid Ø. Skoglund	L	9
Trond Gran	P	18

KANDIDATER TIL KIRKERÅDET PÅ FRITT GRUNNLAG

Tina Strømdal Wik hadde forslag til følgende kandidat i tillegg til valgkomiteens forslag:

Lars Erlend Kielland

Valgresultat:

Det ble avgitt 85 stemmer. Alle stemmer ble godkjent.

Leke:	
Nils-Tore Andersen	0
Ådne Berge	66
Olav Hypher	17
Gunvor Kongsvik	2

Prester:	
Jens Petter Johnsen	32
Svein Malmbekk	49
Lars Erlend Kielland	3

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Kirkerådet 2003-2006 fikk følgende sammensetning:

Oslo:

Inger Anne Naterstad (medlem)

Dag Auli (varamedlem)

Borg:

Benedicte Aschjem (medlem)

Alf Rolin (varamedlem)

Hamar:

Marit Slettum (medlem)

Olav Hofslie (varamedlem)

Tunsberg:

Per L. Kjos (medlem)

Siren Eriksen (varamedlem)

Agder:

Jorund Andersen (medlem)

Terje Hærås (varamedlem)

Stavanger:

Arne Dag Kvamsøe (medlem)

Norodd Stavenjord (varamedlem)

Bjørgvin:

Oddvar Almanning (medlem)

Magne Skjeldal (varamedlem)

Møre:

Bente Hjertenæs (medlem)

Bernt Idar Bøe (varamedlem)

Nidaros:

Tina Strømdal Wik (medlem)
Ann-Mari Aas (varamedlem)

Sør-Hålogaland:
Johanne G. Mikalsen (medlem)
Odd Sjøberg (varamedlem)

Nord-Hålogaland:
Alex Norbakken (medlem)
Astrid Ø. Skoglund (varamedlem)

Lek valgt på fritt grunnlag:
Thor Bjarne Bore (leder)
Olav Hypher (varamedlem)

Lek valgt på fritt grunnlag:
Ådne Berge (medlem)
Gunvor Kongsvik (varamedlem)

Prest valgt på fritt grunnlag:
Svein Malmbekk (medlem)
Jens Petter Johnsen (varamedlem)

Oppnevnt av Bispemøtet:
Preses (medlem)
Visepreses (varamedlem)

VALG AV MEDLEMMER OG VARAMEDLEMMER MELLOMKIRKELIG RÅD FOR PERIODEN 2003-2006

Det ble fremmet forslag fra dirigentskapet om at det ble omvalg på kandidater valgt på fritt grunnlag.

Votering:

84 stemmeberettigede. 24 stemmer for. 56 imot. Forslaget falt.

KANDIDATER TIL MELLOMKIRKELIG RÅD

Valgresultat:

Det var 84 stemmeberettigede. Ingen stemmer ble forkastet.

Oslo:	
Arne Grønningsæter	52
Harald Gundersen	31
Borg:	
Per Christian Vollebæk	63
Magne Solgaard	20

Hamar:	
Ingrid Vad Nilsen	
Live Solberg Presthus	
Tunsberg:	
Randi Moskvil Letmolie	57
Elena Viviana Eika	27
Agder:	
Marita Sørheim	68
Ellen Martha Blaasvær	15
Stavanger:	
Kjetil Aano	73
Aslak Bråtveit	11
Bjørgvin:	
Sissel Vartdal	57
Roar Strømme	27
Møre:	
Helge Aarseth	72
Randi Oksavik Oltedal	11
Nidaros:	
Hanna Sjødal	65
Egil Brende	19
Sør-Hålogaland:	
Ola Smeplass	53
Rolf Steffensen	30
Nord-Hålogaland:	
Trond Gran	66
Rita Opdal Johnsen	17
Kandidater på fritt grunnlag:	
Erlend Rogne	41
Anne Louise Tveter	38

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Mellomkirkelig råd 2003-2006 fikk følgende sammensetning:

Oslo:

Arne Grønningsæter (medlem)

Harald Gundersen (varamedlem)

Borg:

Per Christian Vollebæk (medlem)

Magne Solgaard (varamedlem)

Hamar:

Ingrid Vad Nilsen (medlem)

Live Solberg Presthus (varamedlem)

Tunsberg:

Randi Moskvil Letmolie (medlem)

Elena Viviana Eika (varamedlem)

Agder:

Marita Sørheim (medlem)

Ellen Martha Blaasvær (varamedlem)

Stavanger:

Kjetil Aano (medlem)

Aslak Bråtveit (varamedlem)

Bjørgvin:

Sissel Vartdal (medlem)

Roar Strømme (varamedlem)

Møre:

Helge Aarseth (medlem)

Randi Oksavik Oltedal (varamedlem)

Nidaros:

Hanna Sødal (medlem)

Egil Brende (varamedlem)

Sør-Hålogaland:

Ola Smeplass (medlem)

Rolf Steffensen (varamedlem)

Nord-Hålogaland:

Trond Gran (medlem)

Rita Opdal Johnsen (varamedlem)

Valgt på fritt grunnlag:

Erlend Rogne (medlem)

Anne Louise Tveter (varamedlem)

Oppnevnt av Bispemøtet:

Stavanger biskop (medlem)

Domprosten i Stavanger (varamedlem)

Representant fra Kirkerådet:

Ennå ikke oppnevnt.

VALG AV SAMISK KIRKERÅD FOR PERIODEN 2003-2006

Valgresultat:

Det var 84 stemmeberettigede. Ingen stemmer ble forkastet.

Fra nord-samisk språkområde:

Aslak Anders N. Siri	65
Hans Nic. Nilsen	19
Inga Marie Nordstrand	75
Heidi Anette Walle	6

Fra lule-samisk språkområde:

Oddvar Andersen
Odd Sjøberg

Fra sør-samisk språkområde:

Anna Joma Granefjell	25
Vilmi Perssons Steinfjell	19
Jovna Dunfjell	39

Fra øvrige bispedømmer:

Ingrid Jåma	34
Ester Grossmann	48

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Samisk kirkeråd 2003-2006 fikk følgende sammensetning:

Fra nord-samisk språkområde:

Inga Marie Nordstrand (medlem)
Hans Nic. Nilsen (varamedlem)

Aslak Anders N. Siri (medlem)

Heidi Anette Walle (varamedlem)

Fra lule-samisk språkområde:

Oddvar Andersen (medlem)
Odd Sjøberg (varamedlem)

Fra sør-samisk språkområde:

Jovna Dunfjell (medlem)
Anna Joma Granefjell (varamedlem)

Fra øvrige bispedømmer:

Ingrid Jåma (medlem)
Ester Grossmann (varamedlem)

Oppnevnt av Bispemøtet:

Nord-Hålogaland biskop

OPPNEVNING AV VARADELEGAT TIL LVFS GENERALFORSAMLING

Innstilling fra valgkomiteen:

Kirkemøtet oppnevner Tina Strømdal Wik som varadelegat for Ingeborg Kvammen til Det Lutherske Verdenforbunds generalforsamling i Winipeg i Canada i 2003.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Kirkemøtet oppnevner Tina Strømdal Wik som varadelegat for Ingeborg Kvammen til Det Lutherske Verdenforbunds generalforsamling i Winipeg i Canada i 2003.

Valgt ved akklamasjon.

NOMINASJON AV DEN NORSKE KIRKES MEDLEM I LVFS RÅD FOR KOMMENDE PERIODE

Innstilling fra valgkomiteen:

Kirkemøtet nominerer Helge Aarseth som kandidat til medlem i Det Lutherske Verdensforbund for kommende periode.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Kirkemøtet valgte Helge Aarseth som kandidat til medlem i Det Lutherske Verdensforbund for kommende periode.

Valgt ved akklamasjon.

NOMINASJON AV DEN NORSKE KIRKES KANDIDAT TIL KEKS SENTRALKOMITÉ FOR KOMMENDE PERIODE

Innstilling fra valgkomiteen:

Kirkemøtet nominerer Helen Bjørnøy som Den norske kirkes kandidat til sentralkomiteén for Konferansen av Europeiske Kirker for neste periode.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Kirkemøtet valgte Helen Bjørnøy som Den norske kirkes kandidat til sentralkomiteén for Konferansen av Europeiske Kirker for neste periode.

Valgt ved akklamasjon.

VALG AV MEDLEMMER TIL KIRKERÅDETS EVALUERINGSNEMND FOR PERIODEN 2003-2006

Innstilling fra valgkomiteen:

Følgende personer oppnevnes som medlemmer og varamedlemmer i Kirkerådets evalueringsnemnd for perioden 2003 – 2006:

Medlem: Per L. Kjos Personlig varamedlem: Knut Lundby

Medlem: Kari Sørheim Personlig varamedlem: Bente Hjertenæs

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Følgende personer oppnevnes som medlemmer og varamedlemmer i Kirkerådets evalueringsnemnd for perioden 2003 – 2006:

Medlem: Per L. Kjos Personlig varamedlem: Knut Lundby

Medlem: Kari Sørheim Personlig varamedlem: Bente Hjertenæs

82 stemmeberettigede. Forslaget enstemmig vedtatt.

OPPNEVNING AV MEDLEMMER TIL NORGES KRISTNE RÅD FOR PERIODEN 2003-2006

Innstilling fra valgkomiteen:

Følgende foreslås som Den norske kirkes representanter til rådsmøtet i Norges kristne råd for perioden 2003 – 2006:

Representanter fra bispedømmene:

Representant:	Vararepresentant:	Bispedømme:
Arne Grønningsæter	Anna Grønvik	Oslo
Ragnhild Stranden	Jon Albert Ihlebæk	Borg
Øystein Wang	Lars Erlend Kielland	Hamar
Eirik Andreas Husabø	Sigmund Ruud	Tunsberg
Torbjørn Lied	Kari Bjelland	Agder
Anne Karin Kristensen	Tom Landås	Stavanger
Ørnulf A. Elseth	Sissel Vartdal	Bjørgvin

Signe Hellevik	Christfried Kaul	Møre
Renate Holm Gundersen	Astrid Grude Eikseth	Nidaros
Elin Irgens	Gunhild Sivertsen Sørvig	Sør-Hålogaland
Otto Strand	Ragnhild Hellemo	Nord-Hålogaland

Andre representanter:

Representant:	Vararepresentant:
Kirkerådets leder	Kirkerådets nestleder
Agder biskop	Domprosten i Kristiansand
Mellomkirkelig råds leder	Mellomkirkelig råds nestleder

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Følgende utnevnes som Den norske kirkes representanter til rådsmøtet i Norges kristne råd for perioden 2003 – 2006:

Representanter fra bispedømmene:

Representant:	Vararepresentant:	Bispedømme:
<i>Arne Grønningsæter</i>	<i>Anna Grønvik</i>	<i>Oslo</i>
<i>Ragnhild Stranden</i>	<i>Jon Albert Ihlebæk</i>	<i>Borg</i>
<i>Øystein Wang</i>	<i>Lars Erlend Kielland</i>	<i>Hamar</i>
<i>Eirik Andreas Husabø</i>	<i>Sigmund Ruud</i>	<i>Tunsberg</i>
<i>Torbjørn Lied</i>	<i>Kari Bjelland</i>	<i>Agder</i>
<i>Anne Karin Kristensen</i>	<i>Tom Landås</i>	<i>Stavanger</i>
<i>Ørnulf A. Elseth</i>	<i>Sissel Vartdal</i>	<i>Bjørgvin</i>
<i>Signe Hellevik</i>	<i>Christfried Kaul</i>	<i>Møre</i>
<i>Renate Holm Gundersen</i>	<i>Astrid Grude Eikseth</i>	<i>Nidaros</i>
<i>Elin Irgens</i>	<i>Gunhild Sivertsen Sørvig</i>	<i>Sør-Hålogaland</i>
<i>Otto Strand</i>	<i>Ragnhild Hellemo</i>	<i>Nord-Hålogaland</i>

Andre representanter:

Representant:	Vararepresentant:
<i>Kirkerådets leder</i>	<i>Kirkerådets nestleder</i>
<i>Agder biskop</i>	<i>Domprosten i Kristiansand</i>
<i>Mellomkirkelig råds leder</i>	<i>Mellomkirkelig råds nestleder</i>

82 stemmeberettigede. 81 stemte for forslaget. 1 endring.

VALG AV REPRESENTANTSKAP TIL DEN NORSKE SJØMANNSMISJON/ NORSK KIRKE I UTLANDET FOR PERIODEN 2003-2006

Innstilling fra valgkomiteen:

Kirkemøtet oppnevner følgende til representantskapet for Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet for perioden 2003 – 2006:

Representant:	Vararepresentant:
Sissel Vartdal Bjørgvin	Mari Husan Møre
Dag Landmark Hamar	Siren Eriksen Tunsberg
Trond Gran Nord-Hålogaland	Håkon Tørring Nidaros

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Kirkemøtet oppnevner følgende til representantskapet for Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet for perioden 2003 – 2006:

<i>Representant:</i>	<i>Vararepresentant:</i>
<i>Sissel Vartdal Bjørgvin</i>	<i>Mari Husan Møre</i>
<i>Dag Landmark Hamar</i>	<i>Siren Eriksen Tunsberg</i>
<i>Trond Gran Nord-Hålogaland</i>	<i>Håkon Tørring Nidaros</i>

82 stemmeberettigede. Forslaget enstemmig vedtatt.

Sak KM 3/02 Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2001

Saksdokumenter:

Dokument 3.1/02	Saksorientering
Dokument 3.2/02	Årsmelding for Kirkerådet, Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd 2001
Vedlegg 3.2.1/02	Opplysningsvesenets fond. Årsrapport 2001 (Til orientering).
Dokument 3.3/02	Opplysningsvesenets fond – melding om bruk av midler 2001

INNSTILLING FRA KOMITÉ C:

Saksorientering:

Kirkerådet legger årlig frem en årsmelding for Kirkemøtet til orientering. Mellomkirkelig Råd og Samisk Kirkeråd legger i henhold til statuttene (§ 3) frem en årsmelding for godkjenning. Årsmeldingene er samlet i Årsmelding for de sentralkirkelige råd.

Årsmeldingen er i samsvar med komitémerknader fra Kirkemøtet 1995 lagt opp som en samredigert melding for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.

Den samredigerte melding for 1996 ble behandlet av komitéen på Kirkemøtet 1997. De avga følgende generelle kommentar:

Komitéen konstaterer at oppsettet med en samredigering av de tre rådernes virksomhet fungerer i henhold til de intensjoner som lå til grunn da denne sammenstilling ble bestemt. Meldingen bidrar i sin form til en god oversikt over den samlede virksomhet – og det arbeid som er utført av det enkelte råd.

Komitéen på Kirkemøtet 1999 fremholdt bl.a.:

Det dokumentet som er sendt ut til Kirkemøtets delegater er et for omfattende dokument. Lesevennligheten er fortsatt et problem På denne bakgrunn spør komitéen om det omfanget årsmeldingen her presenteres i, er det beste. Faktadelen bør vurderes lagt inn som et vedlegg, eventuelt utelates helt.

Komitéen bemerker også at meldingen har for få vurderinger og blir for lite problematiserende.

Kirkemøtet 2000 sa seg fornøyd med de endringene som var gjort, men bemerket følgende:

Komitéen vil allikevel påpeke at det fremdeles bør være et mål å gi årsmeldingen en mer kritisk og vurderende form.

Til Kirkemøtet 2001 ble det forsøkt tatt hensyn til Kirkemøtets merknader i den melding som ble lagt fram. I komitéens merknader fra Kirkemøtet 2001 står det:

Komiteén mener den fremlagte årsmeldingen gir et godt og beskrivende bilde av virksomheten i de tre sentralkirkelige rådene. Årsmeldingen er relativt enkel å lese, men det er mulig med betydelige forbedringer hva gjelder den grafiske utformingen. Årsmeldingen speiler også godt "Strategidokument for Den norske kirke 1999 – 2002", vedtatt av Kirkemøtet i 1998. Det bør være en avsluttende "helhetsvurdering av feltet" under alle kapitlene, slik vi finner det i kapitlet om undervisning.

Det er forsøkt tatt hensyn til merknadene i årsmeldingen. I sekretariatet arbeides det med den grafiske utformingen, og det arbeides også med nye rutiner for årsplan og årsmelding der merknadene fra Kirkemøtet 2001 vil bli vektlagt. Dette vil gi ytterligere endringer i Årsmelding 2002.

Årsmeldingen for 2001 vil ha følgende hoveddisposisjon:

I	Helhetsvurdering av de sentralkirkelige råds virksomhet 2001
II	Opplysningsvesenets fond, rapport fra satsingsområde
III	Kirkemøtet 2001
IV	Strategidokument for Den norske kirke 1999 – 2002
V	Vedlegg
	Rådenes sammensetning
	Nemnder og Utvalg
	Sekretariatet
	Representasjon i styrever, råd, utvalg og prosjekter
	Utgivelser og rundskriv
	Uttalelser fra de sentralkirkelige råd
	Rapporter
	Årsmelding fra Kirkens U-landsInformasjon (KUI)

"Opplysningsvesenets fond, rapport og regnskap 2001" vil bli lagt frem som separat vedlegg til årsmeldingen.

Komiteens merknader:

Komiteen takker for det arbeidet som er gjort i de sentralkirkelige råd i 2001.

Komiteen ser på Kirkemøtets behandling av årsmeldingen som en sikring av oppfølgingen av dette arbeidet i forhold til Kirkemøtets oppdrag og "bestilling" gjennom strategi- og planarbeid.

Samtidig ønsker komiteen å peke på faren ved at en behandling av årsmeldingen i rammen av komité og plenum på Kirkemøtet lett kan stå i fare for å bli en vurderingsfri opplisting av mange "hjertesaker". Dette vil ikke stå i forhold til mengden av de nevnte arbeidsområdene og de utførte tiltak i sin helhet. Derfor ønsker komiteen i hovedsak å avstå fra å fremheve enkeltsaker.

Komiteen ønsker å peke på viktigheten av at årsmeldingen i fremtiden tydelig viser i hvilken grad prioriteringer av områder og arbeidsfelt (satsingsområder) er foretatt og fulgt opp i arbeidet i de sentralkirkelige råd. Her oppleves ikke den fremlagte årsmeldingen som tydelig nok. Fremtidige årsmeldinger bør styrkes med en mer overordnet strategisk del, direkte relatert til Kirkemøtets satsingsområder og strategiplan.

Komiteen ønsker at behandlingen av årsmeldingen på Kirkemøtet i større grad blir et viktig ledd i en helhetlig strategi- og planprosess, hvor et tilbakeblikk på det som er utført gir Kirkemøtet mulighet for eventuell kurskorreksjon eller en bekreftelse av fremdrift av vedtatte strategier og satsingsområder fremover.

Å fastholde betydningen av sammenhengen mellom strategiplan, rapport for virksomheten, strategi og satsing fremover er viktig. Likevel må de sentralkirkelige råd kunne vise fleksibilitet ved å ta opp tidsaktuelle utfordringer som dukker opp selv om disse ikke er nevnt av plandokumentet. En slik fleksibilitet viste Kirkerådet ved sitt engasjement i tilknytning til Kirkens Nødhjelps TV-aksjon høsten 2001 og gjennom KISPs uttalelse om HIV /AIDS og menneskerettigheter.

På denne bakgrunnen mener komiteen også at Kirkerådet bør vurdere alle sider av behandlings-prosedyren for årsmeldingen på Kirkemøtet. Komiteen anbefaler at denne behandlingen sees i sammenheng med deler av generaldebatten, protokollkomiteens ”revisorfunksjon” (jfr. Kirkemøtets forretningsorden §3.3) og profileringen av den utførte virksomheten, bl. a. gjennom lederens tale til Kirkemøtet og eventuelle innlegg av lederne for Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd.

Hovedansliggende må være å gi Kirkemøtet best mulige verktøy for å kunne foreta strategiske veivalg.

Komiteen registrerer at årsmeldingen har endret sin form i tråd med de føringer som er gitt i tidligere behandlinger i Kirkemøtet. Komiteen mener at det er viktig at Kirkerådet fortsetter arbeidet med å gjøre dette dokumentet så tilgjengelig og leservennlig som mulig, og at det i tillegg til å være et godt saksdokument blir et godt profileringsdokument med tiltalende grafisk utforming og layout.

Muligens kan dette profileringsdokumentet være et sammendrag av årsmeldingen.

FORSLAG TIL VEDTAK:

På grunnlag av den samredigerte årsmelding 2001 for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd tar Kirkemøtet Kirkerådets melding om virksomheten til orientering og godkjenner meldingen om virksomheten for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.

Plenumsbehandling:

Dirigent: Arne Grønningsæter
Saksordfører: Benedicte Aschjem

Disse hadde ordet:

Tormod Engelsviken, Synnøve Brevik, Benedicte Aschjem, Sigrun Marie Møgedal, Kjos, Helgøy Kloster, Olav Skjevesland, Odd Bondevik, Øystein I. Larsen, Alf Rolin, Per Halstein Nielsen, Gunvor Konsvik,

KIRKEMØTETS VEDTAK:

På grunnlag av den samredigerte årsmelding 2001 for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd tar Kirkemøtet Kirkerådets melding om virksomheten til orientering og godkjenner meldingen om virksomheten for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.

84 stemmeberettigede. Forslaget enstemmig vedtatt.

Sak KM 4/02 Statsbudsjettet 2003 og 2004

Saksdokumenter:

Dokument 4.0/02	Foreløpig saksorientering
Dokument 4.1/02	Saksorientering
Dokument 4.2/02	St. prp. nr.1 (2002-2003) Kultur- og kirke departementet: Programkategori 08.40 Den norske kirke
Dokument 4.3/02	St.meld. nr. 7 (2002-2003) Kultur- og kirke departementet: "Trusopplæring i ei ny tid"

INNSTILLING FRA KOMITÉ B:

Saksorientering:

Regjeringen la i begynnelsen av oktober fram St.prp.nr. 1 (2002-2003) med et samlet forslag til statsbudsjett for det kommende år. Kirke-, utdannings- og forskningskomitéen skal i begynnelsen av desember legge frem komitéinnstillingen. Kirkemøtets prioriteringer ligger som en del av grunnlaget for det forslag som Regjeringen fremmer som bevilgninger til Den norske kirke.

Overføringer til Den norske kirke gis over flere kapitler på Kultur- og kirke departementets budsjett i tillegg til at fellesrådene får kommunale bevilgninger som gis via rammetilskuddet til kommunene fra Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Kirkemøtet drøfter statsbudsjettet hvert år. Kirkemøtet skal ivareta hele Den norske kirkes interesser. Det legges opp til at

Kirkemøtet blir orientert om det fremlagte forslag til statsbudsjett for kommende år, og at

Kirkemøtet drøfter satsinger, prioriteringer og prinsipielle føringer for statsbudsjettet for 2004. Dette blir den viktigste delen av kirkemøtebehandlingen.

Kirkemøtet 2001 var særlig opptatt av økonomien i den lokale kirke. Kirkemøtet anmodet om at tilskuddet til kirkelige formål ble prisjustert til 112 mill. kroner mens Stortinget bevilget 100 mill. kroner for 2002. Det samme er foreslått for 2003. Det er fortsatt et betydelig behov for økte ressurser til den lokale kirke.

På området dåpsopplæring og i forhold til nye preste- og diakonstillinger har Stortinget i løpet av 2002 og Regjeringen i budsjettforslaget for 2003, fulgt opp de forslag som forelå fra Kirkemøtet.

Kirkemøtet var kritisk til at kontingenter til økumeniske organisasjoner ble endret fra en bevilgning over statsbudsjettet til å bli belastet Opplysningsvesenets fond. Videre var Kirkemøtet opptatt av at sikring og vern av eldre kirker og kirkeinventar ikke skulle belastes fondet. Dette er ikke fulgt opp av Stortinget og heller ikke av Regjeringen i forslag til budsjett for 2003.

Kirkerådet har i møter med departementet kjent med at det ved opprettelsen av et felles sekretariat for Kirkerådet og for Mellomkirkelig råd i 1994, ikke fulgte med ressurser til

stillingene i Mellomkirkelig råd. Kirkerådet har drøftet saken med politisk ledelse i departementet. Det at Kirkerådet har måttet dekke opp for disse stillingene gjennom den tildelte rammebevilgning har over tid medført at Kirkerådet har vært nødt til å finansiere en del av sin virksomhet fra prosjektmidler fra Opplysningsvesenets fond. Kirkerådet har bedt om en bevilgning på 2,7 mill. kroner som er utgiftsnivået i 2002, men dette er ikke blitt fulgt opp av Regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2003.

I statsbudsjettet for 2003 er bevilgningene til Den norske kirke økt med 127,1 mill. kroner til 1 023,8 mill. kroner. Dette er en økning på 14,2 % sammenlignet med saldert budsjett 2002.

Det ble i 2002 opprettet 10 diakonstillinger dekket over Opplysningsvesenets fond. Disse er fra 2003 foreslått dekket over statsbudsjettet post 71 Tilskudd til diakoni, undervisning og kirkemusikk.

Kirkerådets virksomhet er i hovedsak videreført som tidligere.

Regjeringen mener at dåpsopplæringen bør styrkes, og har lagt frem St.meld.nr 7 (2002-2003) om "Trusopplæring i ei ny tid". Det er satt av 5 mill. kroner i budsjettet til forsøks- og utviklingstiltak innen opplæringsfeltet og som tilskudd til stillinger innen den kirkelige undervisning. Regjeringens målsetting er at kirkens dåpsopplæring må utvikles og utvides slik at alle landets menigheter skal kunne gi et systematisk og sammenhengende tilbud fra barnet blir døpt til det fyller 18 år.

Regjeringen har som mål å øke bemanningen i Den norske kirke i årene fremover. Departementet har påpekt at dette ikke bare er en utfordring for statsbudsjettet, men også for kommunene og kommunebudsjettene.

Det er også satt av 5 mill. kroner til dekning av utgifter som Den norske kirke har påtatt seg som vertskap for generalforsamlingen til Konferansen av Europeiske Kirker (KEK) i Trondheim i 2003. Vertskommunen er tilgodesett med 0,6 mill. kroner av beløpet til dekning av utgiftene for leie av Nidarøhallen.

Det er heller ikke for 2003 avsatt midler over statsbudsjettet til kontingenter for Norges deltakelse i de nasjonale og internasjonale økumeniske organisasjonene. Disse utgiftene må også i 2003 fortsatt dekkes over Opplysningsvesenets fonds tilskudd til felleskirkelige tiltak.

Komiteens merknader:

Komiteen har merket seg og er glad for at Regjeringen i sitt forslag til budsjett har lagt til grunn hovedmål, satsingsområder og særlige utfordringer som er vedtatt av Kirkemøtet.

Komiteen er videre glad for at Regjeringen fremmer forslag om finansiering av 10 diakonstillinger på statsbudsjettet som ble opprettet med midler fra Opplysningsvesenets fond i 2002. Komiteen ser imidlertid med sterk bekymring på at tilskuddet til undervisning, diakoni og kirkemusikk ikke dekker de økte utgiftene som lønnsoppgjøret og de økte pensjonsutgiftene har medført. Det er her behov for en økt bevilgning på 8 mill. kroner for 2003 for å videreføre dagens aktivitetsnivå.

Komiteen har merket seg at Døvekirkenes fellestråd i sin årsmelding peker på at det i dag er store vedlikeholdsoppgaver som må dekkes innenfor det statlige driftstilskuddet, noe som

tærer sterkt på økonomien til fellelråd og menighet. Det må gjøres en avklaring av ansvaret for bygningsmassen tilknyttet det døvekirkelige arbeidet.

Det er et anliggende i seg selv for kirken og den lokale menighet at kommunen settes i stand til å ivareta sine oppgaver innenfor sentrale områder som skole, barn og unges oppvekstmiljø og helse og sosialtilbud for vanskeligstilte og pleietrengende.

Komiteen vil uttrykke sin bekymring over at kommuneøkonomien mange steder er så dårlig at den tvinger frem nedskjæringer i det kommunale tjenestetilbudet til utsatte grupper.

Denne situasjonen medfører også at mange kommuner har vansker med å gi kirkelig fellelråd det tilstrekkelige økonomiske tilskudd som kirkeloven forutsetter.

Komiteen vil spesielt peke på at det her er stor forskjell mellom kommunene, noe som medfører at det er vanskelig for den lokale kirke å opprettholde et likeverdig tilbud over hele landet. Komiteen vil peke på at en bedret kommuneøkonomi er nødvendig for at også kirken skal få tilstrekkelige bevilgninger til å opprettholde sin virksomhet. Det gjør ikke situasjonen bedre at det direkte tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene over statsbudsjettet heller ikke er blitt prisjustert siden det første gang ble bevilget i 1997.

Komiteen har merket seg at Regjeringen har foreslått statlig overtakelse av prestenes skyss- og telefongodtgjørelse fra fellelrådene. Komiteen er kjent med at mange kommuner har fått redusert rammetilskudd med større beløp enn det utgiftene til skyss- og telefongodtgjørelse har utgjort. Komiteen vil påpeke at tildelingen fra kommunene til de kirkelige fellelrådene likevel ikke må reduseres med større beløp enn det de faktiske utgiftene til prestenes skyss- og telefongodtgjørelse har utgjort.

Komiteen er glad for den vilje til satsing på dåpsopplæring som Regjeringen gir uttrykk for gjennom Stortingsmeldingen "Trusopplæring i ei ny tid". Komiteen gir sin tilslutning til Regjeringens syn, som innebærer at en styrking av kirkens dåpsopplæring er en del av arbeidet med å holde ved like og utvikle Den norske kirke som en levende folkekirke.

Komiteen er glad for at det allerede fra 2003 er satt av 5 mill. kroner i budsjettet til forsøks- og utviklingstiltak innen opplæringsfeltet og som tilskudd til stillinger innen den kirkelig undervisning. Komiteen er enig i at hovedtyngden av de 5 mill bør avsettes til lokale prosjekter og stillinger, men at også noe av midlene må brukes til å planlegge reformen i 2004, slik at denne kan igangsettes fortest mulig.

Komiteen gir sin tilslutning til Regjeringens målsetting om at kirkens dåpsopplæring må utvikles og utvides slik at alle landets menigheter skal kunne gi et systematisk og sammenhengende tilbud fra barnet blir døpt til det fyller 18 år.

Komiteen har merket seg at det legges opp til en budsjettmessig opptrapping på ca 250 mill kroner for gjennomføring av reformen, og at tidsperspektivet for denne opptrappingen er fem til ti år. Komiteen vil understreke at det offentlige oppnevnte utvalget i sin utredning (NOU 2000:26) regnet de økonomiske konsekvensene av sine forslag til rundt 550 mill kroner. Utvalget legger til grunn et opplæringstilbud på 315 timer, som er videreført som en anbefaling i Stortingsmeldingen. Komiteen deler Kirkerådets frykt for at denne reduksjonen kan gå på bekostning av breddeperspektivet i dåpsopplæringstilbudet, og forutsetter at nødvendige bevilgninger blir stilt til disposisjon etter hvert som behovet melder seg.

Komiteen vil understreke nødvendigheten av at de midler som stilles til disposisjon for dåpsopplæringsreformen brukes uavkortet til denne, og ikke brukes for å fylle alle de hull som finnes i et vanskelig kirkebudsjett.

Komiteen er glad for at Regjeringen i St.meld.nr 7 i tillegg til økt satsing på dåpsopplæring, har som mål å øke bemanningen i Den norske kirke ut fra det som fremgår av opptrappingsplanen for kirkelig bemanning. Komiteen mener det ikke er tilstrekkelig at Regjeringen bare vil følge denne opp gjennom statsbudsjettene de nærmeste årene, men at det må settes klare mål for opptrappingen av bemanningen i Den norske kirke i årene fremover når meldingen behandles i Stortinget til våren. Planen viser et behov for ca 2 800 stillinger med et samlet behov for bevilgninger på 1,1 milliarder kroner over ti år.

Komiteen har merket seg at tilskudd til økumeniske organisasjoner heller ikke for 2003 er forslått dekket over statsbudsjettet, men over Opplysningsvesenets fond. Komiteen vil vise til at medlemskap i de økumeniske organisasjonene har en klar parallell til Norges medlemskap i FN, og at bevilgningen til kontingenter derfor bør dekkes over statsbudsjettet.

Komiteen har merket seg at det ikke fulgte med ressurser da Mellomkirkelig råd ble lagt inn under Kirkerådet. Det sentralkirkelige sekretariatet har fem medarbeidere med ansvar for oppgaver som hører inn under Mellomkirkelig råds mandat. Det at Kirkerådet har måttet dekke opp for disse stillingene gjennom rammebevilgningen, har over tid medført at Kirkerådet har vært nødt til å finansiere en del av sin virksomhet fra prosjektmidler fra Opplysningsvesenets fond. Komiteen vil understreke behovet for en bevilgning på 2,7 mill. kroner for at denne virksomheten skal finansieres fullt ut.

Komiteen vil sterkt understreke betydningen av den innsats som Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep gjør for kvinner fra hele landet, og for den kompetanse senteret tilfører kirken. Komiteen ser et klart behov for at driftstilskuddet til senteret økes slik at ytterligere to spesialstillinger blir finansiert over statsbudsjettet. Komiteen vil understreke behovet for at ressurscenteret allerede fra 2003 får et tilstrekkelig driftstilskudd som sikrer driften på mer permanent basis.

Komiteen vil også vise til KM sak 09/02 Innstillingen fra Kirkerådets kirke-/statutvalg hvor Kirkemøtet prioriterer å arbeide videre med spørsmål som kirkeforståelse, en enhetlig kirkelig økonomi, organisering av kirken, samordning av arbeidsgiveransvar og valgordningene i kirken. Komiteen vil understreke behovet for at det ikke bare settes av midler til et offentlig utredningsarbeid, men også til det kirkelige reformarbeidet som må settes i gang.

Komiteen viser til Kirkemøtets vedtak i 2001 hvor en var kritisk til dekning av utgifter til sikring og vern av eldre kirker og kirkeinventar over Opplysningsvesenets fond. Kirkemøtet ba om at det ble gitt bevilgninger til dette over statsbudsjettet. Komiteen vil på nytt understreke behovet for at det etableres en statlig finansieringsordning for sikring og vern av eldre kirker.

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kirkemøtet tar forslaget til statsbudsjett for 2003 til orientering og ber Kirkerådet arbeide videre med å få økt bevilgningen til kirkelige formål for 2003 og 2004. Kirkemøtet er spesielt bekymret over den kritiske økonomiske situasjonen i fellestrådene.

2. Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon arbeide for at fellesrådenes økonomi blir styrket, slik at et tjenestetilbudet i lokalkirken ikke blir bygd ned og medarbeidere blir oppsagt.
3. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for en samlet og målrettet bruk av de 5 mill kroner som er foreslått avsatt til dåpsopplæring i 2003. Kirkemøtet ber Kirkerådet følge opp videre de budsjettmessige konsekvenser som St.meld. nr. 7 "Trusopplæring i ei ny tid" må få.
4. Kirkemøtet ber Kirkerådet følge opp de budsjettmessige konsekvenser som "Opptappingsplan for den kirkelig bemanning" forutsetter.
5. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for at det fra og med budsjettet for 2003 årlig blir bevilget et tilstrekkelig fast driftstilskudd over statsbudsjettet til Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep.
6. Kirkemøtet ber Kirkerådet følge opp bevilgningene til de økumeniske organisasjonene slik at de forpliktelser som medlemskapet i disse organisasjonene medfører, inklusiv utgifter til forberedelser, også blir fulgt opp med tilstrekkelige bevilgninger over statsbudsjettet for 2004 og årene fremover.
7. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for at det gis tilstrekkelige bevilgninger over statsbudsjettet til kirkens eget arbeid med kirkelige reformer.

Plenumsbehandling:

Dirigent: Ole Jakob Modalsli
Saksordfører: Gunnar Heiene

Disse hadde ordet:

Gunnar Heiene, Kjersti Tytingvåg Rogne, Inger Anne Naterstad, Knut Lundby, Rolf Steffensen, Øystein I. Larsen, Harald Gundersen, Sigrun Marie Møgedal, Gunnar Stålsett, Alex Nordbakken, Per L. Kjos, Ådne Berge, Kari Sørheim.

Endringsforslag

Gunnar Stålsett:

Til pkt. 5 i vedtaket:

Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for at det på budsjettet for 2003 årlig blir bevilget.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

Kari Sørheim:

Til pkt. 2 i vedtaket (I stedet for :et godt tjenestetilbud i lokalkirken kan opprettholdes):

.... at fellesrådenes økonomi blir styrkja, tenestetilboda i lokalmiljøa ikkje blir bygd ned og medarbeiderne blir oppsagt.

Forslaget ble tatt inn i komiteens forslag til vedtak.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

1. *Kirkemøtet tar forslaget til statsbudsjett for 2003 til orientering og ber Kirkerådet arbeide videre med å få økt bevilgningen til kirkelige formål for 2003 og 2004. Kirkemøtet er spesielt bekymret over den kritiske økonomiske situasjonen i fellesrådene.*
2. *Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon arbeide for at fellesrådenes økonomi blir styrket, slik at et tjenestetilbudet i lokalkirken ikke blir bygd ned og medarbeidere blir oppsagt.*
3. *Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for en samlet og målrettet bruk av de 5 mill kroner som er foreslått avsatt til dåpsopplæring i 2003. Kirkemøtet ber Kirkerådet følge opp videre de budsjettmessige konsekvenser som St.meld. nr. 7 "Trusopplæring i ei ny tid" må få.*
4. *Kirkemøtet ber Kirkerådet følge opp de budsjettmessige konsekvenser som "Opptrappingsplan for den kirkelig bemanning" forutsetter.*
5. *Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for at det fra og med budsjettet for 2003 årlig blir bevilget et tilstrekkelig fast driftstilskudd over statsbudsjettet til Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep.*
6. *Kirkemøtet ber Kirkerådet følge opp bevilgningene til de økumeniske organisasjonene slik at de forpliktelser som medlemskapet i disse organisasjonene medfører, inklusiv utgifter til forberedelser, også blir fulgt opp med tilstrekkelige bevilgninger over statsbudsjettet for 2004 og årene fremover.*
7. *Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for at det gis tilstrekkelige bevilgninger over statsbudsjettet til kirkens eget arbeid med kirkelige reformer.*

79 stemmeberettigede. Forslaget enstemmig vedtatt.

Sak KM 5/02 Orienteringssaker

Saksdokumenter:

Dokument 5.1/02	Protokoll Bispemøtet 2001/2002
Dokument 5.2/02	Melding om bispedømmerådernes tilsettinger 2001/2002 (Utgår)
Dokument 5.3/02	Den norske Sjømannsmisjon/Dnk i utlandet- årsmelding 2001
Dokument 5.4/02	Døvekirkenes fellesråd – årsmelding 2001
Dokument 5.5/02	Menighetsrådsvalget 2001 – sak til Kirkerådet
Vedlegg 5.5.1/02	Menighetsrådsvalget 2001.Oppsummering av innberetningsskjemaer
Vedlegg 5.5.2/02	Evaluering av soknerådsvalet 2001. NSD-rapport.
Vedlegg 5.5.3/02	Menighetsrådsvalget 2001. Tiltaksplan, utarbeidet mars 2002
Vedlegg 5.5.4/02	Informasjonstiltak ved menighetsrådsvalget 2001. Svar på spørreundersøkelsen
Dokument 5.6/02	Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2002

Plenumsbehandling:

Dirigent: Arne Grønningsæter

SAK KM 5.1/02 PROTOKOLL BISPEMØTET 2001/2002

Disse hadde ordet:

Lars Erlend Kielland, Gunnar Stålsett, Gunvor Kongsvik, Sigurd Osberg, Jens Olav Mæland, Per L. Kjos.

SAK KM 5.3/02 DEN NORSKE SJØMANNSMISJON/DNK I UTLANDET - ÅRSMELDING 2001

Disse hadde ordet:

Ole D. Hagesæther, Ole D. Mjøs, Tormod Engelsen, Sigurd Osberg, Kjell Bertel Nyland.

SAK KM 5.4/02 DØVEKIRKENES FELLESRÅD – ÅRSMELDING 2001

Disse hadde ordet:

Tone B. Aanderaa, Arne Grønningsæter, Anett Christoffersen.

SAK KM 5.5/02 MENIGHETSRÅDSVALGET 2001

Disse hadde ordet:

Erling J. Pettersen, Benedicte Aschjem, Sigrun Møgedal, Einar Salvesen

SAK KM 5.6/02 PROTOKOLL UNGDOMMENS KIRKEMØTE 2002

Disse hadde ordet:

Erling J. Pettersen, Olav Skjevesland, Tina Strømdal Wik, Silje Osberg, Thor Strandenæs, Jorund Andersen, Sigurd Osberg, Ole D. Mjøs, Odd Bondevik, Gunnar Heiene, Randi Oksavik Oltedal, Terje Hærås, Finn Wagle, Roar Strømme, Inger Anne Naterstad.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

Kirkemøtet 2002 tar de fremlagte saker til orientering.

KM Sak 6/02 Kvalifikasjonskrav for kateket, diakon og kantor

Saksdokumenter:

Dokument 6.1/02	Saksorientering
Dokument 6.2/02	Kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for kateket, diakon og kantor
Dokument 6.3/02	Evaluering av kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for kateketer
Dokument 6.4/02	Diakonens tjeneste og utdanning
Dokument 6.5/02	Fremtidige kvalifikasjonskrav for kantorar – eit grunnlagsdokument

INNSTILLING FRA KOMITÉ E:

Saksorientering:

Kvalitetsreform av høyere utdanning

Stortinget vedtok 12. juni 2002 endringer i Lov om universiteter og høyskoler på bakgrunn av St meld nr 27 (2000-2001) Gjør din plikt – Krev din rett: Kvalitetsreform av høyere utdanning. Departementet skriver om denne: "Formålet med reformen er å legge til rette for en kvalitetsheving av utdanningen gjennom en rekke tiltak av innholdsmessig, organisatorisk og økonomisk art." Stortinget fulgte opp med å vedta en ny lov om universiteter og høyskoler (universitetsloven). Lovendringen og nye forskrifter i kjølvannet av denne vil få konsekvenser for alle høyere utdanninger i Norge.

En viktig del av kvalitetsreformen er at det innføres ny gradsstruktur. Den treårige graden bachelor (lavere grad) og den toårige graden master (høyere grad) erstatter de fleste av dagens eksisterende grader og yrkesutdanninger.

Parallelt med det nye gradssystemet erstattes dagens vekttallsystem med et system hvor et fullt studieår vil være normert til 60 studiepoeng (mot i dag 20 vekttall). I praksis innebærer det at en må gjennomføre et studium tilsvarende 180 studiepoeng for graden bachelor og 120 studiepoeng i tillegg for graden master.

Nærmere bestemmelser om bachelorgradens bredde og dybde er overlatt til institusjonene. Bachelorgraden vil bli knyttet til gjennomføringen av bestemte studieprogram som vil inneholde tilstrekkelig fordypning til at det gir opptak på et videreførende masterprogram. Departementet har påpekt at det er viktig å få til en struktur på fagtilbudene som er sammenlignbar mellom institusjoner som har samme fagtilbud. En forutsetter dermed et samarbeid mellom de ulike utdanningsinstitusjonene. Ut over dette gis institusjonene frihet til selv å utforme innholdet i bachelorgraden.

Når det gjelder mastergrad har departementet i egen forskrift skilt mellom tre typer: (1) Videreføring av bachelorgrad (120 studiepoeng som skal være reell faglig fordypning ut over lavere grad), (2) sammenhengende 5-års studium (som er uaktuell i vår sammenheng) og (3) erfaringsbasert mastergrad (som forutsetter en bachelorgrad eller tilsvarende, samt 2-års relevant yrkespraksis, men som ikke innebærer noen faglig fordypning/videreføring i forhold til innholdet i bachelorgraden. Denne mastergraden kan ha 90 eller 120 studiepoeng). Dette

betyr at som hovedregel skal utdanning til graden master være på et høyere nivå enn utdanning til graden bachelor.

Det er under utvikling lærerutdanningsprogram på både bachelor og masternivå ved høgskoler og universiteter.

Flere universiteter og høgskoler innførte det nye gradssystemet allerede i høst (2002), og Stortinget har bestemt at det nye gradssystemet skal være implementert ved alle aktuelle utdanningsinstitusjoner høsten 2003. En vil da ikke kunne ta opp studenter etter gammel ordning. Det medfører at de utdanningsinstitusjoner som ikke allerede har utarbeidet nye undervisningsplaner, må ha disse godkjent før studieåret 2003-04 starter.

For noen studieløp har en likevel valgt å gjøre unntak. Dette gjelder teologistudiet, som skal være et 6-årig studium med en ettårig praktisk-teologisk utdanning integrert (fortsatt cand.theol), musikk og kunsthøgskolen, der en kan gi en 4-årig grunnutdanning som gir graden bachelor og 2 års påbygging som gir master, og allmennlærerutdanningen, som fortsatt skal være 4-årig.

I Den norske kirke vil kvalitetsreformen særlig få konsekvenser for utdanning til prest, diakon, kateket og kantor. Det er Kongen som fastsetter kvalifikasjonskrav for prester (jf Tjenesteordning for menighetsprester), mens "Kirkemøtet fastsetter kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for særskilte stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk" (kirkeoven § 24 c).

Kirkerådets arbeid med saken

Kirkerådet fikk våren 2002 utarbeidet tre betenkninger om kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for henholdsvis kateket, diakon og kantor. I disse betenkningene ble en rekke spørsmål knyttet til kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger drøftet.

Samtidig gjennomførte Kirkerådet en spørreundersøkelse rettet mot utvalgte kateketer, diakoner, kantorer, fellesråd og bispedømmeråd. Målet med undersøkelsen var å kartlegge hvordan gjeldende kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger fungerer i praksis.

I løpet av våren ble det klart at en gjennomgående evaluering av kvalifikasjonskrav og tjenesteordningene ikke lot seg gjennomføre før Kirkemøtet 2002. Samtidig var Kirkerådet klar over kvalitetsreformens krav om innføring av nye studieprogram senest høsten 2003. Både betenkningene og spørreundersøkelsen viser tydelig at det er en nær sammenheng mellom kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger. Tidspresset gjorde det likevel nødvendig å gjennomføre en revisjon av kvalifikasjonskravene nå, og la evalueringen av tjenesteordningene bli liggende. Både betenkningene og spørreundersøkelsen gir like fullt et godt utgangspunkt for senere arbeid med ordningene.

Arbeidet med kvalifikasjonskrav for kateket og diakon

I juni 2002 gjennomførte Kirkerådet en konsultasjon med de kirkelige utdanningsinstitusjonene, yrkesorganisasjonene og Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon (KA). Etter denne utarbeidet Kirkerådet et foreløpig utkast til nye kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger for kateket og diakon. I utkastet ble det foreslått at normalordningen mht kvalifikasjonskrav skal være master, men at en også åpner for en kateket/diakonutdanning på et lavere nivå (bachelor). Videre foreslo en endringer i kvalifikasjonskravene tilpasset det nye gradssystemet (spesifisering av emner og studiepoeng).

Forslaget ble sendt på høring til utdanningsinstitusjonene, bispedømmerådene og KA med svarfrist 15. august. I høringsbrevet ble en særlig bedt om å gi respons på utdanningens lengde og innhold. Svarene varierer mye, og det er vanskelig å trekke noen enhetlig konklusjon. Utdanningsinstitusjonene synes å vektlegge studienes faglige tyngde, at en skal kunne bruke utdanningen også innenfor andre områder (likhet med annen utdanning) og at en skal lage fleksible ordninger for studentene. Flere institusjoner signaliserer også problemer knyttet til en radikal omlegging av dagens ordning, f.eks. ved etablering av helt nye utdanningsplaner. Konklusjon til de fleste utdanningsinstitusjonene er at en ønsker grad på masternivå.

Bispedømmerådene er mindre samstemt. De vektlegger både faglighet, bedre utnyttelse av realkompetanse og fleksibilitet både i ordningene og bruken av disse. Yrkesorganisasjonene anbefaler utdanning på master nivå, mens KA ønsker krav om utdanning på bachelornivå. Flere av høringsinstansene understreker også at kvalifikasjonskravene må sees i sammenheng med resten av tjenesteordningen. En bør derfor være varsom med å gjøre for store endringer nå. Saken bør utredes bedre.

Arbeidet med kvalifikasjonskrav for kantor

Når det gjelder kantorutdanningen valgte Kirkerådet, av tids- og ressursmessige årsaker, ikke å utarbeide egne forslag til nye kvalifikasjonskrav og tjenesteordning. I stedet ble betenkningen om kantortjenesten (dokument 6.5/02) sendt til utdanningsinstitusjonene, KA og yrkesorganisasjonene. Høringsinstansene ble bedt om å ta stilling til utdanningens lengde og hvilke krav det skal stilles til utdanningens innhold.

Kirkerådet har mottatt svar fra utdanningsinstitusjonene, KA og Musikernes Fellesorganisasjon (MFO). I tillegg har en hatt møte med MFO. Utdanningsinstitusjonene signaliserer at de fleste av disse (står for 90% av studenttallet i utøvende utdanninger) legger opp til 4-årig bachelor grad for utøvende musikerutdanning, herunder kirkemusiker. Norges musikkhøyskole påpeker også i sitt svar at "innenfor utøvende musikkutdanning er den internasjonale normalordninga faktisk 4 års grunnutdanning. Det gjelder også i land som bruker bachelor som gradsbetegnelse og som for andre fag har krav om tre års utdanning for å nå graden." Utdanningsinstitusjonene problematiserer samtidig, av tidshensyn, at pedagogikk skal legges inn som fast element i utdanningen

MFO er i sitt svar opptatt av likebehandling av kateketer, diakoner og kantorer og en mener at "Lavere kvalifikasjonskrav for kantorer enn for kateketer og diakoner vil oppfattes å gi et uttrykk for at kirkens musikkjeneste blir nedprioritert og gis lavere status enn tjenesten med undervisning og diakoni." MFO er også opptatt av kirken skal stille krav til utdanningsinstitusjonene om 3-årig bachelor og 5-årig master i stedet for å godta institusjonenes argumenter om 4-årig bachelor.

KA ønsker også for kantorer krav om bachelorgrad og advarer mot å stille krav om 4-årig utdanning.

KOMITEENS MERKNADER:

1. Komiteen konstaterer at Kirkemøtets behandling av saken har sin bakgrunn i kvalitetsreformen for høyere utdanning. Komiteen tar til etterretning at Kirkemøtet 2002 på bakgrunn av de kravene som ligger i kvalitetsreformen må vedta endringer i kvalifikasjonskravene for diakon, kateket og kantor. Komiteen mener likevel det er svært

beklagelig at kvalifikasjonskravene og tjenesteordningene ikke kan behandles samtidig, da de henger nært sammen, og har betydning for de endringer som vil måtte foreligge i saken.

Komiteen vil også understreke viktigheten av at Kirkerådet ved evalueringen av tjenesteordningene innhenter ytterligere erfaringsmateriale fra menighetene.

2. Komiteen vil gjøre oppmerksom på at det kan være vanskelig å avgjøre hvordan kompetansekravene skal defineres. Etter gjeldende tjenesteordninger brukes utdanningens varighet i tid kombinert med fagspesifikke minimumskrav, for en del definert ut fra varighet, for en del ut fra vektallsnormerte studieenheter (grunnfag og mellomfag).

Generelt er komiteen av den oppfatning at utdanningens nivå bør angis ved gradsbetegnelser, snarere enn ved tid. I dagens situasjon er det imidlertid uklart hvordan de forskjellige gradenes faglige profil vil gjenspeiles i det fullstendige gradsnavnet, og det er ikke sikkert at gradsnavnene gir en tilstrekkelig forklaring for hva en gradsbetegnelse inneholder. En bør derfor overveie å kombinere gradsbetegnelse med fagspesifikke minimumskrav, krav som i prinsippet vil kunne innfris både innenfor og utenfor den aktuelle graden.

Komiteen finner det umulig på det nåværende stadium å fremme forslag om ferdig formulerte utdanningskrav, til det er det for mange ting som er i bevegelse. Kirkerådet bemyndiges derfor til, i samsvar med de generelle standpunkt KM vedtar, å ferdigstille de aktuelle formuleringer i tjenesteordningene etter hvert som den utdanningsmessige situasjonen avklares.

3. Komiteen går samlet inn for at kvalifikasjonskravene for kateket og diakon legges på mastergradsnivå. Komiteen mener at disse stillingene krever en kompetanse på dette nivået for å kunne utføre de oppgavene som gjeldende tjenesteordning krever. Når det gjelder kvalifikasjonskravene for kantor, går komiteens flertall inn for at kravet legges på mastergradsnivå. Et mindretall støtter Kirkerådets vedtak, der en stiller krav om graden bachelor for kantorer.

Komiteen ønsker å understreke betydningen av at utdanningen til kirkelige stillinger også gir en kompetanse som kan anvendes i sammenlignbare yrker utenfor kirken.

4. Komiteen vil anbefale at kravene til kateket legges på masternivå. Dette anser komiteen som viktig ved en opptrapping av kirkens dåpsopplæring. Samtidig vil det være nødvendig å utrede mulighetene for stillinger på et lavere utdanningsnivå innenfor undervisningsfeltet.

5. Komiteen vil videre anbefale at kravet for å inneha stilling som diakon legges på masternivå. Tjenesten som diakon krever både en helhetlig fagutdanning innen helse, sosial eller pedagogikk på bachelor-nivå, kristendomskunnskap og praktisk-diakonal utdanning. Påbygningen på bachelor-grad for å oppnå en mastergrad forutsettes å være 120 poeng (2 studieår).

6. Et flertall i komiteen vil anbefale at kravene til kantor legges på masternivå. Komiteen mener at stillingen krever en kompetanse på dette nivået for å kunne utføre de oppgavene som gjeldene tjenesteordning krever. Komiteen mener at en må videreføre ordningen med organist for personer som har annen kvalifikasjon enn master. Masterutdanningen vil kunne være enten 3 + 2 år eller 4 + 2 år.

Et mindretall i komiteen vil anbefale at kravene til kantor skal følge forslaget fra

Kirkerådet med en bachelorgrad . Dette vil kunne medføre at utdanningen kortes ned fra fire til tre år (180 studiepoeng) ved de institusjoner som har kirkemusikkutdanning på tre år. For flertallet av utdanningsinstitusjonene vil det ikke medføre noen endring i utdanningslengden da de har laget sine nye utdanningsprogrammer ut fra fire års utdanning (240 studiepoeng) slik stortingsvedtak har gitt anledning til.

7. Komiteen vil oppfordre utdanningsinstitusjonene til å arbeide for at det utvikles felles undervisningskomponenter i utdanningen for kateket, diakon og kantor. Der det er praktisk mulig bør dette skje ved felles undervisning. Det bør også vurderes om dette kan innbefatte presteutdanningen.
8. Komiteen vil bemerke at både kateketer, diakoner og kantorer vigsles til tjeneste i Den norske kirke. Dette har betydning for hvilke krav som bør stilles til utdanning og hvilken modenhet som bør forventes hos den som skal vigsles.
9. Komiteen ser det som nødvendig med et større mangfold av stillinger og tjenester i kirken, særlig på bakgrunn av den bebudede satsing på dåpsopplæring i Den norske kirke. Komiteen vil derfor be Kirkerådet i samarbeid med utdanningsinstitusjonene om å utrede mulighetene for nye typer stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk som kan legges på lavere nivå enn master, for eksempel bachelor.
10. Komiteen mener det er nødvendig å utarbeide både kriterier og prosedyrer for godkjenning av personer uten tilfredsstillende formell utdanning. Flere ulike typer av kompetanse kan være aktuell for slik vurdering og godkjenning, bl.a. realkompetanse.
11. Komiteen ser det som naturlig at kvalifikasjonskravene evalueres i forut for behandlingen av tjenesteordninger på KM 2005, gjerne i form av en høring blant de berørte tjenestegrupper.

FORSLAG TIL VEDTAK:

12. Med utgangspunkt i gjeldende tjenesteordninger gis Kirkerådet fullmakt til å endre kvalifikasjonskravene for kateket, diakon og kantor slik at kravene lar seg forene med kvalitetsreformen av høyere utdanning. Kirkemøtet legger i hovedsak til grunn at en krever utdanning på masternivå for kateketer, diakoner og kantorer
13. Kirkemøtet forventer at Kirkerådet utarbeider ordninger for kirkelig godkjenning av grader som kvalifiserer til tjeneste som kateket, diakon og kantor.
14. Kirkerådet bes utarbeide kriterier og prosedyrer for godkjenning av personer uten tilfredsstillende formell utdanning, blant annet med realkompetanse (jf. kompetansereformens intensjoner).
15. For å legge til rette for et stillingsmønster som svarer til menighetenes behov, bes Kirkerådet om å utrede ordninger for godkjenning av kirkelig utdanning på lavere nivå enn master innenfor undervisning, diakoni og kirkemusikk. Kirkerådet bes se på dette i sammenheng med det fortsatte arbeidet med en evaluering av gjeldende tjenesteordning for kateket, diakon og kantor. På den bakgrunn skal Kirkerådet legge fram saken for Kirkemøtet 2005.

Plenumsbehandling 1:

Dirigent: Ole Jakob Modalsli
Saksordfører: Ole D. Mjøs

Disse hadde ordet:

Ole D. Mjøs, Sigmund Ruud, Trond Skar Dokka, Jorund Andersen, Gunnar Heiene, Alf Rolin, Trond Gran, Per Oskar Kjølaas, Guri Lise Stavrum, Bente Hjertenæs, Knut Lundby, Hans Nic. Nilsen, Ernst Baasland, Olav Skjevesland, Ingunn Rognstad Grutle, Tina Strømdal Wik, Aslak Bråtveit, Tone B. Aanderaa, Oddvar Almenning, Per-Otto Gullaksen, Siren Eriksen, Laila Riksaasen Dahl.

Endringsforslag

Per Oskar Kjølaas:

Erstatte pkt. 1 i vedtaket:

Med utgangspunkt i gjeldende tjenesteordninger gis Kirkemøtet fullmakt til å endre kvalifikasjonskravene for kateket, diakon og kantor slik at kravene lar seg forene med kvalitetsreformen av høyere utdanning. Kirkemøtet forutsetter at de nye kravene opprettholder det faglige nivå og det faglige innhold som er beskrevet i gjeldende kvalifikasjonskrav, og gjeldende kvalifikasjonskrav skal derfor brukes som målestokk for å vurdere hvilke utdanningstilbud som kvalifiserer til kateket-, diakon og kantor-stillinger.

Kirkemøtet registrerer at det ennå er stor usikkerhet knyttet til gjennomføring og konsekvenser av kvalitetsreformen fra høsten 2003 innenfor de ulike studietilbud. Kirkemøtet har på denne bakgrunn ikke funnet det hensiktsmessig å fastsette bestemte kvalifikasjonskrav med angivelse av en bestemt grad innenfor det nye gradssystemet, Kirkemøtet legger i hovedsak til grunn at en utdanning på master-nivå er ønskelig for å opprettholde gjeldende faglige standard for disse stillingene, men vil likevel ikke utelukke at utdanning/studier med utgangspunkt i bachelor-graden kan tilfredsstille nåværende faglig nivå og –innhold.

Saken ble sendt tilbake til komitéen.

NY INNSTILLING FRA KOMITÉ E:

Saksorientering:

Kvalitetsreform av høyere utdanning

Stortinget vedtok 12. juni 2002 endringer i Lov om universiteter og høyskoler på bakgrunn av St meld nr 27 (2000-2001) Gjør din plikt – Krev din rett: Kvalitetsreform av høyere utdanning. Departementet skriver om denne: "Formålet med reformen er å legge til rette for en kvalitetsheving av utdanningen gjennom en rekke tiltak av innholdsmessig, organisatorisk og økonomisk art." Stortinget fulgte opp med å vedta en ny lov om universiteter og høyskoler (universitetsloven). Lovendringen og nye forskrifter i kjølvannet av denne vil få konsekvenser for alle høyere utdanninger i Norge.

En viktig del av kvalitetsreformen er at det innføres ny gradsstruktur. Den treårige graden bachelor (lavere grad) og den toårige graden master (høyere grad) erstatter de fleste av dagens eksisterende grader og yrkesutdanninger.

Parallelt med det nye gradssystemet erstattes dagens vekttallsystem med et system hvor et fullt studieår vil være normert til 60 studiepoeng (mot i dag 20 vekttall). I praksis innebærer det at en må gjennomføre et studium tilsvarende 180 studiepoeng for graden bachelor og 120 studiepoeng i tillegg for graden master.

Nærmere bestemmelser om bachelorgradens bredde og dybde er overlatt til institusjonene. Bachelorgraden vil bli knyttet til gjennomføringen av bestemte studieprogram som vil inneholde tilstrekkelig fordypning til at det gir opptak på et videreførende masterprogram. Departementet har påpekt at det er viktig å få til en struktur på fagtilbudene som er sammenlignbar mellom institusjoner som har samme fagtilbud. En forutsetter dermed et samarbeid mellom de ulike utdanningsinstitusjonene. Ut over dette gis institusjonene frihet til selv å utforme innholdet i bachelorgraden.

Når det gjelder mastergrad har departementet i egen forskrift skilt mellom tre typer: (1) Videreføring av bachelorgrad (120 studiepoeng som skal være reell faglig fordypning ut over lavere grad), (2) sammenhengende 5-års studium (som er uaktuell i vår sammenheng) og (3) erfaringsbasert mastergrad (som forutsetter en bachelorgrad eller tilsvarende, samt 2-års relevant yrkespraksis, men som ikke innebærer noen faglig fordypning/videreføring i forhold til innholdet i bachelorgraden. Denne mastergraden kan ha 90 eller 120 studiepoeng). Dette betyr at som hovedregel skal utdanning til graden master være på et høyere nivå enn utdanning til graden bachelor.

Det er under utvikling lærerutdanningsprogram på både bachelor- og masternivå ved høgskoler og universiteter.

Flere universiteter og høgskoler innførte det nye gradssystemet allerede i høst (2002), og Stortinget har bestemt at det nye gradssystemet skal være implementert ved alle aktuelle utdanningsinstitusjoner høsten 2003. En vil da ikke kunne ta opp studenter etter gammel ordning. Det medfører at de utdanningsinstitusjoner som ikke allerede har utarbeidet nye undervisningsplaner, må ha disse godkjent før studieåret 2003-04 starter.

For noen studieløp har en likevel valgt å gjøre unntak. Dette gjelder teologistudiet, som skal være et 6-årig studium med en ettårig praktisk-teologisk utdanning integrert (fortsatt cand.theol), musikk og kunsthøgskolen, der en kan gi en 4-årig grunnutdanning som gir graden bachelor og 2 års påbygging som gir master, og allmennlærerutdanningen, som fortsatt skal være 4-årig.

I Den norske kirke vil kvalitetsreformen særlig få konsekvenser for utdanning til prest, diakon, kateket og kantor. Det er Kongen som fastsetter kvalifikasjonskrav for prester (jf Tjenesteordning for menighetsprester), mens "Kirkemøtet fastsetter kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for særskilte stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk" (kirkeoven § 24 c).

Kirkerådets arbeid med saken

Kirkerådet fikk våren 2002 utarbeidet tre betenkninger om kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for henholdsvis kateket, diakon og kantor. I disse betenkningene ble en rekke spørsmål knyttet til kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger drøftet.

Samtidig gjennomførte Kirkerådet en spørreundersøkelse rettet mot utvalgte kateketer, diakoner, kantorer, fellesråd og bispedømmeråd. Målet med undersøkelsen var å kartlegge hvordan gjeldende kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger fungerer i praksis.

I løpet av våren ble det klart at en gjennomgående evaluering av kvalifikasjonskrav og tjenesteordningene ikke lot seg gjennomføre før Kirkemøtet 2002. Samtidig var Kirkerådet klar over kvalitetsreformens krav om innføring av nye studieprogram senest høsten 2003. Både betenkningene og spørreundersøkelsen viser tydelig at det er en nær sammenheng mellom kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger. Tidspresset gjorde det likevel nødvendig å gjennomføre en revisjon av kvalifikasjonskravene nå, og la evalueringen av tjenesteordningene bli liggende. Både betenkningene og spørreundersøkelsen gir like fullt et godt utgangspunkt for senere arbeid med ordningene.

Arbeidet med kvalifikasjonskrav for kateket og diakon

I juni 2002 gjennomførte Kirkerådet en konsultasjon med de kirkelige utdanningsinstitusjonene, yrkesorganisasjonene og Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon (KA). Etter denne utarbeidet Kirkerådet et foreløpig utkast til nye kvalifikasjonskrav og tjenesteordninger for kateket og diakon. I utkastet ble det foreslått at normalordningen mht kvalifikasjonskrav skal være master, men at en også åpner for en kateket/diakonutdanning på et lavere nivå (bachelor). Videre foreslo en endringer i kvalifikasjonskravene tilpasset det nye gradssystemet (spesifisering av emner og studiepoeng).

Forslaget ble sendt på høring til utdanningsinstitusjonene, bispedømmerådene og KA med svarfrist 15. august. I høringsbrevet ble en særlig bedt om å gi respons på utdanningens lengde og innhold. Svarene varierer mye, og det er vanskelig å trekke noen enhetlig konklusjon. Utdanningsinstitusjonene synes å vektlegge studienes faglige tyngde, at en skal kunne bruke utdanningen også innenfor andre områder (likhet med annen utdanning) og at en skal lage fleksible ordninger for studentene. Flere institusjoner signaliserer også problemer knyttet til en radikal omlegging av dagens ordning, f.eks. ved etablering av helt nye utdanningsplaner. Konklusjon til de fleste utdanningsinstitusjonene er at en ønsker grad på masternivå.

Bispedømmerådene er mindre samstemt. De vektlegger både faglighet, bedre utnyttelse av realkompetanse og fleksibilitet både i ordningene og bruken av disse. Yrkesorganisasjonene anbefaler utdanning på master nivå, mens KA ønsker krav om utdanning på bachelornivå. Flere av høringsinstansene understreker også at kvalifikasjonskravene må sees i sammenheng med resten av tjenesteordningen. En bør derfor være varsom med å gjøre for store endringer nå. Saken bør utredes bedre.

Arbeidet med kvalifikasjonskrav for kantor

Når det gjelder kantorutdanningen valgte Kirkerådet, av tids- og ressursmessige årsaker, ikke å utarbeide egne forslag til nye kvalifikasjonskrav og tjenesteordning. I stedet ble betenkningen om kantortjenesten (dokument 6.5/02) sendt til utdanningsinstitusjonene, KA og

yrkesorganisasjonene. Høringsinstansene ble bedt om å ta stilling til utdanningens lengde og hvilke krav det skal stilles til utdanningens innhold.

Kirkerådet har mottatt svar fra utdanningsinstitusjonene, KA og Musikernes Fellesorganisasjon (MFO). I tillegg har en hatt møte med MFO. Utdanningsinstitusjonene signaliserer at de fleste av disse (står for 90% av studenttallet i utøvende utdanninger) legger opp til 4-årig bachelorgrad for utøvende musikerutdanning, herunder kirkemusiker. Norges musikkhøyskole påpeker også i sitt svar at "innenfor utøvende musikkutdanning er den internasjonale normalordninga faktisk 4 års grunnutdanning. Det gjelder også i land som bruker bachelor som gradsbetegnelse og som for andre fag har krav om tre års utdanning for å nå graden." Utdanningsinstitusjonene problematiserer samtidig, av tidshensyn, at pedagogikk skal legges inn som fast element i utdanningen

MFO er i sitt svar opptatt av likebehandling av kateketer, diakoner og kantorer og en mener at "Lavere kvalifikasjonskrav for kantorer enn for kateketer og diakoner vil oppfattes å gi et uttrykk for at kirkens musikkjeneste blir nedprioritert og gis lavere status enn tjenesten med undervisning og diakoni." MFO er også opptatt av kirken skal stille krav til utdanningsinstitusjonene om 3-årig bachelor og 5-årig master i stedet for å godta institusjonenes argumenter om 4-årig bachelor.

KA ønsker også for kantorer krav om bachelorgrad og advarer mot å stille krav om 4-årig utdanning.

KOMITEENS MERKNADER:

16. Komiteen konstaterer at Kirkemøtets behandling av saken har sin bakgrunn i kvalitetsreformen for høyere utdanning. Komiteen tar til etterretning at Kirkemøtet 2002 på bakgrunn av de kravene som ligger i kvalitetsreformen må vedta endringer i kvalifikasjonskravene for diakon, kateket og kantor. Komiteen mener likevel det er svært beklagelig at kvalifikasjonskravene og tjenesteordningene ikke kan behandles samtidig, da de henger nært sammen, og har betydning for de endringer som vil måtte foreligge i saken.

Komiteen vil også understreke viktigheten av at Kirkerådet ved evalueringen av tjenesteordningene innhenter ytterligere erfaringsmateriale fra menighetene og andre aktuelle høringsinstanser.

17. Komiteen vil gjøre oppmerksom på at det kan være vanskelig å avgjøre hvordan kompetansekravene skal defineres. Etter gjeldende tjenesteordninger brukes utdanningens varighet i tid kombinert med fagspesifikke minimumskrav, for en del definert ut fra varighet, for en del ut fra vektallnormerte studieenheter (grunnfag og mellomfag).

Generelt er komiteen av den oppfatning at utdanningens nivå bør angis ved gradsbetegnelser, snarere enn ved tid. I dagens situasjon er det imidlertid uklart hvordan de forskjellige gradenes faglige profil vil gjenspeiles i det fullstendige gradsnavnet, og det er ikke sikkert at gradsnavnene gir en tilstrekkelig forklaring for hva gradene inneholder. En bør derfor overveie å kombinere gradsbetegnelse med fagspesifikke minimumskrav, krav som i prinsippet vil kunne innfris både innenfor og utenfor den aktuelle graden.

Komiteen finner det umulig på det nåværende stadium å fremme forslag om ferdig formulerte utdanningskrav, til det er det for mange ting som er i bevegelse. Kirkerådet bemyndiges derfor til, i samsvar med de generelle standpunkt Kirkemøtet vedtar, å ferdigstille de aktuelle formuleringer i tjenesteordningene etter hvert som den utdanningsmessige situasjonen avklares.

18. Komiteen går inn for at kvalifikasjonskravene for kateket, diakon og kantor legges på mastergradsnivå. Komiteen mener at disse stillingene krever en kompetanse på dette nivået for å kunne utføre de oppgavene som gjeldende tjenesteordninger krever.

Komiteen ønsker å understreke betydningen av at utdanningen til kirkelige stillinger også gir en kompetanse som kan anvendes i sammenlignbare yrker utenfor kirken.

19. Komiteen vil anbefale at kravene til kateket legges på masternivå. Dette anser komiteen som viktig ved en opptrapping av kirkens dåpsopplæring. Samtidig vil det være nødvendig å utrede stillinger med mindre omfattende utdanningskrav innenfor undervisningsfeltet.
20. Komiteen vil videre anbefale at kravet for å inneha stilling som diakon legges på masternivå. Tjenesten som diakon krever både en helhetlig fagutdanning innen helse, sosial eller pedagogikk på bachelor-nivå, kristendomskunnskap og praktisk-diakonal utdanning. Påbygningen på bachelor-grad for å oppnå en mastergrad forutsettes å være 120 studiepoeng (2 studieår).
21. Komiteen vil anbefale at kravene til kantor legges på masternivå. Komiteen mener at stillingen krever en kompetanse på dette nivået for å kunne utføre de oppgavene som gjeldende tjenesteordning krever. Komiteen mener at en må videreføre ordningen med organist for personer som har annen kvalifikasjon enn master.
22. Komiteen vil oppfordre utdanningsinstitusjonene til å arbeide for at det utvikles felles undervisningskomponenter i utdanningen for kateket, diakon og kantor. Der det er praktisk mulig, bør dette skje ved felles undervisning. Det bør også vurderes om dette kan innbefatte presteutdanningen.
23. Komiteen vil bemerke at både kateketer, diakoner og kantorer vigsles til tjeneste i Den norske kirke. Dette har betydning for hvilke kompetansekrav som bør stilles.
24. Komiteen ser det som nødvendig med et større mangfold av stillinger og tjenester i kirken, særlig på bakgrunn av den bebudede satsing på dåpsopplæring i Den norske kirke. Komiteen vil derfor be Kirkerådet i samarbeid med utdanningsinstitusjonene om å utrede nye typer stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk med mindre omfattende utdanningskrav.
25. Komiteen mener det er nødvendig å utarbeide både kriterier og prosedyrer for godkjenning av personer uten tilfredsstillende formell utdanning. Flere ulike typer av kompetanse kan være aktuell for slik vurdering og godkjenning, bl.a. realkompetanse.

FORSLAG TIL VEDTAK:

26. Med utgangspunkt i gjeldende tjenesteordninger gis Kirkerådet fullmakt til å endre kvalifikasjonskravene for kateket, diakon og kantor slik at kravene lar seg forene med

kvalitetsreformen av høyere utdanning. Kirkemøtet registrerer at det ennå er stor usikkerhet knyttet til gjennomføring og konsekvenser av kvalitetsreformen fra høsten 2003 innenfor de ulike studietilbud, men Kirkemøtet legger i hovedsak til grunn at en krever utdanning på masternivå for kateketer, diakoner og kantorer.

27. Kirkemøtet forventer at Kirkerådet utarbeider ordninger for kirkelig godkjenning av grader som kvalifiserer til tjeneste som kateket, diakon og kantor.
28. Kirkerådet bes utarbeide kriterier og prosedyrer for godkjenning av personer uten en utdanning som svarer til tjenesteordningens kvalifikasjonskrav. Slik godkjenning kan tenkes på grunnlag av annen utdanning eller på grunnlag av realkompetanse i tråd med kompetansereformens intensjoner.
29. For å legge til rette for et stillingsmønster som svarer til menighetenes behov, bes Kirkerådet om å utrede ordninger for godkjenning av kirkelig utdanning på lavere nivå enn master innenfor undervisning, diakoni og kirkemusikk og å vurdere forholdet mellom sentral og lokal regulering av slike stillinger. Kirkemøtet ønsker en orientering om fremdriften i denne saken på Kirkemøtet 2003.
30. Kirkerådet bes fortsette arbeidet med en evaluering av gjeldende tjenesteordning for kateket, diakon og kantor. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å legge saken frem for Kirkemøtet 2005.

Plenumsbehandling 2:

Dirigent: Ole Jakob Modalsli
Saksordfører: Ole D. Mjøs

Disse hadde ordet:

Ole Jakob Modalsli, Odd Bondevik, Per Oskar Kjølås, Bente Hjertenæs, Gunnar Stålsett, Gunvor Kongsvik, Per Christian Vollebæk, Runar Godø; Knut Lundby, Trond Skard Dokka, Sigmund Ruud,

Endringsforslag

Per Christian Vollebæk

Til pkt. 4 i vedtaket:

Stryke "kirkelig" slik at setningen lyder:

"For å legge til rette for et stillingsmønster som svarer til menighetenes behov, bes KR om å utrede ordninger for godkjenning av utdanning på lavere nivå."

Komitéen tok dette forslaget med i vedtaket.

Sigmund Ruud:

Punkt 4 strykes i forslag til vedtak.

Forslaget falt.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

- 1. Med utgangspunkt i gjeldende tjenesteordninger gis Kirkerådet fullmakt til å endre kvalifikasjonskravene for kateket, diakon og kantor slik at kravene lar seg forene med kvalitetsreformen av høyere utdanning. Kirkemøtet registrerer at det ennå er stor usikkerhet knyttet til gjennomføring og konsekvenser av kvalitetsreformen fra høsten 2003 innenfor de ulike studietilbud, men Kirkemøtet legger i hovedsak til grunn at en krever utdanning på masternivå for kateketer, diakoner og kantorer.*
- 2. Kirkemøtet forventer at Kirkerådet utarbeider ordninger for kirkelig godkjenning av grader som kvalifiserer til tjeneste som kateket, diakon og kantor.*
- 3. Kirkerådet bes utarbeide kriterier og prosedyrer for godkjenning av personer uten en utdanning som svarer til tjenesteordningens kvalifikasjonskrav. Slik godkjenning kan tenkes på grunnlag av annen utdanning eller på grunnlag av realkompetanse i tråd med kompetansereformens intensjoner.*
- 4. For å legge til rette for et stillingsmønster som svarer til menighetenes behov, bes Kirkerådet om å utrede ordninger for godkjenning av utdanning på lavere nivå enn master innenfor undervisning, diakoni og kirkemusikk og å vurdere forholdet mellom sentral og lokal regulering av slike stillinger. Kirkemøtet ønsker en orientering om fremdriften i denne saken på Kirkemøtet 2003.*
- 5. Kirkerådet bes fortsette arbeidet med en evaluering av gjeldende tjenesteordning for kateket, diakon og kantor. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å legge saken frem for Kirkemøtet 2005.*

80 stemmeberettigede. Forslaget enstemmig vedtatt.

Sak KM 7/02 Kyrkjemøtet sin forretningsorden

Saksdokument:

Dokument 7.1/02	Saksorientering
Dokument 7.2/02	Kyrkjemøtet sin forretningsorden m/ forslag til endringar
Dokument 7.3/02	Ungdommens kyrkjemøte – mandat og funksjon.
Vedlegg 7.3.1/02	Protokoll frå Ungdommens kyrkjemøte, sak 09/02

INNSTILLING FRÅ KOMITÉ B

Saksutgreiing:

Kyrkjerådet har lagt fram for Kyrkjemøtet framlegg om ei rekkje endringar i Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Dei fleste endringane er eit forsøk på å gjere regelverket meir oversiktleg og lettare tilgjengeleg. I tillegg har ein kome med framlegg til fleire endringar for å sikre ung representasjon og innverknad i Kyrkjemøtet. Dette er gjort dels etter vedtak i Kyrkjemøtet 2001 og dels etter innspel frå Ungdommens kyrkjemøte 2002. Til sist har Kyrkjerådet og vurdert nokre prinsipielle spørsmål knytt til habilitet, representasjon og korleis ein kan ivareta mindretal i kyrkjelege organ, jf KM 8/01.

Dei mindre endringane i framlegget er for det meste redigering og forenklingar. Ein foreslår nokre nye formuleringar, flytting av einskilde paragrafar, endring av namn og titlar ol. Desse endringane vert gjennomgått nedanfor saman med komiteen sine merknader.

Ung representasjon og råderett i ulike organ i Den norske kyrkja har vore ei viktig sak både for Kyrkjemøtet, Kyrkjerådet og Ungdommens kyrkjemøte. Som eit ledd i dette arbeidet vedtok Kyrkjemøtet 2001 ei endring i forretningsorden (§ 1-2, fjerde ledd) kor ein sa at 4 representantar frå Ungdommens kyrkjemøte skal inviterast til å vere til stades på Kyrkjemøtet. Både i 2001 og 2002 fekk desse representantane talerett i starten av møtet, jf § 3-3 sjette ledd. Kyrkjemøtet 2001 bad og Kyrkjerådet utgreie kva endringar i kyrkjelova som må til for at representantane frå Ungdommens kyrkjemøte skal få status som ordinære delegatar.

Ungdommens kyrkjemøte 2002 handsama også spørsmål knytt til Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Ein vedtok at dei 4 representantane for Ungdommens kyrkjemøte som deltek på Kyrkjemøtet bør få status som ordinære medlemmer av Kyrkjemøtet, dvs. med tale-, forslags- og stemmerett. Vidare vedtok møtet at Ungdommens kyrkjemøte også burde få rett til å melde saker for Kyrkjemøtet.

Kyrkjerådet har i si utgreiing om saka konkludert med at det er naudsynt med ei endring av kyrkjelova for at representantane frå Ungdommens kyrkjemøte skal få fulle rettar som delegatar til Kyrkjemøtet. Det er difor Stortinget som må gjere vedtak om dette.

Kyrkjerådet har i si saksutgreiing lagt vekt på at ungdom primært skal ha medråderett gjennom ordinære val og oppnemningar til ulike råd, møte og utval i kyrkja. Ungdom bør vere synlege, kunne høyrast og vere med i organ der avgjerder blir fatta, og dei bør vere medlemmer på det same grunnlaget som andre. Ein bør derfor primært arbeide målretta for å styrke ungdomsrepresentasjonen på Kyrkjemøtet gjennom vala til bispedømmeråd. Det er ikkje ønskjeleg å opne opp for at ungdom som ei av mange "særgrupper" i Den norske kyrkja

får etablert egne ”vegar” inn til representasjon på Kyrkjemøtet. Dette kan føre til at også andre ”særgrupper” vil fremje krav om særlege representasjonsordningar på Kyrkjemøtet. Kyrkjerådet har difor ikkje gått inn for å foreslå at kyrkjelova vert endra på dette punktet.

Kyrkjerådet har heller ikkje rådd til at representantane frå Ungdommens Kyrkjemøte skal få forslagsrett, sjølv om dette er mogeleg utan å gjere endringar i kyrkjelova. Ein grunnjev dette med at det generelt er lite tilrådeleg å gi andre enn medlemmer av Kyrkjemøtet forslagsrett. Delegatar med forslagsrett, men ikkje stemmerett, kan tvinge fram røystingar som Kyrkjemøtet sjølv ikkje ønskjer. Forslagsstillaren vil ikkje delta i eller ha ansvar for resultatet av slike røystingar. Forslagsrett utan stemmerett kan også gjere gjennomføring av møte vanskelege. Kyrkjerådet er merksam på at dei same argumenta kan nyttast til å ta ifrå representantane for dei teologiske fakulteta deira forslagsrett, men ein har valt å ikkje gjere framlegg om dette no.

Når det gjeld talerett, har Kyrkjerådet funne det tenleg at representantane frå Ungdommens kyrkjemøte får dette gjennom eiga føresegn i forretningsorden. Kyrkjerådet har også, etter framlegg frå Ungdommens kyrkjemøte, gått inn for at Ungdommens kyrkjemøte skal få høve til å fremje saker til handsaming i Kyrkjemøtet.

Til sist i saksutgreiinga frå Kyrkjerådet har ein drøfta tre prinsipielle spørsmål: Representasjon til Kyrkjemøte, habilitet og omsyn til mindretal i kyrkjelege organ. Kyrkjerådet konkluderer med at det er grunn til å vere atterhalden med å gje talerett (og forslagsrett) til personar som ikkje er medlemmer av Kyrkjemøtet ved generelle reglar. Difor gjer ein framlegg om å endre forretningsorden slik at den særlege taleretten for representantane frå Sjømannsmisjonen/Norsk kyrkje i utlandet og det døvekyrkjelege arbeidet fell bort. Ein finn det elles ikkje tenleg å ta inn ytterlegare reglar om habilitet i Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Når det gjeld omsyn til mindretal i kyrkjelege organ, jf KM 8/01, har Kyrkjerådet ikkje kome med framlegg om endringar no, men ynskjer at det vert arbeid vidare med desse problemstillingane.

KOMITEEN SINE MERKNADER:

Komiteen har valt å følgje same struktur i sine merknader som Kyrkjerådet gjorde i si saksutgreiing. Ein vil difor starte med spørsmål knytt til unge sin representasjon på Kyrkjemøtet. Deretter vil ein gjennomgå nokre mindre endringar i forretningsordenen før ein avsluttar med å kommentere dei prinsipielle spørsmåla som er stilt i sakspapira.

Representasjon av unge på Kyrkjemøtet

Ein samstemd komité vil uttrykkje stor glede og takksemnd over det engasjement unge viser i vår kyrkje både her på Kyrkjemøtet, på Ungdommens kyrkjemøte og i dei mange små og store arbeidslag i kyrkja lokalt, regionalt og sentralt. Det er viktig at unge menneske kjenner seg verdsett og til nytte i kyrkja vår, men komiteen vil leggje like stor vekt på det dei unge har å tilføre av kompetanse, erfaring og fornying i ulike samanhengar i kyrkja. Kyrkja har stor nytte av dei unge sine bidrag på alle nivå.

Med dette som utgangspunkt ynskjer komiteen å framheve målet om minst 20% representasjon av unge under 30 år i alle kyrkjelege råd. Komiteen vil difor oppmode Kyrkjerådet og bispedømeråda til å arbeide målretta for å oppnå betre ungdomsrepresentasjon ved neste val av bispedømeråd.

Komiteen er samd med Kyrkjerådet som seier at unge primært skal ha medråderett gjennom ordinære val og oppnemningar. Men så lenge valordningar og praksis ved oppnemningar ikkje gjev dei ynskte resultata, er det naudsynt å sikre ung representasjon på andre måtar. Komiteen ser at det innanfor gjeldande lovverk vanskeleg let seg gjere å gje representantar frå Ungdommens kyrkjemøte fulle rettar som medlemmer av Kyrkjemøtet. Fleire av komiteen sine medlemmer ynskjer prinsipielt at desse representantane vert fullverdige medlemmer av Kyrkjemøtet, men ein har valt ikkje å fremje denne saka no.

Fleirtalet i komiteen ynskjer likevel at representantane for Ungdommens kyrkjemøte skal få både tale- og forslagsrett. Ein grunngev dette dels ved at talerett utan forslagsrett er for lite forpliktande, dels ved at utvida rettar for ungdom kan vere stimulerande og inspirerande for andre unge menneske i kyrkja og dels ved at det ikkje bør gjelde andre reglar for representantane for Ungdommens kyrkjemøte enn for representantane frå dei teologiske fakulteta. Komiteen vil difor rå til at ein endrar § 1-2 fjerde ledd siste punktum slik: ”4 representantar fra Ungdommens kirkemøte inviteres til å delta på Kirkemøtet, herunder komitémøtene, med tale- og forslagsrett.”

Eit mindretal i komiteen seier seg samd med Kyrkjerådet si vurdering om at fire representantar frå Ungdommens kyrkjemøte får talerett i plenum og komitear.

Komiteen vil vidare slutte seg til framlegget om å endre § 2-1 slik at også Ungdommens kyrkjemøte får rett til å melde saker til handsaming i Kyrkjemøtet. Ei slik ordning er med på å auke statusen til Ungdommens kyrkjemøte og samstundes opne for at Kyrkjemøtet kan få viktige impulsar frå ungdommen.

Mindre endringar i forretningsorden

Komiteen har drøfta framlegga til mindre endringar i forretningsorden som Kyrkjerådet har fremja, og komiteen gjev si støtte til desse. Komiteen vil ikkje grunnge dette på nytt, men syner til framlegg til vedtak der alle endringane er presenterte.

Komiteen vil i tillegg gjere framlegg om nokre fleire mindre endringar, i hovudsak av språkleg karakter. Desse vert kommenterte nedanfor:

I forretningsordenen veksler ein mellom omgrepa ”dirigent, dirigentene, dirigentskap og møteleder”. Komiteen gjer framlegg om at ein nyttar omgrepet ”dirigentskap” ved dei fleste høve. Dette får innverknad på §§ 3-2, 3-3, 7-2, 8-1 og 8-2. I alle desse paragrafane vert omgrepet dirigentskap/dirigentskapet nytta i staden for andre tilsvarande omgrep.

§ 1-2

Ein bør nytte omgrepet ”leder” i staden for ”formann” i heile forretningsorden, difor gjer komiteen framlegg om å endre første ledd slik: ”Kirkerrådet v/leder innkaller medlemmene...”

§ 1-4

Komiteen vil endre første ledd slik: ”Kirkemøtet et åpent, men kan vedta å holde lukkede samlinger. Vedtak om dette fattes med alminnelig flertall.” Komiteen grunngev dette med at Kyrkjemøtet ikkje berre er ope for pressa, men for alle. Det verkar difor ulogisk at ein berre nemner pressa i forretningsordenen. I prinsippet er det ikkje naudsynt å seie at møtet er ope, men det kan vere eit viktig signal ein ønskjer å gje allmenta.

§ 5-5

Komiteen har drøfta dei to siste ledda i paragrafen og finn det tenleg å kome med framlegg om visse språklege endringar som klargjer innhaldet i paragrafen. Tredje ledd vert endra til: ”Innstillingar underteignes av vedkommende komitéleder og saksordfører der hvor slik er valgt.” Fjerde ledd vert endra slik: ”Det redegjøres for komitéinnstillingen i plenum av saksordfører eller annet medlem av komiteen. I saker hvor komiteen er delt, ...

§ 7-2

Gjeldande forretningsorden nyttar i denne paragrafen omgrepet ”møteleder”. I samsvar med det som er sagt ovanfor, vil komiteen gjere framlegg om ei språkleg endring slik at første leddet vert endra slik: ”Dersom en dirigent ønsker å delta i diskusjonen, skal vedkommende gjøre dette fra talerstolen mens et annet medlem av dirigentskapet leder møtet.”

Nokre prinsipielle spørsmål

Kyrkjerådet har gjort framlegg om å endre § 1-2 fjerde ledd slik at representantar frå Sjømannsmisjonen/Norsk kyrkje i utlandet og det døvekyrkjelege arbeidet misser taleretten sin i saker som omhandlar eiga verksemd. Komiteen ser det som eit uheldig signal å fjerne taleretten frå desse organisasjonane samstundes som ein gjev dei unge meir innverknad i Kyrkjemøtet. Komiteen vil difor ikkje råd til at taleretten for desse organisasjonane vert fjerna frå forretningsordenen.

Komiteen finn det, i likskap med Kyrkjerådet, ikkje tenleg å ta inn ytterlegare reglar om habilitet i Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Komiteen vil heller ikkje gjere framlegg om endringar som tek særleg omsyn til mindretal i kyrkjelege organ, men komiteen gjev sin støtte til framlegget om at det vert arbeidd vidare med dette.

Endringar i forretningsordenen må settast i kraft til ei fastsett tid. Komiteen gjer difor framlegg om eit eige punkt i vedtaket der kor ein fastset at endringane i forretningsorden gjeld frå 10. november 2002 (dagen etter at Kyrkjemøtet er avslutta).

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

I Kyrkjemøtet sin forretningsorden vert det gjort desse endringane (Ny tekst er markert med *kursiv*):

§ 1-2 første ledd skal lyde:

Kirkerådet *v/leder* innkaller medlemmene av Kirkemøtet senest 5 uker før møtet. Sakliste og saksdokumenter skal følge med innkallingen.

§ 1-2 fjerde ledd skal lyde:

”De tre teologiske fakultetene innbys til å oppnevne en fast representant hver til å ta del ved Kirkemøtet med tale- og forslagsrett. Kirkerådets direktør, generalsekretæren i Mellomkirkelig råd, generalsekretæren i Samisk kirkeråd og ekspedisjonssjefen i Kirkeavdelingen har talerett i møtet. En representant for Den norske sjømannsmisjonen/Norsk kirke i utlandet og en representant for det døvekirkelige arbeidet har talerett i saker som angår egen virksomhet. Representanter fra kirkesamfunn som Den norske kirke har kirkefelleskap med, inviteres til å overvære Kirkemøtet, herunder komitémøtene. Kirkerådet avgjør, etter forslag fra Mellomkirkelig råd, hvilke kirker som skal inviteres det enkelte år. 4

representanter for Ungdommens kirkemøte inviteres til å *delta på* Kirkemøtet, herunder komitémøtene, *med tale- og forslagsrett.*”

§ 1-3 første ledd skal lyde:

”Kirkerådet forbereder og tilrettelegger saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger, jf. kirkeloven §§ 24 og 25.”

§ 1-3 andre ledd vert flytta til nytt siste ledd i same paragraf, som då vil lyde:

”Når Kirkemøtet utformer en hilsen, skal denne underskrives av dirigentskapet.”

§ 1-4 skal lyde:

”*Kirkemøtet et åpent, men kan vedta å holde lukkede samlinger. Vedtak om dette fattes med alminnelig flertall.*

Møter i komitéene er lukket. Kirkemøtets medlemmer *og andre som eventuelt er til stede* har taushetsplikt om *andres* synspunkter fremkommet i lukkede samlinger og ellers etter nærmere bestemmelse av møtet.”

§ 2-1 første ledd skal lyde:

”Følgende instanser kan anmelde saker til behandling av Kirkemøtet:

- Regjeringen,
- Kirkedepartementet,
- Kirkerådet,
- bispedømmerådene,
- medlemmer av Kirkemøtet,
- Bispemøtet
- Ungdommens kirkemøte.”

§ 3-1 tredje ledd skal lyde:

”Kirkemøtets åpning foretas av Kirkerådets *leder*, som også leder møtet frem til dirigentskapet er valgt.”

§ 3-1 nytt fjerde ledd skal lyde:

”Kirkerådets leder foretar navneopprop.”

§ 3-2 tredje ledd fyrste punktum skal lyde:

”*Dirigentskapet* velges med vanlig flertall.”

§ 3-2 nytt siste ledd (flytta frå tidlegare § 3-3 første ledd) skal lyde:

”*Dirigentskapet* overtar ledelsen av møtet så snart valget er avgjort.”

Ny § 3-3 skal lyde (andre og tredje ledd er flytta frå tidlegare § 6-4):

”Dirigentskapet leder godkjenning av innkalling og saksliste for møtet.

Under *konstitueringen* kan medlemmer fremme forslag om ekstra saker til behandling, såfremt det kan godtgjøres at sakene er foranlediget av en kirkelig og/eller samfunnsmessig situasjon som ikke forelå da anmeldelsesfristen for saker utløp.

Forslagsstilleren gis anledning til å komme med en kort saksorientering med begrunnelse, før Kirkemøtet avgjør om saken skal komme til behandling. Slike saker må også

komitébehandles på vanlig måte før de kommer tilbake til plenum med de respektive komitéers innstillinger.

Møtet kan innvilge talerrett til personer som ikke er medlemmer av møtet, etter forslag fra *dirigentskapet*.”

Ny § 3-4 skal lyde (flytta frå tidlegare § 3-3):

”Møtet velger tellekorps, protokollkomité og valgkomité.

Tellekorpset skal bestå av 5 representanter fra sekretariatet.

Protokollkomitéen skal ha 3 medlemmer, med personlige varamedlemmer, og Valgkomitéen 5 medlemmer, med personlige varamedlemmer, som Kirkemøtet velger innen sin midte.

I det første møtet i perioden velges for fire år medlemmer av Protokollkomitéen, Valgkomitéen og Kirkemøtets øvrige komitéer.

Protokollkomitéen skal godkjenne og underskrive Kirkemøtets vedtaksprotokoll ved avslutningen av Kirkemøtet.

Protokollkomitéen skal påse at Kirkerådets avgjørelser er i samsvar med Kirkemøtets vedtak.

Protokollkomitéen skal gjennomgå Kirkerådets og Arbeidsutvalgets forhandlingsprotokoller og legge fram innstilling for Kirkemøtet.”

§ 4-1 andre ledd vert oppheva (vert flytta til nytt fjerde ledd i § 5-1).

Nytt fjerde ledd i § 5-1 skal lyde:

”Komitéene arbeider mens Kirkemøtet er samlet. Når et flertall i en komité i ekstraordinære situasjoner ber om å komme sammen forut for et Kirkemøte, innkalles komitéen etter vedtak i Kirkerådet.”

§ 5-5 tredje og fjerde ledd skal lyde:

”Innstillinger undertegnes av vedkommende komitéleder og *saksordfører der hvor slik er valgt*”

”*Det redegjøres for komitéinnstillingen i plenum av saksordfører eller annet medlem av komiteen.* I saker hvor komiteen er delt, kan en representant for mindretallet gi en nærmere begrunnelse for dette standpunkt i plenum. Denne gis samme taletid som flertallets representant.”

§ 6-3 tredje ledd skal lyde:

”Saker av stor prinsipiell og praktisk betydning skal komme til behandling i minst to atskilte plenumssamlinger.”

§ 6-4 vert oppheva (vert flytta til § 3-3). Dei neste paragrafane vert nummererte i tråd med dette (§ 6-5 vert 6-4 og 6-6 vert 6-5).

§ 6-5 første ledd vert oppheva.

§ 7-2 første ledd skal lyde:

”Dersom *en dirigent* ønsker å delta i diskusjonen, skal *vedkommende* gjøre dette fra talerstolen *mens* et annet medlem av dirigentskapet *leder møtet*.”

§ 7-3 andre ledd andre punktum skal lyde:

”Er det nødvendig, kan Kirkemøtet likevel fatte vedtak om dette.”

§ 8-1 femte og sjette ledd skal lyde:

”Hvis det foreligger flere forslag, setter *dirigentskapet* hvert av dem under avstemning i logisk rekkefølge.

En representant som ikke er til stede når *dirigentskapet* erklærer at en sak er tatt opp til votering, deltar ikke i avstemningen. De representanter som er til stede, må ikke forlate salen før voteringen er ferdig.”

§ 8-2 bokstav a skal lyde:

Ved at *dirigentskapet* oppfordrer de representanter som er for/mot forslaget om å vise stemmetegn. *Dirigentskapet* kan også *åpne for* kontravotering.

§ 8-2 bokstav b skal lyde:

”Ved navneopprop.

Denne avstemningsmåten kan brukes i viktige saker når det er grunn til å tro at meningene er delte.

Hvis *dirigentskapet* mener det ikke *er* nødvendig med navneopprop, men en representant setter frem krav om det, avgjør møtet voteringsmåten uten debatt ved avstemning etter pkt. a. Avgjørelse om dette fattes med alminnelig flertall.”

Desse endringane i forretningsorden gjeld frå 10. november 2002.

Plenumsbehandling 1:

Dirigent: Arne Grønningsæter
Saksordfører: Ingmar Areklett

Desse hadde ordet:

Ingmar Areklett, Laila Riksaasen Dahl, Roar Strømme, Per Oskar Kjølaas, Trond Skard Dokka, Ann-Mari Aas, Finn Wagle, Gunnar Stålsett, Dag Landmark, Per-Otto Gullaksen, Hans Petter Jahre, Arnfinn Mo, Tina Strømdal Wik.

Endringsframlegg

Per Oskar Kjølaas:

Komiteén bes overveie om ikke andre institusjoner som utdanner til prestetjeneste skal ha plass i Kirkemøtet på like linje med de teologiske fakultet, for eksempel Institutt for religionsvitenskap i Tromsø.

Finn Wagle:

Til Kyrkjemøtet sin forretningsorden, § 1-2:

Øvrige medlemmer av Kirkerådet deltar i dette Kirkemøtet på vanlige vilkår, men uten stemmerett.

Gunnar Stålsett:

Ny formulering i Kyrkjemøtet sin forretningsorden § 3-1 :
Kirkerådets direktør foretar navneopprop.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

NY INNSTILLING FRÅ KOMITÉ B

Saksutgreiing:

Kyrkjerådet har lagt fram for Kyrkjemøtet framlegg om ei rekkje endringar i Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Dei fleste endringane er eit forsøk på å gjere regelverket meir oversiktleg og lettare tilgjengeleg. I tillegg har ein kome med framlegg til fleire endringar for å sikre ung representasjon og innverknad i Kyrkjemøtet. Dette er gjort dels etter vedtak i Kyrkjemøtet 2001 og dels etter innspel frå Ungdommens kyrkjemøte 2002. Til sist har Kyrkjerådet og vurdert nokre prinsipielle spørsmål knytt til habilitet, representasjon og korleis ein kan ivareta mindretal i kyrkjelege organ, jf KM 8/01.

Dei mindre endringane i framlegget er for det meste redigering og forenklingar. Ein foreslår nokre nye formuleringar, flytting av einskilde paragrafar, endring av namn og titlar ol. Desse endringane vert gjennomgått nedanfor saman med komiteen sine merknader.

Ung representasjon og råderett i ulike organ i Den norske kyrkja har vore ei viktig sak både for Kyrkjemøtet, Kyrkjerådet og Ungdommens kyrkjemøte. Som eit ledd i dette arbeidet vedtok Kyrkjemøtet 2001 ei endring i forretningsorden (§ 1-2, fjerde ledd) kor ein sa at 4 representantar frå Ungdommens kyrkjemøte skal inviterast til å vere til stades på Kyrkjemøtet. Både i 2001 og 2002 fekk desse representantane talerett i starten av møtet, jf § 3-3 sjette ledd. Kyrkjemøtet 2001 bad og Kyrkjerådet utgreie kva endringar i kyrkjelova som må til for at representantane frå Ungdommens kyrkjemøte skal få status som ordinære delegatar.

Ungdommens kyrkjemøte 2002 handsama også spørsmål knytt til Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Ein vedtok at dei 4 representantane for Ungdommens kyrkjemøte som deltek på Kyrkjemøtet bør få status som ordinære medlemmer av Kyrkjemøtet, dvs. med tale-, forslags- og stemmerett. Vidare vedtok møtet at Ungdommens kyrkjemøte også burde få rett til å melde saker for Kyrkjemøtet.

Kyrkjerådet har i si utgreiing om saka konkludert med at det er naudsynt med ei endring av kyrkjelova for at representantane frå Ungdommens kyrkjemøte skal få fulle rettar som delegatar til Kyrkjemøtet. Det er difor Stortinget som må gjere vedtak om dette.

Kyrkjerådet har i si saksutgreiing lagt vekt på at ungdom primært skal ha medråderett gjennom ordinære val og oppnemningar til ulike råd, møte og utval i kyrkja. Ungdom bør vere synlege, kunne høyrast og vere med i organ der avgjerder blir fatta, og dei bør vere medlemmer på det same grunnlaget som andre. Ein bør derfor primært arbeide målretta for å styrke ungdomsrepresentasjonen på Kyrkjemøtet gjennom vala til bispedømmeråd. Det er ikkje ønskjeleg å opne opp for at ungdom som ei av mange "særgrupper" i Den norske kyrkja får etablert egne "vegar" inn til representasjon på Kyrkjemøtet. Dette kan føre til at også andre "særgrupper" vil fremje krav om særlege representasjonsordningar på Kyrkjemøtet. Kyrkjerådet har difor ikkje gått inn for å foreslå at kyrkjelova vert endra på dette punktet.

Kyrkjerådet har heller ikkje rådd til at representantane frå Ungdommens Kyrkjemøte skal få forslagsrett, sjølv om dette er mogeleg utan å gjere endringar i kyrkjelova. Ein grunnjev dette med at det generelt er lite tilrådeleg å gi andre enn medlemmer av Kyrkjemøtet forslagsrett. Delegatar med forslagsrett, men ikkje stemmerett, kan tvinge fram røystingar som Kyrkjemøtet sjølv ikkje ønskjer. Forslagsstillaren vil ikkje delta i eller ha ansvar for resultatet av slike røystingar. Forslagsrett utan stemmerett kan også gjere gjennomføring av

møte vanskelege. Kyrkjerådet er merksam på at dei same argumenta kan nyttast til å ta ifrå representantane for dei teologiske fakulteta deira forslagsrett, men ein har valt å ikkje gjere framlegg om dette no.

Når det gjeld talerett, har Kyrkjerådet funne det tenleg at representantane frå Ungdommens kyrkjemøte får dette gjennom eiga føresegn i forretningsorden. Kyrkjerådet har også, etter framlegg frå Ungdommens kyrkjemøte, gått inn for at Ungdommens kyrkjemøte skal få høve til å fremje saker til handsaming i Kyrkjemøtet.

Til sist i saksutgreiinga frå Kyrkjerådet har ein drøfta tre prinsipielle spørsmål: Representasjon til Kyrkjemøte, habilitet og omsyn til mindretal i kyrkjelege organ. Kyrkjerådet konkluderer med at det er grunn til å vere atterhalden med å gje talerett (og forslagsrett) til personar som ikkje er medlemmer av Kyrkjemøtet ved generelle reglar. Difor gjer ein framlegg om å endre forretningsorden slik at den særlege taleretten for representantane frå Sjømannsmisjonen/Norsk kyrkje i utlandet og det døvekyrkjelege arbeidet fell bort. Ein finn det elles ikkje tenleg å ta inn ytterlegare reglar om habilitet i Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Når det gjeld omsyn til mindretal i kyrkjelege organ, jf KM 8/01, har Kyrkjerådet ikkje kome med framlegg om endringar no, men ynskjer at det vert arbeid vidare med desse problemstillingane.

KOMITEEN SINE MERKNADER:

Komiteen har valt å følgje same struktur i sine merknader som Kyrkjerådet gjorde i si saksutgreiing. Ein vil difor starte med spørsmål knytt til unge sin representasjon på Kyrkjemøtet. Deretter vil ein gjennomgå nokre mindre endringar i forretningsordenen før ein avsluttar med å kommentere dei prinsipielle spørsmåla som er stilt i sakspapira.

Representasjon av unge på Kyrkjemøtet

Ein samstemd komité vil uttrykkje stor glede og takksemd over det engasjement unge viser i vår kyrkje både her på Kyrkjemøtet, på Ungdommens kyrkjemøte og i dei mange små og store arbeidslag i kyrkja lokalt, regionalt og sentralt. Det er viktig at unge menneske kjenner seg verdsett og til nytte i kyrkja vår, men komiteen vil leggje like stor vekt på det dei unge har å tilføre av kompetanse, erfaring og fornying i ulike samanhengar i kyrkja. Kyrkja har stor nytte av dei unge sine bidrag på alle nivå.

Med dette som utgangspunkt ynskjer komiteen å framheve målet om minst 20% representasjon av unge under 30 år i alle kyrkjelege råd. Komiteen vil difor oppmode Kyrkjerådet og bispedømeråda til å arbeide målretta for å oppnå betre ungdomsrepresentasjon ved neste val av bispedømeråd.

Komiteen er samd med Kyrkjerådet som seier at unge primært skal ha medråderett gjennom ordinære val og oppnemningar. Men så lenge valordningar og praksis ved oppnemningar ikkje gjev dei ynskte resultat, er det naudsynt å sikre ung representasjon på andre måtar. Komiteen ser at det innanfor gjeldande lovverk vanskeleg let seg gjere å gje representantar frå Ungdommens kyrkjemøte fulle rettar som medlemmer av Kyrkjemøtet. Fleire av komiteen sine medlemmer ynskjer prinsipielt at desse representantane vert fullverdige medlemmer av Kyrkjemøtet, men ein har valt ikkje å fremje denne saka no. Ein reknar med at desse problemstillingane vert drøfta i det vidare arbeidet med kyrkjeordninga jf KM 9/02.

Fleirtalet i komiteen ynskjer likevel at representantane for Ungdommens kyrkjemøte skal få både tale- og forslagsrett. Ein grunngev dette dels ved at talerett utan forslagsrett er for lite forpliktande, dels ved at utvida rettar for ungdom kan vere stimulerande og inspirerande for andre unge menneske i kyrkja og dels ved at det ikkje bør gjelde andre reglar for representantane for Ungdommens kyrkjemøte enn for representantane frå dei teologiske fakulteta. Komiteen vil difor rå til at ein endrar § 1-2 fjerde ledd siste punktum slik: ”4 representantar fra Ungdommens kirkemøte inviteres til å delta på Kirkemøtet, herunder komitémøtene, med tale- og forslagsrett.”

Eit mindretal i komiteen seier seg samd med Kyrkjerådet si vurdering om at fire representantar frå Ungdommens kyrkjemøte får talerett i plenum og komitear.

Komiteen vil slutte seg til framlegget om å endre § 2-1 (om kven som kan melde saker til handsaming i Kyrkjemøtet) slik at også Ungdommens kyrkjemøte får rett til å melde saker til handsaming i Kyrkjemøtet. Ei slik ordning er med på å auke statusen til Ungdommens kyrkjemøte og samstundes opne for at Kyrkjemøtet kan få viktige impulsar frå ungdommen.

Mindre endringar i forretningsorden

Komiteen har drøfta framlegga til mindre endringar i forretningsorden som Kyrkjerådet har fremja, og komiteen gjev si støtte til desse. Komiteen vil ikkje grunnge dette på nytt, men syner til framlegg til vedtak der alle endringane er presenterte.

Komiteen vil i tillegg gjere framlegg om nokre fleire mindre endringar, i hovudsak av språkleg karakter. Desse vert kommenterte nedanfor:

I forretningsordenen vekslar ein mellom omgrepa ”dirigent, dirigentene, dirigentskap og møteleder”. Komiteen gjer framlegg om at ein nyttar omgrepet ”dirigentskap” ved dei fleste høve. Dette får innverknad på §§ 3-2, 3-3, 7-2, 8-1 og 8-2. I alle desse paragrafane vert omgrepet dirigentskap/dirigentskapet nytta i staden for andre tilsvarende omgrep.

I forretningsordenen vekslar ein mellom omgrepa ”medlem” og ”representant”. Komiteen vil framhalde at medlem av Kyrkjemøte er alle medlemmer av bispedømeråda og dei 5 medlemmene valt på fritt grunnlag av Kyrkjemøtet (jf kyrkjelova § 24). Representantar er dei som møter i Kyrkjemøtet med visse rettar, men som ikkje er medlemmer. Komiteen vil difor gjere framlegg om ei rekkje endringar i forretningsordenen som klargjer dette. Dette gjeld §§ 1-2, 1-3, 5-6, 8-1 og 8-2

§ 1-2

Ein bør nytte omgrepet ”leder” i staden for ”formann” i heile forretningsorden, difor gjer komiteen framlegg om å endre første ledd slik: ”Kirkerådet v/leder innkaller medlemmene...”

Komiteen ser at nemninga ”ekspedisjonssjefen i Kirkeavdelingen” kan vere lite smidig i nokre tilhøve. Komiteen vil difor gjere framlegg om å endre dette til: ”en representant oppnevnt av Kirkedepartementet”.

Komiteen vil også gjere framlegg om å endre formuleringa ”det døvekirkelige arbeidet” til ”Døvekirkenes fellelråd” jf Forskrift om ordning for døvemenigheter og døvepresttjenesten.

I siste ledd siste punktum omtaler ein medlemmene av Kyrkjerådet som ikkje lenger er medlemmer av Kyrkjemøtet. Komiteen gjer framlegg om ei språkleg endring av denne

paragrafen som klargjer desse representantane sin status: ”Øvrige medlemmer av Kirkerådet deltar i dette Kirkemøtet, herunder komitémøtene, med talerett.”

Komiteen vil også gjere framlegg om at same klargjering vert gjort når det gjeld dei tre representantane frå dei teologiske fakulteta. Også desse bør ha rettar både i Kyrkjemøtet og komitémøta.

§ 1-4

Komiteen vil endre første ledd slik: ”Kirkemøtet et åpent, men kan vedta å holde lukkede samlinger. Vedtak om dette fattes med alminnelig flertall.” Komiteen grunnjev dette med at Kyrkjemøtet ikkje berre er ope for pressa, men for alle. Det verkar difor ulogisk at ein berre nemner pressa i forretningsordenen. I prinsippet er det ikkje naudsynt å seie at møtet er ope, men det kan vere eit viktig signal ein ønskjer å gje allmenta.

§ 3-1

Kyrkerådet har gjeve framlegg om å regelfeste at Kyrkerådet sin leiar held namneopprop ved opninga av møtet. Komiteen vil gjere framlegg om at direktøren gjer dette.

§ 5-5

Komiteen har drøfta dei to siste ledda i paragrafen og finn det tenleg å kome med framlegg om visse språklege endringar som klargjer innhaldet i paragrafen. Tredje ledd vert endra til: ”Innstillinger undertegnes av vedkommende komitéleder og saksordfører der hvor slik er valgt.” Fjerde ledd vert endra slik: ”Det redegjøres for komitéinnstillingen i plenum av saksordfører eller annet medlem av komiteen. I saker hvor komiteen er delt, ...

§ 7-2

Gjeldande forretningsorden nyttar i denne paragrafen omgrepet ”møteleder”. I samsvar med det som er sagt ovanfor, vil komiteen gjere framlegg om ei språkleg endring slik at første leddet vert endra slik: ”Dersom en dirigent ønsker å delta i diskusjonen, skal vedkommende gjøre dette fra talerstolen mens et annet medlem av dirigentskapet leder møtet.”

Nokre prinsipielle spørsmål

Kyrkerådet har gjort framlegg om å endre § 1-2 fjerde ledd slik at representantar frå Den norske sjømannsmisjon/Norsk kyrkje i utlandet og Døvekyrkja sitt fellesråd misser taleretten i saker som omhandlar eiga verksemd. Komiteen ser det som eit uheldig signal å fjerne taleretten frå desse organisasjonane samstundes som ein gjev dei unge meir innverknad i Kyrkjemøtet. Komiteen vil difor ikkje rå til at taleretten for desse organisasjonane vert fjerna frå forretningsordenen.

Komiteen har merka seg at ein i forretningsordenen gjev representantar frå dei tre teologiske fakulteta særlege rettar. Komiteen er merksam på at det i dag er ei rekkje institusjonar som gjev utdanning som kan inngå i presteutdanninga. Komiteen vil påpeike at grunngevinga for at dei tre teologiske fakulteta skal ha særlege rettar ikkje handlar om presteutdanninga, men om den teologiske kompetanse ein har i dei tre einaste institusjonar som har rett til å tildele graden cand. theol. Dette er også bakgrunnen for at det berre er professorar ved desse tre fakulteta som deltek i avstemminga før utnemning av biskop. Komiteen syner og til

kyrkjelova § 29 som krev medlemskap i Den norske kyrkja for professorar ved dei teologiske fakulteta.

Komiteen har også merka seg at forretningsordenen berre gjev medlemmer av det sitjande Kyrkjerådet talerett og ikkje forslagsrett på fyrste Kyrkjemøte i ny valperiode. Komiteen er delt i to når det gjeld synet på dette. Halvparten av medlemmene meiner at det sitjande Kyrkjerådet gjennom førebuingane til Kyrkjemøtet har høve til å fremja sine saker der og difor ikkje treng forslagsrett. Den andre halvparten meiner at argumenta for å sjå tale- og forslagsrett under eit også bør gjelde for det sitjande Kyrkjerådet. Komiteen vel difor å fremje ei delt innstilling i denne saka (sjå framlegg til vedtak pkt 4)

Komiteen finn det, i likskap med Kyrkjerådet, ikkje tenleg å ta inn ytterlegare reglar om habilitet i Kyrkjemøtet sin forretningsorden. Komiteen vil heller ikkje gjere framlegg om endringar som tek særleg omsyn til mindretal i kyrkjelege organ, men komiteen gjev sin støtte til framlegget om at det vert arbeidd vidare med dette.

Endringar i forretningsordenen må settast i kraft til ei fastsett tid. Komiteen gjer difor framlegg om eit eige punkt i vedtaket der kor ein fastset at endringane i forretningsordenen gjeld frå 10. november 2002 (dagen etter at Kyrkjemøtet er avslutta).

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

I Kyrkjemøtet sin forretningsorden vert det gjort desse endringane (Ny tekst er markert med *kursiv*):

§ 1-2 første ledd skal lyde:

Kirkerådet *v/leder* innkaller medlemmene av Kirkemøtet senest 5 uker før møtet. Saksliste og saksdokumenter skal følge med innkallingen.

§ 1-2 fjerde ledd skal lyde:

”De tre teologiske fakultetene innbys til å oppnevne en fast representant hver til å ta del ved Kirkemøtet, herunder komitémøtene, med tale- og forslagsrett. Kirkerådets direktør, generalsekretæren i Mellomkirkelig råd, generalsekretæren i Samisk kirkeråd og en representant fra Kirkeavdelingen i Kirkedepartementet har talerett i møtet. En representant for Den norske sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet og en representant for Døvekirkenes fellesråd har talerett i saker som angår egen virksomhet. Representanter fra kirkesamfunn som Den norske kirke har kirkefelleskap med, inviteres til å overvære Kirkemøtet, herunder komitémøtene. Kirkerådet avgjør, etter forslag fra Mellomkirkelig råd, hvilke kirker som skal inviteres det enkelte år. 4 representanter for Ungdommens kirkemøte inviteres til å *delta på* Kirkemøtet, herunder komitémøtene, *med tale- og forslagsrett.*”

§ 1-2 tredje ledd skal lyde:

”Hvis et medlem har forfall for to dager eller mer, innkalles i stedet *vamedlem* for hele møtet. *Vamedlem* kan ikkje innkalles for deler av møtet.

§ 1-2 femte ledd skal lyde:

Alternativ A:

”De medlemmer av Kirkerådet som er valgt på fritt grunnlag, er ordinære medlemmer av det første Kirkemøtet i den påfølgende perioden. Øvrige medlemmer av Kirkerådet deltar i dette Kirkemøtet, *herunder komitémøtene*, med talerett.”

Alternativ B:

”De medlemmer av Kirkerådet som er valgt på fritt grunnlag, er ordinære medlemmer av det første Kirkemøtet i den påfølgende perioden. Øvrige medlemmer av Kirkerådet deltar i dette Kirkemøtet, *herunder komitémøtene*, med tale- og forslagsrett.”

§ 1-3 første ledd skal lyde:

”Kirkerådet forbereder og tilrettelegger saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger, jf. kirkeloven §§ 24 og 25.”

§ 1-3 andre ledd vert flytta til nytt siste ledd i same paragraf, som då vil lyde:

”Når Kirkemøtet utformer en hilsen, skal denne underskrives av dirigentskapet.”

§ 1-3 femte ledd andre punkt skal lyde:

”De medlemmer *og representanter* som er tilstede under møtet”

§ 1-4 skal lyde:

”*Kirkemøtet et åpent*, men kan vedta å holde lukkede samlinger. Vedtak om dette fattes med alminnelig flertall.

Møter i komitéene er lukket. Kirkemøtets medlemmer *og andre som eventuelt er til stede* har taushetsplikt om *andres* synspunkter fremkommet i lukkede samlinger og ellers etter nærmere bestemmelse av møtet.”

§ 2-1 første ledd skal lyde:

”Følgende instanser kan anmelde saker til behandling av Kirkemøtet:

Regjeringen,
Kirkedepartementet,
Kirkerådet,
bispedømmerådene,
medlemmer av Kirkemøtet,
Bispemøtet
Ungdommens kirkemøte.”

§ 3-1 tredje ledd skal lyde:

”Kirkemøtets åpning foretas av Kirkerådets *leder*, som også leder møtet frem til dirigentskapet er valgt.”

§ 3-1 nytt fjerde ledd skal lyde:

”Direktøren foretar navneopprop.”

§ 3-2 tredje ledd fyrste punktum skal lyde:

”*Dirigentskapet* velges med vanlig flertall.”

§ 3-2 nytt siste ledd (flytta frå tidlegare § 3-3 første ledd) skal lyde:

”*Dirigentskapet* overtar ledelsen av møtet så snart valget er avgjort.”

Ny § 3-3 skal lyde (andre og tredje ledd er flytta frå tidlegare § 6-4):

”Dirigentskapet leder godkjenning av innkalling og saksliste for møtet.

Under konstitueringen kan medlemmer fremme forslag om ekstra saker til behandling, såfremt det kan godtgjøres at sakene er foranlediget av en kirkelig og/eller samfunnsmessig situasjon som ikke forelå da anmeldelsesfristen for saker utløp.

Forslagsstilleren gis anledning til å komme med en kort saksorientering med begrunnelse, før Kirkemøtet avgjør om saken skal komme til behandling. Slike saker må også komitébehandles på vanlig måte før de kommer tilbake til plenum med de respektive komitéers innstillinger.

Møtet kan innvilge talerett til personer som ikke er medlemmer av møtet, etter forslag fra dirigentskapet.”

Ny § 3-4 skal lyde (flytta frå tidlegare § 3-3):

”Møtet velger tellekorps, protokollkomité og valgkomité.

Tellekorpset skal bestå av 5 representanter fra sekretariatet.

Protokollkomitéen skal ha 3 medlemmer, med personlige varamedlemmer, og Valgkomitéen 5 medlemmer, med personlige varamedlemmer, som Kirkemøtet velger innen sin midte.

I det første møtet i perioden velges for fire år medlemmer av Protokollkomitéen, Valgkomitéen og Kirkemøtets øvrige komitéer.

Protokollkomitéen skal godkjenne og underskrive Kirkemøtets vedtaksprotokoll ved avslutningen av Kirkemøtet.

Protokollkomitéen skal påse at Kirkerådets avgjørelser er i samsvar med Kirkemøtets vedtak.

Protokollkomitéen skal gjennomgå Kirkerådets og Arbeidsutvalgets forhandlingsprotokoller og legge fram innstilling for Kirkemøtet.”

§ 4-1 andre ledd vert oppheva (vert flytta til nytt fjerde ledd i § 5-1).

Nytt fjerde ledd i § 5-1 skal lyde:

”Komitéene arbeider mens Kirkemøtet er samlet. Når et flertall i en komité i ekstraordinære situasjoner ber om å komme sammen forut for et Kirkemøte, innkalles komitéen etter vedtak i Kirkerådet.”

§ 5-5 tredje og fjerde ledd skal lyde:

”Innstillinger undertegnes av vedkommende komitéleder og saksordfører der hvor slik er valgt”

”Det redegjøres for komitéinnstillingen i plenum av saksordfører eller annet medlem av komiteen. I saker hvor komiteen er delt, kan en representant for mindretallet gi en nærmere begrunnelse for dette standpunkt i plenum. Denne gis samme taletid som flertallets representant.”

§ 5-5 første ledd skal lyde:

Det føres protokoll fra komiteens møter, hver sak for seg. I protokollen anføres dato for møtet, tilstedeværende medlemmer *og representanter*, saksdokumenter og komiteens hovedstandpunkter og beslutninger i den grad disse ikkje framgår av saksdokumentene og komiteens innstilling.”

§ 6-3 tredje ledd skal lyde:

”Saker av stor prinsipiell og praktisk betydning skal komme til behandling i minst to atskilte plenumssamlinger.”

§ 6-4 vert oppheva (vert flytta til § 3-3). Dei neste paragrafane vert nummererte i tråd med dette (§ 6-5 vert 6-4 og 6-6 vert 6-5).

§ 6-5 første ledd vert oppheva.

§ 7-2 første ledd skal lyde:

”Dersom *en dirigent* ønsker å delta i diskusjonen, skal *vedkommende* gjøre dette fra talerstolen *mens* et annet medlem av dirigentskapet *leder møtet*.”

§ 7-3 andre ledd andre punktum skal lyde:

”Er det nødvendig, kan Kirkemøtet likevel fatte vedtak om dette.”

§ 8-1 femte og sjette ledd skal lyde:

”Hvis det foreligger flere forslag, setter *dirigentskapet* hvert av dem under avstemning i logisk rekkefølge.

Et *medlem* som ikke er til stede når *dirigentskapet* erklærer at en sak er tatt opp til votering, deltar ikke i avstemningen. De *medlemmer* som er til stede, må ikke forlate salen før voteringen er ferdig.”

§ 8-2 bokstav a skal lyde:

Ved at *dirigentskapet* oppfordrer de *medlemmer* som er for/mot forslaget om å vise stemmetegn. *Dirigentskapet* kan også *åpne for* kontravotering.

§ 8-2 bokstav b skal lyde:

”Ved navneoppnop.

Denne avstemningsmåten kan brukes i viktige saker når det er grunn til å tro at meningene er delte.

Hvis *dirigentskapet* mener det ikke *er* nødvendig med navneoppnop, men et *medlem* setter frem krav om det, avgjør møtet voteringsmåten uten debatt ved avstemning etter pkt. a. Avgjørelse om dette fattes med alminnelig flertall.”

Desse endringane i forretningsorden gjeld frå 10. november 2002.

Plenumsbehandling 2:

Dirigent: Arne Grønningsæter
Saksordfører: Ingmar Areklett

Desse hadde ordet:

Ingmar Areklett, Per Oskar Kjølås, Ole D. Mjøs, Hans Petter Jahre, Gunvor Kongsvik, Inger Anne Naterstad, Bjarne Sveinall.

KYRKJEMØTET SITT VEDTAK:

I Kyrkjemøtet sin forretningsorden vert det gjort desse endringane (Ny tekst er markert med *kursiv*):

§ 1-2 første ledd skal lyde:

Kirkerådet *v/leder* innkaller medlemmene av Kirkemøtet senest 5 uker før møtet. Saksliste og saksdokumenter skal følge med innkallingen.

§ 1-2 fjerde ledd skal lyde:

”De tre teologiske fakultetene innbys til å oppnevne en fast representant hver til å ta del ved Kirkemøtet, herunder komitémøtene, med tale- og forslagsrett. Kirkerådets direktør, generalsekretæren i Mellomkirkelig råd, generalsekretæren i Samisk kirkeråd og en representant fra Kirkeavdelingen i Kirkedepartementet har talerett i møtet. En representant for Den norske sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet og en representant for Døvekirkenes felleråd har talerett i saker som angår egen virksomhet. Representanter fra kirkesamfunn som Den norske kirke har kirkefelleskap med, inviteres til å overvære Kirkemøtet, herunder komitémøtene. Kirkerådet avgjør, etter forslag fra Mellomkirkelig råd, hvilke kirker som skal inviteres det enkelte år. 4 representanter for Ungdommens kirkemøte inviteres til å *delta på* Kirkemøtet, herunder komitémøtene, *med tale- og forslagsrett.*”

§ 1-2 tredje ledd skal lyde:

”Hvis et medlem har forfall for to dager eller mer, innkalles i stedet *varamedlem* for hele møtet. *Varamedlem* kan ikkje innkalles for deler av møtet.

§ 1-2 femte ledd skal lyde:

”De medlemmer av Kirkerådet som er valgt på fritt grunnlag, er ordinære medlemmer av det første Kirkemøtet i den påfølgende perioden. Øvrige medlemmer av Kirkerådet deltar i dette Kirkemøtet, *herunder komitémøtene*, med tale- og forslagsrett.”

§ 1-3 første ledd skal lyde:

”Kirkerådet forbereder og tilrettelegger saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger, jf. kirkeloven §§ 24 og 25.”

§ 1-3 andre ledd vert flytta til nytt siste ledd i same paragraf, som då vil lyde:

”Når Kirkemøtet utformer en hilsen, skal denne underskrives av dirigentskapet.”

§ 1-3 femte ledd andre punkt skal lyde:

”De medlemmer *og representanter* som er tilstede under møtet”

§ 1-4 skal lyde:

”*Kirkemøtet et åpent*, men kan vedta å holde lukkede samlinger. Vedtak om dette fattes med alminnelig flertall.

Møter i komitéene er lukket. Kirkemøtets medlemmer *og andre som eventuelt er til stede* har taushetsplikt om *andres* synspunkter fremkommet i lukkede samlinger og ellers etter nærmere bestemmelse av møtet.”

§ 2-1 første ledd skal lyde:

”Følgende instanser kan anmelde saker til behandling av Kirkemøtet:

Regjeringen,
Kirkedepartementet,
Kirkerådet,
bispedømmerådene,
medlemmer av Kirkemøtet,

Bispemøtet
Ungdommens kirkemøte.”

§ 3-1 tredje ledd skal lyde:

”Kirkemøtets åpning foretas av Kirkerådets *leder*, som også leder møtet frem til dirigentskapet er valgt.”

§ 3-1 nytt fjerde ledd skal lyde:

”Direktøren foretar navneopprop.”

§ 3-2 tredje ledd fyrste punktum skal lyde:

”*Dirigentskapet* velges med vanlig flertall.”

§ 3-2 nytt siste ledd (flytta frå tidlegare § 3-3 første ledd) skal lyde:

”*Dirigentskapet* overtar ledelsen av møtet så snart valget er avgjort.”

Ny § 3-3 skal lyde (andre og tredje ledd er flytta frå tidlegare § 6-4):

”Dirigentskapet leder godkjenning av innkalling og saksliste for møtet.

Under konstitueringen kan medlemmer fremme forslag om ekstra saker til behandling, såfremt det kan godtgjøres at sakene er foranlediget av en kirkelig og/eller samfunnsmessig situasjon som ikke forelå da anmeldelsesfristen for saker utløp.

Forslagsstilleren gis anledning til å komme med en kort saksorientering med begrunnelse, før Kirkemøtet avgjør om saken skal komme til behandling. Slike saker må også komitébehandles på vanlig måte før de kommer tilbake til plenum med de respektive komitéers innstillinger.

Møtet kan innvilge talerett til personer som ikke er medlemmer av møtet, etter forslag fra dirigentskapet.”

Ny § 3-4 skal lyde (flytta frå tidlegare § 3-3):

”Møtet velger tellekorps, protokollkomité og valgkomité.

Tellekorpset skal bestå av 5 representanter fra sekretariatet.

Protokollkomitéen skal ha 3 medlemmer, med personlige varamedlemmer, og Valgkomitéen 5 medlemmer, med personlige varamedlemmer, som Kirkemøtet velger innen sin midte.

I det første møtet i perioden velges for fire år medlemmer av Protokollkomitéen, Valgkomitéen og Kirkemøtets øvrige komitéer.

Protokollkomitéen skal godkjenne og underskrive Kirkemøtets vedtaksprotokoll ved avslutningen av Kirkemøtet.

Protokollkomitéen skal påse at Kirkerådets avgjørelser er i samsvar med Kirkemøtets vedtak.

Protokollkomitéen skal gjennomgå Kirkerådets og Arbeidsutvalgets forhandlingsprotokoller og legge fram innstilling for Kirkemøtet.”

§ 4-1 andre ledd vert oppheva (vert flytta til nytt fjerde ledd i § 5-1).

Nytt fjerde ledd i § 5-1 skal lyde:

”Komitéene arbeider mens Kirkemøtet er samlet. Når et flertall i en komité i ekstraordinære situasjoner ber om å komme sammen forut for et Kirkemøte, innkalles komitéen etter vedtak i Kirkerådet.”

§ 5-5 tredje og fjerde ledd skal lyde:

”Innstillinger undertegnes av vedkommende komitéleder og saksordfører der hvor slik er valgt”

”Det redegjøres for komitéinnstillingen i plenum av saksordfører eller annet medlem av komiteen. I saker hvor komiteen er delt, kan en representant for mindretallet gi en nærmere begrunnelse for dette standpunkt i plenum. Denne gis samme taletid som flertallets representant.”

§ 5-5 første ledd skal lyde:

Det føres protokoll fra komiteens møter, hver sak for seg. I protokollen anføres dato for møtet, tilstedeværende medlemmer og representanter, saksdokumenter og komiteens hovedstandpunkter og beslutninger i den grad disse ikke framgår av saksdokumentene og komiteens innstilling.”

§ 6-3 tredje ledd skal lyde:

”Saker av stor prinsipiell og praktisk betydning skal komme til behandling i minst to atskilte plenumssamlinger.”

§ 6-4 vert oppheva (vert flytta til § 3-3). Dei neste paragrafane vert nummererte i tråd med dette (§ 6-5 vert 6-4 og 6-6 vert 6-5).

§ 6-5 første ledd vert oppheva.

§ 7-2 første ledd skal lyde:

”Dersom en dirigent ønsker å delta i diskusjonen, skal vedkommende gjøre dette fra talerstolen mens et annet medlem av dirigentskapet leder møtet.”

§ 7-3 andre ledd andre punktum skal lyde:

”Er det nødvendig, kan Kirkemøtet likevel fatte vedtak om dette.”

§ 8-1 femte og sjette ledd skal lyde:

”Hvis det foreligger flere forslag, setter dirigentskapet hvert av dem under avstemning i logisk rekkefølge.

Et medlem som ikke er til stede når dirigentskapet erklærer at en sak er tatt opp til votering, deltar ikke i avstemningen. De medlemmer som er til stede, må ikke forlate salen før voteringen er ferdig.”

§ 8-2 bokstav a skal lyde:

Ved at dirigentskapet oppfordrer de medlemmer som er for/mot forslaget om å vise stemmetegn. Dirigentskapet kan også åpne for kontravotering.

§ 8-2 bokstav b skal lyde:

”Ved navneopprop.

Denne avstemningsmåten kan brukes i viktige saker når det er grunn til å tro at meningene er delte.

Hvis *dirigentskapet* mener det ikke *er* nødvendig med navneopprop, men et *medlem* setter frem krav om det, avgjør møtet voteringsmåten uten debatt ved avstemning etter pkt. a. Avgjørelse om dette fattes med alminnelig flertall.”

Desse endringane i forretningsorden gjeld frå 10. november 2002.

Det ble foretatt muntlig avstemning punkt for punkt.

Pkt. 1-3: Enstemmig vedtatt.

Pkt. 4 Alternativ A: 23

Pkt. 4 Alternativ B: 57

Skal Alternativ B innarbeides i pkt. 4? 1 mot.

Pkt. 5-28: Enstemmig vedtatt.

Sak KM 8/02 Gravferdsliturgien

Saksdokumenter:

Dokument 8.1/02	Saksorientering
Vedlegg 8.1.1/02	Gravferd i vår liturgihistorie
Vedlegg 8.1.2/02	Hovedmotiver i utformingen av ny liturgi for gravferd

INNSTILLING FRA KOMITÉ A:

Saksorientering:

1. Bakgrunn

Blant de mange gudstjenesteordningene i Gudstjenestebok for Den norske kirke I-II er Gravferd en av dem som først ble gjenstand for ønsker om endringer. Arbeidet med den nye gravferdsliturgien som nå legges frem for Kirkemøtet, baserer seg både på kritikk av den nåværende ordning gjennom henvendelser til Nemnd for gudstjenesteliv og gjennom bøker og artikler og på kjennskap til at mange av de som forretter gravferd, i større eller mindre grad endrer ordningen på egenhånd.

Saksgangen har blitt mer komplisert enn vanlig, idet den gjentatte ganger har vært sendt frem og tilbake mellom de instansene som etter gjeldende prosedyrereglement behandler liturgisaker. Denne kompliserte saksgangen gjenspeiler at dette er en sak som aktualiserer de mest sentrale temaer i teologien og de dypeste ting i kirkens møte med mennesker. Det er derfor en sak med stor rekkevidde. Både Kirkerådet og Bispemøtet har drøftet en eventuell utsettelse av saken, men valgt å fremme saken nå. Forventningen i vide kretser i kirken er stor til en gravferdsliturgi som tydeligere setter avdøde i fokus, og som gjennom et rikeligere skriftmateriale og flere valgmuligheter gjør det mulig å møte og ta vare på den enkelte gravferdsituasjonens særpreg. Begge instanser har kommet til at med det resultatet en nå har nådd, bør gravferdsliturgien avgjort sluttbehandles av årets kirkemøte.

2. Innvendinger mot gjeldende ordning

Av det som har vært registrert av innvendinger i forbindelse med vurderingen av vår nåværende gravferdsliturgi, er det særlig følgende momenter som har vært fremholdt:

Skriftlesningsdelen må endres. Den hevdes totalt sett å være for lang. Og når den består av hele fire ulike tekster lest etter hverandre, blir den for krevende ikke bare på grunn av lengden, men fordi den går i for mange retninger. Inntrykket av mange lesninger med ulik tematikk forsterkes ytterligere ved at også andre ledd i ordningen i realiteten er skriftlesninger.

Det faktiske tekstutvalget er sterkere preget av allmenn belæring om døden enn av reell kommunikasjon med de sørgende i deres livssituasjon.

Det etterlyses derfor et rikere tilfang av det bibelske materiale og større valgmulighet for å kunne treffe situasjonen i den aktuelle gravferd bedre.

Til tross for det som sies i innledningen av ordningen, er de enkelte ledd i liturgien så lite fokusert på avdøde at en får inntrykk av at interessen går i en annen retning.

Dette medfører at liturgien ikke gir den ønskelige mulighet til å uttrykke takknemlighet og omsorg for en som har stått en nær.

Liturgien får et sterkt preg av flere på hverandre følgende deler. Det etterlyses en klarere helhet, noe som særlig krever en bedre integrering og sammenheng mellom minnedelen og den forkynnende delen.

Fra flere hold, også fra Elverums-prosjektet, etterlyses en tematisering av det såkalte overgivelses-momentet (commendatio).

3. Hovedmotiver i utformingen av ny liturgi for gravferd

A. En styrking av gravferd som gudstjenestelig handling

Ved den forrige liturgirevisjon var det et hovedmotiv å styrke gravferdshandlingens karakter av å være en gudstjenestelig handling. I de alminnelige bestemmelsene er dette det første som sies om handlingens egenart: "Gravferd etter kirkens ordning er en kirkelig handling av gudstjenestelig karakter" (pkt. 2, se GB II, side 129). Det kommer også til uttrykk gjennom enkeltledd, som for eksempel skriftlesning, bønn og velsignelsen, samt bruken av kirkens klokker. Ved utformingen av den nye liturgien har intensjonen vært å videreføre og styrke dette momentet.

B. Gravferdshandlingen som livstolkning

Et viktig aspekt ved de kirkelige handlingene og ved kirkens liturgier i det hele tatt er at de skal kunne trekke livet inn i troens lys og gi hjelp til å fortolke det. Særlig viktig er dette ved de store og avgjørende punktene i livsløpet: fødsel og død, hendelser som endrer et menneskes status eller fører over fra en sfære til en annen, som for eksempel dåp, konfirmasjon og vigsel. En kan videre tenke på høytider og årstider. Det har derfor vært viktig at gravferdsliturgien skal gi rom for bibeltekster som uttrykker og tolker de grunnleggende livserfaringer: sorg, glede, tap, håp osv.

C. Kontekstualisering og pastoralteologisk profilering ut fra de ulike kasus

Noe av det som mange har gitt uttrykk for som svært utilfredsstillende ved den nåværende liturgien, er at den i så liten grad gir mulighet til å fange opp og imøtekomme gjennom liturgiens utforming de høyst ulike gravferdssituasjonene. Det er stor forskjell på å være samlet ved et lite barns død, en ungdoms død under dramatiske omstendigheter, en mors eller fars død i sin beste alder og et gammelt menneske som fullfører livet "mett av dage".

Denne erkjennelsen ligger til grunn for og motiverer det langt større utvalget av skriftlesninger dette forslaget inneholder. I tillegg har det rent generelt vært et ønske om å gi rom for en større bredde og rikdom av de bibelske tekstene.

D. Overgivelsen

Den primære betydning av dette overgivelsesmomentet er at de etterlatte samlet gir fra seg den døde. I den senere tids innsikt i sorgprosessens ulike elementer og faser, er det et viktig moment at hvis sorgen skal kunne utvikle seg sunt, må den sørgende gi avkall på den døde. Dette er selvsagt en prosess som strekker seg over tid, men den kan hente hjelp fra det rituelle uttrykk. Som et ledd i gravferdshandlingen blir dette momentet også fellesskapshandling. Her er det alle de som hørte til rundt den døde, nært eller fjernere, som sammen gir avkall på og overgir den døde.

Til hvem overgir man? I første omgang er svaret gitt av det man kan se med sine øyne. Man gir et medmenneske tilbake til “moder jord”, som han eller hun kom fra som et lån. Da dreier det seg om legemet, en slags *commendatio corporis*. Engelskspråklige liturgier bruker her gjerne uttrykket *committal*. Dette er meget sterkt og realistisk uttrykt i jordpåkastelsen: “Av jord er du kommet. Til jord skal du bli.” Eller som det heter i den kjente anglikanske form: “We therefore commit his body to the ground, earth to earth, ashes to ashes, dust to dust.” Her ligger det et slags økologisk aspekt i selve gravferdshandlingen.

Og likevel: Mennesket er denne enestående helhet av støv og ånd. Derfor er gravferdshandlingen, hvor legemet legges i jord den definitive avskjed med personen, med hele mennesket. At vi skulle fullføre denne siste plikt uten å kunne la det ledsages av kristen omsorgs inderligste uttrykk, nemlig forbønn, er en tanke som fortoner seg som unaturlig og fremmed. I den verdige ivaretagelse av legemet, ledsaget av bønner, skjer fullbyrdelsen av det medmenneskelige forhold.

Samtidig skal liturgien som helhet gi et klart vitnesbyrd om at veien til frelse og evig liv er troen på Jesus Kristus, formidlet gjennom den dåpen som gravferdshandlingen baserer seg på. Dette må lyde i klare formuleringer i selve liturgien.

E. Ved graven

Liturgien ved graven er utformet ut fra ønsket om å kunne gjøre den fyldigere. Dette har vært fremsatt som et generelt ønske, da vår nåværende ordning er svært naken. Samtidig er forholdene i vårt land så varierte at det ikke er mulig å foreskrive en omfattende liturgi som obligatorisk. Kulde og dårlig vær kan gjøre det nødvendig å innskrenke seg til det aller nødvendigste, mens det andre ganger kan være kjærkomment med en fyldigere ordning.

F. Bønnen ved gravstedet

Når det gjelder bønner ved gravstedet, er den primære intensjonen å hente inn et trøstemotiv. Møtet med graven, som nå skal oppsluke den døde, er for mange mennesker den sterkeste påkjenningen ved tapet av en av sine kjære. Ikke minst gjelder dette for barn. Da er det godt å minnes om at heller ikke der er vi skilt fra Kristus. Vår bønn og vårt håp har vi i det faktum at Kristus etter sin død og begravelse gjennom oppstandelsen har åpnet graven innenfra.

4. Om forslag til vedtak

Saken fremmes altså for Kirkemøtet som revisjon av Gudstjenestebokens ordning. Kirkemøtet kan da vedta liturgien enten som erstatning for den nåværende ordning eller som supplerende alternativ til den. Det er det siste Kirkerådet anbefaler for Kirkemøtet.

Etter reglene skal et vedtak i Kirkemøtet om en ny permanent liturgisk ordning bekreftes ved nytt vedtak i Kirkemøtet etter fire år. I forbindelse med en slik bekreftelse av vedtaket er det naturlig at det undersøkes om det er fremkommet forhold som det er rimelig konsensus om å endre før endelig vedtak gjøres, og om dette ligger innenfor rammen av hva som kan gjøres som en justering av det opprinnelige vedtak, eller om saken må gis ny behandling.

5. Kirkerådets forslag til vedtak

Det fremlagte forslag til ny gravferdsliturgi vedtas som supplerende alternativ til gjeldende ordning med virkning fra 1. mars 2003.

Forslaget publiseres og tas i bruk i menighetene i henhold til gjeldende bestemmelser.

Kirkemøtet ber Kirkerådet utvirke økonomi til at liturgien kan innkjøpes i fire eksemplarer til hver kirke (se Gudstjenestebok for Dnk, del II side 259).

KOMITEENS MERKNADER:

Komiteen har følgende merknader. Merknadene følger kronologien i ordningen, slik at Alminnelige bestemmelser kommenteres først, deretter selve liturgien og til slutt forslaget til vedtak.

NB! I det følgende er det opprinnelige forslagens nummerering opprettholdt i merknadene og i selve liturgien. Dette vil bli rettet opp når endelig vedtak er fattet.

Alminnelige bestemmelser

A. I Alminnelige bestemmelsers punkt 2 står ved en inkurie uttrykket ”skal stå til ansvar for sitt liv” to ganger. Dette har åpenbart oppstått under redigering. Uttrykket strykes første gang det forekommer.

B. I bestemmelsen punkt 6 tredje ledd berøres gravferd med askespredning. Ved fremleggelsen av saken for Bispemøtet er dette punktet slik det da forelå, kommentert slik: Punktet ”er nytt og svarer til kirkens standpunkt i forbindelse med den lovmessige hjemling av ordningen med askespredning. Punktet er nødvendig, fordi gravferdsloven kan tolkes slik at det er opp til den enkelte prest å ta standpunkt til om han/hun vil medvirke.” Kirkerådet endret ordlyden i skjerpene retning. Da begrunnelsen av de alminnelige bestemmelser ikke er blitt videreført i saksutredningen for Kirkemøtet, finner komiteen at en i denne omgang bør nøye seg med, av informasjonshensyn, å ta inn en passus som bygger på gjeldende bestemmelse i gravferdsloven: Ved gravferd som sikter på spredning av aske, kan det ikke kreves kirkelig medvirkning. Jf gravferdsloven § 20 siste punktum.

Komiteen peker på nødvendigheten av at kirkelige myndigheter, i første rekke Bispemøtet, drøfter saken videre på bakgrunn av tidligere kirkelige uttalelser og kommentarer, med sikte på en nærmere avklaring.

Den liturgiske ordning

C. Til rubrikken i ledd 6 har komiteen to merknader. For det første nevnes ikke det vanligste innslag, nemlig bruk av blomster. Komiteen foreslår derfor at rubrikkens siste ledd bør lyde: ”Her kan følge korte hilsninger, pålegging av blomster og/eller krans og eventuelt andre minnehandlinger, som opplesning, musikk, lystenning o.a.”

For det andre er det viktig å understreke at denne rubrikken, som skal gjøre det mulig å ivareta ønsker fra de pårørende, reguleres av de alminnelige bestemmelsene: ”Enkelthetene [...] må tilpasses handlingens gudstjenestelige karakter” (punkt 3) og ”en verdig gjennomføring av handlingen” (punkt 5), samt av bestemmelsene om godkjenning på forhånd (punkt 4).

D. Til ledd 8 finner komiteen det nødvendig å presisere hvordan rubrikken skal forstås. Intensjonen har vært å ta inn et langt større antall skriftlesninger enn tidligere. Disse lesningene har et bredt spekter både med hensyn til sjanger og tematisk innhold. Dels har en villet la et rikere tilfang av Skriften lyde ved denne kirkelige handling, dels har en villet legge til rette for å kunne ivareta den enkelte gravferds særpreg også gjennom skriftlesningene. Dette kontekstualiseringshensynet er åpenbart et hovedmoment bak utformingen av denne liturgien.

Av hensyn til oversikten er lesningene ordnet i tre grupper etter hva slags type bibelskrift de er hentet fra: Gammeltestamentlige lesninger, nytestamentlige utenom evangeliene og evangelielesninger. De tre lesningene kan velges fritt – det skal altså ikke nødvendigvis leses en fra hver gruppe – men valget reguleres samtidig av rubrikken som sier: ”Tekstene velges slik at de dekker de innholdsmomenter som er nevnt foran” [hva Guds Ord vitner om livet og døden, om dommen og vårt håp i Jesus Kristus].

E. Etter tale og bønn følger i ordningen to valgfrie ledd. Det dreier seg om noe av det eldste tradisjonsstoff vi har i forbindelse med kveld og livsavslutning, nemlig ledd 12 I dine hender (se Sal 31,6) og ledd 13 Simeons lovsang (Luk 2,29-32). I den nåværende ordning er muligheten for å bruke disse stykkene nevnt i en rubrikk. Komiteen regner med at de har hatt en meget smal bruk, men nettopp som muligheter til å imøtekomme ønsker også på dette punktet, bør disse ledd opprettholdes.

Leddene står imidlertid i en noe ulik posisjon i forhold til en hovedform av ordningen. Den eldgamle bønnen I dine hender, som også Jesus brukte ved sin død, har som funksjon at overgivelsen til Gud av den døde (bønnen i ledd 11) etterfølges og kompletteres av de levendes overgivelse av seg selv. Komiteen mener imidlertid at leddet som i nåværende ordning også bør kunne synges som vekselsang. Det bør da tilføyes en rubrikk: ”Leddet kan også synges som vekselsang, se Norsk Salmebok 936.”

Når det gjelder Simeons lovsang, som ikke har en like innlysende funksjon i denne ordningen, er det foreslått at muligheten for å bruke denne nevnes i rubrikks form, også her med muligheten for å synge (i tilknytning til Norsk Salmebok 909-910).

F. Ledd 18 Bønn ved gravstedet. Her har komiteen i likhet med Bispemøtet, som har behandlet dette leddet hele tre ganger, brukt mye tid. Det var bred enighet om at alternativ A oppleves noe problematisk. Både språklige grunner (i graven og særlig entallsformen vår grav) og innholdsmessige grunner (helligelsesmomentet) er nevnt i komiteen. Komiteen har likevel valgt å gjøre et forsøk på å følge opp forslaget alternativ A ved å legge seg nær opp til en tidligere benyttet form. Dette forslaget falt mot 6 stemmer.

I lys av muligheten til å variere omfanget av denne delen av liturgien både etter ytre forhold (vær, fremmøte m.m.) og etter gravferdens art, har komiteen tenkt at en kanskje burde ha flere valgmuligheter til dette leddet, som i seg selv er fakultativt (frivillig). Komiteen har på dette grunnlag lett etter bønneformuleringer som varierer både med hensyn til lengde og tematisk innhold.

Komiteen har da stanset ved disse fire alternativene, som nevnes fra det korteste til det lengste (og bokstaveringen er følgelig ny i forhold til det opprinnelige forslag). Komiteen registrerer også at i forslaget brukes det korstegn † i det ene alternativet, men ikke i det andre. Med fire alternative bønner finner komiteen at de bør stilles likt i så måte, det vil si at en ikke instruerer om korstegning.

Ett medlem dissenterer i forhold til alternativ C og D.

Det nye forslaget blir da slik:

Enten A

Herre Jesus Kristus, la denne grav være et håpets sted, i troen på deg som stod opp fra de døde.

Eller B

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, gi oss å følge deg i oppstandelsen fra de døde.

Eller C

Herre Jesus Kristus, la NN få hvile i fred under korsets tegn til den dag du kaller alle frem fra gravene. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

Eller D

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, la dette stedet være et fredens sted, hvor NN får hvile under korsets tegn til den dagen du kaller alle frem av gravene. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

G. Leddene 19-20: Rekkefølgen på disse leddene har variert i våre gravferdsordninger og også på ulike stadier i den nåværende saksbehandling. Den gamle ordning er å senke kisten

helt ned i graven og deretter foreta jordpåkastelsen. De tre skuffene jord er begynnelsen på gjenfyllingen av graven. Enkelte steder i landet er dette fremdeles praksis.

Med den gravferdspraksis vi har i dag, er det vanskelig å fastslå én ordning som den rette på dette punkt. Ulike forhold kan peke i ulik retning, og det spørres hvordan en vektlegger disse. I gjeldende ordning kommer jordpåkastelsen først. I rubrikk åpnes det imidlertid for å gjøre det motsatt der det er innarbeidet praksis.

Komiteen finner det mest naturlig at den gamle ordningen, altså senkning først, fastholdes som normalordning, men at det også gis rom for å videreføre lokal praksis. Dette kan, som i gjeldende ordning, reguleres ved en rubrikk: Hvor det er praksis, kan jordpåkastelsen foretas før kisten senkes.

FORSLAGET TIL VEDTAK

Komiteen finner det nødvendig å gi forslaget til vedtak noen kommentarer:

1. Uttrykket ”supplerende alternativ” forstår komiteen slik at man istedenfor å erstatte den nå gjeldende liturgi med en ny, vedtar en ny ordning i tillegg til den gamle. Når Kirkemøtet vedtar en ordning i tillegg til den gjeldende, er dette noe som gjelder for hele kirken. I en slik situasjon er det etter gjeldende rett menighetsmøtet som avgjør hvilket alternativ som skal

brukes i den enkelte menighet, jf kl § 11 første ledd: ”Menighetsmøtet avgjør saker om innføring av ny, godkjent salmebok og liturgi.” Komiteen antar at menighetsmøtets avgjørelse også er retningsgivende for praksis i krematorium, når det gjelder gravferd av personer fra vedkommende menighet. Når det gjelder valgmulighetene innenfor ordningen er det etter gjeldende kirkerett presten som har avgjørelsesmyndigheten.

2. Det ovenstående, sammen med forlagsavtalen med Verbum og Kirkerådets egne rutiner for informasjon, som saksutredningen nevner, er relevant også for vedtakspunkt 2. Komiteen finner det likevel tjenlig å presisere uttrykket ”gjeldende bestemmelser”, slik at vedtaksteksten kommer til å lyde:

Den nye gravferdsliturgien publiseres i henhold til gjeldende bestemmelser og tas i bruk i menigheter hvor menighetsmøtet har fattet vedtak om det, jf kirkeloven § 11 første ledd”.

3. Til vedtakspunkt 3 gjør komiteen oppmerksom på at når Kirkemøtet utøver Kongens anordningsmyndighet i liturgisaker, i kraft av den delegasjon som er gitt gjennom kgl. res. av 26. november 1990, så utløser vedtak om nye liturgiske ordninger plikt for fellesrådet til å kjøpe inn publikasjonen i nødvendig antall. Dette antallet er definert i Gudstjenestebokens bestemmelse om Liturgisk utstyr til en soknekirke: ”fire sett av de liturgiske bøker (for liturg, organist, klokker og sakristi) som brukes ved gudstjenesten og de kirkelige handlinger”.

I vedtakspunkt 3 finner komiteen det nødvendig å foreslå en endring. Det er uklart hva som ligger i uttrykket ”utvirke økonomi”, men det synes uansett å være noe det er lite tjenlig å pålegge Kirkerådet. Komiteen foreslår derfor følgende tekst:

Kirkemøtet ber Kirkerådet å arbeide videre med finansiering av nødvendig liturgisk materiell, jf Gudstjenestebok for Den norske kirke, del II, side 259, punkt 3.3.

Disse merknadene fører til følgende endringer i liturgien (endringene gjengis i halvfet):

ORDNING FOR Gravferd

ALMINNELIGE BESTEMMELSER

1. Handlingen gravferd er fellesskapets siste tjeneste overfor sine medlemmer. Når en person er død, sørger de som stod vedkommende nær, vanligvis familien, for at den døde legeme behandles på verdig vis og får en verdig gravferd. Grunnleggende bestemmelser vedrørende gravferd er gitt i Gravferdsloven.
Hvem som har rett til, og dermed også det rettslige ansvaret for, å sørge for gravferden, er regulert i Gravferdslovens § 9.
Når en person som hører inn under Den norske kirke, dør, bør det etableres kontakt mellom menighetens prest og de pårørende så snart som mulig etter dødsfallet. Gravferd skal skje senest 8 dager etter dødsfallet.
2. Gravferd etter kirkens ordning er en kirkelig handling av gudstjenestelig karakter. I den liturgiske utforming av handlingen uttrykker kirken det grunnleggende i den kristne tro: at mennesket er Guds skapning [...], at Gud gjennom Jesu Kristi død og oppstandelse og

troen på ham har lagt grunnlaget for menneskets frelse, at det på dommens dag skal stå til ansvar for sitt liv, og at det skal gjenreises i legemets oppstandelse.

3. Gjennom valg av skriftlesninger, bønner og salmer og det som ellers sies og gjøres, skal alle som har ansvar for eller medvirker til gravferdshandlingen, bidra til at det bibelske budskap kommer til uttrykk i sin fylde.
Enkelthetene ved handlingen, herunder utsmykning, symboler og kransepålegging må tilpasses handlingens gudstjenestelige karakter. Det bør tilstrebes nøkternhet i bruk av kranser, blomster og lignende.
Tale ved eventuell kransepålegging må ikke finne sted uten at den som sørger for gravferden, har gitt samtykke til det.
Det bør legges til rette for medvirkning fra de pårørende.
4. Salmer og sanger skal godkjennes på forhånd av den som skal forrette. Det samme gjelder æresbevisninger og andre tiltak som ønskes i tillegg til gravferdsordningen. Alt musikkstoff som skal brukes, skal på forhånd godkjennes av kantor/organist. For å gjøre det mulig å finne frem til sang og musikk og andre innslag som er best mulig egnet, bør kontakten med de pårørende opprettes så snart som mulig.
5. For å sikre en verdig gjennomføring av handlingen, er det viktig at det avsettes tilstrekkelig tid. Den som forretter skal også påse at alle som medvirker i forbindelse med gravferden, opptrer slik at handlingen kan gjennomføres på en god og verdig måte, i samsvar med kirkens ordninger.
6. Etter forholdene og sedvanen på stedet medvirker liturgen enten i kirke/kapell og ved graven, eller i hjemmet og ved graven, eller bare ved graven.
Gravferdshandlingen kan finne sted i kirken også når det skal være kremasjon.
Ved gravferd som sikter på spredning av aske, kan det ikke kreves kirkelig medvirkning.
Når liturgen medvirker bare i hjemmet og ved graven eller bare ved graven, brukes ordningen Gravferd fra kirke eller kapell i den utstrekning det er naturlig. Det samme gjelder ved gravferd hvor det ikke er en forsamling til stede. Den kirkelige medvirkning kan ikke begrenses til jordpåkastelse alene.
Ordnningen Gravferd fra kirke eller kapell kan med nødvendige tillemplinger benyttes ved minneandakt i kirke eller kapell når kisten ikke står i kirken under handlingen.
7. Ved spedbarns gravferd gjelder samme bestemmelser som ved barns gravferd, se side 130. Tilsvarende gjelder når foreldre ønsker gravferd for barn som er døde før fødselen. I disse tilfellene vil det være mulig å foreta de endringer i liturgiens ledd som forholdene måtte tilsi, men slik at Herrens bønn alltid tas med.
I kontakt med foreldre til døde spedbarn eller barn som er døde før fødselen, kan det være viktig å gi foreldrene hjelp til å gi det døde barnet navn.
Når foreldre som ønsket sitt barn døpt, mister barnet før dåp, minner presten dem om trøsteord som "Den himmelske Far vil ikke at en eneste av disse små skal gå tapt" (Matt 18,14) e.l.
8. Jordpåkastelse finner sted ved graven. Liturgen kan rent unntaksvis når ytre forhold eller vektige personlige grunner gjør det påkrevd, beslutte at den skal skje inne i kirke/kapell.
Ved kremasjon finner jordpåkastelsen sted ved avslutningen av handlingen.
Kisten skal som hovedregel senkes helt ned.
Dersom det er tvil om at jordpåkastelse har funnet sted, for eksempel ved kremasjon i utlandet, kan jordpåkastelse foretas i forbindelse med nedsettelsen av urnen.

9. Gravferd kan forrettes av diakon etter avtale mellom diakonen, soknepresten og biskopen.
Er både presten og diakonen forhindret fra å forrette ved gravferden, kan en lek kristen forrette etter godkjenning fra biskopen.
10. Det kan klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.
Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes, og ved handlingens slutt kan det slås 3 ganger 3 slag.
Det kan ringes mens følget går fra graven.
11. Liturgisk farge er fiolett.

1 Klokkeringing

Mens det ringes sammen, tar liturgen plass i koret.

2 Preludium

Som preludium kan det fremføres egnet instrumentalmusikk, korsang eller solosang. Preludiet kan være forspill til første salme.

3 Salme

Denne salmen kan eventuelt flyttes til etter ledd 4.

4 Inngangsort

L Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

Vi er samlet her for å ta avskjed med (navnet nevnes). Sammen vil vi overgi ham/henne i Guds hender og følge ham/henne til det siste hvilested.

Så høyt har Gud elsket verden at han gav sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv. Joh 3,16

Deretter kan liturgen fortsette med et av følgende skriftord:

Enten A

Jesus sier: Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, så vil jeg gi dere hvile. Matt 11,28

Eller B

Gud sier i sitt ord: Kall på meg på nødens dag, så vil jeg utfri deg, og du skal prise meg. Sal 50,15

5 Inngangsbønn

L La oss be.

Enten A

Fra dypet roper jeg til deg, Herre.
Herre, hør min røst!
Vend øret til og lytt når jeg trygler og ber.

Hvis du vil gjemme på syndeskyld, Herre,
hvem kan da bli stående?
Men hos deg er tilgivelsen;
derfor må vi frykte deg.

Jeg venter, ja, håper på Herren,
jeg venter på hans ord.
Jeg stunder etter Herren mer enn vaktmenn etter morgenen,
vaktmenn etter morgenen.

Vent på Herren, Israel!
For hos Herren er miskunn, hos ham er full forløsning.
Herren vil forløse Israel fra alle dets synder. Salme 130,1-5

Eller B

Herre, du har vært en bolig for oss
fra slekt til slekt.
Før fjellene ble født,
før jorden og verden ble til,
ja, fra evighet og til evighet er du, Gud.
Du lar mennesket bli til støv igjen
og sier: "Vend tilbake, menneskebarn!"
For tusen år er i dine øyne
som dagen i går da den fór forbi,
eller som en nattevakt.
Lær oss å telle våre dager,
så vi kan få visdom i hjertet! Sal 90,1-4.12

Eller C

Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?
Hvorfor er du så langt borte fra meg?
Hvorfor hjelper du ikke når jeg klager min nød?
Jeg roper om dagen, Gud - du svarer ikke,
og om natten, men jeg får ikke ro.
Men, Herre, vær ikke langt ifra meg,
skynd deg å hjelpe meg, du min styrke Sal 22,2-3.20

Eller D

Hellige Gud, himmelske Far, du råder over liv og død. Når vi skilles fra en av våre kjære,
styrk oss da i troen, så vi også ved graven kan håpe på deg.
Herre Jesus Kristus, du trofaste Frelser, som gikk gjennom død og grav for oss. Bli hos oss i
vår siste nød og gi oss engang å samles i din Fars hus med deg og alle dine.
Hellige Ånd, du vår trøster i liv og død, fyll alle sørgende med din trøst. Fri oss fra åndelig
død, dra alle til deg og gi oss å ha vår skatt i himmelen.

Eller E

Herre vår Gud, hos deg er livets kilde.
I ditt lys ser vi lys.
I deg er det vi lever, rører oss og er til.

Bevar oss i liv og død i din kjærlighet,
ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre.

Eller F

Gode Gud, du som ser oss og kjenner oss, kom oss nær med din trøst.

6 Minneord

Et kort minneord holdes av presten eller av en representant for de pårørende. Det bør inneholde noen biografiske momenter med særlig vekt på hva avdødes liv har betydd for dem som stod *ham/henne* nær, og for andre livssammenhenger *han/hun* har stått i.

Her kan følge korte hilsninger, pålegging av blomster og/eller krans og eventuelt andre minnehandlinger, som opplesning, musikk, lystenning o. a.

Her kan følge

7 Salme eller musikkinnslag

Eventuelt musikkinnslag kan være vokalt eller instrumentalt.

8 Skriftlesning

L La oss høre hva Guds Ord vitner om livet og døden, om dommen og vårt håp i Jesus Kristus.

Her følger tre lesninger. Tekstene velges slik at de dekker de innholdsmomenter som er nevnt foran.

Tekstene kan leses av liturgen eller av en eller flere andre.

Skriftlesningen avsluttes med:

L Slik lyder Herrens ord.

Her følger eventuelt

9 Salme

Hvis ledd 6 er en salme, kan ledd gå 8 ut.

10 Tale

Kort tale over et av de oppleste skriftordene eller over en annen høvelig tekst.

11 Bønn

L La oss be.

Enten A

L Evige Gud, vår tilflukt i sorgens tid, vær nær med din fred. Styrk oss i troen. Gi oss fremtid og håp. Vi takker deg for (navnet nevnes) og det du gav oss gjennom hans/hennes liv. Barmhjertige Gud, vi overgir ham/henne i dine hender. Du som har skapt oss i ditt bilde og gitt oss Jesus Kristus som vår Frelser, reis oss opp på oppstandelsens dag til evig liv hos deg.

Eller **B**

L Jesus Kristus, du som lovet å være med oss alle dager inntil verdens slutt, vær du vår styrke og trøst, vårt lys og vår veiviser. La oss alle en gang ved troen på deg få del i oppstandelsens glede.

Eller C

L Evige Gud, himmelske Far, du har i din Sønn, Jesus Kristus, gitt oss seier over døden. Vi ber deg, led oss ved din Hellige Ånd, så vi aldri kommer bort fra deg, men lever vårt liv i troen på din Sønn og engang når fram til det evige liv i ditt rike, ved Jesus Kristus, vår Herre.

Eller D

L Herre Jesus Kristus, du som bar alle våre synder, vi takker deg for din kjærighet som er sterkere enn døden. Gi oss del i frelsen du vant ved din død og oppstandelse, og før oss med din mektige hånd gjennom liv, død og dom inn til din evige glede.

Eller E

En bønn som er skrevet med tanke på den situasjon de pårørende og lokalsamfunnet har opplevd i forbindelse med dødsfallet.

Her kan følge

12 I dine hender

A I dine hender, Herre Gud, overgir jeg min ånd.
Du forløser meg, Herre, du trofaste Gud.
I dine hender, Herre Gud, overgir jeg min ånd.
Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd.
I dine hender, Herre Gud, overgir jeg min ånd.

Dette leddet kan også synges som vekselsang, se Norsk Salmebok 936.

Her kan også følge *Simeons lovsang* (Luk 2,29-32) enten lest eller sunget, se Norsk Salmebok 909-910.

13 Herrens bønn

L La oss sammen be Herrens bønn.

A Fader vår, du som er i himmelen.
La ditt navn holdes hellig.
La ditt rike komme.
La din vilje skje på jorden som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød.
Forlat oss vår skyld,
som vi òg forlater våre skyldnere.

Led oss ikke inn i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og æren i evighet.
Amen.

14 Salme

15 Postludium

Før postludiet kan det fremføres et musikkinnslag, vokalt eller instrumentalt.

Under postludiet bæres kisten ut.

(Teksten suppleres med instruksjoner for “I krematorium” og “Ved barns gravferd”.)

*

Ved graven:

16 Salme

Her kan følge

17 Skriftlesning

En av følgende tekster som ikke er brukt tidligere i gravferden:

Salme 50,15

Salme 23

Salme 68,21

Salme 121

Matt 11,28

Matt 28,1-10

Åp 1,17b-18

Åp 21,1-5a

Her kan følge

18 Bønn ved gravstedet

I denne bønnen kan liturgen utfylle NN etter anledningen – for eksempel fullt navn, fornavn, vår kjære, vår venn osv.

Enten A

Herre Jesus Kristus, la denne grav være et håpets sted, i troen på deg som stod opp fra de døde.

Eller B

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, gi oss å følge deg i oppstandelsen fra de døde.

Eller C

Herre Jesus Kristus, la NN få hvile i fred under korsets tegn til den dag du kaller alle frem fra gravene. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

Eller D

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, la dette stedet være et fredens sted, hvor NN får hvile under korsets tegn til den dagen du kaller alle frem av gravene. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

19 Senkning

Hvor det er praksis, kan jordpåkastelsen foregå før kisten senkes.

Som hovedregel senkes kisten helt ned.

20 Jordpåkastelse

L I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Deretter kaster liturgen tre ganger jord på kisten og sier:

Første gang:	Av jord er du kommet.
Andre gang:	Til jord skal du bli.
Tredje gang:	Av jorden skal du igjen oppstå.

21 Skriftord og velsignelse

Enten A

Vår Herre Jesus Kristus sier: Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør. Og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø. Joh 11,25-26

Eller B

L Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny og gitt oss et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde! 1 Pet 1,3

Vendt mot sørgeskaren:

Ta imot velsignelsen.

Herren velsigne deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. +

22 Salme

*

Skriftlesninger

Tekstgruppe I

Enten A
Job 19,26-26

Eller B
Salme 23

Eller C
Salme 42,2-4 og 43,2-3.5

Eller D
Salme 73,23-26

Eller E
Salme 103,13-17

Eller F
Salme 121

Eller G
Salme 139,1-12.23-24

Eller H
Fork 3,1-2.4.6a.11a.14a

Eller I
Jes 49,14-16a

Eller J
Klag 3,22-26

Tekstgruppe II

Enten A
Rom 6,3-5

Eller B
Rom 8,31b-35.38-39

Eller C
Rom 14,7-12

Eller D
1 Kor 13,8-10.12-13

Eller E
1 Kor 15,53-57

Eller F
1 Tess 5,8-11a

Eller G
Åp 21,1-5a

Tekstgruppe III

Enten A
Matt 5,3-10

Eller B
Matt 28,1-10

Eller C
Mark 10,13-16

Eller D
Luk 12,35-38

Eller E
Joh 5,24-27

Eller F
Joh 6,37-40

Eller G
Joh 10,14.28-29

Eller H
Joh 14,1-6

*

FORSLAG TIL VEDTAK:

12. Det fremlagte forslag til ny gravferdsliturgi vedtas som supplerende alternativ til gjeldende ordning med virkning fra 1. mars 2003.
13. Den nye gravferdsliturgien publiseres i henhold til gjeldende bestemmelser og tas i bruk i menigheter hvor menighetsmøtet har fattet vedtak om det, jf kirkeloven § 11 første ledd”.
14. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med finansiering av nødvendig liturgisk materiell, jf Gudstjenestebok for Den norske kirke, del II, side 259, punkt 3.3.

Plenumsbehandling 1:

Dirigent: Ole Jakob Modalsli
Saksordfører: Tore Kopperud

Disse hadde ordet:

Tore Kopperud, Trond Skar Dokka, Marit Slettum, Hans Nic.Nilsen, Alex Norbakken, Håkon Tørring, Roar Strømme, Oddvar Almenning, Arne Dag Kvamsøe, Per Halstein Nielsen, Ole D. Mjøs, Knut Lundby, Ernst Baasland, Katinka Solli Schøien Brodin, Jens Olav Mæland, Bjarne Sveinall.

Endringsframlegg

Trond Skard Dokka:

I ledd 11 Bønn A tilføyes etter ”i dine lunder”:
”Måtte du gi ham/henne evig hvile.” (Resten av bønnen som i forslaget)

I ledd 8 Skriftlesning endres introduksjonen til ”... vitner om livet og døden, dommen og frelsen.”

Hans Nic. Nilsen:

De menigheter som er fortrolige med både form og innhold i gravferdsliturgien etter Alterbok av 1920, kan bruke denne liturgien som ett supplerende alternativ.

Roar Strømme:

Som bønnealternativ under ledd 11 i gravferdsliturgien tas inn bønnen fra liturgien for bæreandakt (pkt. 3):
Himmelske Far, vi overgir oss i din sterke hånd og takker deg for ham/henne som nå er gått bort. Styrk og trøst dem som sitter i sorg og savn. Hjelp oss å leve i samfunn med deg, så vi en gang kan fare herfra i fred ved Jesus Kristus, din Sønn, vår Herre. Amen.

Saken ble sendt tilbake til komitéen.

NY INNSTILLING FRA KOMITÉ A:

Saksorientering:

1. Bakgrunn

Blant de mange gudstjenesteordningene i Gudstjenestebok for Den norske kirke I-II er Gravferd en av dem som først ble gjenstand for ønsker om endringer. Arbeidet med den nye gravferdsliturgien som nå legges frem for Kirkemøtet, baserer seg både på kommentarer av den nåværende ordning gjennom henvendelser til Nemnd for gudstjenesteliv og gjennom bøker og artikler og på kjennskap til at mange av dem som forretter gravferd, i større eller mindre grad endrer ordningen på egenhånd.

Saksgangen har blitt mer komplisert enn vanlig, idet den gjentatte ganger har vært sendt frem og tilbake mellom de instansene som etter gjeldende prosedyrereglement behandler liturgisaker. Denne kompliserte saksgangen gjenspeiler at dette er en sak som aktualiserer de mest sentrale temaer i teologien og de dypeste ting i kirkens møte med mennesker. Det er derfor en sak med stor rekkevidde. Både Kirkerådet og Bispemøtet har drøftet en eventuell utsettelse av saken, men valgt å fremme saken nå. Forventningen i vide kretser i kirken er stor til en gravferdsliturgi som tydeligere setter avdøde i fokus, og som gjennom et rikeligere skriftmateriale og flere valgmuligheter gjør det mulig å møte og ta vare på den enkelte

gravferdsituasjonens særpreg. Begge instanser har kommet til at med det resultatet en nå har nådd, bør gravferdsliturgien avgjort sluttbehandles av årets kirkemøte.

2. Innvendinger mot gjeldende ordning

Av det som har vært registrert av innvendinger i forbindelse med vurderingen av vår nåværende gravferdsliturgi, er det særlig følgende momenter som har vært fremholdt:

Skriftlesningsdelen må endres. Den hevdes totalt sett å være for lang. Og når den består av hele fire ulike tekster lest etter hverandre, blir den for krevende ikke bare på grunn av lengden, men fordi den går i for mange retninger. Inntrykket av mange lesninger med ulik tematikk forsterkes ytterligere ved at også andre ledd i ordningen i realiteten er skriftlesninger.

Det faktiske tekstutvalget er sterkere preget av allmenn belæring om døden enn av reell kommunikasjon med de sørgende i deres livssituasjon.

Det etterlyses derfor et rikere tilfang av det bibelske materiale og større valgmulighet for å kunne treffe situasjonen i den aktuelle gravferd bedre.

Til tross for det som sies i innledningen av ordningen, er de enkelte ledd i liturgien så lite fokusert på avdøde at en får inntrykk av at interessen går i en annen retning.

Dette medfører at liturgien ikke gir den ønskelige mulighet til å uttrykke takknemlighet og omsorg for en som har stått en nær.

Liturgien får et sterkt preg av flere på hverandre følgende deler. Det etterlyses en klarere helhet, noe som særlig krever en bedre integrering og sammenheng mellom minnedelen og den forkynnende delen.

Fra flere hold, også fra Elverums-prosjektet, etterlyses en tematisering av det såkalte overgivelses-momentet (*commendatio*).

3. Hovedmotiver i utformingen av ny liturgi for gravferd

A. En styrking av gravferd som gudstjenestelig handling

Ved den forrige liturgirevisjon var det et hovedmotiv å styrke gravferdshandlingens karakter av å være en gudstjenestelig handling. I de alminnelige bestemmelsene er dette det første som sies om handlingens egenart: "Gravferd etter kirkens ordning er en kirkelig handling av gudstjenestelig karakter" (pkt. 2, se GB II, side 129). Det kommer også til uttrykk gjennom enkeltledd, som for eksempel skriftlesning, bønn og velsignelsen, samt bruken av kirkens klokker. Ved utformingen av den nye liturgien har intensjonen vært å videreføre og styrke dette momentet.

B. Gravferdshandlingen som livstolkning

Et viktig aspekt ved de kirkelige handlingene og ved kirkens liturgier i det hele tatt er at de skal kunne trekke livet inn i troens lys og gi hjelp til å fortolke det. Særlig viktig er dette ved de store og avgjørende punktene i livsløpet: fødsel og død, hendelser som endrer et menneskes status eller fører over fra en sfære til en annen, som for eksempel dåp, konfirmasjon og

vigsel. En kan videre tenke på høytider og årstider. Det har derfor vært viktig at gravferds-liturgien skal gi rom for bibeltekster som uttrykker og tolker de grunnleggende livserfaringer: sorg, glede, tap, håp osv.

C. Kontekstualisering og pastortaleologisk profilering ut fra de ulike kasus

Noe av det som mange har gitt uttrykk for som svært utilfredsstillende ved den nåværende liturgien, er at den i så liten grad gir mulighet til å fange opp og imøtekomme gjennom liturgiens utforming de høyst ulike gravferdssituasjonene. Det er stor forskjell på å være samlet ved et lite barns død, en ungdoms død under dramatiske omstendigheter, en mors eller fars død i sin beste alder og et gammelt menneske som fullfører livet "mett av dage".

Denne erkjennelsen ligger til grunn for og motiverer det langt større utvalget av skriftlesninger dette forslaget inneholder. I tillegg har det rent generelt vært et ønske om å gi rom for en større bredde og rikdom av de bibelske tekstene.

D. Overgivelsen

Den primære betydning av dette overgivelsesmomentet er at de etterlatte samlet gir fra seg den døde. I den senere tids innsikt i sorgprosessens ulike elementer og faser, er det et viktig moment at hvis sorgen skal kunne utvikle seg sunt, må den sørgende gi avkall på den døde. Dette er selvsagt en prosess som strekker seg over tid, men den kan hente hjelp fra det rituelle uttrykk. Som et ledd i gravferdshandlingen blir dette momentet også fellesskapshandling. Her er det alle de som hørte til rundt den døde, nært eller fjernere, som sammen gir avkall på og overgir den døde.

Til hvem overgir man? I første omgang er svaret gitt av det man kan se med sine øyne. Man gir et medmenneske tilbake til "moder jord", som han eller hun kom fra som et lån. Da dreier det seg om legemet, en slags *commendatio corporis*. Engelskspråklige liturgier bruker her gjerne uttrykket *committal*. Dette er meget sterkt og realistisk uttrykt i jordpåkastelsen: "Av jord er du kommet. Til jord skal du bli." Eller som det heter i den kjente anglikanske form: "We therefore commit his body to the ground, earth to earth, ashes to ashes, dust to dust." Her ligger det et slags økologisk aspekt i selve gravferdshandlingen.

Og likevel: Mennesket er denne enestående helhet av støv og ånd. Derfor er gravferdshandlingen, hvor legemet legges i jord den definitive avskjed med personen, med hele mennesket. At vi skulle fullføre denne siste plikt uten å kunne la det ledsages av kristen omsorgs inderligste uttrykk, nemlig forbønn, er en tanke som fortoner seg som unaturlig og fremmed. I den verdige ivaretagelse av legemet, ledsaget av bønner, skjer fullbyrdelsen av det medmenneskelige forhold.

Samtidig skal liturgien som helhet gi et klart vitnesbyrd om at veien til frelse og evig liv er troen på Jesus Kristus, formidlet gjennom den dåpen som gravferdshandlingen baserer seg på. Dette må lyde i klare formuleringer i selve liturgien.

E. Ved graven

Liturgien ved graven er utformet ut fra ønsket om å kunne gjøre den fyldigere. Dette har vært fremsatt som et generelt ønske, da vår nåværende ordning er svært naken. Samtidig er forholdene i vårt land så varierte at det ikke er mulig å foreskrive en omfattende liturgi som

obligatorisk. Kulde og dårlig vær kan gjøre det nødvendig å innskrenke seg til det aller nødvendigeste, mens det andre ganger kan være kjærkomment med en fyldigere ordning.

F. Bønnen ved gravstedet

Når det gjelder bønnen ved gravstedet, er den primære intensjonen å hente inn et trøstemotiv. Møtet med graven, som nå skal oppsluke den døde, er for mange mennesker den sterkeste påkjenningen ved tapet av en av sine kjære. Ikke minst gjelder dette for barn. Da er det godt å minnes om at heller ikke der er vi borte fra Gud. Vår bønn og vårt håp har vi i det faktum at Kristus etter sin død og begravelse gjennom oppstandelsen har åpnet graven innenfra.

4. Om forslag til vedtak

Saken fremmes altså for Kirkemøtet som revisjon av Gudstjenestebokens ordning. Kirkemøtet kan da vedta liturgien enten som erstatning for den nåværende ordning eller som supplerende alternativ til den. Det er det siste Kirkerådet anbefaler for Kirkemøtet.

Liturgisaker skal vedtas med 2/3-flertall. Dette kravet understreker det forhold at vår kirkes liturgier skal være en slags konsensusdokumenter. Liturgiene skal utrykke kirkens lære på en måte som kan virke samlende for kirkens liv.

Etter gjeldende prosedyrereglement skal et vedtak i Kirkemøtet om en ny permanent liturgisk ordning bekreftes ved nytt vedtak i Kirkemøtet etter fire år. I forbindelse med en slik bekreftelse av vedtaket er det naturlig at det undersøkes om det er fremkommet forhold som det er rimelig konsensus om å endre før endelig vedtak gjøres, og om dette ligger innenfor rammen av hva som kan gjøres som en justering av det opprinnelige vedtak, eller om saken må gis ny behandling.

5. Kirkerådets forslag til vedtak

Det fremlagte forslag til ny gravferdsliturgi vedtas som supplerende alternativ til gjeldende ordning med virkning fra 1. mars 2003.

Forslaget publiseres og tas i bruk i menighetene i henhold til gjeldende bestemmelser.

Kirkemøtet ber Kirkerådet utvirke økonomi til at liturgien kan innkjøpes i fire eksemplarer til hver kirke (se Gudstjenestebok for Dnk, del II side 259).

KOMITEENS MERKNADER:

Ved første gangs behandling i plenum fremkom det tre skriftlige forslag og en rekke muntlige overveielser, noen i forslags form. Her kommenteres bare de skriftlige innleverte forslagene:

Ledd 8: Komiteen fikk inn et forslag fra Skard Dokka om å endre introduksjonen til skriftlesningen til: ”..vitner om livet og døden, dommen og frelsen.” Den nåværende introduksjonen, som knytter an til Bispemøtets behandling, har vært lite anfeltet hittil. Komiteen anser denne som bedre enn det nye forslaget fra Skard Dokka.

Ledd 11: Her fikk komiteen et forslag fra Skard Dokka om å tilføye til bønnen i alternativ A: ”Måtte du gi ham/henne evig hvile”. Her vil komiteen henvise til pkt F i komiteens merknader, hvor det redegjøres for at vår kirke i vår liturgiske praksis har avstått fra bønn for

døde. Konkret til forslaget fra Dokka mener komiteen at det på formelt grunnlag fremkommer så sent i behandlingen, at det er svært tvilsomt å behandle en helt ny ordlyd så sent.

Substansielt mener komiteen at forslaget åpner for så mange ulike tolkninger, at det på et teologisk grunnlag er svært diskutabelt.

Nic. Nilsens forslag om å vedta Gravferdsliturgien fra Alterbok av 1920 som supplerende alternativ, finner komiteen å ikke kunne behandle. Komiteen finner at et forslag av denne art på et så sent tidspunkt umuliggjør en behandling.

Til ledd 11 Bønn leverte Strømme forslag om en ny bønnetekst med takk for avdødes liv. Komiteen fant å kunne behandle dette forslaget. Se kommentarer under bokstav G.

Komiteen har ellers følgende merknader. Merknadene følger kronologien i ordningen, slik at Alminnelige bestemmelser kommenteres først, deretter selve liturgien og til slutt forslaget til vedtak.

Alminnelige bestemmelser

A. I Alminnelige bestemmelsers punkt 2 står ved en inkurie uttrykket ”skal stå til ansvar for sitt liv” to ganger. Dette har åpenbart oppstått under redigering. Uttrykket strykes første gang det forekommer.

B. I bestemmelsen punkt 6 tredje ledd berøres gravferd med askespredning. Ved fremleggelsen av saken for Bispemøtet er dette punktet slik det da forelå, kommentert slik: Punktet ”er nytt og svarer til kirkens standpunkt i forbindelse med den lovmessige hjemling av ordningen med askespredning. Punktet er nødvendig, fordi gravferdsloven kan tolkes slik at det er opp til den enkelte prest å ta standpunkt til om han/hun vil medvirke.” Kirkerådet endret ordlyden i skjerpene retning. Da begrunnelsen av de alminnelige bestemmelser ikke er blitt videreført i saksutredningen for Kirkemøtet, finner komiteen at en i denne omgang bør nøye seg med, av informasjonshensyn, å ta inn en passus som bygger på gjeldende bestemmelse i gravferdsloven. ”Om spredning av aske sier gravferdsloven: Ved slik gravferd kan det ikke kreves kirkelig medvirkning (gravferdsloven § 20 siste punktum).”

Komiteen peker på nødvendigheten av at kirkelige myndigheter, i første rekke Bispemøtet, drøfter saken videre på bakgrunn av tidligere kirkelige uttalelser og kommentarer, med sikte på en nærmere avklaring.

C. I punkt 8 presiserer komiteen at den gamle ordningen, altså senkning først, fastholdes som normalordning. Samtidig gis det rom for at menighetsrådet kan vedta å endre denne rekkefølgen.

Den liturgiske ordning

D. Til rubrikken i ledd 6 har komiteen to merknader. For det første nevnes ikke det vanligste innslag, nemlig bruk av blomster. Komiteen foreslår derfor at rubrikkens siste ledd bør lyde: ”Her kan følge korte hilsninger, pålegging av blomster og/eller krans og eventuelt andre minnehandlinger, som opplesning, musikk, lystenning o.a.”

For det andre er det viktig å understreke at denne rubrikken, som skal gjøre det mulig å ivareta ønsker fra de pårørende, reguleres av de alminnelige bestemmelsene: ”Enkelthetene [...] må tilpasses handlingens gudstjenestlige karakter” (punkt 3) og ”en verdig

gjennomføring av handlingen” (punkt 5), samt av bestemmelsene om godkjenning på forhånd (punkt 4).

E. Til ledd 8 finner komiteen det nødvendig å presisere hvordan rubrikken skal forstås. Intensjonen har vært å ta inn et langt større antall skriftlesninger enn tidligere. Disse lesningene har et bredt spekter både med hensyn til sjanger og tematisk innhold. Dels har en villet la et rikere tilfang av Skriften lyde ved denne kirkelige handling, dels har en villet legge til rette for å kunne ivareta den enkelte gravferds særpreg også gjennom skriftlesningene. Dette kontekstualiseringshensynet er åpenbart et hovedmoment bak utformingen av denne liturgien.

Av hensyn til oversikten er lesningene ordnet i tre grupper etter hva slags type bibelskrift de er hentet fra: Gammeltestamentlige lesninger, nytestamentlige utenom evangeliene og evangelieslesninger. De tre lesningene kan velges fritt – det skal altså ikke nødvendigvis leses en fra hver gruppe – men valget reguleres samtidig av rubrikken som sier: ”Tekstene velges slik at de dekker de innholdsmomenter som er nevnt foran” [hva Guds Ord vitner om livet og døden, om dommen og vårt håp i Jesus Kristus].

F. Når man som i ledd 11 skal utforme overgivelsesmomentet konkret, kan en fort havne i nærheten av bønn for døde. Det kan derfor være grunn til å si noe om forholdet mellom overgivelse og bønn for døde. Forbønn for døde har vår kirke avholdt seg fra i hele liturgihistorien fra reformasjonen av. En slik forbønn i den liturgiske handling kan gi inntrykk av at et menneskes nådetid ikke er uttømt med levetiden. Et slikt inntrykk samsvarer ikke med det bibelske vitnesbyrd. Hva den enkelte sørgende så måtte kaste av bekymring og sorg på Gud, er noe annet. “Det som er skjult, hører Herren til, men det som er åpenbart, gjelder for oss og våre barn til evig tid.” (5 Mos 29,29) Ut fra en slik vurdering har både Bispemøtet og Kirkerådet vært tilbakeholdende.

G. Flere har etterlyst liturgisk uttrykk for takk for den som er gått bort. Dette hører naturlig hjemme i ledd 11 Bønn, hvor motivet allerede finnes i alternativ A. Det er fremsatt et forslag om å supplere dette leddet med nok én bønn. Komiteen slutter seg til dette forslaget av følgende grunner: 1. Det råder bot på mangelen av liturgisk uttrykk for takk. 2. Det utfyller overgivelsesmomentet med de levendes overgivelse av seg selv. 3. Det vil utgjøre et noe fyldigere alternativ. 4. Bønnen har bakgrunn i Gudstjenesteboken (under Båreandakt), det vil si fra det allerede autoriserte materialet. Det siste er avgjørende for at man tar inn et helt nytt bønnealternativ så sent i prosessen. Bønnen fremstår som alternativ E i selve ordningen.

H. Etter tale og bønn følger i ordningen to valgfrie ledd. Det dreier seg om noe av det eldste tradisjonsstoff vi har i forbindelse med kveld og livsavslutning, nemlig ledd 12 I dine hender (se Sal 31,6) og gammelt ledd 13 Simeons lovsang (Luk 2,29-32). I den nåværende ordning er muligheten for å bruke disse stykkene nevnt i en rubrikk. Komiteen regner med at de har hatt en meget smal bruk, men nettopp som muligheter til å imøtekomme ønsker også på dette punktet, bør disse tekstene opprettholdes.

Leddene står imidlertid i en noe ulik posisjon i forhold til en hovedform av ordningen. Den eldgamle bønnen I dine hender, som også Jesus brukte ved sin død, har som funksjon at overgivelsen til Gud av den døde (bønnen i ledd 11) etterfølges og kompletteres av de levendes overgivelse av seg selv. Komiteen mener imidlertid at leddet som i nåværende ordning også bør kunne synges som vekselsang. Det bør da tilføyes en rubrikk: ”Leddet kan også synges som vekselsang, se Norsk Salmebok 936.”

Når det gjelder Simeons lovsang, som ikke har en like innlysende funksjon i denne ordningen, er det foreslått at muligheten for å bruke denne nevnes i rubrikks form, også her med muligheten for å synge (i tilknytning til Norsk Salmebok 909-910).

I. Ledd 18 Bønn ved gravstedet. Her har komiteen i likhet med Bispemøtet, som har behandlet dette leddet hele tre ganger, brukt mye tid. Det var bred enighet om at alternativ A oppleves noe problematisk. Både språklige grunner (i graven og særlig entallsformen vår grav) og innholdsmessige grunner (helligelsesmomentet) er nevnt i komiteen. Dette alternativet gikk derfor ut.

I lys av muligheten til å variere omfanget av denne delen av liturgien både etter ytre forhold (vær, fremmøte m.m.) og etter gravferdens art, har komiteen ment at en burde ha flere valgmuligheter til dette leddet, som i seg selv er fakultativt (frivillig). Komiteen har på dette grunnlag lett etter bønneformuleringer som varierer både med hensyn til lengde og tematisk innhold.

Komiteen har da stanset ved disse fire alternativene, som nevnes fra det korteste til det lengste (og bokstaveringen er følgelig ny i forhold til det opprinnelige forslag). Komiteen registrerer også at det i det opprinnelige forslaget brukes korstegn † i det ene alternativet, men ikke i det andre. Med fire alternative bønner finner komiteen at de bør stilles likt i så måte, det vil si at en ikke instruerer om korstegning.

Det ble i første gangs plenumsbehandling tatt til orde for å hente inn uttrykket ”oppstandelsens morgen”, i rekken av bønnealternativer. Komiteen har funnet det rimelig å følge dette i alternativ C. Dette øker også motivrikdommen, og av samme grunn er dette ikke foretatt i alternativ D. Der er det til gjengjeld foretatt en mindre språklig endring.

Det nye forslaget blir da slik:

Enten A

Herre Jesus Kristus, la denne grav være et håpets sted, i troen på deg som stod opp fra de døde.

Eller B

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, gi oss å følge deg i oppstandelsen fra de døde.

Eller C

Herre Jesus Kristus, la NN få hvile i fred under korsets tegn til oppstandelsens morgen. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

Eller D

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, la dette stedet være et fredens sted, hvor NN får hvile under korsets tegn til [...] dagen da du kaller alle frem fra gravene. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

J. Leddene 19-20: Rekkefølgen på disse leddene har variert i våre gravferdsordninger og også på ulike stadier i den nåværende saksbehandling. Den gamle ordning er å senke kisten helt ned i graven og deretter foreta jordpåkastelsen. De tre skuffene jord er begynnelsen på gjenfyllingen av graven. Enkelte steder i landet er dette fremdeles praksis.

Med den gravferdspraksis vi har i dag, er det vanskelig å fastslå én ordning som den rette på dette punkt. Ulike forhold kan peke i ulik retning, og det spørres hvordan en vektlegger disse. I gjeldende ordning kommer jordpåkastelsen først.

Forslaget til vedtak

Komiteen finner det nødvendig å gi forslaget til vedtak noen kommentarer:

1-2. Uttrykket ”supplerende alternativ” forstår komiteen slik at man istedenfor å erstatte den nå gjeldende liturgi med en ny, vedtar en ny ordning i tillegg til den gamle. Dette gjelder selve den liturgiske ordning. For Alminnelige bestemmelser gjelder bare én form, nemlig den som fremlegges her, som er justert i henhold til kirkeloven og gravferdsloven. I vedtaks punkt 2 blir dette tydeliggjort.

Når Kirkemøtet vedtar en ordning i tillegg til den gjeldende, er dette noe som gjelder for hele kirken. I en slik situasjon er det etter gjeldende rett menighetsmøtet som avgjør hvilket alternativ som skal brukes i den enkelte menighet, jf kl § 11 første ledd: ”Menighetsmøtet avgjør saker om innføring ny, godkjent [...] liturgi [...]”

Komiteen antar at prest og organist, som et ledd i forsvarlig saksbehandling, tas med på samråd under menighetsrådets forberedelse av saken, slik det er instituert i forbindelse med menighetsrådets avgjørelsesmyndighet i liturgisaker (jf GB I s.16).

Komiteen antar også at menighetsmøtets avgjørelse er retningsgivende for praksis i krematorium, når det gjelder gravferd av personer fra vedkommende menighet.

Når det gjelder valgmulighetene innenfor ordningen er det etter gjeldende kirkerett presten som har avgjørelsesmyndigheten.

3. Liturgiske tekster med tilhørende bestemmelser er å betrakte som lovttekster, gitt med hjemmel i liturgimyndigheten, jf Grunnlovens § 16 og kgl. res. av 26. oktober 1990. For å gi rom for å kunne foreta mindre endringer og opprettinger, hovedsaklig av redaksjonell art, foreslås det at Kirkemøtet, som utøver denne myndigheten, gir Kirkerådet anledning til dette. Dessuten bør Kirkerådet gi myndighet til å gi utfyllende bestemmelser.

4. Det ovenstående, sammen med forlagsavtalen med Verbum og Kirkerådets egne rutiner for informasjon, som saksutredningen nevner, er relevant også for vedtaks punkt 4. Komiteen finner det likevel tjenlig å presisere uttrykket ”gjeldende bestemmelser”, slik at vedtaksteksten kommer til å lyde:

Den nye gravferdsliturgien publiseres i henhold til gjeldende bestemmelser og tas i bruk i menigheter hvor menighetsmøtet har fattet vedtak om det, jf kirkeloven § 11 første ledd”.

5. Til vedtaks punkt 5 gjør komiteen oppmerksom på at når Kirkemøtet utøver Kongens anordningsmyndighet i liturgisaker, i kraft av den delegasjon som er gitt gjennom kgl. res. av 26. oktober 1990, så utløser vedtak om nye liturgiske ordninger plikt for fellesrådet til å kjøpe inn publikasjonen i nødvendig antall. Dette antallet er definert i Gudstjenestebokens bestemmelse om Liturgisk utstyr til en soknekirke: ”fire sett av de liturgiske bøker (for liturg, organist, klokker og sakristi) som brukes ved gudstjenesten og de kirkelige handlinger”.

I vedtaks punkt 5 finner komiteen det nødvendig å foreslå en endring. Det er uklart hva som ligger i uttrykket ”utvirke økonomi”, men det synes uansett å være noe som ikke kan pålegges Kirkerådet. Komiteen foreslår derfor følgende tekst:

Kirkemøtet ber Kirkerådet å arbeide videre med finansiering av nødvendig liturgisk materiell, jf Gudstjenestebok for Den norske kirke, del II, side 259, punkt 3.3.

ORDNING FOR Gravferd

ALMINNELIGE BESTEMMELSER

1 Handlingen gravferd er fellesskapets siste tjeneste overfor sine medlemmer. Når en person er død, sørger de som stod vedkommende nær, vanligvis familien, for at den døde legeme behandles på verdig vis og får en verdig gravferd. Grunnleggende bestemmelser vedrørende gravferd er gitt i Gravferdsloven.

Hvem som har rett til, og dermed også det rettslige ansvaret for, å sørge for gravferden, er regulert i Gravferdslovens § 9.

Når en person som hører inn under Den norske kirke, dør, bør det etableres kontakt mellom menighetens prest og de pårørende så snart som mulig etter dødsfallet. Gravferd skal skje senest 8 dager etter dødsfallet.

2 Gravferd etter kirkens ordning er en kirkelig handling av gudstjenestlig karakter. I den liturgiske utforming av handlingen uttrykker kirken det grunnleggende i den kristne tro: at mennesket er Guds skapning, at Gud gjennom Jesu Kristi død og oppstandelse og troen på ham har lagt grunnlaget for menneskets frelse, at det på dommens dag skal stå til ansvar for sitt liv, og at det skal gjenreises i legemets oppstandelse.

3 Gjennom valg av skriftlesninger, bønner og salmer og det som ellers sies og gjøres, skal alle som har ansvar for eller medvirker til gravferdshandlingen, bidra til at det bibelske budskap kommer til uttrykk i sin fylde.

Enkelthetene ved handlingen, herunder utsmykning, symboler og kransepålegging må tilpasses handlingens gudstjenestlige karakter. Det bør tilstrebes nøkternhet i bruk av kranser, blomster og lignende.

Tale ved eventuell kransepålegging må ikke finne sted uten at den som sørger for gravferden, har gitt samtykke til det.

Det bør legges til rette for medvirkning fra de pårørende.

4 Salmer og sanger skal godkjennes på forhånd av den som skal forrette. Det samme gjelder æresbevisninger og andre tiltak som ønskes i tillegg til gravferdsordningen. Alt musikkstoff som skal brukes, skal på forhånd godkjennes av kantor/organist. For å gjøre det mulig å finne frem til sang og musikk og andre innslag som er best mulig egnet, bør kontakten med de pårørende opprettes så snart som mulig.

5 For å sikre en verdig gjennomføring av handlingen er det viktig at det avsettes tilstrekkelig tid.

Den som forretter skal også påse at alle som medvirker i forbindelse med gravferden, opptrer slik at handlingen kan gjennomføres på en god og verdig måte, i samsvar med kirkens ordninger.

6 Etter forholdene og sedvanen på stedet medvirker liturgen enten i kirke/kapell og ved graven, eller i hjemmet og ved graven, eller bare ved graven.

Gravferdshandlingen kan finne sted i kirken også når det skal være kremasjon.

Om spredning av aske sier gravferdsloven: Ved slik gravferd kan det ikke kreves kirkelig medvirkning (gravferdsloven § 20 siste punktum).

Når liturgen medvirker bare i hjemmet og ved graven eller bare ved graven, brukes ordningen Gravferd fra kirke eller kapell i den utstrekning det er naturlig. Det samme gjelder ved gravferd hvor det ikke er en forsamling til stede. Den kirkelige medvirkning kan ikke begrenses til jordpåkastelse alene.

Ordningen Gravferd fra kirke eller kapell kan med nødvendige tillempninger benyttes ved minneandakt i kirke eller kapell når kisten ikke står i kirken under handlingen.

7 Ved spedbarns gravferd gjelder samme bestemmelser som ved barns gravferd, se side 130. Tilsvarende gjelder når foreldre ønsker gravferd for barn som er døde før fødselen. I disse tilfellene vil det være mulig å foreta de endringer i liturgiens ledd som forholdene måtte tilsi, men slik at Herrens bønn alltid tas med.

I kontakt med foreldre til døde spedbarn eller barn som er døde før fødselen, kan det være viktig å gi foreldrene hjelp til å gi det døde barnet navn.

Når foreldre som ønsket sitt barn døpt, mister barnet før dåp, minner presten dem om trøsteord som "Den himmelske Far vil ikke at en eneste av disse små skal gå tapt" (Matt 18,14) e.l.

8 Jordpåkastelse finner sted ved graven. Liturgen kan rent unntaksvis når ytre forhold eller vektige personlige grunner gjør det påkrevd, beslutte at den skal skje inne i kirke/kapell.

Ved kremasjon finner jordpåkastelsen sted ved avslutningen av handlingen.

Som hovedregel skal kisten senkes før jordpåkastelsen. Menighetsrådet kan vedta at jordpåkastelsen skal finne sted før kisten senkes.

Kisten skal som hovedregel senkes helt ned.

Dersom det er tvil om at jordpåkastelse har funnet sted, for eksempel ved kremasjon i utlandet, kan jordpåkastelse foretas i forbindelse med nedsettelsen av urnen.

9 Gravferd kan forrettes av diakon etter avtale mellom diakonen, soknepresten og biskopen.

Er både presten og diakonen forhindret fra å forrette ved gravferden, kan en lek kristen forrette etter godkjennelse fra biskopen.

10 Det kan klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes, og ved handlingens slutt kan det slås 3 ganger 3 slag.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

11 Liturgisk farge er fiolett.

1 Klokking

Mens det ringes sammen, tar liturgen plass i koret.

2 Preludium

Som preludium kan det fremføres egnet instrumentalmusikk, korsang eller solosang. Preludiet kan være forspill til første salme.

3 Salme

Denne salmen kan eventuelt flyttes til etter ledd 4.

4 Inngangord

L Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

Vi er samlet her for å ta avskjed med (navnet nevnes). Sammen vil vi overgi ham/henne i Guds hender og følge ham/henne til det siste hvilested.

Så høyt har Gud elsket verden at han gav sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv. Joh 3,16

Deretter kan liturgen fortsette med et av følgende skriftord:

Enten A

Jesus sier: Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, så vil jeg gi dere hvile.
Matt 11,28

Eller B

Gud sier i sitt ord: Kall på meg på nødens dag, så vil jeg utfri deg, og du skal prise meg. Sal 50,15

5 Inngangsbønn

L La oss be.

Enten A

Fra dypet roper jeg til deg, Herre.
Herre, hør min røst!
Vend øret til og lytt når jeg trygler og ber.

Hvis du vil gjemme på syndeskyld, Herre,
hvem kan da bli stående?
Men hos deg er tilgivelsen;
derfor må vi frykte deg.

Jeg venter, ja, håper på Herren,
jeg venter på hans ord.
Jeg stunder etter Herren mer enn vaktmenn etter morgenen,
vaktmenn etter morgenen.

Vent på Herren, Israel!
For hos Herren er miskunn, hos ham er full forløsning.
Herren vil forløse Israel fra alle dets synder. Salme 130,1-5

Eller B

Herre, du har vært en bolig for oss
fra slekt til slekt.
Før fjellene ble født,
før jorden og verden ble til,
ja, fra evighet og til evighet er du, Gud.
Du lar mennesket bli til støv igjen
og sier: "Vend tilbake, menneskebarn!"
For tusen år er i dine øyne
som dagen i går da den fór forbi,
eller som en nattevakt.
Lær oss å telle våre dager,
så vi kan få visdom i hjertet! Sal 90,1-4.12

Eller C

Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?
Hvorfor er du så langt borte fra meg?
Hvorfor hjelper du ikke når jeg klager min nød?
Jeg roper om dagen, Gud - du svarer ikke,
og om natten, men jeg får ikke ro.
Men, Herre, vær ikke langt ifra meg,
skynd deg å hjelpe meg, du min styrke Sal 22,2-3.20

Eller D

Hellige Gud, himmelske Far, du råder over liv og død. Når vi skilles fra en av våre kjære, styrk oss da i troen, så vi også ved graven kan håpe på deg.

Herre Jesus Kristus, du trofaste Frelser, som gikk gjennom død og grav for oss. Bli hos oss i vår siste nød og gi oss engang å samles i din Fars hus med deg og alle dine.

Hellige Ånd, du vår trøster i liv og død, fyll alle sørgende med din trøst. Fri oss fra åndelig død, dra alle til deg og gi oss å ha vår skatt i himmelen.

Eller E

Herre vår Gud, hos deg er livets kilde.

I ditt lys ser vi lys.

I deg er det vi lever, rører oss og er til.

Bevar oss i liv og død i din kjærlighet, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre.

Eller F

Gode Gud, du som ser oss og kjenner oss, kom oss nær med din trøst.

6 Minneord

Et kort minneord holdes av presten eller av en representant for de pårørende. Det bør inneholde noen biografiske momenter med særlig vekt på hva avdødes liv har betydd for dem som stod *ham/henne* nær, og for andre livssammenhenger *han/hun* har stått i.

Her kan følge korte hilsninger, pålegging av blomster og/eller krans og eventuelt andre minnehandlinger, som opplesning, musikk, lystenning o. a.

Her kan følge

7 Salme eller musikkinnslag

Eventuelt musikkinnslag kan være vokalt eller instrumentalt.

8 Skriftlesning

L La oss høre hva Guds Ord vitner om livet og døden, om dommen og vårt håp i Jesus Kristus.

Her følger tre lesninger. Tekstene velges slik at de dekker de innholdsmomenter som er nevnt foran.

Tekstene kan leses av liturgen eller av en eller flere andre.

Skriftlesningen avsluttes med:

L Slik lyder Herrens ord.

Her følger eventuelt

9 Salme

Hvis ledd 7 er en salme, kan ledd 9 gå ut.

10 Tale

Kort tale over et av de oppleste skriftordene eller over en annen høvelig tekst.

11 Bønn

L La oss be.

Enten A

L Evige Gud, vår tilflukt i sorgens tid, vær nær med din fred. Styrk oss i troen. Gi oss fremtid og håp. Vi takker deg for (navnet nevnes) og det du gav oss gjennom hans/hennes liv. Barmhjertige Gud, vi overgir ham/henne i dine hender. Du som har skapt oss i ditt bilde og gitt oss Jesus Kristus som vår Frelser, reis oss opp på oppstandelsens dag til evig liv hos deg.

Eller B

L Jesus Kristus, du som lovet å være med oss alle dager inntil verdens slutt, vær du vår styrke og trøst, vårt lys og vår veiviser. La oss alle en gang ved troen på deg få del i oppstandelsens glede.

Eller C

L Evige Gud, himmelske Far, du har i din Sønn, Jesus Kristus, gitt oss seier over døden. Vi ber deg, led oss ved din Hellige Ånd, så vi aldri kommer bort fra deg, men lever vårt liv i troen på din Sønn og engang når fram til det evige liv i ditt rike, ved Jesus Kristus, vår Herre.

Eller D

L Herre Jesus Kristus, du som bar alle våre synder, vi takker deg for din kjærlighet som er sterkere enn døden. Gi oss del i frelsen du vant ved din død og oppstandelse, og før oss med din mektige hånd gjennom liv, død og dom inn til din evige glede.

Eller E

L Himmelske Far, vi takker deg for hva du gav gjennom NN som nå er gått bort. Styrk og trøst alle som sitter i sorg og savn. Vi overgir oss i din sterke hånd. Hjelp oss å leve i samfunn med deg, så vi engang kan fare herifra i fred, ved Jesus Kristus, din Sønn, vår Herre.

Eller F

En bønn som er skrevet med tanke på den situasjon de pårørende og lokalsamfunnet har opplevd i forbindelse med dødsfallet.

Her kan følge

12 I dine hender

A I dine hender, Herre Gud, overgir jeg min ånd.
Du forløser meg, Herre, du trofaste Gud.

I dine hender, Herre Gud, overgir jeg min ånd.
Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd.
I dine hender, Herre Gud, overgir jeg min ånd.

Dette leddet kan også synges som vekselsang, se Norsk Salmebok 936.

Her kan også følge *Simeons lovsang* (Luk 2,29-32) enten lest eller sunget, se Norsk Salmebok 909-910.

13 Herrens bønn

L La oss sammen be Herrens bønn.

A Fader vår, du som er i himmelen.
La ditt navn holdes hellig.
La ditt rike komme.
La din vilje skje på jorden som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød.
Forlat oss vår skyld,
som vi òg forlater våre skyldnere.
Led oss ikke inn i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og æren i evighet.
Amen.

14 Salme

15 Postludium

Før postludiet kan det fremføres et musikkinnslag, vokalt eller instrumentalt.

Under postludiet bæres kisten ut.

(Teksten suppleres med instruksjoner for “I krematorium” og “Ved barns gravferd”.)

*

Ved graven:

16 Salme

Her kan følge

17 Skriftlesning

En av følgende tekster som ikke er brukt tidligere i gravferden:

Salme 50,15

Salme 23

Salme 68,21

Salme 121

Matt 11,28

Matt 28,1-10

Åp 1,17b-18

Åp 21,1-5a

Her kan følge

18 Bønn ved gravstedet

I denne bønnen kan liturgen utfylle "NN" etter anledningen – for eksempel fullt navn, fornavn, vår kjære, vår venn osv.

Enten **A**

Herre Jesus Kristus, la denne grav være et håpets sted, i troen på deg som stod opp fra de døde.

Eller **B**

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, gi oss å følge deg i oppstandelsen fra de døde.

Eller **C**

Herre Jesus Kristus, la NN få hvile i fred under korsets tegn til oppstandelsens morgen. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

Eller **D**

Herre Jesus Kristus, du som selv ble lagt i en grav, la dette stedet være et fredens sted, hvor NN får hvile under korsets tegn til dagen da du kaller alle frem fra gravene. Hjelp oss i liv og død å sette vårt håp til deg.

19 Senkning

Som hovedregel senkes kisten helt ned.

20 Jordpåkastelse

L I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Deretter kaster liturgen tre ganger jord på kisten og sier:

Første gang:	Av jord er du kommet.
Andre gang:	Til jord skal du bli.
Tredje gang:	Av jorden skal du igjen oppstå.

21 Skriftord og velsignelse

Enten **A**

Vår Herre Jesus Kristus sier: Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør. Og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø. Joh 11,25-26

Eller **B**

L Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny og gitt oss et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde! 1 Pet 1,3

Vendt mot sørgeskaren:

Ta imot velsignelsen.

Herren velsigne deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. +

22 Salme

*

Skriftlesninger

Tekstgruppe I

Enten A

L Det står skrevet i Jobs bok, i det 19. kapittel:

Jeg vet at min gjenløser lever;
og som den siste skal han stå frem på jorden.

Når det ikke er noe igjen av min hud,
og mitt kjøtt er tæret bort,
da skal jeg skue Gud.

Jeg skal se ham med egne øyne,
jeg selv og ikke en fremmed.

[Å, jeg fortæres av lengsel!]
Job 19,25-27a.[27b]

Eller B
Salme 23

Eller C
Salme 42,2-4 og 43,2-3.5

Eller D
Salme 73,23-26

Eller E
Salme 103,13-17

Eller F
Salme 121

Eller G
Salme 139,1-12.23-24

Eller H
Fork 3,1-2.4.6a.11a.14a

Eller I
Jes 49,14-16a

Eller J
Klag 3,22-26

Tekstgruppe II

Enten A
Rom 6,3-5

Eller B
Rom 8,31b-35.38-39

Eller C
Rom 14,7-12

Eller D
1 Kor 13,8-10.12-13

Eller E
1 Kor 15,53-57

Eller F
1 Tess 5,8-11a

Eller G
Åp 21,1-5a

Tekstgruppe III

Enten A
Matt 5,3-10

Eller B
Matt 28,1-10

Eller C
Mark 10,13-16

Eller D
Luk 12,35-38

Eller E
Joh 5,24-27

Eller F
Joh 6,37-40

Eller G
Joh 10,14.28-29

Eller H
Joh 14,1-6

*

FORSLAG TIL VEDTAK:

15. Det fremlagte forslag til ny gravferdsliturgi vedtas som supplerende alternativ til gjeldende ordning med virkning fra 1. mars 2003.
16. Det fremlagte forslag til Alminnelige bestemmelser erstatter de tidligere ”Alminnelige bestemmelser” under kapitlet Gravferd i Gudstjenestebok for Den norske kirke Del II, s. 129-131.
17. Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å gi utfyllende bestemmelser og til å foreta mindre endringer i liturgiene og de Alminnelige bestemmelser for gravferd.
18. Den nye gravferdsliturgien publiseres i henhold til gjeldende bestemmelser og tas i bruk i menigheter hvor menighetsmøtet har fattet vedtak om det, jf kirkeloven § 11 første ledd”.
19. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med finansiering av nødvendig liturgisk materiell, jf Gudstjenestebok for Den norske kirke, Del II, side 259, punkt 3.3.

Plenumsbehandling:

Dirigent: Else Marie Olasveen
Saksordfører: Tore Kopperud

Disse hadde ordet:

Tore Kopperud, Trond Skard Dokka, Arne Grønningsæter, Roar Strømme, Gunnar Stålsett, Finn Wagle.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

1. *Det fremlagte forslag til ny gravferdsliturgi vedtas som supplerende alternativ til gjeldende ordning med virkning fra 1. mars 2003.*
2. *Det fremlagte forslag til Alminnelige bestemmelser erstatter de tidligere ”Alminnelige bestemmelser” under kapitlet Gravferd i Gudstjenestebok for Den norske kirke Del II, s. 129-131.*
3. *Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å gi utfyllende bestemmelser og til å foreta mindre endringer i liturgiene og de Alminnelige bestemmelser for gravferd.*

4. *Den nye gravferdsliturgien publiseres i henhold til gjeldende bestemmelser og tas i bruk i menigheter hvor menighetsmøtet har fattet vedtak om det, jf kirkeloven § 11 første ledd”.*
5. *Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med finansiering av nødvendig liturgisk materiell, jf Gudstjenestebok for Den norske kirke, Del II, side 259, punkt 3.3.*

80 stemmeberettigede. Vedtaket ble enstemmig vedtatt.

Sak KM 9/02 Innstillingen fra Kirkerådets Kirke/stat-utvalg

Saksdokumenter:

Dokument 9.1/02	Saksorientering
Vedlegg 9.1.1/02	Kirke/stat-utvalgets mandat og sammensetning
Dokument 9.2/02	”Samme kirke – ny ordning”. Innstilling fra Kirkerådets kirke/stat-utvalg med delutredninger (Tidligere utsendt)
Dokument 9.3/02	Høringsbrev fra Kirkerådet (Tidligere utsendt)
Dokument 9.4/02	Videre arbeid med kirke/stat-spørsmålet. Brev til Kirkemøtets delegater 21.06.02 (Tidligere utsendt)
Dokument 9.5/02	”Sammenfatning av høringsmaterialet” til innstillingen ”Samme kirke – ny ordning”
Dokument 9.6/02	Folkekirke 2000. En spørreundersøkelse blant medlemmer av Den norske kirke.

INNSTILLING FRA KOMITÉ D:

Saksorientering

Bakgrunn

Statskirkeordningen og den kirkelige reformprosessen har en rekke ganger vært utredet og debattert både i kirken og i Stortinget, bl.a. Sivertsenutvalgets innstilling i 1975 (NOU 1975: 30), Stortingsmeldingen om Stat og kirke i 1980 (St.meld. nr. 40 (1980-81)) og sist i forbindelse med ny kirkelov som ble vedtatt av Stortinget i 1996.

Bispemøtet hadde høsten 1996 ”en foreløpig drøfting av forskjellige temaer knyttet til statskirkeordningen... Dette sakskompleks bør være gjenstand for stadig vurdering ut fra både prinsipielle, historiske og praktiske overveielser.” (BM 19/96)

Kirkerådet drøftet saken på sitt møte i februar 1997 (KR 15/97), og på Kirkerådets møte 22.-23.mai 1997 gikk Kirkerådet, på bakgrunn av Bispemøtets anbefaling [BM 02/97], inn for å foreta en kirkelig utredning av forholdet mellom stat og kirke. Kirkerådet fastsatte mandat for utvalget.

På sitt møte 13. februar 1998 oppnevnte Kirkerådet medlemmene til utvalget. I alt 18 medlemmer med sokneprest (senere prost) dr. theol. Trond Bakkevig som leder.

Kirkerådet og Kirkemøtet er holdt løpende orientert om arbeidet, og utvalgets leder har både muntlig og skriftlig orientert Kirkemøtet. Delutredninger har vært lagt frem for Kirkemøtet til drøfting, bl.a. på KM 2000, og rapportene fra komitéamtalene er oversendt kirke/stat-utvalget (KM 15/00)

Innstillingen ble overlevert Kirkerådet 7. mars 2002

Høringsprosessen

Kirkerådet drøftet opplegget for oppfølging av kirke/stat-utvalgets innstilling på sitt møte i februar 2002 og la opp til en bred kirkelig høring med frist ca. 20. juni. På bakgrunn av henstilling fra Bispemøtet på den korte høringsfristen, ble fristen forlenget til 2. september. Et høringsnotat med 12 spørsmål ble utarbeidet og sendt ut 21. mars til ca. 1.800 høringsinstanser.

Etter at høringsnotatet var sendt ut, var det enkelte bispedømmeråd o.a. som ba om at høringsfristen ble utsatt til utgangen av året. I sitt svarbrev til bispedømmerådene 11. april 2002 skrev Kirkerådet:

Både fra Kirkemøtets og Kirkerådets side har det vært lagt opp til at saken skal legges fram for høstens Kirkemøte 4.-8. november 2002. Dette har vært en forutsetning hele tiden. Det synes ikke å være noen innvendinger mot at Kirkemøtet skal ha en foreløpig behandling av saken. Etter Kirkerådets mening bør denne foreløpige behandlingen på bakgrunn av høringsmaterialet kunne ut i noen momenter og innspill om hvordan saken skal føres videre. Saken vil uansett utfall av høringen måtte behandles videre både i statlige og kirkelige kommisjoner, og både hovedspørsmålet og en lang rekke enkeltspørsmål vil måtte komme på bred høring ved senere anledninger.

For Kirkerådet er det viktig at menighetene, som de grunnleggende enhetene i vår kirke, får uttale seg nå og gi retning til det videre arbeidet, og at behandlingen på Kirkemøtet bygger på innspill fra en bredde av kirkelige instanser.

I denne fasen er det spesielt viktig å lytte til hvilke signaler og synspunkter lokalkirken har. Dersom menighetene avviser hovedkonklusjonen i innstillingen, må både departementet og Kirkemøtet ta hensyn til det i sitt videre arbeid. Signaliserer de stor usikkerhet eller tilbakeholdenhet med å ta stilling til spørsmålene, er det også viktige høringssvar som Kirkemøtet må ta hensyn til. Uansett høringsresultat er det viktig for Kirkerådet i denne omgang ikke å lukke den videre prosessen. Følgelig vil behandlingen på årets Kirkemøte bare ha en foreløpig karakter.

Det var stor grad av enighet om at saken skulle legges frem for KM 2002 bl.a. av hensyn til den bebudede offentlige kommisjon om forholdet stat/kirke, som det var signalisert ville bli nedsatt på grunnlag av Kirkemøtets behandling. Videre hadde en rekke politiske partier fattet prinsippvedtak om forholdet kirke/stat, og det var derfor viktig at Kirkemøtet var på banen.

På Kirkerådets møte i juni 2002 orienterte direktøren om den pågående høringsprosess og reaksjoner i forbindelse med den fastsatte høringsfristen. I protokollen fra møtet heter det: ”De innkomne reaksjoner på høringsfristen tyder på at Kirkerådet ikke tydelig nok har kommunisert at KM 2002 kun vil foreta en foreløpig behandling av spørsmålet, der KM på bakgrunn av høringsuttalelsene gir retning for den videre prosessen.” (KR 20/02)

Høringsrunden viste at det har vært usikkerhet omkring hva høringsinstansene skulle uttale seg om, hvordan svarene ville bli brukt og at en ikke har fått drøftet saken grundig nok til å gi et mer prinsipielt og gjennomtenkt svar på det forslaget til nyordning m.v. som var lagt frem av kirke/stat-utvalget, har skapt betydelig frustrasjon.

Kirkerådet har uttrykt forståelse for de reaksjonene som fremkommer i høringsvarene, men ønsket nettopp å ta kirkens lokalplan med i prosessen før en førstegangsbehandling på årets Kirkemøte. Før det var aktuelt å gå videre med saken og før saken skulle legges frem for Kirkemøtet, mente Kirkerådet at det ville være av avgjørende betydning å lytte til kirkelige organers signaler. Og høringsvarene viser at det er kommet inn mange nyttige innspill.

Hørings svar

Det har kommet inn nesten 1.400 svar. Dette er en svarprosent på ca 78%. 83% av menighetsrådene har svart, 60% av de kirkelige fellesrådene, 70% av prostene og 44 andre organer, organisasjoner og institusjoner.

Dette er et meget høyt antall, ikke minst sett i lys av at mange høringsinstanser har reagert på høringsfristen og tidspunktet og at mange hadde innvendinger mot de spørsmålene de var invitert til å svare på.

Omkring 70% av høringsinstansene har svart på alle spørsmålene og mange har kommet med utfyllende merknader, synspunkter, refleksjoner, argumenter og forslag. Det er nedlagt et stort arbeid, og det er kommet inn mange verdifulle synspunkter for den videre prosessen.

Sammenfatning av hørings materialet

Nedenfor gjengis sammendraget av hovedfunnene fra høringsvarene, slik de er formulert avslutningsvis i ”Sammenfatningen av hørings materialet”. For øvrig vises det til rapporten.

Det første spørsmålet gjelder utvalgets to grunnleggende prinsipper om likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene og om at staten skal føre en aktivt støttende religionspolitikk. Mer enn 80% av høringsinstansene svarer på dette spørsmålet, og omkring halvparten av disse slutter seg til uten forbehold. Mange er usikre eller svarer nei fordi de mener utredningen er lite tydelig på hva som i praksis menes med likestilling. Mange advarer mot å trekke likestillingstanken så langt at det fører til verdinøytralitet, og understreker at det også i fremtiden må være fastslått i grunnloven at de verdiene som ligger i den kristne og humanistiske tradisjonen må være grunnlaget for det norske samfunnet.

Det andre spørsmålet gjelder ordningen av forholdet mellom kirke og stat. Utvalgets flertall foreslår en nyordning, mens et mindretall ønsker en videreføring av nåværende ordning med mindre justeringer. Noe under halvparten av høringsinstansene er imot flertallets forslag, mens rundt en tredjedel gir det sin tilslutning. Svært mange av høringsinstansene, også i nei- og vet ikke-gruppen, støtter tanken om videre utvikling av relasjonene mellom stat og kirke. Men hva de mener med det er forskjellig: selvstendigjøring (skille mellom kirke og stat), regulert fristilling (noen lovbestemmelser regulerer forholdet mellom stat og kirke), reform (mer eller mindre omfattende) eller revisjon (mindre endringer). Tilslutningen til forslaget om nyordning er minst blant de lokale høringsinstansene, større blant prostene og bispedømmerådene.

Det tredje spørsmålet gjelder forslag om en egen lov hvis det blir nyordning av forholdet mellom kirke og stat. Utvalget er delt: noen ønsker en mer omfattende lov, andre en som bare gjelder overgangsregler. Flertallet støtter forslaget om at denne loven ikke bør omfatte mer enn strengt nødvendig. Det er likevel bred tilslutning til at en må sikre at Den norske kirke fortsetter på samme læremessige grunnlag og at den forblir en folkekirke med omtrent de samme målsettinger som nå.

Det fjerde spørsmålet gjelder om statens religionspolitiske ansvar skal nedfelles i grunnloven. Et stort flertall av høringsinstansene støtter dette. Høringsinstansene mener grunnlovsfesting vil ha stor betydning for trossamfunnene i sin alminnelighet, men også for Den norske kirke. Mange høringsinstanser fremhever at slik grunnlovsfesting vil markere at religion ikke er en privatsak alene og legitimere religiøse verdier og religiøs utfoldelse. Høringsinstansene peker også på at staten selv blir utfordret gjennom en slik grunnlovsfesting. Det blir nødvendig å ta stilling til hvilket verdigrunnlag staten og det norske samfunnet skal hvile på.

Det femte spørsmålet gjelder forslag om en samlet og samordnet økonomi for Den norske kirke. Flertallet av høringsinstansene slutter seg til dette, men med en del forbehold eller under bestemte forutsetninger. Det er viktig for de fleste at et system med samlet og samordnet økonomi fører til bedre økonomi og mer effektiv bruk av ressursene, ikke svekker lokalkirkens styringsmuligheter og at det ikke fører til en topptung og byråkratisk økonomiforvaltning. Mange advarer mot at viktige beslutninger flyttes bort fra grunnplanet og oppover i systemet. Mange tar ikke stilling til eller går imot forslaget om samordning fordi det er for dårlig utredet.

Det sjette spørsmålet gjelder forslag om en mer direkte medlemsfinansiering (kombinert med en skattereduksjon) supplert med visse offentlige bevilgninger. Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg om dette, er enig i forslaget, mens betydelige mindretall enten er uenige eller ikke vet hvilket standpunkt de skal innta.

Det sjuende spørsmålet dreier seg om valget mellom medlemsavgift eller livssynsavgift. Tendensen i høringsmaterialet går klart i favør av livssynsavgift fremfor en medlemsavgift først og fremst fordi det stiller hele befolkningen likt. Høringsflertallet ønsker at avgiften skal innkreves lokalt med videre fordeling til det regionale og sentrale nivå i kirken, mens et mindretall støtter utvalgets forslag om sentral innkreving.

Det åttende spørsmålet gjelder den interne organiseringen av Den norske kirke. Høringsinstansene kaster her frem ulike synspunkter og forslag. Det som opptar flest er soknet som grunnenhet, hva som skal være området for fellesrådet slik at det profesjonelt kan ivareta oppgaver for soknene, og hvor arbeidsgiveransvaret og tilsettingsmyndigheten skal ligge for hvilke grupper av kirkelig ansatte. Høringsinstansene ønsker en flatere og mindre topptung kirkeorganisasjon enn det de opplever at utvalget legger opp til.

Det niende spørsmålet gjelder hvilken rolle de regionale og sentrale organene skal ha. Over halvparten av høringsinstansene ønsker av ulike grunner ikke å si noe om dette, mens litt under tredjeparten i grove trekk slutter seg til forslag eller momenter som er nevnt i innstillingen. Høringsmaterialet sier en del om hva mange er opptatt av eller har oppfatninger om, men det er ikke mulig å bruke tallmaterialet som avgjørende begrunnelse for bestemte forslag.

Det tiende spørsmålet gjelder valgordningene i forbindelse med valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Høringsinstansene er uenige om det bør være direkte eller indirekte valg. Nesten halvparten støtter forslaget fra mindretallet i utvalget om å fortsette dagens ordning med at menighetsrådene velger bispedømmerådene. En snau tredjedel støtter flertallets forslag om å ha direkte valg. Mange ønsker forsøk med ulike valgordninger.

Det ellefte spørsmålet gjelder 12 ulike temaer som er omtalt i utvalgets innstilling. De temaene som kommenteres mest er dåpsopplæringen, gravferdsforvaltningen og vigsel, spørsmålet om navnet (Den norske kirke) og om soknebåndsløsning og valgmenigheter.

Det tolvte spørsmålet inviterer høringsinstansene til å komme med andre kommentarer til innstillingen. Mange har gjort det, men langt flere kommer med synspunkter på høringsopplegget, på det fortsatte reformarbeidet og prosessen etter høringen, og på kirken fremover.

KOMITEENS MERKNADER:

Innledning

Komiteen har merket seg at en meget stor del av høringsinstansene, særlig de lokale, har hatt synspunkter på den høringsprosessen som Kirkerådet la opp til. Relativt mange nevner at de synes spørsmålene i høringsbrevet la for sterke føringer for høringsinstansenes arbeid. Høringsmaterialet inneholder også en rekke kommentarer til flere av spørsmålene, fordi de innbød til å vurdere ganske mange, forskjellige og ikke prioriterte temaer, som alle krevde mye arbeid for å kunne bli besvart skikkelig. Omkring halvparten av høringsinstansene ga uttrykk for at fristen for å avgi uttalelse var for kort. Det ble vist til at flertallet av menighetsrådsmedlemmene var nye ved siste valg og at deler av høringsperioden falt sammen med sommerferien. Selv om flere av høringsinstansene har kritiske merknader, er det også en del som har positive kommentarer til innstillingen "Samme kirke – ny ordning" og til at dette omfattende sakskomplekset er tatt opp til drøfting.

Svært mange høringsinstanser har også synspunkter på den videre prosessen og understreker at Kirkemøtet 2002 bare må ha en foreløpig behandling av saken. Betydningen av å ta seg god tid i det videre arbeidet blir framhevet av mange. Høringsmaterialet rommer mye som uttrykker et ønske om å utvikle Den norske kirke slik at den kan virkeliggjøre ambisjonene om å være "en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke".

Komiteen vil uttrykke takknemlighet over det store arbeidet og engasjementet som er lagt ned i de 1.400 høringsinstansene.

Som bakgrunn for komiteens merknader, foreligger innspill fra de øvrige komiteer på Kirkemøtet. Disse har i stor grad sammenfallende synspunkter og understreker mange felles anliggender med hensyn til prosessen videre og hvilke temaer som bør fokuseres. Synspunkter fra de andre komiteene er forsøkt innarbeidet i merknadene nedenfor.

Høringsmaterialet

Komiteen ser innstillingen "Samme kirke – ny ordning", delutredningene, medlemsundersøkelsen og høringsmaterialet som et viktig premissgrunnlag for arbeidet og prosessen videre. Sammendraget av høringsmaterialet gir et godt bilde av de reaksjoner og synspunkter høringsinstansene har gitt uttrykk for. For prosessen videre har det vært viktig å få slike innspill og signaler fra kirkelige instanser, ikke minst fra lokalkirkelige organer, menighetsråd og kirkelige fellestråd.

Etter komiteens oppfatning, har høringsinstansene bidratt med et bredt spekter av synspunkter og momenter til belysning av de enkelte temaene. Dette kommer tydelig fram i de kvalitative analysene i Sammenfatningen.

Svar på hovedspørsmålene i høringen

Komiteen har registrert at høringsinstansene har gitt uttrykk for stor usikkerhet om Bakkevig-utvalgets forslag til nyordning og om prosessen og veien videre. Blant dem som har tatt stilling, er det litt under halvparten (41%) av høringsinstansene som er mot forslaget fra utvalgets flertall. En tredjedel (34%) gir sin tilslutning til dette forslaget. 15% av høringsinstansene er i ”vet ikke-gruppen”, mens 9% støtter mindretallsforslaget fra utvalgsmedlem Rosenqvist om en forsiktig revisjon av dagens kirkeordning. Enkelte høringsinstanser har både sagt nei til nyordningen og ja til forslaget fra Rosenqvist. Disse er da blitt registrert i begge kategoriene. Holder vi utenfor de som støtter Rosenqvist og som allerede er registrert i nei-gruppen, blir nei-prosenten 45%.

Samtidig har komiteen merket seg at svært mange av høringsinstansene gir uttrykk for et sterkt ønske om at arbeidet med å videreutvikle kirkens ordninger videreføres. Et nei til nyordningen slik den er formulert i kirke/stat-utvalget, betyr ikke at høringsinstansene ikke ønsker endringer. Høringssvarene vitner forholdsvis entydig om et ja til fortsatt revisjon og reformer av Den norske kirke som folkekirke, som trossamfunn og som organisasjon. Svært mange høringsinstanser er mer opptatt av endringer i forhold til konkrete temaområder, enn av spørsmålet om et skille mellom stat og kirke på det stadium av prosessen vi befinner oss nå og ut fra det grunnlaget som foreligger.

Den videre samtalen og prosessen

En viktig oppgave er nå å gjennomtenke en strategi for hvordan denne prosessen bør innrettes i fortsettelsen. Dette er en utfordring som Kirkemøtet og Kirkerådet har et særlig ansvar for å ta tak i. Høringsmaterialet gir mange nyttige innspill i det videre arbeidet og til den videre prosessen. Det er viktig at det legges til rette for gode prosesser fremover i forhold til både kirkens medlemmer, kirkelige organer og i forhold til offentlige myndigheter, regjering og Storting.

Komiteen vil peke på at høringsrunden viser at Kirkemøtet og Kirkerådet står overfor en stor utfordring med å legge til rette for en god prosess. Det er avgjørende å legge et løp som kan bidra til å gjøre den frustrasjonen som finnes flere steder på lokalplanet om til konstruktiv energi og kreativ innsats for videreutvikling av kirkeordningen. Samtidig viser høringsrunden at det allerede er gjort et solid stykke arbeid med dette sakskomplekset i høringsinstansene og at dette gode arbeidet har skapt engasjement og positive samtaler om kirkeforståelsen og hvilke endringer som kan gjøre at kirken kan fungere på en bedre måte enn i dag. I denne prosessen er det viktig:

- å skape et godt klima for dialogen fremover, der det er tydelig når og hvordan de ulike nivåene og organene i kirken skal involveres.
- å bruke tilstrekkelig tid på denne dialogen til at det ikke blir trukket for raske konklusjoner – likevel slik at ulike temaer vil kreve ulik tid.
- å arbeide for samlende løsninger.
- at det arbeides med det teologiske grunnlaget for endringer i kirkeordningen.

Aktuelle temaer

Komiteen er opptatt av at innstillingen fra Kirke/stat-utvalget og høringen har fått frem mange temaer som det er viktig at kirken arbeider videre med, og som ikke minst er påtrengende for lokalmenighetene. Mange av disse er i hovedsak uavhengige av statskirkeordningen, mens noen har nær sammenheng med den grunnleggende rettslige relasjon mellom kirke og stat, slik denne er forankret i grunnloven.

Kirken kan selvsagt arbeide videre med alle temaene. For mange av dem er man imidlertid avhengig av en god dialog med staten, og gjennomføring av endringer krever vedtak i regjeringen og Stortinget. Ved vurderingen av hvilke temaer som skal prioriteres er det ikke uten interesse hvor omfattende og tidkrevende endringsprosedyrene vil være.

Vedtaksmyndighet og endringsprosedyrer vil også påvirke behovet for parallelle prosesser i kirke og stat. Med utgangspunkt i den rettslige relasjon mellom kirke og stat kan det derfor være hensiktsmessig med en viss gruppering av temaene:

Kirkens eget område: I denne kategorien er de temaer som kirken kan behandle og avgjøre på egen hånd, dvs. at det ikke kreves statlige beslutninger. Kirkeforståelsen er et praktisk viktig eksempel her.

Lov-relasjonen: I denne gruppen ligger de kirkelige reformer som forutsetter endringer i kirkeloven eller andre lover. Endringer i den kirkelige organisasjon, bl.a. hvilke organer kirken skal ha og oppgavefordelingen mellom disse), er et eksempel her. Kirken kan fremme forslag om endringer, men gjennomføringen forutsetter lovvedtak i Stortinget.

Grunnlov-relasjonen: Her finner man de endringer som bare kan gjennomføres ved at grunnloven forandres. Eksempler vil være eventuell opphevelse av den evangelisk-lutherske religion som statens offentlige religion og eventuell avskaffelse av Kongen som kirkestyre. Også innenfor denne kategorien kan kirken – dersom det videre prosess gir grunnlag for det – fremme forslag om endringer, men gjennomføringen forutsetter grunnlov-vedtak.

Statens eget område: Denne gruppen inneholder temaer som staten selv må behandle og treffe vedtak om. Kirken skal ikke her treffe beslutninger, men kan selvsagt gi uttrykk for meninger og anbefalinger. Eksempler her er spørsmål om statens religionspolitiske ansvar og statens verdigrunnlag.

Ved siden av en grundig drøftelse av kirkeforståelsen mener komiteen at man i den første fasen av den videre prosessen må prioritere å arbeide med de temaer som prosessen så langt har identifisert som særlig viktige, og som i inndelingen ovenfor stort sett befinner seg i lov-relasjonen, jf. nedenfor. Flere av saksområdene kan gjøres til gjenstand for delutredninger. En kan gjennomføre forsøks- og utviklingsprosjekter, høringer, idédugnader, konsultasjoner mv. Her bør man bruke ulike arbeidsmetoder for at prosessen og løsningene kan bli gode og samtlende. Selv om det er nær sammenheng mellom flere av temaene, er det av hensyn til fremdriften viktig at man behandler dem separat så langt det er hensiktsmessig.

➤ Kirkeforståelsen

Kirkens ordninger og arbeidet med reformer av ordningene, må bygge på en teologisk grunnforståelse av kirken. Komiteen mener at det er behov for en åpen samtale om kirkeforståelsen. Høringsmaterialet rommer mye som uttrykker et ønske om å videreutvikle Den norske kirke slik at den kan virkeliggjøre ambisjonene om å være en bekjennende,

misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Ikke minst er det et behov for videre avklaring av hva som ligger i begrepet "folkekirke". Her er det behov for et språk som kan samle oss og videreføre debatten om hva det vil si å være kirke i vår tid. Dette må være et arbeid som prioriteres, og som må involvere lokalplanet i kirken, for eksempel gjennom studie- og samtalemateriell.

➤ Økonomi

Kirkens økonomi må utredes med sikte på å komme fram til et system som sikrer folkekirken et tilstrekkelig og stabilt ressursgrunnlag og en samlet, samordnet og forutsigbar økonomi. Komiteen har merket seg at økonomispørsmålene er av fundamental betydning for svært mange av høringsinstansenes virksomhet for å utføre kirkens oppdrag. Innenfor de rammene som statskirkeordningen i dag gir, bør det være fullt mulig å gjennomføre endringer i økonomiordningene som ivaretar disse hensynene.

➤ Kirkens organisering

Komiteen mener det er nødvendig å jobbe videre med en revisjon av mange spørsmål som gjelder Den norske kirkes ordninger. Dette omfatter ulike temaer, og komiteen vil særlig fremheve følgende:

- Det må arbeides videre med å utvikle en bedre fungerende kirkelig organisasjonsstruktur. Komiteen har registrert at høringsinstansene er særlig opptatt av organiseringen på kirkens lokalplan, blant annet de kirkelige fellerådernes størrelse, rolle og funksjon og forholdet til sokn og bispedømme. Komiteen mener derfor det er grunn til å se nærmere på ansvars- og arbeidsfordelingen mellom ulike kirkelige organer. Komiteen viser også til at det i prosessen så langt har vært reist spørsmål om ordninger for etablering av valgmenigheter og soknebåndsløsning.
- Det må arbeides med hvordan arbeidsgiveransvaret i kirken kan organiseres på en bedre måte. Komiteen mener at arbeidsgiveransvaret i kirken bør samordnes. En bør arbeide videre med å avklare hvem som skal tilsette ulike tjenestegrupper i kirken og hvilke tilsettingsprosedyrer som skal gjelde. Dette gjelder også prost og biskop.
- Det er viktig å arbeide videre med valgordningene på alle nivåer i kirken. Det er viktig å etablere valgordninger som sikrer bred deltakelse i kirkelige beslutningsprosesser. Dette omfatter også spørsmålet om en bør ha direkte eller indirekte valg til regionale og nasjonale organer i kirken og hvordan en kan legge til rette for gode og demokratiske nominasjonsprosesser.

Komiteen registrerer at dette er temaer som er viktige for at kirken skal kunne fungere bedre på lokalplanet, også ved at engasjementet, motivasjonen og delaktigheten lokalt stimuleres og utvikles.

Forholdet til statlig utredningsarbeid

Regjeringen har i Sem-erklæringen uttalt at "reformarbeidet med overføring av større ansvar til kirkelige organer bør fortsette. Når Bakkevig-utvalgets innstilling foreligger i 2002, er det naturlig at hele forholdet mellom kirke og stat tas opp til bred gjennomgang". Dette er senere bekreftet i det nylig fremlagte statsbudsjettet, der det heter at "det offentlige utredningsarbeidet om forholdet mellom stat og kirke som departementet vil ta initiativ til

etter at Kirkemøtet 2002 har behandlet innstillingen fra Kirkerådets kirke/stat-utvalg” (St. prp. nr. 1 (2002-2003) s. 144), og i Statsrådets hilsen til Kirkemøtet 2002. Komiteen har også med tilfredshet merket seg at Statsråden lovt at ungdommen skal bli representert i dette utvalget. Mandat og oppnevning vil sannsynligvis foretas av regjeringen i et samarbeid med de politiske partier på Stortinget, slik det skjedde ved oppnevningen av Sivertsen-utvalget.

Komiteen er kjent med at det i Stortinget også er fremmet et forslag ”om oppnevning av en bredt sammensatt offentlig kommisjon som skal vurdere forholdet mellom kirke og stat” (fra representantene Reikvam og Djupedal).

Komiteen er også kjent med at Stortingets presidentskap har til behandling et forslag om å opprette en Grunnlovskommisjon. Det er imidlertid så vidt vites ennå ikke avklart om Stortinget vil oppnevne en slik kommisjon. Det er videre uklart om kommisjonen – dersom den blir oppnevnt – også skal behandle grunnlovens bestemmelser om relasjonen stat/kirke, eller om dette vil bli trukket ut av mandatet og overlatt til det offentlige utvalg som regjeringen vil oppnevne.

Komiteen noterer seg at Statsråden i sin hilsen til Kirkemøtet slo fast at drøftelsene som skjer på årets Kirkemøte ”vil ha innverknad på kva mandat kommisjonen får”. Komiteen mener det kan være aktuelt å uttrykke ønske om at dette utvalget har fokus på stat/kirke-relasjonen og at det ikke blir et rent religionspolitisk utvalg. En sentral oppgave vil f.eks. kunne være å gjennomgå rammene for statskirkeordningen, særlig de grunnlovsbestemmelsene som berører statens relasjon til kirken, statens verdigrunnlag og finansieringen av kirken.

Komiteen mener at utvalget som regjeringen har bebudet, i sitt mandat bør bli bedt om å legge fram delrapporter. Det er viktig at nødvendige reformer ikke stopper opp i påvente av at grunnlovsspørsmålene og andre tidkrevende prosesser skal bli avklart.

Parallelt med dette arbeidet vil kirkelige organer fortsette sitt eget arbeid med spørsmål som vil kunne berøre det offentlige stat/kirke-utvalget. Kirkemøtet ønsker å legge til rette for et godt samarbeid mellom det statlige og kirkelige utredningsarbeid, slik at eventuelle fremtidige beslutninger om mer avgrensede reformer og endrede relasjoner mellom kirke og stat kan komme som et resultat av en samlande prosess.

Det er komiteens oppfatning, med utgangspunkt i høringsmaterialet og prosessen så langt, at det ikke er grunn til å trekke konklusjoner i spørsmålet om endrede relasjoner mellom kirke og stat nå, men at Kirkemøtet har mandat til å fortsette arbeidet med sikte på at kirkens standpunkt kan bli nærmere avklart på et senere tidspunkt.

Statens religionspolitiske ansvar og statens verdigrunnlag

Komiteen vil uttrykke sin tilslutning til prinsippet om likestilling mellom tros- og livssynssamfunn. Det vil imidlertid være nødvendig å klargjøre hvordan likestilling mellom tros- og livssynssamfunn skal praktiseres når vi har et kristent verdigrunnlag, en felles kristen historie og flertall i folket som tilhører et særskilt kirkefellesskap.

Komiteen har merket seg at mange høringsinstanser advarer mot å trekke likestillingstanken så langt at det fører til verdinøytralitet. Komiteen vil understreke at statskirkeordningen ikke er en forutsetning for at staten skal kunne ha et kristent-humanistisk verdigrunnlag. Dersom det blir aktuelt å gjøre endringer i de grunnleggende relasjonene mellom Den norske kirke og staten, viser høringsrunden etter komiteens oppfatning, at spørsmålet om hvilket

verdigrunnlag samfunnet skal bygge på, aktualiseres. Diskusjonen omkring statens verdigrunnlag angår ikke bare Den norske kirke.

Komiteen har merket seg at svært mange av høringsinstansene er opptatt av å videreføre de lange historiske båndene mellom kristne verdier og staten. Komiteen vil derfor understreke at det i sammenheng med en eventuell senere debatt omkring relasjonene mellom kirke og stat, må finne sted en drøftelse av hvordan en gjennom en eventuell framtidig endringsprosess kan sikre at staten har en forankring i et kristent-humanistisk verdigrunnlag.

Komiteen vil understreke det lange historiske perspektivet i relasjonen mellom kirke, stat og folk, slik kirke/stat-utvalget peker på i sluttordet i kap. 12: ”Hopehavet mellom stat og kyrkje, slik det er bygd inn i Grunnlov, kyrkjeleg lovverk og offentlege institusjonar, har røter tilbake til reformasjonen. Og før det – like frå kristendommens første tid i landet – har kyrkja si søge vore innvoven i folkets og nasjonens liv... Hopehavet mellom stat og kyrkje har såleis lagt ein fargesterk tråd inn i den nasjonale kulturveven”.

Komiteen mener derfor det er viktig at man i det videre arbeidet går varsomt fram, slik at ”verken folket mister sin kirke eller staten mister sin verdiforankring”.

FORSLAG TIL VEDTAK:

20. Kirkemøtet vil takke for innstillingen fra kirke/stat-utvalget ”Samme kirke – ny ordning” og de delutredningene og medlemsundersøkelsen som utvalget har levert. Innstillingen og det øvrige materialet vil være viktige dokumenter i den videre prosessen.

Kirkemøtet har med glede merket seg at over 80% av menighetsrådene har avgitt uttalelse og vil takke høringsinstansene for verdifulle synspunkter og merknader. Til tross for den korte tiden som høringsinstansene har hatt til disposisjon, har de bidratt med innspill som vil være et nyttig grunnlagsmateriale i den videre prosessen. Dette gjelder både med hensyn til en videreutvikling av den mer indrekirkelige revisjon og reformprosess og med hensyn til en eventuell framtidig endring i relasjonen kirke/stat. Kirkemøtet registrerer et stort engasjement og ønske om at denne prosessen må videreføres og sikres en lokal forankring i menighetene.

21. Kirkemøtet noterer seg at nesten halvparten av høringsinstansene ikke finner å kunne støtte forslaget til en nyordning av forholdet mellom kirke og stat ut fra de premisser og de linjer som kirke/stat-utvalget har lagt frem. Mange mente at det var vanskelig å ta standpunkt til de mange og viktige spørsmålene så tidlig i prosessen. De ga uttrykk for både usikkerhet mht premissene og hvilke konsekvenser dette ville få. Samtidig signaliserte et stort flertall ønske om fortsatte reformer og videre utvikling av Den norske kirke.
22. På bakgrunn av høringsmaterialet og Kirkemøtets behandling, mener Kirkemøtet det bør prioriteres å arbeide videre med følgende spørsmål, som hovedsakelig vil være uavhengig av relasjonen til staten:

kirkeforståelsen
en enhetlig kirkelig økonomi
organisering av kirken
samordning av arbeidsgiveransvaret
valgordningene i kirken

Kirkemøtet viser for øvrig til komiteens merknader. Kirkemøtet ber om at en statusrapport om arbeidet og om planer og fremdrift legges frem for Kirkemøtet 2003.

23. Kirkemøtet ønsker velkommen en offentlig utredning av forholdet mellom kirke og stat. Kirkemøtet forutsetter at en slik utredning vil skje i dialog med kirkelige organer. Målet må være å komme fram til gode løsninger som kan få bredest mulig oppslutning.

Plenumsbehandling 1:

Dirigent: Else Marie Olasveen
Saksordfører: Ådne Berge

Disse hadde ordet:

Ådne Berge, Gunnar Stålsett, Trond Skar Dokka, Tore Kopperud, Ole D. Mjøs, Arne Dag Kvamsøe, Hans Nic. Nilsen, Roar Strømme, Sigurd Osberg, Gyrid Espeland, Per L. Kjos, Ingmar Areklett, Lars Erlend Kielland, Odd Bondevik, Alex Norbakken, Arne Grønningsæter, Ernst Baasland, Ole D. Hagesæther, Per-Otto Gullaksen, Berit Helgøy Kloster, Bjarne Sveinall, Olav Skjevesland, Per Oskar Kjølaas, Hans Petter Jahre, Finn Wagle, Marit Tingelstad, Dag Landmark, Tina Strømdal Wik, Gunvor Kongsvik.

Endringsforslag

Trond Skard Dokka

I tillegg til disse utredningsoppgavene bes KR igangsette en holdningskampanje med sikte på å bedre de kirkelige miljøenes evne til å håndtere meningsmangfold. Målet må være en kirkelig kultur som tar ansvar for "de andre" og dermed for den kirkelige helhet.

(Dette ønsker jeg fortrinnsvis inn i vedtakets punkt 3, etter strekpunktene, evt. i merknadene).

Tore Kopperud

Under avsnittet "Kirkeforståelsen" på s. 7 innarbeides følgende i den foreliggende tekst: "Ved siden av en nødvendig teologisk refleksjon over Augustanas kirkeartikler (7-8), er det ikke minst et behov for videre avklaring...."

Hans Nic. Nilsen

Hva er kirken?

Kirkemøtet 2002 vil som innledning klargjøre sitt synspunkt og forståelse på dette spørsmål. Kirken er – og finnes på hvert sted på kloden der det finnes dømte mennesker som tror – og bygges opp på hovedhjørnesteinen som er Kirkens Herre, Jesus Kristus. Apostelen Peter minner oss om at vi – som tror på Kristus – skal være "levende byggesteiner som bygger opp denne bygning som er menigheten.

Hvordan denne kirke så organiseres for å utføre denne tjenesten, vil være forskjellig fra sted til sted og fra land til land.

Ingmar Areklett

Under punkt 3:

- utnevning av proster og biskoper.

Olav Skjevesland:

Til vedtakspunktene, s. 10: Nytt strekpunkt til pkt. 3 (6. strekpunkt)

”- forholdet mellom religionspolitisk likestilling og statens verdigrunnlag”.

Saken ble sendt tilbake til komitéen.

NY INNSTILLING FRA KOMITÉ D:

Saksorientering

Statskirkeordningen og den kirkelige reformprosessen har en rekke ganger vært utredet og debattert både i kirken og i Stortinget, bl.a. Sivertsenutvalgets innstilling i 1975 (NOU 1975: 30), Stortingsmeldingen om Stat og kirke i 1980 (St.meld. nr. 40 (1980-81)) og sist i forbindelse med ny kirkelov som ble vedtatt av Stortinget i 1996.

Bispemøtet hadde høsten 1996 ”en foreløpig drøfting av forskjellige temaer knyttet til statskirkeordningen... Dette sakskompleks bør være gjenstand for stadig vurdering ut fra både prinsipielle, historiske og praktiske overveielser.” (BM 19/96)

Kirkerådet drøftet saken på sitt møte i februar 1997 (KR 15/97), og på Kirkerådets møte 22.-23. mai 1997 gikk Kirkerådet, på bakgrunn av Bispemøtets anbefaling (BM 02/97), inn for å foreta en kirkelig utredning av forholdet mellom kirke og stat. Kirkerådet fastsatte mandat for utvalget. (KR 28/97)

På sitt møte 13. februar 1998 oppnevnte Kirkerådet medlemmene til utvalget. I alt 18 medlemmer med sokneprest (senere prost) dr. theol Trond Bakkevig som leder.

Kirkerådet og Kirkemøtet er holdt løpende orientert om arbeidet, og utvalgets leder har både muntlig og skriftlig orientert Kirkemøtet. Delutredninger har vært lagt frem for Kirkemøtet til drøfting, bl.a. på KM 2000, og rapportene fra komitéamtalene er oversendt kirke/stat-utvalget. (KM 15/00)

Innstillingen ble overlevert Kirkerådet 7. mars 2002.

Høringsprosessen

Kirkerådet drøftet opplegget for oppfølging av kirke/stat-utvalgets innstilling på sitt møte i februar 2002 og la opp til en bred kirkelig høring med frist ca. 20. juni. På bakgrunn av henstilling fra Bispemøtet om den korte høringsfristen, ble fristen forlenget til 2. september. Et høringsnotat med 12 spørsmål ble utarbeidet og sendt ut 21. mars til ca. 1.800 høringsinstanser.

Etter at høringsnotatet var sendt ut, var det enkelte bispedømmeråd o.a. som ba om at høringsfristen ble utsatt til utgangen av året. I sitt svarbrev til bispedømmerådene 11. april 2002 skrev Kirkerådet:

Både fra Kirkemøtets og Kirkerådets side har det vært lagt opp til at saken skal legges fram for høstens Kirkemøte 4.-8. november 2002. Dette har vært en forutsetning hele tiden. Det synes ikke å være noen innvendinger mot at Kirkemøtet skal ha en foreløpig behandling av saken. Etter Kirkerådets mening bør denne foreløpige behandlingen på bakgrunn av høringsmaterialet kunne ut i noen momenter og innspill om hvordan saken skal føres videre. Saken vil uansett utfall av høringen måtte behandles videre både i statlige og kirkelige kommisjoner, og både hovedspørsmålet og en lang rekke enkeltspørsmål vil måtte komme på bred høring ved senere anledninger.

For Kirkerådet er det viktig at menighetene, som de grunnleggende enhetene i vår kirke, får uttale seg nå og gi retning til det videre arbeidet, og at behandlingen på Kirkemøtet bygger på innspill fra en bredde av kirkelige instanser.

I denne fasen er det spesielt viktig å lytte til hvilke signaler og synspunkter lokalkirken har. Dersom menighetene avviser hovedkonklusjonen i innstillingen, må både departementet og Kirkemøtet ta hensyn til det i sitt videre arbeid. Signaliserer de stor usikkerhet eller tilbakeholdenhet med å ta stilling til spørsmålene, er det også viktige høringssvar som Kirkemøtet må ta hensyn til. Uansett høringsresultat er det viktig for Kirkerådet i denne omgang ikke å lukke den videre prosessen. Følgelig vil behandlingen på årets Kirkemøte bare ha en foreløpig karakter.

Det var stor grad av enighet om at saken skulle legges frem for KM 2002 bl.a. av hensyn til den bebudede offentlige kommisjon om forholdet stat/kirke, som det var signalisert ville bli nedsatt på grunnlag av Kirkemøtets behandling. Videre hadde en rekke politiske partier fattet prinsippvedtak om forholdet kirke/stat, og det var derfor viktig at Kirkemøtet var på banen.

På Kirkerådets møte i juni 2002 orienterte direktøren om den pågående høringsprosess og reaksjoner i forbindelse med den fastsatte høringsfristen. I protokollen fra møtet heter det: ”De innkomne reaksjoner på høringsfristen tyder på at Kirkerådet ikke tydelig nok har kommunisert at KM 2002 kun vil foreta en foreløpig behandling av spørsmålet, der KM på bakgrunn av høringsuttalelsene gir retning for den videre prosessen.” (KR 20/02)

Høringsrunden viste at det har vært usikkerhet omkring hva høringsinstansene skulle uttale seg om, hvordan svarene ville bli brukt og at en ikke har fått drøftet saken grundig nok til å gi et mer prinsipielt og gjennomtenkt svar på det forslaget til nyordning m.v. som var lagt frem av kirke/stat-utvalget. Dette har skapt betydelig frustrasjon.

Kirkerådet har uttrykt forståelse for de reaksjonene som fremkommer i hørings svarene, men ønsket nettopp å ta kirkens lokalplan med i prosessen før en førstegangsbehandling på årets Kirkemøte. Før det var aktuelt å gå videre med saken og før saken skulle legges frem for Kirkemøtet, mente Kirkerådet at det ville være av avgjørende betydning å lytte til kirkelige organers signaler. Og hørings svarene viser at det er kommet inn mange nyttige innspill.

Hørings svar

Det har kommet inn nesten 1.400 svar. Dette er en svarprosent på ca 78. 83% av menighetsrådene har svart, 60% av de kirkelige fellesrådene, 70% av prostene og 44 andre organer, organisasjoner og institusjoner.

Dette er et meget høyt antall, ikke minst sett i lys av at mange høringsinstanser har reagert på høringsfristen og tidspunktet og at mange hadde innvendinger mot de spørsmålene de var invitert til å svare på.

Omkring 70% av høringsinstansene har svart på alle spørsmålene, og mange har kommet med utfyllende merknader, synspunkter, refleksjoner, argumenter og forslag. Det er nedlagt et stort arbeid, og det er kommet inn mange verdifulle synspunkter for den videre prosessen.

Sammenfatning av høringsmaterialet

Nedenfor gjengis sammendraget av hovedfunnene fra høringsvarene, slik de er formulert avslutningsvis i ”Sammenfatningen av høringsmaterialet”. For øvrig vises det til rapporten.

Det første spørsmålet gjelder utvalgets to grunnleggende prinsipper om likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene og om at staten skal føre en aktivt støttende religionspolitikk. Mer enn 80% av høringsinstansene svarer på dette spørsmålet, og omkring halvparten av disse slutter seg til uten forbehold. Mange er usikre eller svarer nei fordi de mener utredningen er lite tydelig på hva som i praksis menes med likestilling. Mange advarer mot å trekke likestillingstanken så langt at det fører til verdinøytralitet, og understreker at det også i fremtiden må være fastslått i grunnloven at de verdiene som ligger i den kristne og humanistiske tradisjonen må være grunnlaget for det norske samfunnet.

Det andre spørsmålet gjelder ordningen av forholdet mellom kirke og stat. Utvalgets flertall foreslår en nyordning, mens et mindretall ønsker en videreføring av nåværende ordning med mindre justeringer. Noe under halvparten av høringsinstansene er imot flertallets forslag, mens rundt en tredjedel gir det sin tilslutning. Svært mange av høringsinstansene, også i nei- og vet ikke-gruppen, støtter tanken om videre utvikling av relasjonene mellom stat og kirke. Men hva de mener med det er forskjellig: selvstendigjøring (skille mellom kirke og stat), regulert fristilling (noen lovbestemmelser regulerer forholdet mellom stat og kirke), reform (mer eller mindre omfattende) eller revisjon (mindre endringer). Tilslutningen til forslaget om nyordning er minst blant de lokale høringsinstansene, større blant prostene og bispedømmerådene.

Det tredje spørsmålet gjelder forslag om en egen lov hvis det blir nyordning av forholdet mellom kirke og stat. Utvalget er delt: noen ønsker en mer omfattende lov, andre en som bare gjelder overgangsregler. Flertallet støtter forslaget om at denne loven ikke bør omfatte mer enn strengt nødvendig. Det er likevel bred tilslutning til at en må sikre at Den norske kirke fortsetter på samme læremessige grunnlag og at den forblir en folkekirke med omtrent de samme målsettinger som nå.

Det fjerde spørsmålet gjelder om statens religionspolitiske ansvar skal nedfelles i grunnloven. Et stort flertall av høringsinstansene støtter dette. Høringsinstansene mener grunnlovsfesting vil ha stor betydning for trossamfunnene i sin alminnelighet, men også for Den norske kirke. Mange høringsinstanser fremhever at slik grunnlovsfesting vil markere at religion ikke er en privatsak alene og legitimere religiøse verdier og religiøs utfoldelse. Høringsinstansene peker også på at staten selv blir utfordret gjennom en slik grunnlovsfesting. Det blir nødvendig å ta stilling til hvilket verdigrunnlag staten og det norske samfunnet skal hvile på.

Det femte spørsmålet gjelder forslag om en samlet og samordnet økonomi for Den norske kirke. Flertallet av høringsinstansene slutter seg til dette, men med en del forbehold eller under bestemte forutsetninger. Det er viktig for de fleste at et system med samlet og

samordnet økonomi fører til bedre økonomi og mer effektiv bruk av ressursene, ikke svekker lokalkirkens styringsmuligheter og at det ikke fører til en topptung og byråkratisk økonomiforvaltning. Mange advarer mot at viktige beslutninger flyttes bort fra grunnplanet og oppover i systemet. Mange tar ikke stilling til eller går imot forslaget om samordning fordi det er for dårlig utredet.

Det sjette spørsmålet gjelder forslag om en mer direkte medlemsfinansiering (kombinert med en skattereduksjon) supplert med visse offentlige bevilgninger. Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg om dette, er enig i forslaget, mens betydelige mindretall enten er uenige eller ikke vet hvilket standpunkt de skal innta.

Det sjuende spørsmålet dreier seg om valget mellom medlemsavgift eller livssynsavgift. Tendensen i høringsmaterialet går klart i favør av livssynsavgift fremfor en medlemsavgift først og fremst fordi det stiller hele befolkningen likt. Høringsflertallet ønsker at avgiften skal innkreves lokalt med videre fordeling til det regionale og sentrale nivå i kirken, mens et mindretall støtter utvalgets forslag om sentral innkreving.

Det åttende spørsmålet gjelder den interne organiseringen av Den norske kirke. Høringsinstansene kaster her frem ulike synspunkter og forslag. Det som opptar flest er soknet som grunnenhet, hva som skal være området for fellesrådet slik at det profesjonelt kan ivareta oppgaver for soknene, og hvor arbeidsgiveransvaret og tilsettingsmyndigheten skal ligge for hvilke grupper av kirkelig ansatte. Høringsinstansene ønsker en flatere og mindre topptung kirkeorganisasjon enn det de opplever at utvalget legger opp til.

Det niende spørsmålet gjelder hvilken rolle de regionale og sentrale organene skal ha. Over halvparten av høringsinstansene ønsker av ulike grunner ikke å si noe om dette, mens litt under tredjeparten i grove trekk slutter seg til forslag eller momenter som er nevnt i innstillingen. Høringsmaterialet sier en del om hva mange er opptatt av eller har oppfatninger om, men det er ikke mulig å bruke tallmaterialet som avgjørende begrunnelse for bestemte forslag.

Det tiende spørsmålet gjelder valgordningene i forbindelse med valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Høringsinstansene er uenige om det bør være direkte eller indirekte valg. Nesten halvparten støtter forslaget fra mindretallet i utvalget om å fortsette dagens ordning med at menighetsrådene velger bispedømmerådene. En snau tredjedel støtter flertallets forslag om å ha direkte valg. Mange ønsker forsøk med ulike valgordninger.

Det ellefte spørsmålet gjelder 12 ulike temaer som er omtalt i utvalgets innstilling. De temaene som kommenteres mest er dåpsopplæringen, gravferdsforvaltningen og vigsel, spørsmålet om navnet (Den norske kirke) og om soknebåndsløsning og valgmenigheter.

Det tolvte spørsmålet inviterer høringsinstansene til å komme med andre kommentarer til innstillingen. Mange har gjort det, men langt flere kommer med synspunkter på høringsopplegget, på det fortsatte reformarbeidet og prosessen etter høringen, og på kirken fremover.

KOMITÉENS MERKNADER:

Innledning

Komitéen har merket seg at en stor del av høringsinstansene, særlig de lokale, har hatt kritiske synspunkter på den høringsprosessen som Kirkerådet la opp til. Relativt mange nevner at de synes spørsmålene i høringsbrevet la for sterke føringer for høringsinstansenes arbeid. Høringsmaterialet inneholder også en rekke kommentarer til flere av spørsmålene, fordi de innbød til å vurdere ganske mange, forskjellige og ikke prioriterte temaer, som alle krevde mye arbeid for å kunne bli besvart skikkelig. Omkring halvparten av høringsinstansene ga uttrykk for at fristen for å avgi uttalelse var for kort. Det ble vist til at flertallet av menighetsrådsmedlemmene var nye ved siste valg og at deler av høringsperioden falt sammen med sommerferien. Selv om flere av høringsinstansene har kritiske merknader, er det også en del som har positive kommentarer til innstillingen "Samme kirke – ny ordning" og til at dette omfattende sakskomplekset er tatt opp til drøfting.

Svært mange høringsinstanser har også synspunkter på den videre prosessen og understreker at Kirkemøtet 2002 bare må ha en foreløpig behandling av saken. Betydningen av å ta seg god tid i det videre arbeidet blir framhevet av mange. Høringsmaterialet rommer mye som uttrykker et ønske om å utvikle Den norske kirke slik at den kan virkeliggjøre ambisjonene om å være "en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". Mange på grasrotplan var også usikre på om konsekvensene av endrede relasjoner til staten ville kunne oppleves som at "kirken blir tatt fra oss".

Komitéen vil uttrykke takknemlighet over det store arbeidet og engasjementet som er lagt ned i de 1.400 høringsinstansene som har svart.

Som bakgrunn for komitéens merknader, foreligger innspill fra de øvrige komitéer på Kirkemøtet. Disse har i stor grad sammenfallende synspunkter og understreker mange felles anliggender med hensyn til prosessen videre og hvilke temaer som bør fokuseres. Synspunkter fra de andre komitéene er forsøkt innarbeidet i merknadene nedenfor.

Høringsmaterialet

Komitéen ser innstillingen "Samme kirke – ny ordning", delutredningene, medlemsundersøkelsen og høringsmaterialet som et viktig premissgrunnlag for arbeidet og prosessen videre. Sammendraget av høringsmaterialet gir et godt bilde av de reaksjoner og synspunkter høringsinstansene har gitt uttrykk for. For prosessen videre har det vært viktig å få slike innspill og signaler fra kirkelige instanser, ikke minst fra lokalkirkelige organer, menighetsråd og kirkelige fellesråd.

Etter komitéens oppfatning, har høringsinstansene bidratt med et bredt spekter av synspunkter og momenter til belysning av de enkelte temaene. Dette kommer tydelig fram i de kvalitative analysene i Sammenfatningen.

Svar på hovedspørsmålene i høringen

Komitéen har registrert at høringsinstansene har gitt uttrykk for stor usikkerhet om Bakkevig-utvalgets forslag til nyordning og om prosessen og veien videre. Blant dem som har tatt stilling, er det litt under halvparten (41%) av høringsinstansene som er mot forslaget fra

utvalgets flertall. En tredjedel (34%) gir sin tilslutning til dette forslaget. 15% av høringsinstansene er i ”vet ikke-gruppen”, mens 9% støtter mindretallsforslaget fra utvalgsmedlem Rosenqvist om en forsiktig revisjon av dagens kirkeordning. Enkelte høringsinstanser har både sagt nei til nyordningen og ja til forslaget fra Rosenqvist. Disse er da blitt registrert i begge kategoriene. Holder vi utenfor de som støtter Rosenqvist og som allerede er registrert i nei-gruppen, blir nei-prosenten 45.

Samtidig har komitéen merket seg at svært mange av høringsinstansene gir uttrykk for et sterkt ønske om at arbeidet med å videreutvikle kirkens ordninger videreføres. Et nei til nyordningen slik den er formulert i kirke/stat-utvalget, betyr ikke at høringsinstansene ikke ønsker endringer. Høringssvarene vitner forholdsvis entydig om et ja til fortsatt revisjon og reformer av Den norske kirke som folkekirke, som trossamfunn og som organisasjon. Svært mange høringsinstanser er mer opptatt av endringer i forhold til konkrete temaområder, enn av spørsmålet om et skille mellom kirke og stat på det stadium av prosessen vi befinner oss nå og ut fra det grunnlaget som foreligger.

Den videre samtalen og prosessen

En viktig oppgave er nå å gjennomtenke en strategi for hvordan denne prosessen bør innrettes i fortsettelsen. Dette er en utfordring som Kirkemøtet og Kirkerådet har et særlig ansvar for å ta tak i. Høringsmaterialet gir mange nyttige innspill. Det er viktig at det legges til rette for gode prosesser fremover i forhold til både kirkens medlemmer, kirkelige organer på alle nivåer og i forhold til offentlige myndigheter, regjering og Storting. Det er viktig at den egenart og de verdier det samiske miljø representerer involveres.

Komitéen vil peke på at høringsrunden viser at Kirkemøtet og Kirkerådet står overfor en stor utfordring med å legge til rette for en åpen og god prosess. Det er avgjørende å legge et løp som kan bidra til å gjøre den frustrasjonen som finnes flere steder på lokalplanet, om til konstruktiv energi og kreativ innsats for videreutvikling av kirkeordningen. Samtidig viser høringsrunden at det allerede er gjort et solid stykke arbeid med dette sakskomplekset i høringsinstansene, og at dette gode arbeidet har skapt engasjement og positive samtaler om kirkeforståelsen og hvilke endringer som kan gjøre at kirken kan fungere på en bedre måte enn i dag. I denne prosessen er det viktig:

å skape et godt klima for dialogen fremover, der det er tydelig når og hvordan de ulike nivåene og organene i kirken skal involveres.

å ivareta respekt for ulikhet og meningsmangfold.

å bruke tilstrekkelig tid på denne prosessen, så det ikke blir trukket for raske konklusjoner – likevel slik at ulike temaer vil kreve ulik tid.

å arbeide for samlende løsninger.

at det arbeides med det teologiske grunnlaget for endringer i kirkeordningen.

at det anlegges et økumenisk perspektiv i arbeidet.

Aktuelle temaer

Komitéen er opptatt av at innstillingen fra kirke/stat-utvalget og høringen har fått frem mange temaer som det er viktig at kirken arbeider videre med, og som ikke minst er påtrengende for lokalmenighetene. Mange av disse er i hovedsak uavhengige av statskirkeordningen, mens noen har nær sammenheng med den grunnleggende rettslige relasjon mellom kirke og stat, slik denne er forankret i grunnloven.

Kirken kan selvsagt arbeide videre med alle temaene. For mange av dem er man imidlertid avhengig av en god dialog med staten, og gjennomføring av endringer vil kreve vedtak i regjeringen og Stortinget. Ved vurderingen av hvilke temaer som skal prioriteres er det ikke uten interesse hvor omfattende og tidkrevende endringsprosedyrene vil være.

Vedtaksmyndighet og endringsprosedyrer vil også påvirke behovet for parallelle prosesser i kirke og stat. Med utgangspunkt i den rettslige relasjon mellom kirke og stat kan det derfor være hensiktsmessig med en viss gruppering av temaene:

Kirkens eget område: I denne kategorien er de temaer som kirken kan behandle og avgjøre på egen hånd, dvs. at det ikke kreves statlige beslutninger. Kirkeforståelsen er et praktisk viktig eksempel på dette.

Lov-relasjonen: I denne gruppen ligger de kirkelige reformer som forutsetter endringer i kirkeloven eller andre lover. Som eksempel kan nevnes endringer i den kirkelige organisasjon, bl.a. hvilke organer kirken skal ha og oppgavefordelingen mellom disse. Kirken kan fremme forslag om endringer, men gjennomføringen forutsetter lovvedtak i Stortinget.

Grunnlov-relasjonen: Her finner man de endringer som bare kan gjennomføres ved at grunnloven forandres. Eksempler vil være eventuell opphevelse av den evangelisk-lutherske religion som statens offentlige religion, og av Kongens kirkestyre. Også innenfor denne kategorien kan kirken – dersom den videre prosess gir grunnlag for det – fremme forslag om endringer, men gjennomføringen forutsetter grunnlov-vedtak.

Statens eget område: Denne gruppen inneholder temaer som staten selv må behandle og treffe vedtak om. Kirken skal ikke treffe beslutninger, men kan selvsagt gi uttrykk for meninger og anbefalinger. Eksempler er spørsmål om statens religionspolitiske ansvar og statens verdigrunnlag.

Ved siden av en grundig drøftelse av kirkeforståelsen mener komitéen at man i den første fasen må prioritere å arbeide med de temaer som prosessen så langt har identifisert som særlig viktige, og som i inndelingen ovenfor stort sett befinner seg i lov-relasjonen. Flere av saksområdene kan gjøres til gjenstand for delutredninger. En kan gjennomføre forsøks- og utviklingsprosjekter, høringer, idédugnader, konsultasjoner mv. Her bør man bruke ulike arbeidsmetoder for at prosessen og løsningene kan bli gode og samlende. Selv om det er nær sammenheng mellom flere av temaene, er det av hensyn til fremdriften viktig at man behandler dem separat så langt det er hensiktsmessig.

Kirkeforståelsen

Kirkens ordninger og arbeidet med reformer av ordningene må bygge på en teologisk grunnforståelse av kirken. Komitéen mener det er behov for en åpen samtale om kirkeforståelsen. Høringsmaterialet rommer mye som uttrykker et ønske om å videreutvikle Den norske kirke slik at den kan virkeliggjøre ambisjonene om å være en bekjennende,

misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Ut fra Skriften og vår kirkes bekjennelse (herunder CA art. 7 og 8) er det ikke minst et behov for videre avklaring av hva som ligger i begrepet "folkekirke". Det må også arbeides mer for å forstå folkekirken som sosialt og kulturelt fellesskap i dagens samfunn. Her er det behov for et språk som kan samle oss og videreføre debatten om hva det vil si å være kirke i vår tid. Dette må være et arbeid som prioriteres, og som må involvere lokalplanet i kirken, for eksempel gjennom studie- og samtalemateriell.

Økonomi

Kirkens økonomi må utredes med sikte på å komme fram til et system som sikrer folkekirken et tilstrekkelig og stabilt ressursgrunnlag og en samlet, samordnet og forutsigbar økonomi. Komitéen har merket seg at økonomispørsmålene er av fundamental betydning for svært mange av høringsinstansenes virksomhet for å utføre kirkens oppdrag. Innenfor de rammene som statskirkeordningen i dag gir, bør det være fullt mulig å gjennomføre endringer i økonomiordningene som ivaretar disse hensynene.

Kirkens organisering

Komitéen mener det er nødvendig å jobbe videre med en revisjon av mange spørsmål som gjelder Den norske kirkes ordninger. Dette omfatter ulike temaer, og komitéen vil særlig fremheve følgende:

Det må arbeides videre med å utvikle en bedre fungerende kirkelig organisasjonstruktur. Komitéen har registrert at høringsinstansene er særlig opptatt av organiseringen på kirkens lokalplan, blant annet de kirkelige fellestrådenes geografiske størrelse, rolle og funksjon og forholdet til sokn, prestegjeld, prosti og bispedømme. Komitéen mener derfor det er grunn til å se nærmere på ansvars- og arbeidsfordelingen mellom ulike kirkelige organer.

Det må arbeides med hvordan arbeidsgiveransvaret i kirken kan organiseres på en bedre måte. Komitéen mener at arbeidsgiveransvaret i kirken bør samordnes. En bør arbeide videre med å avklare hvem som skal tilsette ulike tjenestegrupper i kirken og hvilke tilsettingsprosedyrer som skal gjelde. Dette gjelder også prost og biskop.

Det er viktig å arbeide videre med valgordningene på alle nivåer i kirken. Det er viktig å etablere valgordninger som sikrer bred deltakelse i kirkelige beslutningsprosesser. Dette omfatter også spørsmålet om en bør ha direkte eller indirekte valg til regionale og nasjonale organer i kirken og hvordan en kan legge til rette for gode og demokratiske nominasjonsprosesser.

Komitéen vil også vise til enkelte andre temaer som mange høringsinstanser er opptatt av. Det gjelder for eksempel etablering av ordninger for valgmenigheter og soknebåndsløsning og ansvaret for kirkegårdsforvaltningen.

Komitéen registrerer at dette er temaer som er viktige for at kirken skal kunne fungere bedre på lokalplanet, og som kan bidra til at engasjementet, motivasjonen og delaktigheten lokalt stimuleres og utvikles.

Forholdet til statlig utredningsarbeid

Regjeringen har i Sem-erklæringen uttalt at ”reformarbeidet med overføring av større ansvar til kirkelige organer bør fortsette. Når Bakkevig-utvalgets innstilling foreligger i 2002, er det naturlig at hele forholdet mellom kirke og stat tas opp til bred gjennomgang”. Dette er senere bekreftet i det nylig fremlagte statsbudsjettet, der det refereres til ”det offentlige utredningsarbeidet om forholdet mellom stat og kirke som departementet vil ta initiativ til etter at Kirkemøtet 2002 har behandlet innstillingen fra Kirkerådets kirke/stat-utvalg” (St. prp. nr. 1 (2002-2003) s. 144), og i Statsrådets hilsen til Kirkemøtet 2002. Komitéen har også med tilfredshet merket seg at Statsråden lovte at ungdommen skal bli representert i dette utvalget.

Komitéen er kjent med at det i Stortinget også er fremmet et forslag ”om oppnevning av en bredt sammensatt offentlig kommisjon som skal vurdere forholdet mellom kirke og stat” (fra representantene Reikvam og Djupedal).

Komitéen er også kjent med at Stortingets presidentskap drøfter behovet for en omfattende revisjon av grunnloven før 200-årsjubileet i 2014. Imidlertid er det ennå ikke avklart om Stortinget vil oppnevne en kommisjon for å utrede dette. Videre er det uklart om kommisjonen – dersom den blir oppnevnt – også skal behandle grunnlovens bestemmelser om relasjonen kirke/stat, eller om dette vil bli trukket ut av mandatet og overlatt til det offentlige utvalg som sannsynligvis vil bli oppnevnt.

Komitéen noterer seg at Statsråden i sin hilsen til Kirkemøtet slo fast at drøftelsene som skjer på årets Kirkemøte vil ha innvirkning på mandatet for det offentlige stat/kirke-utvalget. Komitéen mener det kan være aktuelt å uttrykke ønske om at dette utvalget har fokus på stat/kirke-relasjonen og at det ikke blir et rent religionspolitisk utvalg. En sentral oppgave vil f.eks. kunne være å gjennomgå rammene for statskirkeordningen, særlig de grunnlovsbestemmelsene som berører statens relasjon til kirken, statens verdigrunnlag og finansieringen av kirken.

Komitéen mener at det i den offentlige utredningsprosessen bør legges frem delrapporter. Dette vil kunne bidra til at nødvendige reformer ikke stopper opp i påvente av at grunnlovsspørsmålene skal bli avklart og andre tidkrevende prosesser gjennomført.

Parallelt med dette arbeidet vil kirkelige organer fortsette sitt eget arbeid med spørsmål som vil kunne berøre det offentlige stat/kirke-utvalget. Kirkemøtet ønsker å legge til rette for et godt samarbeid mellom det statlige og det kirkelige utredningsarbeid, slik at eventuelle fremtidige beslutninger om mer avgrensede reformer og endrede relasjoner mellom kirke og stat kan komme som et resultat av en samlende prosess.

Det er komitéens oppfatning, med utgangspunkt i høringsmaterialet og prosessen så langt, at det ikke er grunn til å trekke konklusjoner i spørsmålet om endrede relasjoner mellom kirke og stat nå, men at Kirkemøtet har mandat til å fortsette arbeidet med sikte på at kirkens standpunkt kan bli nærmere avklart på et senere tidspunkt.

Komitéen vil understreke at det må bli avsatt tilstrekkelig med midler til det kirkelige reformarbeidet, jf. for øvrig KM sak 4/02.

Statens religionspolitiske ansvar og statens verdigrunnlag

Komitéen vil uttrykke sin tilslutning til prinsippet om likestilling mellom tros- og livssynssamfunn. Det vil imidlertid være nødvendig å klargjøre hvordan likestilling mellom tros- og livssynssamfunn skal praktiseres når vi har et kristent verdigrunnlag, en felles kristen historie og et flertall i folket som tilhører et særskilt kirkefelleskap.

Komitéen har merket seg at mange høringsinstanser advarer mot å trekke likestillingstanken så langt at det fører til verdinøytralitet. Komitéen vil understreke at statskirkeordningen ikke er en forutsetning for at staten skal kunne ha et kristent-humanistisk verdigrunnlag. Dersom det blir aktuelt å gjøre endringer i de grunnleggende relasjonene mellom Den norske kirke og staten, viser høringsrunden etter komitéens oppfatning, at spørsmålet om hvilket verdigrunnlag samfunnet skal bygge på, aktualiseres. Diskusjonen omkring statens verdigrunnlag angår ikke bare Den norske kirke.

Komitéen har merket seg at svært mange av høringsinstansene er opptatt av å videreføre de lange historiske båndene mellom kristne verdier og staten. Komitéen vil derfor understreke at det i sammenheng med en eventuell senere debatt omkring relasjonene mellom kirke og stat, må finne sted en drøftelse av hvordan en gjennom en eventuell framtidig endringsprosess kan sikre at staten har en forankring i et kristent-humanistisk verdigrunnlag.

Komitéen vil understreke det lange historiske perspektivet i relasjonen mellom kirke, stat og folk, slik kirke/stat-utvalget peker på i sluttordet i kap. 12: ”Hopehavet mellom stat og kyrkje, slik det er bygd inn i Grunnlov, kyrkjeleg lovverk og offentlege institusjonar, har røter tilbake til reformasjonen. Og før det – like frå kristendommens første tid i landet – har kyrkja si søge vore innvoven i folkets og nasjonens liv... Hopehavet mellom stat og kyrkje har såleis lagt ein fargesterk tråd inn i den nasjonale kulturveven”.

Komitéen mener derfor det er viktig at man i det videre arbeidet går varsomt fram, slik at ”verken folket mister sin kirke eller staten mister sin verdiforankring”.

FORSLAG TIL VEDTAK:

24. Kirkemøtet vil takke for innstillingen fra kirke/stat-utvalget ”Samme kirke – ny ordning” og de delutredningene og medlemsundersøkelsen som utvalget har levert. Innstillingen og det øvrige materialet vil være viktige dokumenter i den videre prosessen.

Kirkemøtet har med glede merket seg at over 80% av menighetsrådene har avgitt uttalelse og vil takke høringsinstansene for verdifulle synspunkter og merknader. Til tross for den korte tiden som høringsinstansene har hatt til disposisjon, har de bidratt med innspill som vil være et nyttig grunnlagsmateriale i den videre prosessen. Dette gjelder både med hensyn til en videreutvikling av den mer indrekirkelige revisjon og reformprosess og med hensyn til en eventuell framtidig endring i relasjonen kirke/stat. Kirkemøtet registrerer et stort engasjement og ønske om at denne prosessen må videreføres og sikres en lokal forankring i menighetene.

25. Kirkemøtet noterer seg at nesten halvparten av høringsinstansene ikke finner å kunne støtte forslaget til en nyordning av forholdet mellom kirke og stat ut fra de premisser og de linjer som kirke/stat-utvalget har lagt frem. Mange mente at det var vanskelig å ta standpunkt til de mange og viktige spørsmålene så tidlig i prosessen. De ga uttrykk for både usikkerhet med hensyn til premissene og hvilke konsekvenser dette ville få.

Samtidig signaliserte et stort flertall ønske om fortsatte reformer og videre utvikling av Den norske kirke.

26. På bakgrunn av høringsmaterialet og Kirkemøtets behandling, mener Kirkemøtet det bør prioriteres å arbeide videre med følgende spørsmål, som hovedsakelig vil være uavhengig av relasjonen til staten:

Kirkeforståelsen
en enhetlig kirkelig økonomi
organisering av kirken
samordning av arbeidsgiveransvaret
valgordningene i kirken

Kirkemøtet viser for øvrig til den utdyping og presisering som framgår av komitéens merknader. Kirkemøtet ber om at Kirkerådet legger frem for Kirkemøtet 2003 en rapport om status i arbeidet og om planer og fremdrift.

27. Kirkemøtet ønsker velkommen en offentlig utredning av forholdet mellom stat og kirke. Kirkemøtet forventer at en slik utredning vil skje i dialog med kirkelige organer. Målet må være å komme fram til gode løsninger som kan få bredest mulig oppslutning.

Kirkemøtet legger vekt på at en offentlig utredning av forholdet mellom stat og kirke ikke må føre til utsettelse av presserende reformer i kirken.

Plenumsbehandling 2:

Dirigent: Ole Jakob Modalsli
Saksordfører: Ådne Berge

Disse hadde ordet:

Ådne Berge, Tore Kopperud, Knut Lundby, Trond Skard Dokka, Jens Olav Mæland.

Rettinger i merknadene i dokument 9.8/02 etter 2. gangs behandling i plenum

Forslag fra Tore Kopperud:

Setningen i femte og sjette linje i punktet "Kirkeforståelse" på side 7 skal lyde (endringene er understreket): "Ut fra Skriften og vår kirkes bekjennelse (herunder CA art. 7 og 8) er det ikke minst et behov for videre avklaring av hva som ligger i begrepet 'folkekirke'.

Forslag fra Knut Lundby:

Det tas inn en ny setning etter setningen som er referert ovenfor:

"Det må også arbeides mer for å forstå folkekirken som sosialt og kulturelt fellesskap i dagens samfunn."

Forslag fra Trond Skard Dokka:

Setningen i tredje avsnitt siste linje på side 9 skal lyde: "... overlatt til det offentlige utvalg som sannsynligvis vil bli oppnevnt."

Andre setning i femte avsnitt første og andre linje skal lyde: ”Dette vil kunne bidra til at nødvendige reformer ikke stopper opp...”

Endringene er tatt inn i merknadene i innstillingen etter godkjenning av komitéen.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

1. *Kirkemøtet vil takke for innstillingen fra kirke/stat-utvalget ”Samme kirke – ny ordning” og de delutredningene og medlemsundersøkelsen som utvalget har levert. Innstillingen og det øvrige materialet vil være viktige dokumenter i den videre prosessen.*

Kirkemøtet har med glede merket seg at over 80% av menighetsrådene har avgitt uttalelse og vil takke høringsinstansene for verdifulle synspunkter og merknader. Til tross for den korte tiden som høringsinstansene har hatt til disposisjon, har de bidratt med innspill som vil være et nyttig grunnlagsmateriale i den videre prosessen. Dette gjelder både med hensyn til en videreutvikling av den mer indrekirkelige revisjon og reformprosess og med hensyn til en eventuell framtidig endring i relasjonen kirke/stat. Kirkemøtet registrerer et stort engasjement og ønske om at denne prosessen må videreføres og sikres en lokal forankring i menighetene.

2. *Kirkemøtet noterer seg at nesten halvparten av høringsinstansene ikke finner å kunne støtte forslaget til en nyordning av forholdet mellom kirke og stat ut fra de premisser og de linjer som kirke/stat-utvalget har lagt frem. Mange mente at det var vanskelig å ta standpunkt til de mange og viktige spørsmålene så tidlig i prosessen. De ga uttrykk for både usikkerhet med hensyn til premissene og hvilke konsekvenser dette ville få. Samtidig signaliserte et stort flertall ønske om fortsatte reformer og videre utvikling av Den norske kirke.*
3. *På bakgrunn av høringsmaterialet og Kirkemøtets behandling, mener Kirkemøtet det bør prioriteres å arbeide videre med følgende spørsmål, som hovedsakelig vil være uavhengig av relasjonen til staten:*

- kirkeforståelsen
- en enhetlig kirkelig økonomi
- organisering av kirken
- samordning av arbeidsgiveransvaret
- valgordningene i kirken

Kirkemøtet viser for øvrig til den utdyping og presisering som framgår av komitéens merknader. Kirkemøtet ber om at Kirkerådet legger frem for Kirkemøtet 2003 en rapport om status i arbeidet og om planer og fremdrift.

4. *Kirkemøtet ønsker velkommen en offentlig utredning av forholdet mellom stat og kirke. Kirkemøtet forventer at en slik utredning vil skje i dialog med kirkelige organer. Målet må være å komme fram til gode løsninger som kan få bredest mulig oppslutning. Kirkemøtet legger vekt på at en offentlig utredning av forholdet mellom stat og kirke ikke må føre til utsettelse av presserende reformer i kirken.*

82 stemmeberettigede. Forslaget enstemmig vedtatt.

Sak KM 10/02 Den norske kirke – kirke i Europa

Saksdokumenter:

Dokument 10.1/02	Saksorientering
Dokument 10.2/02	Saksutredning
Dokument 10.3/02	Charta Oecumenica
Dokument 10.4/02	Churches & Europe. A reader

INNSTILLING FRA KOMITE F:

Saksorientering:

I forbindelse med at Den norske kirke er vertskap for Konferansen av europeiske kirkers generalforsamling i Trondheim 25. juni-2. juli 2003 inviteres Kirkemøtet til å drøfte saken ”Den norske kirke - kirke i Europa”.

Formål. Formålet med denne saken er flersidig. For det første kan den bidra til å gi bispedømmer og menigheter impulser og mandat til en klarere europeisk interesse og forpliktelse. For det andre kan den bidra til en gjennomtenkning av Den norske kirkes deltakelse i de ulike økumeniske organisasjoner og nettverk i Europa. For det tredje ønsker Mellomkirkelig råd gjennom denne saken at Kirkemøtet skal være med på å gi føringer og begrunnelser for å kunne gjøre gode prioriteringer og valg.

KEKs generalforsamling i Trondheim. Generalforsamlingen er et stort løft for Den norske kirke og en fin mulighet til å profilere kirkene i Europa. Samtidig er dette en enestående anledning for bispedømmene, menighetene og organisasjonene til å sende representanter til Trondheim for å oppleve det store og myldrende europeiske kirkefellesskap. Sist, men ikke minst, er det en unik mulighet for alle deler av Den norske kirke til å se sin lokale tjeneste i et europeisk perspektiv og til å knytte nærmere bånd til ulike deler av Europas kristenliv. Derfor er det Kirkemøtets oppgave – blant annet gjennom sin behandling av denne saken – å søke å bidra til at Den norske kirke, etter at generalforsamlingen er avsluttet, ser at den har utviklet seg i retning av mer tro, håp og kjærlighet innenfor rammen av et all-europeiske fellesskap av kirker.

Den norske kirke og Europa. Den norske kirke er i kirkefellesskap med en rekke europeiske kirker. Gjennom Porvoo-avtalen er vår kirke i fullt kirkefellesskap med de anglikanske kirkene i Irland og Storbritannia. Gjennom Leuenberg kirkefellesskap er Den norske kirke i alter- og prekestolfellesskap med over hundre lutherske, reformerte og unerte kirker i Europa. På ulike måter er Den norske kirke også nært knyttet til flere ortodokse kirker. Europa har imidlertid ikke alltid vært fokus for Den norske kirkes økumeniske og internasjonale arbeid. Vår kirke har hatt et stort engasjement for fattige og undertrykte i andre deler av verden. Det kan ha vært en viss frykt for at stor oppmerksomhet om Europa ville fortrenge kirkens globale fokus. Dette er også en viktig og betimelig innvending, da et av Europas problemer i dag er en sentrering om seg selv og en tendens til å glemme det globale ansvar. Det er blitt tatt hensyn til denne innvending i forbindelse med utarbeidelsen av saken. Mellomkirkelig råd ser det som avgjørende viktig at Den norske kirke opprettholder sin globale solidaritet og bidrar til at stemmer fra Sør blir hørt i Europa.

Den norske kirke og Norden. Den norske kirke har et nært samarbeid med de nordiske kirkene og med en rekke andre kristne organisasjoner i Norden. I en årrekke var Nordisk økumenisk råd (NØR) det naturlige samarbeidsorganet for økumenisk samarbeid i Norden. De senere år har imidlertid svært mye av det økumeniske samarbeidet i Norden foregått utenfor NØR. På denne bakgrunn går Mellomkirkelig råd inn for en omlegging av vår kirkes formaliserte samarbeid i Norden. Mellomkirkelig råd anbefaler at medlemskapet i NØR sies opp, og at vår kirkes videre tilknytning til NØR ivaretas gjennom Norges kristne råd. Samtidig anbefales det mer fleksible arbeidsmåter og en styrking av det allerede eksisterende nettverksarbeidet overfor våre nordiske samarbeidsparter.

Bakgrunnsdokument for saken. Til grunn for denne saken ligger en 25 siders utredning (KM 10.2/02). Denne tematiserer de mer spesifikke relasjonene Den norske kirke står i, samt de utfordringene kirkene i Europa står overfor. Saksutredningen søker å trekke fram sentrale begivenheter i Europas og Den norske kirkes liv. Det er lagt relativt stor vekt på å vise hvordan vår kirke har forsøkt å bidra til kirkenes svar på de sosiale og politiske endringene som har skjedd i Europa i tiden etter den 2. verdenskrig. De langtrekkende endringene som startet med oppløsningen av Sovjetunionen og Berlinmurens fall gjør 1990-tallet til den periode som har preget dagens utfordringer sterkest. Prosesser rundt dette er derfor viet størst plass i saksutredningen. Når det gjelder tematiske utfordringer, peker saksutredningen på områder hvor vår egen kirke og kirkene i det nordiske økumeniske fellesskapet har gjort erfaringer som kan være verdifulle også i et europeisk fellesskap. Dette er samtidig saksområder hvor Den norske kirke selv trenger impulser og ideer fra andre kirker for å kunne formulere egne relevante svar og arbeidsprogram.

KOMITEENS MERKNADER:

Om natten hadde Paulus et syn. Han så en makedonier som stod og kalte på ham og bad: "Kom over til Makedonia og hjelp oss!" Da han hadde hatt dette synet, forsøkte vi straks å komme til Makedonia; for vi skjønnte at Gud hadde kalt oss til å forkynde evangeliet der. (Apg 16,9 f.)

28. Slik forteller Det nye testamentet om hvordan kristendommen først kom til Europa. Kristendommen er ingen europeisk religion. Vår kirkes røtter strekker seg tilbake til Midtøsten og Jerusalem. Men Den norske kirke har vokst fram i europeisk jord, og europeisk kirkeliv har gitt næring til vår kirkes vekst og utvikling.

Åpningsgudstjenesten ved dette kirkemøtet anskueliggjorde hvordan vår kirke, ikke minst gudstjenestelivet, har vært påvirket fra alle kanter av Europa. Gjennom århundrene har impulser kommet fra sør-europeisk fromhetsliv, fra reformasjonen i Sentral-Europa, fra keltisk og anglo-saksisk tradisjon på De britiske øyer og fra ortodoks liturgisk liv i øst, for å nevne noe. Også i vår tid inspirerer europeiske impulser fromhetslivet i kirken: Taize (bønn og fromhetsliv), Iona (fromhetsliv og samfunnsengasjement), Utrecht (misjon), Helsinki (Thomas-messer) og Iasi (pilegrimstradisjon) er eksempler på steder i Europa der mennesker i vår kirke i dag henter næring og fornyelse.

Den norske kirke er en kirke i Europa. Vi må fortsette å legge til rette for mer kontakt med de kilder til fornyelse og liv som bryter fram i mange europeiske kirker.

29. **Vår europeiske kontekst.** Europa står midt i store endringsprosesser som vil få vidtrekkende konsekvenser. Jernteppet fall er etterfulgt av økonomisk integrering og

utvidelse av EU østover. Samtidig er store sosiale og økonomiske forskjeller årsak til blant annet konflikter og organisert kriminalitet. Narkotikasmugling, menneskesmugling og sex-handel er blant utfordringene som direkte berører relasjonen landene og regionene imellom. Miljøproblemer kjenner heller ikke landegrenser. Økonomisk liberalisering skaper nye betingelser i arbeidslivet. Migrasjon fører til endringer av befolkningssammensetningen over hele Europa. Mange i Europa opplever usikkerhet om framtiden. Kirkene i Europa må forholde seg til alt dette. Også for vår kirke er det en oppgave å svare på de nye utfordringene og markere tilstedeværelse i det europeiske kirkefellesskapet.

Konferansen av Europeiske Kirker (KEK)

30. **Generalforsamling i Trondheim.** Komiteen er glad for at Den norske kirke er vertskap for Konferansen av europeiske kirker (KEKs) 12. generalforsamling i Trondheim 25. juni til 2. juli 2003. Generalforsamlingen er en unik anledning for hele vår kirke til å stifte nærmere bekjentskap med den økumeniske bevegelsen i Europa. Økumenikk er feiring av fellesskap. Det betyr at det blir fest i Trondheim. Det må legges til rette for at representanter for menigheter i Den norske kirke får oppleve og ta del i dette fellesskapet.
31. **Vennsapsbesøk.** Komiteen vil understreke at generalforsamlingen er en anledning til å styrke det lokale økumeniske engasjementet. Vennsapsbesøk i tilknytning til generalforsamlingen kan legge grunnlag for videreutvikling av økumeniske relasjoner i menigheter og bispedømmer.
32. **Helbredelse og forsoning.** "Jesus Kristus helbreder og forsoner. Vårt vitnesbyrd i Europa" er generalforsamlingens tema. Det er utfordrende for kirken på alle plan å reflektere over temaet. Komiteen er glad for at det i forbindelse med generalforsamlingen utarbeides studieopplegg og annet materiell. Dette kan bli gode ressurser for en fornyet og mer helhetlig forståelse også av helbredelse og forsoning.
33. **KEKs betydning.** Komiteen anerkjenner KEKs store betydning som møtested for økumenisk kirkeliv i Europa. KEK er et møtested for kirker fra alle deler av Europa, fra vest og øst. Organisasjonen viser oss at Europa ikke slutter der den ortodokse kirke begynner. Tvert imot hører hele bredden av kirker med når kirkekartet for Europa skal tegnes. KEK gjør dessuten et stort arbeid i å bygge bro over de store kløftene som fortsatt finnes i Europa, ikke minst økonomisk og sosialt.

Samarbeid i Europa. Møtesteder og muligheter

34. **Bakgrunn.** Saksutredningen "Den norske kirke – kirke i Europa" (KM 10.2/02) skisserer visjoner og utfordringer for Den norske kirke i Europa. Komiteen er glad for de grundige drøftelsene i dokumentet, og ønsker at Mellomkirkelig råd skal bruke det i sitt videre arbeid.
35. **Nye relasjoner i det økumeniske arbeidet.** De siste ti år har vi formalisert en del av våre relasjoner til europeiske kirker gjennom dialoger og kirkeavtaler, så som Porvoo-avtalen, Leuenberg kirkefellesskap og Nådens Fellesskap. I regi av Konferansen av europeiske kirker og Rådet for den europeiske bispekonferansen er "Charta Oecumenica", retningslinjer for økt samarbeid mellom kirker i Europa, utviklet. Det er nå en utfordring å bringe nye temaer inn i de ulike samarbeidsrelasjonene.

36. **Samarbeid i nærområdene.** Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barents-regionen (SKKB) er et eksempel på et regionalt samarbeid som er vokst fram av kirkenes behov for kontakt over landegrensene i regionen. Barents-regionen er et av våre nærområder hvor kirken møter mange utfordringer. I SKKB møtes lutherske og ortodokse kirker. Dette møtet reiser nye teologiske utfordringer. Komiteen er opptatt av at SKKB må styrkes og utvikles slik at kirkens budskap om helbredelse og forsoning kan virke i den konkrete situasjonen hvor folkene i Barents-regionen befinner seg.

Baltikum er et annet av våre nærområder hvor vår kirke har utviklet nye relasjoner. Ikke minst har mange menigheter etablert vennskapskontakter i de baltiske land.

37. **Ortodokse kirker.** De nye møtene med ortodokse kirker utfordrer oss til dialog om grunnleggende teologiske spørsmål og til sammen å søke etter hvordan kirkene kan arbeide med aktuelle utfordringer i samfunnet. Komiteen anser det som viktig at kirkene blir bedre kjent med hverandre, slik at samarbeidet kan utvikles. Møtet med disse kirkene reiser også spørsmålet om hvordan majoritetskirker og minoritetskirker kan leve godt sammen i det samme området, både i vårt eget land og i land øst i Europa.

38. **Vennskapsmenigheter.** Mye kontakt med våre søsterkirker i Europa skjer gjennom vennskapskontakter mellom bispedømmer og menigheter og gjennom andre lokale initiativer. Slike relasjoner oppstår ofte som resultat av at mennesker møtes og knytter personlige bånd. Det finnes også flere eksempler på at slike vennsapsrelasjoner kan styrke det lokale kirkelige engasjementet i både den norske menigheten og vennsapsmenigheten. Slik utveksling er blant de mest verdifulle elementene i vår kirkes europeiske kontakt.

39. **Utveksling.** Frivillige og ansatte har møtt europeisk kirkeliv gjennom ulike former for utvekslingsprogrammer. Slik utveksling har økende betydning på mange samfunnsområder. For å styrke kontakten med andre kirker i Europa mener komiteen at det bør legges til rette for utveksling på alle nivåer mellom kirkene.

40. **Læring.** I samarbeid med andre kirker i Europa kan vår kirke finne inspirasjon til arbeid med prioriterte oppgaver i vår kirke: Noen kirker har gode erfaringer med å utvikle dåpsopplæringsprogrammer for alle medlemmer. Andre søsterkirker har vunnet erfaringer i arbeidet med forhold mellom stat og kirke. Tilsvarende er det erfaringer å hente i arbeidet med de andre satsingsområdene Kirkemøtet 2001 pekte ut: Diakoni, medarbeiderskap og ungdom.

Samarbeid i Europa: Prioriterte tema

41. **Miljøsamarbeid.** Komiteen vil framholde at kirkene i Europa må samarbeide om arbeidet mot miljøtrusler som krenker skaperverket, slik Kirkemøtet 2001 holdt fram i sak KM 11/01. European Christian Environmental Network er et viktig samarbeidsforum. Det arbeidet som Patriarken av Konstantinopel driver, ikke minst knyttet til havmiljø, er en inspirasjonskilde og et arbeid som kan få betydning også i våre nærområder. Arbeidet for å sikre miljøet i våre maritime nærområder, særlig med tanke på miljøtrusselen fra Sellafeld-anlegget i Storbritannia, er allerede brakt inn i Porvoo-fellesskapet. Miljøengasjementet må få en høy profil på KEKs generalforsamling.

Store miljødelegger i Nordvest-Russland truer livsmiljøet på russisk side, men utgjør også en fare for Norge og våre øvrige naboland. Samarbeid mot miljøtrusselen kan blant annet skje innenfor Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barents-regionen.

42. **Forbruk og rettferd.** Ungdommens Kirkemøte har uttalt at kirken må være en motkultur mot reklame- og underholdningskulturen som preger dagens samfunn (Sak UKM 4/02). Vår kirke arbeider med slike spørsmål under overskriften "Forbruk og rettferd". Dette er en oppgave som er felles for kirkene i Norge og store deler av Europa.
43. **Forsoningsprosesser.** Temaet for KEKs generalforsamling bringer opp arbeidet med nasjonale forsoningsprosesser. Den norske kirke har vunnet dyrekjøpte men viktige erfaringer i våre påbegynte forsoningsprosesser med det samiske folk og med romanifolket. Komiteen er opptatt av at disse prosessene må fortsette. Hos oss trenger vi stadig påminnelse om at bønn om tilgivelse må etterfølges av ny praksis. Vi må også holde klart for oss at hver prosess har sitt særpreg, for eksempel må vi skjelne mellom urfolk, nasjonale minoriteter og andre grupper som har vært utsatt for majoritetens overgrep.
44. **Religionsmøter og religionsdialog.** Ungdommens Kirkemøte (UKM) (sak UKM 7/02) utfordrer oss til å styrke arbeidet for dialog med andre religioner. UKM oppfordrer Den norske kirke til å invitere andre religioner og livssyn til felles engasjement i miljø-, solidaritets- og rettferdighetssaker. Religionsdialog utfordrer oss også til å arbeide med forholdet mellom minoritets- og majoritetsgrupper. Komiteen ser dette som en sentral utfordring på den europeiske arena.
45. **Verdidebatt.** Mange europeiske kirker arbeider med spørsmål knyttet til Europas verdigrunnlag. Dette er viktig også for Norge. Derfor må Den norske kirke også følge med på disse prosessene. Kirkene må frimodig bringe sine verdier og vesentlige anliggender inn i samtalen. Disse synspunktene må så brynes mot andre gruppers innspill. Kirkene må ikke bidra til å legitimere en oppfatning av Europa som ikke gir rom for andre tros- og livssynstradisjoner.
46. **Diakoni.** Kirker er aktivt engasjert i diakonalt arbeid over hele Europa. Komiteen mener at dette arbeidet kan styrkes ved samarbeid kirkene imellom. I den økumeniske organisasjonen Eurodiakonia har vi et godt redskap for slikt samarbeid. Både i denne organisasjonen og i andre sammenhenger viser norske diakonale organisasjoner og institusjoner engasjement for Europa som har betydning for Den norske kirke. Vår kirke må også støtte opp om Kirkens Nødhjelps arbeid i Europa, ikke minst arbeidet på Balkan.
47. **Pilegrimsarbeid.** Den nye interessen for pilegrimsvandringer som vi har sett i Norge de senere årene, henger sammen med en bevegelse i hele Europa hvor gamle tradisjoner revitaliseres og nytolkes. Den norske kirke kan samarbeide med kirker i Europa om å legge til rette for pilegrimsvandringer på tvers av landegrensene.
48. **Evangelisering og menighetsutvikling.** Mange kirker i Europa opplever at medlemstallene synker. I denne situasjonen tenkes det flere steder nytt og kreativt om evangelisering og menighetsutvikling. Impulser fra slikt arbeid har allerede inspirert arbeidslag i vår egen kirke. Komiteen mener at det må legges til rette for at slike erfaringer kan komme vår kirke til gode.

49. **Kirken er global.** Europa er en viktig kontekst for Den norske kirke. Derfor er vårt forhold til Europa og til våre søsterkirker av stor betydning. Komiteen vil understreke at dette engasjementet ikke må gå på bekostning av vårt globale engasjement. Parallelt med arbeidet med å utvikle europeiske relasjoner, må vår kirke videreføre arbeidet med våre kontakter i sør og øst. Erfaringer vi vinner i disse relasjonene er også viktig i vårt engasjement i Europa. Kirkene har en stor oppgave i å minne Europas folk og ledere om vår verdensdels ansvar overfor resten av verden. Kirken vil alltid være global i sitt vesen.

Nordisk økumenisk samarbeid

50. **Utvikling av nye samarbeidsformer.** Samarbeid mellom kirkene i Norden er viktig. Det er en løpende utfordring å finne de samarbeidsformene som til enhver tid best møter kirkenes felles behov. For å styrke samarbeidet i Norden mener komiteen at det er nødvendig å utvikle nye samarbeidsformer basert på nettverkskontakt som holder fokus på de sakene som kirkene ønsker å samarbeide om. Vi tror ikke Nordisk økumenisk råd (NØR) lenger er et tjenlig organ for å fornye eller opprettholde det økumeniske samarbeidet i Norden.

Mye samarbeid mellom kirkene i Norden skjer utenom NØRs strukturer. Dette gjelder for eksempel koordinering av de nordiske kirkenes samarbeid i organisasjoner som Kirkenes Verdensråd og Konferansen av europeiske kirker. Det gjelder også de nasjonale økumeniske rådenes samarbeid.

Nye samarbeidstiltak i Norden som Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barents-regionen er etablert uten NØRs medvirkning. NØR har heller ikke sett seg i stand til å arbeide med urfolksspørsmål som nettopp er et viktig tema for nordisk samarbeid.

51. **Bakgrunn.** Følgende forhold har vært viktige for komiteen når den anbefaler utmelding av NØR:

Den norske kirke har gjennom Mellomkirkelig råd arbeidet for endringer internt i NØR i flere år. Saken har vært på Mellomkirkelig råds sakskart en rekke ganger, og det har vært ført samtaler med våre representanter i NØRs styre og årsmøte, med andre kirkers medlemmer i NØRs styrende organer, med sekretariatet og med representanter for våre søsterkirker i Norden. Siktemålet var lenge å omstrukturere og revitalisere organisasjonen. På møtet i mai 2001 vedtok Mellomkirkelig råd å arbeide aktivt for en styrt avvikling av NØR. Rådet vedtok også at man ville vurdere medlemskapet i organisasjonen dersom forslaget ikke fikk gjennomslag i NØRs årsmøte. Mellomkirkelig råds forslag om nedlegging falt på årsmøtet samme år. Etter en videre prosess i dialog med NØR og nordiske kirker konkluderte Mellomkirkelig råd at medlemskapet ikke bør opprettholdes.

Komiteen mener at den prosessen som har vært ført mellom NØR og Den norske kirke har vært langvarig, åpen og ryddig.

52. **Framtidig relasjon til NØR.** Den norske kirke vil opprettholde en relasjon til NØR gjennom Norges kristne råds medlemskap. Den norske kirke bør opprettholde medlemskontingenten i NØR for 2003.
53. **Fokus på viktige saker framfor organisasjon.** Komiteen mener samarbeidet i Norden i vår tid må kjennetegnes av fokus på saker heller enn på organisasjon. Det er nå riktig å prioritere de ressursene som Den norske kirke bruker på samarbeidet i NØR – omkring

NOK 250.000 årlig – til andre og mer fleksible samarbeidstiltak i Norden. Den norske kirke ønsker å være representert på alle de steder hvor kirkene i Norden samles om viktige saker. Kvinnespørsmål, urfolksspørsmål og religionsdialog er eksempler på slike temaer. Det må legges til rette for deltakelse i nordiske konferanser og for at Den norske kirke selv tar ansvar for å arrangere slike konferanser.

FORSLAG TIL VEDTAK:

54. Kirken er ikke bundet av nasjonale grenser, regionale organisasjoner eller politiske unioner når den skal uttrykke den enhet som er gitt i Kristus Jesus. Denne grunnleggende realitet må være utgangspunkt for alt arbeid med å formulere en visjon og misjon for Den norske kirkes deltakelse i det europeiske økumeniske fellesskap.
55. Kirkemøtet bekrefter den unike rolle og det ansvar som Konferansen av europeiske kirker (KEK) har i dagens Europa, og ser det som en viktig oppgave for vår kirke å kanalisere mer engasjement og ressurser inn i denne virksomheten. KEK bør satse videre på nettverksmodellen, og Kirkemøtet vil framheve mulighetene norske menigheter har for samarbeid ved å kople seg aktivt på kirkelige europeiske nettverk.
56. Kirkemøtet gir på ny uttrykk for glede over at Den norske kirke har fått anledning til å være vertskap for KEKs 12. generalforsamling i 2003. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd legge til rette for at generalforsamlingen blir en begivenhet i hele vår kirkes liv. Kirkemøtet oppfordrer menigheter og bispedømmer til å sende representanter til generalforsamlingens gjesteprogram og til å ta imot gjester i menighetene.
57. Mellomkirkelig råd i samarbeid med bispedømmene bør arbeide for at flere av våre menigheter får etablert vennskapsrelasjoner til menigheter i andre kirker. Kirkemøtet vil også uttrykke anerkjennelse for det arbeidet lokale menigheter og en rekke andre kirkelige aktører har etablert i Europa gjennom kontakter og nettverk.
58. Kirkemøtet vil legge vekt på å utvikle og styrke kontakten med kirker og kirkelige bevegelser og grupper i Europa. Det bør blant annet skje som en oppfølging av de avtaler om kirkefellesskap og forpliktelse til samarbeid som Den norske kirke alt har inngått gjennom økumeniske avtaler og gjennom Det lutherske verdensforbund. Kirkemøtet ønsker at Den norske kirke fokuserer mer på forholdet mellom øst og vest i sitt kontaktbyggende arbeid utover landets grenser, og bør søke mer kontakt, forståelse og samarbeid med Europas ortodokse kirker. På grunn av naboskapet, gjelder dette særlig samarbeid med Den russisk-ortodokse kirke, slik det blant annet skjer i Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barentsregionen.
59. Kirkemøtet understreker at Den norske kirke må styrke sin globale solidaritet og bidra til at de fattiges stemmer også utenfor Europa blir hørt i Europa.
60. Den norske kirke vil være med på å utvikle det økumeniske samarbeidet i Norden også i årene som kommer. Kirkemøtet mener tiden er inne for å endre organiseringen av dette arbeidet. Nordisk økumenisk råd er etter Kirkemøtets mening ikke lenger en hensiktsmessig samarbeidsform. Den norske kirke melder seg derfor ut av Nordisk økumenisk råd. Medlemskapet skal være avviklet innen utgangen av 2003.
61. Kirkemøtet ber Mellomkirkelig råd – blant annet i samarbeid med Norges kristne råd – om å planlegge nye tiltak for å vitalisere og styrke det nordiske økumeniske samarbeidet.

Plenumsbehandling 1:

Dirigent: Arne Grønningsæter
Saksordfører: Inger Anne Naterstad

Disse hadde ordet:

Inger Anne Naterstad, Finn Wagle, Thor Strandenæs, Olav Fykse Tveit, Gunnar Stålsett, Marit Tingelstad, Trond Gran, Sigrun Marie Møgedal, Gyrid Espeland, Knut Lundby, Ole D.Hagesæther, Sigurd Osberg, Eivind Arnevåg, Trond Skard Dokka, Per Oskar Kjølås, Tone B. Aanderaa.

Endringsforslag:

Finn Wagle:

Nytt punkt 7:

Kirkemøtet vil uttrykke glede over Charta Oecumenica som et synlig uttrykk for vilje til økende samarbeid mellom kirkene i Europa. Kirkemøtet vil særlig understreke betydningen av at hele den europeiske kristenheten står bak Charta Oecumenica. Den norske kirke vil arbeide for å virkeliggjøre Charta Oecumenicas målsettinger i det lokale menighetsliv og i de økumeniske sammenhenger på alle plan.

Thor Strandenæs:

Alternativt punkt 7 i vedtaket:

Den norske kirke vil være med på å utvikle det økumeniske samarbeidet i Norden også i årene som kommer. Kirkemøtet mener at dette blant annet skal skje gjennom Den norske kirkes medlemskap i Nordisk økumenisk råd.

Samtidig mener Kirkemøtet at tiden er inne for at Nordisk økumenisk råd nå foretar en grundig gjennomgang av sine målsettinger og arbeidsformer i lys av dagens utfordringer i Norden og de endrede forutsetninger for det økumeniske arbeid.

Hvis ikke de øvrige samarbeidspartnerne i Nordisk økumenisk råd er innstilt på å reformere Rådets arbeid med sikte på å vitalisere og styrke det nordiske økumeniske samarbeidet, vil Kirkemøtet vurdere å avvike Den norske kirkes medlemskap i Nordisk økumenisk råd.

Saken sendes tilbake til komitéen.

NY INNSTILLING FRA KOMITÉ F:

Saksorientering:

I forbindelse med at Den norske kirke er vertskap for Konferansen av europeiske kirkers generalforsamling i Trondheim 25. juni til 2. juli 2003 inviteres Kirkemøtet til å drøfte saken "Den norske kirke - kirke i Europa".

Formål. Formålet med denne saken er flersidig. For det første kan den bidra til å gi bispedømmer og menigheter impulser og mandat til en klarere europeisk interesse og forpliktelse. For det andre kan den bidra til en gjennomtenkning av Den norske kirkes

deltakelse i de ulike økumeniske organisasjoner og nettverk i Europa. For det tredje ønsker Mellomkirkelig råd gjennom denne saken at Kirkemøtet skal være med på å gi føringer og begrunnelser for å kunne gjøre gode prioriteringer og valg.

KEKs generalforsamling i Trondheim. Generalforsamlingen er et stort løft for Den norske kirke og en fin mulighet til å profilere kirkene i Europa. Samtidig er dette en enestående anledning for bispedømmene, menighetene og organisasjonene til å sende representanter til Trondheim for å oppleve det store og myldrende europeiske kirkefellesskap. Sist, men ikke minst, er det en unik mulighet for alle deler av Den norske kirke til å se sin lokale tjeneste i et europeisk perspektiv og til å knytte nærmere bånd til ulike deler av Europas kristenliv. Derfor er det Kirkemøtets oppgave – blant annet gjennom sin behandling av denne saken – å søke å bidra til at Den norske kirke, etter at generalforsamlingen er avsluttet, ser at den har utviklet seg i retning av mer tro, håp og kjærlighet innenfor rammen av et all-europeiske fellesskap av kirker.

Den norske kirke og Europa. Den norske kirke er i kirkefellesskap med en rekke europeiske kirker. Gjennom Porvoo-avtalen er vår kirke i fullt kirkefellesskap med de anglikanske kirkene i Irland og Storbritannia. Gjennom Leuenberg kirkefellesskap er Den norske kirke i alter- og prekestolfellesskap med over hundre lutherske, reformerte og unerte kirker i Europa. På ulike måter er Den norske kirke også nært knyttet til flere ortodokse kirker. Europa har imidlertid ikke alltid vært fokus for Den norske kirkes økumeniske og internasjonale arbeid. Vår kirke har hatt et stort engasjement for fattige og undertrykte i andre deler av verden. Det kan ha vært en viss frykt for at stor oppmerksomhet om Europa ville fortrenge kirkens globale fokus. Dette er også en viktig og betimelig innvending, da et av Europas problemer i dag er en sentrering om seg selv og en tendens til å glemme det globale ansvar. Det er blitt tatt hensyn til denne innvending i forbindelse med utarbeidelsen av saken. Mellomkirkelig råd ser det som avgjørende viktig at Den norske kirke opprettholder sin globale solidaritet og bidrar til at stemmer fra Sør blir hørt i Europa.

Den norske kirke og Norden. Den norske kirke har et nært samarbeid med de nordiske kirkene og med en rekke andre kristne organisasjoner i Norden. I en årrekke var Nordisk økumenisk råd (NØR) det naturlige samarbeidsorganet for økumenisk samarbeid i Norden. De senere år har imidlertid svært mye av det økumeniske samarbeidet i Norden foregått utenfor NØR. På denne bakgrunn går Mellomkirkelig råd inn for en omlegging av vår kirkes formaliserte samarbeid i Norden. Mellomkirkelig råd anbefaler at medlemskapet i NØR sies opp, og at vår kirkes videre tilknytning til NØR ivaretas gjennom Norges kristne råd. Samtidig anbefales det mer fleksible arbeidsmåter og en styrking av det allerede eksisterende nettverksarbeidet overfor våre nordiske samarbeidsparter.

Bakgrunnsdokument for saken. Til grunn for denne saken ligger en 25 siders utredning (KM 10.2/02). Denne tematiserer de mer spesifikke relasjonene Den norske kirke står i, samt de utfordringene kirkene i Europa står overfor. Saksutredningen søker å trekke fram sentrale begivenheter i Europas og Den norske kirkes liv. Det er lagt relativt stor vekt på å vise hvordan vår kirke har forsøkt å bidra til kirkenes svar på de sosiale og politiske endringene som har skjedd i Europa i tiden etter den 2. verdenskrig. De langtrekkende endringene som startet med oppløsningen av Sovjetunionen og Berlinmurens fall gjør 1990-tallet til den periode som har preget dagens utfordringer sterkest. Prosesser rundt dette er derfor viet størst plass i saksutredningen. Når det gjelder tematiske utfordringer, peker saksutredningen på områder hvor vår egen kirke og kirkene i det nordiske økumeniske fellesskapet har gjort erfaringer som kan være verdifulle også i et europeisk fellesskap. Dette er samtidig

saksområder hvor Den norske kirke selv trenger impulser og ideer fra andre kirker for å kunne formulere egne relevante svar og arbeidsprogram.

KOMITEENS MERKNADER:

Om natten hadde Paulus et syn. Han så en makedonier som stod og kalte på ham og bad: "Kom over til Makedonia og hjelp oss!" Da han hadde hatt dette synet, forsøkte vi straks å komme til Makedonia; for vi skjønnte at Gud hadde kalt oss til å forkynne evangeliet der. (Apg 16,9 f.)

62. Slik forteller Det nye testamentet om hvordan kristendommen først kom til Europa. Kristendommen er ingen europeisk religion. Vår kirkes røtter strekker seg tilbake til Midtøsten og Jerusalem. Men Den norske kirke har vokst fram i europeisk jord, og europeisk kirkeliv har gitt næring til vår kirkes vekst og utvikling.

Åpningsgudstjenesten ved dette kirkemøtet anskueliggjorde hvordan vår kirke, ikke minst gudstjenestelivet, har vært påvirket fra alle kanter av Europa. Gjennom århundrene har impulser kommet fra sør-europeisk fromhetsliv, fra reformasjonen i Sentral-Europa, fra keltisk og anglo-saksisk tradisjon på De britiske øyer og fra ortodoks liturgisk liv i øst, for å nevne noe. Også i vår tid inspirerer europeiske impulser fromhetslivet i kirken: Taize (bønn og fromhetsliv), Iona (fromhetsliv og samfunnsengasjement), Utrecht (misjon), Helsinki (Thomas-messer) og Iasi (pilegrimstradisjon) er eksempler på steder i Europa der mennesker i vår kirke i dag henter næring og fornyelse.

Den norske kirke er en kirke i Europa. Vi må fortsette å legge til rette for mer kontakt med de kilder til fornyelse og liv som bryter fram i mange europeiske kirker.

63. **Vår europeiske kontekst.** Europa står midt i store endringsprosesser som vil få vidtrekkende konsekvenser. Jernteppets fall er etterfulgt av økonomisk integrering og utvidelse av EU østover. Samtidig er store sosiale og økonomiske forskjeller årsak til blant annet konflikter og organisert kriminalitet. Narkotikasmugling, menneskesmugling og sex-handel er blant utfordringene som direkte berører relasjonen landene og regionene imellom. Miljøproblemer kjenner heller ikke landegrenser. Økonomisk liberalisering skaper nye betingelser i arbeidslivet. Migrasjon fører til endringer av befolkningssammensetningen over hele Europa. Mange i Europa opplever usikkerhet om framtiden. Kirkene i Europa må forholde seg til alt dette. Også for vår kirke er det en oppgave å svare på de nye utfordringene og markere tilstedeværelse i det europeiske kirkefellesskapet.

Konferansen av Europeiske Kirker (KEK)

64. **Generalforsamling i Trondheim.** Komiteen er glad for at Den norske kirke er vertskap for Konferansen av europeiske kirker (KEKs) 12. generalforsamling i Trondheim 25. juni til 2. juli 2003. Generalforsamlingen er en unik anledning for hele vår kirke til å stifte nærmere bekjentskap med den økumeniske bevegelsen i Europa. Økumenikk er feiring av fellesskap. Det betyr at det blir fest i Trondheim. Det må legges til rette for at representanter for menigheter i Den norske kirke får oppleve og ta del i dette fellesskapet.
65. **Vennsapsbesøk.** Komiteen vil understreke at generalforsamlingen er en anledning til å styrke det lokale økumeniske engasjementet. Vennsapsbesøk i tilknytning til

generalforsamlingen kan legge grunnlag for videreutvikling av økumeniske relasjoner i menigheter og bispedømmer.

66. **Helbredelse og forsoning.** "Jesus Kristus helbreder og forsoner. Vårt vitnesbyrd i Europa" er generalforsamlingens tema. Det er utfordrende for kirken på alle plan å reflektere over temaet. Komiteen er glad for at det i forbindelse med generalforsamlingen utarbeides studieopplegg og annet materiell. Dette kan bli gode ressurser for en fornyet og mer helhetlig forståelse også av helbredelse og forsoning.
67. **KEKs betydning.** Komiteen anerkjenner KEKs store betydning som møtested for økumenisk kirkeliv i Europa. KEK er et møtested for kirker fra alle deler av Europa, fra vest og øst. Organisasjonen viser oss at Europa ikke slutter der den ortodokse kirke begynner. Tvert imot hører hele bredden av kirker med når kirkekartet for Europa skal tegnes. KEK gjør dessuten et stort arbeid i å bygge bro over de store kløftene som fortsatt finnes i Europa, ikke minst økonomisk og sosialt.

Møtesteder og muligheter

Bakgrunn. Saksutredningen "Den norske kirke – kirke i Europa" (KM 10.2/02) skisserer visjoner og utfordringer for Den norske kirke i Europa. Komiteen er glad for de grundige drøftelsene i dokumentet, og ønsker at Mellomkirkelig råd skal bruke det i sitt videre arbeid.

68. **Nye relasjoner i det økumeniske arbeidet.** De siste ti år har vi formalisert en del av våre relasjoner til europeiske kirker gjennom dialoger og kirkeavtaler, så som Porvoo-avtalen, Leuenberg kirkefelleskap og Nådens Fellesskap. Undertegnelsen av Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren har fjernet en viktig hindring i samarbeidet med Europas største kirke, Den romersk-katolske kirke. Komiteen har lagt til grunn at det nå er en utfordring å bringe nye temaer inn i de ulike samarbeidsrelasjonene.
69. "Charta Oecumenica" som inneholder retningslinjer for økt samarbeid mellom kirker i Europa, ble underskrevet av representanter for KEK og for Rådet for de europeiske bispekonferanser (Den romersk-katolske kirke) i 2001. . Komiteen hilser dette initiativet velkommen og framholder at det legger grunnlag for en gjensidig forpliktelse mellom kirkene i Europa som vi ikke har hatt før.
70. Samarbeid i nærområdene. Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barents-regionen (SKKB) er et eksempel på et regionalt samarbeid som er vokst fram av kirkenes behov for kontakt over landegrensene i regionen. Barents-regionen er et av våre nærområder hvor kirken møter mange utfordringer. I SKKB møtes lutherske og ortodokse kirker. Dette møtet reiser nye teologiske utfordringer. Komiteen er opptatt av at SKKB må styrkes og utvikles slik at kirkens budskap om helbredelse og forsoning kan virke i den konkrete situasjonen hvor folkene i Barents-regionen befinner seg.

Samarbeid mellom samene i Norden og Barentsregionen er gledelig og må støttes og styrkes.

Baltikum er et annet av våre nærområder hvor vår kirke har utviklet nye relasjoner. Ikke minst har mange menigheter etablert vennskapskontakter i de baltiske land.

71. **Ortodokse kirker.** De nye møtene med ortodokse kirker utfordrer oss til dialog om grunnleggende teologiske spørsmål og til sammen å søke etter hvordan kirkene kan arbeide med aktuelle utfordringer i samfunnet. Komiteen anser det som viktig at kirkene

blir bedre kjent med hverandre, slik at samarbeidet kan utvikles. Møtet med disse kirkene reiser også spørsmålet om hvordan majoritetskirker og minoritetskirker kan leve godt sammen i det samme området, både i vårt eget land og i land øst i Europa.

72. **Vennskapsmenigheter.** Mye kontakt med våre søsterkirker i Europa skjer gjennom vennskapskontakter mellom bispedømmer og menigheter og gjennom andre lokale initiativer. Slike relasjoner oppstår ofte som resultat av at mennesker møtes og knytter personlige bånd. Det finnes også flere eksempler på at slike vennskapsrelasjoner kan styrke det lokale kirkelige engasjementet i både den norske menigheten og vennskapsmenigheten. Slik utveksling er blant de mest verdifulle elementene i vår kirkes europeiske kontakt.
73. **Utveksling.** Frivillige og ansatte har møtt europeisk kirkeliv gjennom ulike former for utvekslingsprogrammer i regi av kirker og ikke minst utdanningsinstitusjoner. Slik utveksling har økende betydning på mange samfunnsområder. For å styrke kontakten med andre kirker i Europa mener komiteen at det bør legges til rette for utveksling på alle nivåer mellom kirkene. Komiteen vil også framheve betydningen av utvekslingsprogrammer knyttet til de institusjoner som utdanner til kirkelig tjeneste.
74. **Den norske sjømannsmisjon.** Gjennom arbeidet til Den norske sjømannsmisjon – Norsk kirke i utlandet er Den norske kirke representert på mange steder i Europa. Komiteen framholder betydningen av at også dette arbeidet blir integrert i Den norske kirkes økumeniske arbeid og er glad for at Sjømannsmisjonen deler visjonen for det økumeniske engasjementet.
75. **Læring.** I samarbeid med andre kirker i Europa kan vår kirke finne inspirasjon til arbeid med prioriterte oppgaver i vår kirke: Noen kirker har gode erfaringer med å utvikle dåpsopplæringsprogrammer for alle medlemmer. Andre søsterkirker har vunnet erfaringer i arbeidet med forhold mellom stat og kirke. Tilsvarende er det erfaringer å hente i arbeidet med de andre satsingsområdene Kirkemøtet 2001 pekte ut: Diakoni, medarbeiderskap og ungdom.

Tema for samarbeid i Europa

76. **Evangelisering og menighetsutvikling.** Mange kirker i Europa opplever at medlemstallene synker. I denne situasjonen tenkes det flere steder nytt og kreativt om evangelisering og menighetsutvikling. Impulser fra slikt arbeid har allerede inspirert arbeidslag i vår egen kirke. Komiteen mener at det må legges til rette for at slike erfaringer kan komme vår kirke til gode, samtidig som Den norske kirke bidrar inn i slike sammenhenger i Europa.
77. **Miljøsamarbeid.** Komiteen vil framholde at kirkene i Europa må samarbeide om arbeidet mot miljøtrusler som krenker skaperverket, slik Kirkemøtet 2001 holdt fram i sak KM 11/01. European Christian Environmental Network er et viktig samarbeidsforum. Det arbeidet som Patriarken av Konstantinopel driver, ikke minst knyttet til havmiljø, er en inspirasjonskilde og et arbeid som kan få betydning også i våre nærområder. Arbeidet for å sikre miljøet i våre maritime nærområder, særlig med tanke på miljøtrusselen fra Sellafeld-anlegget i Storbritannia, er allerede brakt inn i Porvoo-fellesskapet. Miljøengasjementet må få en høy profil på KEKs generalforsamling.

Store miljødelegger i Nordvest-Russland truer livsmiljøet på russisk side, men utgjør også en fare for Norge og våre øvrige naboland. Samarbeid mot miljøtrusselen kan blant annet skje innenfor Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barents-regionen.

78. **Forbruk og rettferd.** Ungdommens Kirkemøte har uttalt at kirken må være en motkultur mot reklame- og underholdningskulturen som preger dagens samfunn (Sak UKM 4/02). Vår kirke arbeider med slike spørsmål under overskriften "Forbruk og rettferd". Til dette saksfeltet hører arbeidet for sletting av u-landsgjeld fortsatt. Disse oppgavene er felles for kirkene i Norge og i store deler av Europa.
79. **Forsoningsprosesser.** Temaet for KEKs generalforsamling bringer opp arbeidet med nasjonale forsoningsprosesser. Den norske kirke har vunnet dyrekjøpte men viktige erfaringer i våre påbegynte forsoningsprosesser med det samiske folk og med romanifolket. Det gjelder også barn av tyske soldater og barn av nazistiske foreldre. Komiteen er opptatt av at disse prosessene må fortsette. Hos oss trenger vi stadig påminnelse om at bønn om tilgivelse må etterfølges av ny praksis. Vi må samtidig holde klart for oss at hver prosess har sitt særpreg, for eksempel må vi skjelne mellom urfolk, nasjonale minoriteter og andre grupper som har vært utsatt for majoritetens overgrep. Komiteen vil også understreke at 2. verdenskrig og undertrykkelsen bak jernteppet skapte et behov for forsoning som kirkene ikke kan undra seg.
80. **Religionsmøter og religionsdialog.** Ungdommens Kirkemøte (UKM) (sak UKM 7/02) utfordrer oss til å styrke arbeidet for dialog med andre religioner. UKM oppfordrer Den norske kirke til å invitere andre religioner og livssyn til felles engasjement i miljø-, solidaritets- og rettferdighetssaker. Komiteen vil understreke at møtet med andre religioner og livssyn kan representere en stor ressurs for arbeidet med disse og andre etiske spørsmål, som kampen mot antisemittisme og hets mot muslimer. Religionsdialog utfordrer oss også til å arbeide med forholdet mellom minoritets- og majoritetsgrupper. Komiteen ser dette som en sentral utfordring på den europeiske arena.
81. **Verdidebatt.** Mange europeiske kirker arbeider med spørsmål knyttet til Europas verdigrunnlag. Dette er viktig også for Norge. Derfor må Den norske kirke også følge med på disse prosessene. Kirkene må frimodig bringe sine verdier og vesentlige anliggender inn i samtalen. Disse synspunktene må så brynes mot andre gruppers innspill. Kirkene må ikke bidra til å legitimere en oppfatning av Europa som ikke gir rom for andre tros- og livssynstradisjoner. Komiteen mener at det er en sentral oppgave for kirkene å være et korrektiv til mange av de utviklingstrekk vi ser i Europa i dag.
82. **Diakoni.** Kirker er aktivt engasjert i diakonalt arbeid over hele Europa. Komiteen mener at dette arbeidet kan styrkes ved samarbeid kirkene imellom. I den økumeniske organisasjonen Eurodiakonia har vi et godt redskap for slikt samarbeid. Både i denne organisasjonen og i andre sammenhenger viser norske diakonale organisasjoner og institusjoner engasjement for Europa som har betydning for Den norske kirke. Vår kirke må også støtte opp om Kirkens Nødhjelps arbeid i Europa, ikke minst arbeidet på Balkan.
83. **Pilegrimsarbeid.** Den nye interessen for pilegrimsvandring som vi har sett i Norge de senere årene, henger sammen med en bevegelse i hele Europa hvor gamle tradisjoner revitaliseres og nytolkes. Den norske kirke kan samarbeide med kirker i Europa om å legge til rette for pilegrimsvandring på tvers av landegrenser.

84. **Kirken er global.** Europa er en viktig kontekst for Den norske kirke. Derfor er vårt forhold til Europa og til våre søsterkirker av stor betydning. Komiteen vil understreke at samarbeidet i Europa må skje parallelt med vårt globale engasjement. Samtidig som vår kirke videreutvikler sine europeiske relasjoner, må arbeidet med våre kontakter i sør og øst videreføres. Erfaringer vi vinner i disse relasjonene er også viktig forvårt engasjement i Europa. Kirkene har en stor oppgave i å minne Europas folk og ledere om vår verdensdels ansvar overfor resten av verden. Kirken vil alltid være global i sitt vesen.

Nordisk økumenisk samarbeid

85. **Utvikling av nye samarbeidsformer.** Samarbeid mellom kirkene i Norden er viktig. Det er en løpende utfordring å finne de samarbeidsformene som til enhver tid best møter kirkenes felles behov. For å styrke samarbeidet i Norden mener komiteen at det er nødvendig å utvikle nye samarbeidsformer basert på nettverkskontakt som holder fokus på de sakene som kirkene ønsker å samarbeide om. Vi tror ikke Nordisk økumenisk råd (NØR) lenger er et tjenlig organ for å fornye eller opprettholde det økumeniske samarbeidet i Norden.

Mye samarbeid mellom kirkene i Norden skjer utenom NØRs strukturer. Dette gjelder for eksempel koordinering av de nordiske kirkenes samarbeid i organisasjoner som Kirkenes Verdensråd og Konferansen av europeiske kirker. Det gjelder også de nasjonale økumeniske rådenes samarbeid.

Nye samarbeidstiltak i Norden som Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barents-regionen er etablert uten NØRs medvirkning. NØR har heller ikke sett seg i stand til å arbeide med urfolksspørsmål som nettopp er et viktig tema for nordisk samarbeid.

86. **Bakgrunn.** Følgende forhold har vært viktige for komiteen når den anbefaler utmelding av NØR:

Den norske kirke har gjennom Mellomkirkelig råd arbeidet for endringer internt i NØR i flere år. Saken har vært på Mellomkirkelig råds sakskart en rekke ganger, og det har vært ført samtaler med våre representanter i NØRs styre og årsmøte, med andre kirkers medlemmer i NØRs styrende organer, med sekretariatet og med representanter for våre søsterkirker i Norden. Siktemålet var lenge å omstrukturere og revitalisere organisasjonen. På møtet i mai 2001 vedtok Mellomkirkelig råd å arbeide aktivt for en styrt avvikling av NØR. Rådet vedtok også at man ville vurdere medlemskapet i organisasjonen dersom forslaget ikke fikk gjennomslag i NØRs årsmøte. Mellomkirkelig råds forslag om nedlegging falt på årsmøtet samme år. Etter en videre prosess i dialog med NØR og nordiske kirker konkluderte Mellomkirkelig råd at medlemskapet ikke bør opprettholdes.

Komiteen mener at den prosessen som har vært ført mellom NØR og Den norske kirke har vært langvarig, åpen og ryddig.

87. **Framtidig relasjon til NØR.** Den norske kirke vil opprettholde en relasjon til NØR gjennom Norges kristne råds medlemskap. Den norske kirke bør opprettholde medlemskontingenten i NØR for 2003.

88. **Fokus på viktige saker framfor organisasjon.** Komiteen mener samarbeidet i Norden i vår tid må kjennetegnes av fokus på saker heller enn på organisasjon. Det er nå riktig å prioritere de ressursene som Den norske kirke bruker på samarbeidet i NØR – omkring

NOK 250.000 årlig – til andre og mer fleksible samarbeidstiltak i Norden. Den norske kirke ønsker å være representert på alle de steder hvor kirkene i Norden samles om viktige saker. Kvinnespørsmål, urfolksspørsmål og religionsdialog er eksempler på slike temaer. Det må legges til rette for deltakelse i nordiske konferanser og for at Den norske kirke selv tar ansvar for å arrangere slike konferanser.

FORSLAG TIL VEDTAK:

89. Kirken er ikke bundet av nasjonale grenser, regionale organisasjoner eller politiske unioner når den skal uttrykke den enhet som er gitt i Kristus Jesus. Denne grunnleggende realitet må være utgangspunkt for alt arbeid med å formulere en visjon og misjon for Den norske kirkes deltakelse i det europeiske økumeniske fellesskap.
90. Kirkemøtet bekrefter den unike rolle og det ansvar som Konferansen av europeiske kirker (KEK) har i dagens Europa, og ser det som en viktig oppgave for vår kirke å kanalisere mer engasjement og ressurser inn i denne virksomheten. KEK bør satse videre på nettverksmodellen, og Kirkemøtet vil framheve mulighetene norske menigheter har for samarbeid ved å kople seg aktivt på kirkelige europeiske nettverk.
91. Kirkemøtet gir på ny uttrykk for glede over at Den norske kirke har fått anledning til å være vertskap for KEKs 12. generalforsamling i 2003. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd legge til rette for at generalforsamlingen blir en begivenhet i hele vår kirkes liv. Kirkemøtet oppfordrer menigheter og bispedømmene til å sende representanter til generalforsamlingens gjesteprogram og til å ta imot gjester i menighetene.
92. Mellomkirkelig råd i samarbeid med bispedømmene bør arbeide for at flere av våre menigheter får etablert vennskapsrelasjoner til menigheter i andre kirker. Kirkemøtet vil også uttrykke anerkjennelse for det arbeidet lokale menigheter og en rekke andre kirkelige aktører har etablert i Europa gjennom kontakter og nettverk.
93. Kirkemøtet vil legge vekt på å utvikle og styrke kontakten med kirker og kirkelige bevegelser og grupper i Europa. Det bør blant annet skje som en oppfølging av de avtaler om kirkefellesskap og forpliktelse til samarbeid som Den norske kirke alt har inngått gjennom økumeniske avtaler og gjennom Det lutherske verdensforbund. Kirkemøtet ønsker at Den norske kirke fokuserer mer på forholdet mellom øst og vest i sitt kontaktbyggende arbeid utover landets grenser, og bør søke mer kontakt, forståelse og samarbeid med Europas ortodokse kirker. På grunn av naboskapet, gjelder dette særlig samarbeid med Den russisk-ortodokse kirke, slik det blant annet skjer i Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barentsregionen.
94. Kirkemøtet vil uttrykke glede over Charta Oecumenica som et synlig uttrykk for vilje til økende samarbeid mellom kirkene i Europa. Kirkemøtet vil særlig understreke betydningen av at hele den europeiske kristenheten står bak Charta Oecumenica. Den norske kirke vil arbeide for å virkeliggjøre Charta Oecumenicas målsetninger i det lokale menighetsliv og i de økumeniske sammenhenger på alle plan.
95. Kirkemøtet understreker at Den norske kirke må styrke sin globale solidaritet og bidra til at de fattiges stemmer også utenfor Europa blir hørt i Europa.
96. Den norske kirke vil være opptatt av å utvikle det økumeniske samarbeidet i Norden også i årene som kommer. Kirkemøtet mener tiden er inne for å endre organiseringen av dette

arbeidet. Nordisk økumenisk råd er etter Kirkemøtets mening ikke lenger en hensiktsmessig samarbeidsform. Den norske kirke melder seg derfor ut av Nordisk økumenisk råd. Medlemskapet skal være avviklet innen utgangen av 2003.

Kirkemøtet ber Mellomkirkelig råd – blant annet i samarbeid med Norges kristne råd – om å planlegge nye tiltak for å vitalisere og styrke det nordiske økumeniske samarbeidet. Videre bes Mellomkirkelig råd om å legge fram en rapport om økumenisk samarbeid i Norden på Kirkemøtet i 2005.

Plenumsbehandling 2:

Dirigent: Else Marie Olasveen
Saksordfører: Inger Anne Naterstad

Disse hadde ordet:

Inger Anne Naterstad, Lars Erlend Kielland, Finn Wagle, Thor Strandenæs, Gunnar Stålsett, Per Oskar Kjølås, Preben Hempel Lindøe, Tom Landås., Sigrun Marie Møgedal, Odd Bondevik, Tormod Engelsviken.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

- 1. Kirken er ikke bundet av nasjonale grenser, regionale organisasjoner eller politiske unioner når den skal uttrykke den enhet som er gitt i Kristus Jesus. Denne grunnleggende realitet må være utgangspunkt for alt arbeid med å formulere en visjon og misjon for Den norske kirkes deltakelse i det europeiske økumeniske fellesskap.*
- 2. Kirkemøtet bekrefter den unike rolle og det ansvar som Konferansen av europeiske kirker (KEK) har i dagens Europa, og ser det som en viktig oppgave for vår kirke å kanalisere mer engasjement og ressurser inn i denne virksomheten. KEK bør satse videre på nettverksmodellen, og Kirkemøtet vil framheve mulighetene norske menigheter har for samarbeid ved å kople seg aktivt på kirkelige europeiske nettverk.*
- 3. Kirkemøtet gir på ny uttrykk for glede over at Den norske kirke har fått anledning til å være vertskap for KEKs 12. generalforsamling i 2003. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd legge til rette for at generalforsamlingen blir en begivenhet i hele vår kirkes liv. Kirkemøtet oppfordrer menigheter og bispedømmer til å sende representanter til generalforsamlingens gjesteprogram og til å ta imot gjester i menighetene.*
- 4. Mellomkirkelig råd i samarbeid med bispedømmene bør arbeide for at flere av våre menigheter får etablert vennsapsrelasjoner til menigheter i andre kirker. Kirkemøtet vil også uttrykke anerkjennelse for det arbeidet lokale menigheter og en rekke andre kirkelige aktører har etablert i Europa gjennom kontakter og nettverk.*
- 5. Kirkemøtet vil legge vekt på å utvikle og styrke kontakten med kirker og kirkelige bevegelser og grupper i Europa. Det bør blant annet skje som en oppfølging av de avtaler om kirkefellesskap og forpliktelse til samarbeid som Den norske kirke alt har inngått gjennom økumeniske avtaler og gjennom Det lutherske verdensforbund. Kirkemøtet ønsker at Den norske kirke fokuserer mer på forholdet mellom øst og vest i*

sitt kontaktbyggende arbeid utover landets grenser, og bør søke mer kontakt, forståelse og samarbeid med Europas ortodokse kirker. På grunn av naboskapet, gjelder dette særlig samarbeid med Den russisk-ortodokse kirke, slik det blant annet skjer i Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barentsregionen.

6. *Kirkemøtet vil uttrykke glede over Charta Oecumenica som et synlig uttrykk for vilje til økende samarbeid mellom kirkene i Europa. Kirkemøtet vil særlig understreke betydningen av at hele den europeiske kristenheten står bak Charta Oecumenica. Den norske kirke vil arbeide for å virkeliggjøre Charta Oecumenicas målsetninger i det lokale menighetsliv og i de økumeniske sammenhenger på alle plan.*
7. *Kirkemøtet understreker at Den norske kirke må styrke sin globale solidaritet og bidra til at de fattiges stemmer også utenfor Europa blir hørt i Europa.*
8. *Den norske kirke vil være opptatt av å utvikle det økumeniske samarbeidet i Norden også i årene som kommer. Kirkemøtet mener tiden er inne for å endre organiseringen av dette arbeidet. Nordisk økumenisk råd er etter Kirkemøtets mening ikke lenger en hensiktsmessig samarbeidsform. Den norske kirke melder seg derfor ut av Nordisk økumenisk råd. Medlemskapet skal være avviklet innen utgangen av 2003.*

Kirkemøtet ber Mellomkirkelig råd – blant annet i samarbeid med Norges kristne råd – om å planlegge nye tiltak for å vitalisere og styrke det nordiske økumeniske samarbeidet. Videre bes Mellomkirkelig råd om å legge fram en rapport om økumenisk samarbeid i Norden på Kirkemøtet i 2005.

79 stemmeberettigede. Det ble først stemt over pkt. 8, deretter over resten av vedtaket. Forslaget enstemmig vedtatt.

Sak KM 11/02 Opplysningsvesenets fond – evaluering – endring av regelverk

Saksdokument:

Dokument 11.1/02 Saksorientering
Dokument 11.2/02 Rapport frå Statskonsult 2002:6
: Dokument 11.3/02 Innstilling fra komiteen

INNSTILLING FRÅ KOMITÉ C

Saksutgreiing:

Fordeling av midlar frå Opplysningsvesenets Fond skjer i samsvar med Lov om Opplysningsvesenets Fond av 7. juni 1996 og Retningslinjer for Opplysningsvesenets Fond - Tilskudd til kirkelige formål, vedteke av KM 1997 sak 12/97. Vidare gjev Statens økonomireglement føringar både for handsaming av søknader og rekneskaps- og prosjektrapportering. Retningslinjene vart reviderte av Kyrkjemøtet 2000, sak 9/00.

Midlane vert nytta til tiltak i kyrkjelydane og regionale og sentrale tiltak av felleskyrkjeleg karakter. Det vert tildelt midlar til prosjekt i regi av kyrkjelege organ lokalt, regionalt og sentralt. Vidare vert det tildelt midlar til samarbeidstiltak på tvers av kyrkjelydsgrenser, på fellesråds- og prostiplan. Både av regionale og sentrale midlar blir det tildelt monalege summar til prosjekt i regi av frivillige kristne organisasjonar. På bakgrunn av komitémerknader til KM sak 15/96 vart det i 2000 vedteke retningsliner for løyving til utviklingstiltak i samarbeid med søsterkyrkjer: *”Komiteen vil vidare med bakgrunn i sak KM 10/96 (Forbruk og rettferd) synleggjøre tiendetanken i egen drift og går inn for at 10 % av avkastningen av OVF som Kirkemøtets organer disponerer, skal brukes til arbeidet for gjensidig utvikling i fellesskap med våre søsterkirker”*.

Statskonsult har på oppdrag frå Kultur- og kyrkjedepartementet gått gjennom ordninga med tilskot til felleskyrkjelege tiltak. Føremålet med gjennomgangen var å vurdere utforming og forvaltning av tilskotsordninga i forhold til ressursbruk og oppnådde effektar. Rapporten vart sendt til departementet i april 2002. Kyrkjedepartementet sende rapporten til Kyrkjerådet 11. juni. Av brevet som fylgde med, går det fram at ”Departementet mener evalueringen fra Statskonsult gjør det nødvendig å foreta en helhetlig gjennomgang av formål, innretting, praktisering m.v av den aktuelle tilskuddsordningen, og går ut fra at Kirkerådet følger denne saken opp på egnet måte i tiden fremover”. Kyrkjerådet drøfta saka i møte 6. september 2002 og fatta følgjande vedtak:

97. Kyrkjerådet tek rapporten ”Tilskudd til felleskirkelige tiltak. Gjennomgang av mål, forvaltning og organisering” til orientering.
98. Kyrkjerådet ber sekretariatet utarbeide rapporterings-kriterium og rutinar slik at tilskotsforvaltarane i større grad enn det som er tilfellet i dag kan styre gjennom rapportering.
99. Det må utarbeidast rapporteringsrutinar som gjer erfaringsutveksling frå gjennomførde prosjekt mogeleg.

100. Kyrkjerådet ber sekretariatet om å utarbeide framtidige informasjonsbrosjyrar i tråd med tilrådingane i rapporten frå Statskonsult.
101. Det må arbeidast for at talet på tilskotsforvaltarar blir reduserte til å omfatte Kyrkjerådet og bispedømmeråda. Rutinane vert lagt om slik at Mellomkyrkjeleg råd og Samisk kyrkjeråd blir tilskotsmottakarar. Kyrkjerådet vender seg til departementet og tar opp spørsmålet om deira rolle som tilskotsforvaltar.
102. Kyrkjerådet har drøfta tilskotsprofil og ønskjer å føre vidare dagens ordning i samsvar med Kyrkjemøtet sine retningslinjer.
103. Kyrkjerådet har drøfta kva kriterium som er mest føremålstenleg å leggje til grunn ved tildeling til bispedømmeråda og har kome fram til at ein vil halda fast ved gjeldande tildelingskriterium som baserer seg på faste kriterium. Ein ber om at ordninga som vart innført i 2001 blir evaluert etter 5 år.
104. Kyrkjerådet rår Kyrkjemøtet til å endre retningslinjene slik at §§ 6.2 ("det kan gis driftsstøtte for en begrenset periode") og 7.4 ("Hovedtyngden av Bispedømmerådets andel skal tildeles eksterne tiltak") går ut. Endringa trer i kraft frå og med 1.1.2004.

FLEIRTALET (12) SINE MERKNADER:

Komiteé C tek rapporten frå Statskonsult til orientering. Komiteen ser at regionale, kulturelle og ressursmessige forskjellar i vårt land gjer det naudsynt å kunne gje større fleksibilitet for bispedømmeråda sin tildeling enn det rapporten legg opp til. Rapporten legg tidvis opp til ei for sterk grad av konformitet og komiteen meiner at kyrkja bør ha ei anna tilnærming. Den lokale kyrkja sin trong bør være det sentrale. Komiteen vil i sterk grad leggje vekt på at midlane skal gå til prosjekt innafor Kyrkjemøtet sine satsingsområder.

Erfaringsutveksling frå dei mange prosjekt er viktig. Komiteen vil særleg leggje vekt på at det må utarbeidast rapporteringsrutinar som gjer erfaringsutveksling frå gjennomførde prosjekt mogeleg. I forhold til rapportering bør det differensierast mellom større og mindre tilskot. Rapporteringa kan i sterkare grad knyttast til resultat enn kva tilfellet er i dag.

Komiteen ynskjer å legge vekt på at § 10 i retningslinjene tek vare på omsynet til organ på nasjonalt plan. Denne paragrafen omhandlar pilotprosjekt av nasjonal karakter. Endringar i § 6.2 har difor i fyrste rekke verknad på regionalt og lokalt plan. Ved at det i § 6.1¹ blir nytta ordet primært, er det ei viss opning for andre former for støtte.

Utfordringa for kyrkja ligg i å tenkje nyskaping i samspelet mellom regionale og lokale nivå. Målet må vera å skape handlefridom nedover i systemet. Det vil vera naturleg å sjå på endringar i disponeringar i fondet i samheng med ei eventuell endring i regelverk kring kyrkja sin økonomi. I samheng med ei slik utgreiing vil det vere naudsynt å sjå på korleis midlar frå fondet si avkastning kan koma lokalplanet i kyrja til gode. I ei slik utgreiing bør ein sjå på dei større linjene for fordeling og få ei avklaring på kyrkja sitt eigarskap til fondet.

Kyrkjerådet sine årlege rapportar om bruk av midlar har vist at det har vore ei utvikling i bispedøma frå støtte til eksterne prosjekter til ei sterkare vekt på tiltak i eigen regi. Komiteen

¹ "Det ytes primært tilskudd til tidsbegrensede prosjekter innenfor Kirkemøtets vedtatte satsingsområder..."

ynskjer å gi eit signal om at meir av midlane skal formidlast til eksterne tiltak, og vil behalde § 7.4, men endrar ”skal” til ”bør”.

MINDRETALET (5) SINE MERKNADER:

Mindretalet i komiteen, fem medlemmer, sluttar seg til fleirtalet sine merknader. Mindretalet legg vekt på merknaden frå Departementet om at evalueringa frå Statskonsult bør føre til ein heilskapeleg gjennomgang av føremål, innretning, praktisering m.v. av tilskotsordninga, og kan ikkje sjå at handsaminga i Kyrkjerådet i denne saka i tilstrekkelig grad har svart på dei meir prinsipielle spørsmåla om utilstrekkeleg samsvar mellom Kyrkjemøtet sine intensjonar og praksis i dag.

Dei endringar i føreskriftene som Kyrkjemøtet no blir invitert til å vedta, ivaretek etter mindretalet si meining ikkje i tilstrekkeleg grad trongen for gjennomgang og klårgjering av Kyrkjemøtet sine intensjonar, stilt overfor utfordringar i dag. Mindretalet er i fyrste rekkje opptatt av å styra midlane ut frå satsingsområder og resultat på ein måte som samstundes sikrar kyrkjelydane sine handlingsrom. Det vil vere ønskeleg at Kyrkjemøtet får høve til å koma tilbake til korleis dette best kan bli ivareteke, både for å klårgjere Kyrkjemøtet si forståing av prosjektverksemd og for å sikre eit betre gjennomarbeida grunnlag for rapportering og framtidig evaluering.

Mindretalet sitt forslag til vedtak:

Fyrste del – identisk med fleirtalet sitt forslag (både når det gjeld 7.4 og 6.2).

Nytt tillegg:

Kyrkjerådet blir bedt å koma tilbake til Kyrkjemøtet med eit forslag til nærare klårgjering av Kyrkjemøtet sine intensjonar i høve til omgrepa prosjektstønad, stønad til drift og grunnstønad, og samsvar mellom satsingsområder, resultat, rapportering og læring.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

Kyrkjemøtet endrar § 7.4 (”Hovedtyngden av Bispedømmerådets andel skal tildeles eksterne tiltak”) til (”Hovedtyngden av Bispedømmerådets andel bør tildeles eksterne tiltak”). § 6.2 (”det kan gis driftsstøtte for en begrenset periode”) i retningslinjene for tildeling frå Opplysningsvesenets fond går ut.

Endringa trer i kraft frå og med 1.1.2004.

Plenumsbehandling:

Dirigent: Arne Grønningsæter
Saksordførar: Preben Hempel Lindøe

Desse hadde ordet:

Preben Hempel Lindøe, Sigrun Marie Møgedal, Gunvor Kongsvik, Knut Lundby, Ådne Berge, Odd Bondevik, Siren Eriksen.

KYRKJEMØTET SITT VEDTAK:

Kyrkjemøtet endrar § 7.4 ("Hovedtyngden av Bispedømmerådets andel skal tildeles eksterne tiltak") til ("Hovedtyngden av Bispedømmerådets andel bør tildeles eksterne tiltak"). § 6.2 ("det kan gis driftsstøtte for en begrenset periode") i retningslinjene for tildeling frå Opplysningsvesenets fond går ut.

Endringa trer i kraft frå og med 1.1.2004.

Kyrkjerådet blir bedt om å koma tilbake til Kyrkjemøtet med eit forslag til nærare klårgjering av Kyrkjemøtet sine intensjonar i høve til omgrepa prosjektstønad, stønad til drift og grunnstønad, om samsvar mellom satsingsområder, resultat, rapportering og læring.

82 røysteføre. Vedtaket vart samrøystes vedteke.

DELTAKERE PÅ KIRKEMØTET 2002

Medlemmer

Almenning	Oddvar	Bjørgvin
Andersen	Barbro Høyland	Bjørgvin
Andersen	Jorund	Agder
Areklett	Ingmar	Stavanger
Arnevåg	Eivind	Oslo
Aschjem	Benedicte	Borg
Berge	Ådne	Kirkerådet
Bientie	Toamma	Nidaros (For Laura Jåma Renfjell)
Bjørkås	Ivar	Nord-Hålogaland
Bondevik	Odd	Møre
Bråtveit	Aslak	Stavanger
Baasland	Ernst	Stavanger
de Presno	Helga Marie	Agder
Engelsviken	Tormod	Leder Mellomkirkelig råd
Eriksen	Siren	Tunsberg
Espeland	Gyrid	Stavanger
Flesjø	Bård	Sør-Hålogaland
Godø	Runar	Borg
Gran	Trond	Nord-Hålogaland

Grutle	Ingunn Rognstad	Hamar
Grønningsæter	Arne	Oslo
Gullaksen	Per-Otto	Borg (For Ole Christian Kvarme)
Hagesæther	Ole D.	Bjørgvin
Hetta	Ole Mathis	Leder Samisk kirkeråd
Hjertenæs	Bente	Møre
Husan	Mari	Møre
Hærås	Terje	Agder
Jahre	Hans Petter	Tunsberg
Johnsen	Rita Oppdal	Nord-Hålogaland
Kjos	Per M.	Tunsberg
Kjølaas	Per Oskar	Nord-Hålogaland
Knudsen	Aleksander Aasen	Møre
Kongsvik	Gunvor	Kirkerådet
Kopperud	Tore	Kirkerådet
Kvamsøe	Arne Dag	Stavanger
Køhn	Rosemarie	Hamar
Landmark	Dag	Hamar
Landrø	Jostein Martin	Nidaros
Landås	Tom	Stavanger
Larsen	Øystein I.	Sør-Hålogaland
Letmolie	Randi Moskvil	Tunsberg
Lindøe	Preben Hempel	Stavanger

Lundby	Knut	Oslo	
Mikalsen	Johanne Grønning	Sør-Hålogaland	
Mjøøs	Ole D.	Nord-Hålogaland	
Mo	Arnfinn	Agder	
Modalsli	Ole Jakob	Borg	
Møgedal	Sigrun Marie	Oslo	
Naterstad	Inger Anne	Oslo	
Nilsen	Hans Nic.	Nord-Hålogaland	
Norbakken	Alex	Nord-Hålogaland	
Olasveen	Else Marie	Hamar	
Oltedal	Randi Oksavik	Møre	
Osberg	Sigurd	Tunsberg	
Rogne	Kjersti Tytingsvåg	Møre	
Rolin	Alf	Borg	
Ruud	Sigmund	Tunsberg	
Salvesen	Einar	Tunsberg	
Sandvin	Gunnar Tveit	Sør-Hålogaland	
Sele	Grete Hasselgård	Agder	
Simonsen	Bjørg	Sør-Hålogaland	(For Kristin Lindberg)
Skjeldal	Magne	Bjørgvin	
Skjevesland	Olav	Agder	
Skoglund	Astrid Østrem	Nord-Hålogaland	

Slettum	Marit	Hamar	
Solgård	Magne	Borg	
Stavrum	Guri Lise	Sør-Hålogaland	
Steffensen	Rolf	Sør-Hålogaland	
Strømme	Roar	Bjørgvin	
Stålsett	Gunnar	Oslo	
Sveinall	Bjarne	Agder	
Søberg	Odd	Sør-Hålogaland	
Sødal	Hanna	Nidaros	
Sørheim	Kari	Bjørgvin	
Sørli	Arne	Nidaros	
Tingelstad	Mari	Hamar	
Tørring	Håkon	Nidaros	
Vartdal	Sissel	Bjørgvin	
Vollebæk	Per Christian	Borg	
Wagle	Finn	Nidaros	
Wik	Tina Strømdal	Nidaros	
Øverby	Birthe	Hamar	(For Live Solberg Presthus)
Aanderaa	Tone B.	Oslo	
Aarseth	Kjell	Møre	
Aas	Ann-Mari	Nidaros	

Medlemmer av Kirkerådet:

Brodin	Katinka Solli Schøyen	Tunsberg
Dahl	Laila Riksaasen	Borg
Hellemo	Ragnhild	Nord-Hålogaland
Homstvedt	Gudrun	Oslo
Kloster	Berit Helgøy	Stavanger
Mæland	Jens Olav	Bjørgvin
Nielsen	Per Halstein	Nidaros
Saltvik	Solveig Fjøsne	Hamar

Representanter oppnevnt av Ungdommens kirkemøte:

Gundersen	Harald
Osberg	Silje
Klemp	Marit
Kielland	Lars Erlend

Representanter fra de teologiske fakultetene:

Dokka	Trond Skard	Det teologiske Fakultet
Heiene	Gunnar	Det teologiske Menighetsfakultet
Strandenæs	Thor	Misjonshøgskolen

Sekretariatet:

Brevik	Synnøve	Meling	Øyvind
Dehlin	Liv Janne	Morvik	Eigil
Dehlin	Per E.	Nyborg	Berit
Dybdahl	Gunn Heidi	Pettersen	Erling J.
Fjeld	Vibeke	Røsæg	Gerd Karin
Frydenlund	Kristin	Schorre	Hans Jürgen
Fæhn	Kristin	Skarpeteig	Margot I.

Haraldsen	Rune	Skonnord	Jan-Oluf
Hjorthaug	Tobjørn B.	Stange	Dag
Holtedahll	Øivind	Tanggard	Per
Horsfjord	Vebjørn	Thorp	Tone
Haavik	Åge	Tobiassen	Øyvind
Kristensen	Vidar	Tveit	Olav Fykse
Lindseth	Astri	Westermoen	Gunnar

Gjester ved åpningen av Kirkemøtet 2002

Gjester fra regjering, departement, storting, Hordaland fylkeskommune, Bergen kommune og Bergen domprosti:

Statsråd Valgerd Svarstad Haugland, Kultur- og kirke departementet

Statssekretær Berit Øksnes Gjerløw, Kultur- og kirke departementet

Avdelingsdirektør Anne-Lise Brodtkorb, Kirkeavdelingen Kultur- og kirke departementet

Rådgiver Ingvill T. Plessner, Kirkeavdelingen, Kultur- og kirke departementet

1. konsulent Randi Hvidsten, Kirkeavdelingen, Kultur- og kirke departementet

Leder Rolf Reikvam (SV), Kirke-, utdannings – og forskningskomiteen Stortinget

Fylkesmann Svein Alsaker, Hordaland Fylkeskommune

Ordfører Kristian Helland, Bergen Kommune

Domprost Ørnulf Axel Elseth, Bergen domprost

Kirkeverge Gunnar Wik, Bergen kirkelige felle råd

Gjester fra de nordiske søsterkirker:

Första viceordförande Catharina Månsson, Svenska kyrkans kyrkomöte

Stiftsrådsdirektør Gunnar Weckström, Finlands evangelisk-lutherske kyrka

Sokneprest Jørgen Anker Jørgensen , Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Danmark.

Formann Jón Helgason, Den islandske kirkes Kirkemöte

Gjester fra andre kirkesamfunn:

Tilsynsman Ola Westad og administrasjonsleder Gunnar Bradley , Metodistkirken i Norge

Leder Billy Taranger, Norges kristne råd

Generalsekretær Ørnulf Steen, Norges kristne råd

Synodeformann Arnfinn Løyning, Den Evangelisk Lutherske Frikirke

Generalsekretær Dag Nygård, Norges Frikirkeråd

Øvrige gjester:

Forstanderinne Guro Hellgren, Diakonissehuset Lovisenberg, Diakonledermøtet

Direktør Terje Steen Edvardsen, Bergen Diakonissehjem, Diakonledermøtet

Leder Morten Fleischer, Den norske Presteforening

Forskningsleder Ole Gunnar Winsnes, KIFO – Stiftelsen Kirkeforskning

Leder Egil Lothe, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

Instituttstyrer Erling Birkedal, Institutt for Kristen Oppseding

Studierektor Olav Fanuelsen, Det Norske Diakonhjem

Avdelingssjef Leila Valvik Raustøl, Kirkens Nødhjelp

Generalsekretær Helga Haugland Byfuglien, Norges KFUM - KFUK

Feltprost Jan Otto Kvalheim, Oslo Mil./Akershus

Forbundsleder Ola Smeplass, Det Norske Diakonforbund

Generalsekretær Gunnleik Seierstad, Bibelselskapet

Redaktør Geir Møller, Kirkeansatte

Direktør Egil K. Sundbye, Opplysningsvesenets fond

Generalsekretær Kjell Bertel Nyland, Den norske Sjømannsmisjon / Norsk kirke i utlandet

Den norske kirkes representant Inger Johanne Wremer, Det Lutherske Verdensforbund

Generalsekretær Kåre Rune Hauge, Norges Kristelige student- og skoleungdomslag

Prest/daglig leder Elisabeth Torp, Kirkens Ressurscenter mot
vold og seksuelle overgrep

Rådets leder, Anett Christoffersen, Døvekirkenes Fellesråd

Fungerende døveprost Roar Bredvei

Leder Jørund Midttun, Liturgisk senter

Leder Kirsten Almås, Norsk kvinnelig teologforening

Spesialrådgiver Hans Tore Løvaas, Normisjon, Samarbeidsrådet for menighet og misjon

Generalsekretær Kjetil Aano, , Det Norske Misjonsselskap, Samarbeidsrådet for menighet og misjon

Tordis Bratland, Kirke- og gravferdsansatte, Norsk Kommuneforbund

Nestleder Kåre Steinnes, Musikernes Fellesorganisasjon

Leder Ole Martin Thelin, Den norske kirkes Kateketforening

Styreleder Arne Lerheim, Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon

Direktør Frank Grimstad, Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon

Komiteenes sammensetning

L	= Lek
LT	= Lek tilsatt
P	= Prest
B	= Biskop

Komité A:

Barbro Høyland Andersen	Bj�rgvin	L
Eivind Arnevåg	Oslo	L
Kathinka S. Schøien Brodin	Kirkerådet	L
Gyrid Espeland	Stavanger	L
Tore Kopperud	Kirkerådet	P
Jostein Landrø	Nidaros	L
Øystein I. Larsen	Sør-Hålogaland	B
Ole Jakob Modalsli	Borg	P
Else Marie Olasveen	Hamar	L
Randi Oksavik Oltedal	Møre	L
Sigurd Osberg	Tunsberg	B
Einar Salvesen	Tunsberg	P
Grethe Hasselgård Sele	Agder	LT
Astrid Østrem Skoglund	Nord-Hålogaland	L
Thor Strandenæs	Misjonshøgskolen	
Odd S�berg	Sør-Hålogaland	L

Komité B:

Ingmar Areklett	Stavanger	L
Per-Otto Gullaksen	Borg	B (For Ole Christian Kvarme)
Gunnar Heiene	Menighetsfakultetet	
Lars Erlend Kielland	Ungdommens kirkemøte	
Rosemarie K�hn	Hamar	B

Randi Moskvil Letmolie	Tunsberg	LT
Jens Olav Mæland	Kirkerådet	P
Hans Nic. Nilsen	Nord-Hålogaland	L
Solveig Fjøsne Saltvik	Kirkerådet	L
Bjørg Simonsen	Sør-Hålogaland	L (For Kristin Lindberg)
Magne Skjeldal	Bjørgvin	L
Marit Slettum	Hamar	P
Bjarne Sveinall	Agder	P
Tina Strømdal Wik	Nidaros	L
Arne Sørli	Nidaros	L
Tone Bjørnson Aanderaa	Oslo	LT
Kjell Aarseth	Møre	P

Komite C:

Benedicte Aschjem	Borg	L
Odd Bondevik	Møre	B
Trond Grand	Nord-Hålogaland	P
Ingunn Rogstad Grutle	Hamar	L
Harald Gundersen	Ungdommens kirkemøte	
Ole Mathis Hetta	Samisk kirkeråd	
Bente Hjertenæs	Møre	LT
Berit Helgøy Kloster	Kirkerådet	L
Preben Lindøe	Stavanger	L
Johanne Grønning Mikalsen	Sør-Hålogaland	L
Sigrun Møgedal	Oslo	L
Sigmund Ruud	Tunsberg	L
Olav Skjevesland	Agder	B

Rolf Steffensen	Sør-Hålogaland	P
Kari Sørheim	Bjørgvin	L
Per Christian Vollebæk	Borg	L
Ann-Mari Aas	Nidaros	L

Komité D:

Ådne Berge	Kirkerådet	L
Laila Riksaasen Dahl	Kirkerådet	P
Helga Marie de Presno	Agder	L
Ole D. Hagesæther	Bjørgvin	B
Gudrun Homstvedt	Kirkerådet	LT
Hans Petter Jahre	Tunsberg	L
Rita Opdal Johnsen	Nord-Hålogaland	L
Aleksander Aasen Knudsen	Møre	L
Dag Landmark	Hamar	L
Tom Landås	Stavanger	LT
Per Halstein Nielsen	Kirkerådet	P
Alex Norbakken	Nord-Hålogaland	L
Silje Osberg	Ungdommens kirkemøte	
Magne Solgaard	Borg	L
Guri-Lise Stavrum	Sør-Hålogaland	LT
Gunnar Stålsett	Oslo	B
Hanna Sødal	Nidaros	LT
Håkon Tørring	Nidaros	P
Sissel Vartdal	Bjørgvin	LT

Komité E:

Jorund Andersen	Agder	L
Ivar Bjørkås	Nord-Hålogaland	LT
Aslak Bråtveit	Stavanger	L
Trond Skard Dokka	Det teologiske fakultet	
Runar Godø	Borg	LT
Ragnhild Hellemo	Kirkerådet	L
Terje H�r�s	Agder	L
Marit Klemp	Ungdommens kirkemøte	
Per L. Kjos	Tunsberg	L
Gunvor Kongsvik	Kirkerådet	L
Arne Dag Kvamsøe	Stavanger	P
Knut Lundby	Oslo	L
Ole D. Mjøs	Nord-Hålogaland	L
Kjersti Tytingvåg Rogne	Møre	L
Gunnar Tveit Sandvin	Sør-Hålogaland	L
Roar Strømme	Bj�rgvin	P
Marit Tingelstad	Hamar	L
Finn Wagle	Nidaros	B

Komité F:

Oddvar Almenning	Bj�rgvin	L
Toamma Bientie	Nidaros	L (For Laura Jåma Renfjell)
Ernst Baasland	Stavanger	B
Tormod Engelsviken	Mellomkirkelig råd	
Siren Eriksen	Tunsberg	L
Bård Flesj�	Sør-Hålogaland	L

Arne Grønningsæter	Oslo	L
Mari Husan	Møre	L
Per Oskar Kjølaas	Nord-Hålogaland	B
Arnfinn Moe	Agder	L
Inger Anne Naterstad	Oslo	P
Alf Rolin	Borg	L
Birthe Øverby	Hamar	LT (For Live Solberg Presthus)

ØVRIGE PROGRAMINNSLAG

Morgensamlingene

Hver morgen under Kirkemøtet var det samling i St. Jørgen Hospital kirke.

Kulturkveld

Onsdag 6. november inviterte Bjørgvin Bispedømmeråd til ”Tango for tro” i Korskirken. Etter arrangementet holdt Bergen kommune en mottakelse for Kirkemøtedelegatene i Galleri 3.14.

Avslutningsgudstjenesten

Avslutningsgudstjenesten ble holdt som morgenmesse lørdag 9. november kl. 08.15. i St. Jørgen Hospital kirke.

TALER, FOREDRAG OG HILSENER

Kirkerådsleder Gunvor Kongsviks tale

4. november 2002

Deres majestet,, ærede statsråd,, ærede gjester, kjære medlemmer av Kirkemøtet.

Først et varmt vel møtt til alle medlemmene av Kirkemøtet, både dere som har møtt før og dere som er nye. Å være medlem av Kirkemøtet er utfordrende, spennende og inspirerende. Vi får ta del i et rikt gudstjenesteliv, treffe mange hyggelige mennesker, utveksle meninger og ha innflytelse på avgjørelsen av saker som er viktige for vår kirke. Kirkemøtet tar avgjørelser i viktige saker, og er en spennende arena for meningsbrytning og dialog.

Vi har bak oss en periode som delvis har vært konfliktfylt, og vi står foran en periode som kan bli det. Spørsmålet om forholdet mellom kirke og stat vet vi at vi tildels har svært ulike meninger om. Utfordringen blir å arbeide med saken uten å lage sår som vanskelig kan heles. Det ligger et stort ansvar på oss alle.

De tre foregående årene har jeg talt om kirken ut fra forskjellige innfallsvinkler. Denne gangen vil jeg bruke hovedmålene for Den norske kirke som ramme – en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Men først ønsker jeg å si noen ord om

Hva er kirken?

Det er både nyttig og nødvendig å ha en samtale om kirkeforståelsen som utgangspunkt for kirkeordningsdebatt. Jeg skal forsøke kort å si hva jeg legger til grunn.

Kirken hører til i Guds frelsesplan. For å frelse verden fra syndens følger, sendte Gud sin Sønn til verden. Han valgte seg ut et folk, som skulle være hans folk i verden. Jesus ble født inn i dette folket. Han fullførte Guds frelsesverk. Alle som tror på han, er del av Gudsfolket. Det nye Gudsfolket er Kristi legeme, skapt ved Den Hellige Ånd. Kirken er en del av syndefallets verden her i tiden, men dens mål er å fullendes i oppstandelsens rike.

Kirken skapes ved nådemidlene, Ordet og sakramentene. Vår kirkes bekjennelse Confessio Augustana uttrykker det slik: "Kirken er forsamlingen av de hellige, der Ordet forkynnes rent og sakramentene forvaltes rett." Kirken er altså å forstå kollektivt, og ikke individuelt. I den nikske trosbekjennelse bekjenner vi troen på én hellig, allmenn og apostolisk kirke.

Mens den er i verden, har kirken et oppdrag: å vitne om Guds frelsesgjerning og dra omsorg for det skapte: "Døpe dem...og lære dem å holde.....". Oppdraget er gitt til alle kirkens dømte medlemmer. Kirken er en synlig størrelse og har en organisasjon. Ordningen av denne organisasjonen er et adiaforon, et spørsmål om hensiktsmessighet. Ikke alt er like rett og like gyldig. Ordningen skal prøves på ett spørsmål, om den tjener kirkens oppdrag. Men hva som tjener kirkens oppdrag, kan variere fra tid til tid og fra sted til sted.

Den norske kirkes overordnede mål.

I forbindelse med strategidokument for Den norske kirke har Kirkemøtet flere ganger ut fra kirkens kjennetegn og oppdrag drøftet spørsmålet om hva slags kirke vi ønsker å være. Ut fra

disse drøftingene har de overordnede mål, eller skal vi si kirkens profil, blitt formet: Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

En bekjennende kirke.

En bekjennende kirke vokser ut av møtet med Skaperen, Frelseren og Livgiveren. I dette møte kunne Israel si: "Hør Israel, Herren vår Gud, Herren er én." For den første kristne kirke vokste det fram en ny erkjennelse: "Jesus Kristus er Herre." Dette utviklet seg videre til den apostoliske trosbekjennelsen som benyttes av alle kristne kirker: Jeg tror på Gud Fader, jeg tror på Jesus Kristus, jeg tror på Den Hellige Ånd.

Slik bekjenner vi det i vår gudstjeneste som et svar på Guds tale til oss. Denne bekjennelsen må fornyes igjen og igjen som et gjensvar i menighetens møte med Gud. Hver tid og generasjon må gjenta denne bekjennelsen.

En liten situasjonsrapport fra min menighet for tre uker siden: Fullt av biler på parkeringsplassen og ut i gata. Kirka fullsatt av dåpsfolk, fireåringer, søsken, foreldre, besteforeldre og andre. De sang, de deltok i bekjennelsen og bønnene, og de lytta med store øyne til forkynnelsen om at slik Gud tilgir oss, skal vi tilgi hverandre. Dette er del av den verdensvide, bekjennende kirke på vårt sted.

En bekjennende kirke må vite hva den tror på, hva den bekjenner. Det betyr at dåpsopplæring er av livsviktig betydning for at kirken fortsatt skal være en bekjennende kirke. Vi er glad for at regjeringens utredning om dåpsopplæring har kommet så langt at det er lagt fram en stortingsmelding om reform av dåpsopplæringen, og at regjeringen går inn for at dette er et område det skal satses på. Så får vi be og arbeide for at også Stortinget skal se nødvendigheten av denne reformen.

Til en bekjennende kirke hører også det å ha medarbeidere på alle plan som vet på hvem og på hva de tror. Derfor er medarbeiderfostring så viktig, både for leke og lærde, frivillige og ansatte.

En misjonerende kirke.

Kan vi drive misjon i et moderne, flerreligiøst samfunn? Er ikke det å drive proselyttvirksomhet? Er ikke det å vise forakt for religionsfriheten?

Det hører til kirkens vesen å vitne om sin tro. Gjør den ikke det, dør den. Derfor må Den norske kirke være tydelig til stede i det offentlige rom, vitnesbyrdet hører hjemme der, selv om noen er uenige i vitnesbyrdets innhold. Det er Den norske kirkes rett og utfordring å vitne om troen, enten den er bundet til staten eller ikke. Den skal ikke bare ha et tilbud til de medlemmene som oppsøker kirken. Den skal gå ut til de medlemmene som ikke deltar i gudstjenesten og den skal gå ut til dem som ikke kjenner Kristus, og ha omsorg og rom for alle, uansett om de tilhører Den norske kirke eller ikke.

Men kirken må vise vilje og evne til å lytte til dem den vitner for. Kirken må vise respekt for religiøsitet og det religiøse uttrykk hos dem den møter. Vi skal vitne om Gud Fader, Skaperen, om Jesus Kristus, Frelseren og om Den Hellige Ånd, Livgiveren, vi skal fortelle om Guds gode bud og anvisninger for livet, men vi har ingen rett til å krenke andres religiøse følelser.

Kirken skal være misjonerende i det nære, men med "Misjonierende menigheter" tenker vi også på folk langt borte. Det er gledelig at flere og flere menigheter tar på seg ansvar for misjon i andre land. Vi må ikke bli innadvendte og sjølopptatte i vår misjonstenkning.

Her vil jeg også minne om hvilket utmerket arbeidsredskap misjonsforeningene er i menighetene. Jeg fikk høre noe av debatten om foreningene på Det Norske Misjonsselskaps generalforsamling i Skien i sommer. For meg ble dette et av sommerens høydepunkt. Der stod de opp; eldre damer, yngre menn og ungdommer og sa: "Gjør ikke Misjonsselskapet til en giro-misjon, for vi trenger foreningene." Dette viser at de hadde ikke rett, de som for 20 år siden sa at foreningenes tid er omme.

Sommerens andre store opplevelse for meg, var å besøke landsleiren til KFUK/KFUM på Valebø utenfor Skien. Nesten 7000 ungdommer var samlet i en uke. Vi fikk se den imponerende telthøytet, og overvære den daglige storsamlingen med bibeltid. Det er all grunn til å takke alle lederne som på frivillig basis bruker tid og krefter i det jevnlig arbeidet rundt i menighetene.

En tjenende kirke.

Kirken har en tjenende oppgave på mange plan. Den har en legende tjeneste. Ikke en medisinsk tjeneste, men en tjeneste som skal bringe enkeltmennesker og hele samfunn i kontakt med Jesu legende tilgivelse. I Jakobs brev står det slik: Er noen av dere syke? Han skal tilkalle menighetens eldste, og de skal be over ham og salve ham med olje i Herrens navn. Da skal troens bønn redde den syke og reise han opp. Har han gjort synd, skal han få dem tilgitt. Bekjenn da syndene for hverandre og be for hverandre, så dere kan bli helbredet.

Det ligger en helbredende kraft i det å bekjenne syndene og få tilgivelse. Ikke det at vi nødvendigvis skal bli mirakuløst helbredet. Men vi vet at Jesus knyttet syndstilgivelse og helbredelse sammen, slik temaet for generalforsamlingen av Europeiske Kirker i Trondheim neste år uttrykker det: Jesus Kristus helbreder og forsoner.

La oss ta vare på, og ikke rasjonalisere bort denne dimensjonen av kirkens tjeneste! Den hører hjemme i gudstjenesten, i forkynnelsen og i sjelesorgen. Den skal ikke utøves bare av presten, men er en del av tjenesten som er betrodd alle troende.

En tjenende kirke er ikke bare den personlige omsorgen som foregår i menighetspleien, diakonatet, ungdomsgruppa eller i diakonale institusjoner. Den er så absolutt det, og må aldri slutte å være det. Men en tjenende kirke er også enkeltmennesker som tar med seg og praktiserer sitt ansvar i samfunnet, som politikere og som velgere. Så blir spørsmålet: Tar vi denne tjenesten på alvor?

Jeg kan ikke se at det er rett forvaltning når vi opplever en så stor offentlig fattigdom samtidig med den private rikdommen vi er vitne til. Når skoler råtner og det ikke er penger til å kjøpe bøker, når skoleledelsen ikke kan tilsette vikarer og det igjen går ut over de svakeste elevene; når pleie- og omsorgssektoren utarmes ved for få fagstillinger og fagstillinger som er oppdelt i småbrøker for å få turnusen til å gå opp og budsjettene til å balansere, - samtidig med at vi privat bygger større og finere hus og hytter, kjøper større og flottere biler og båter og reiser verden rundt på feriereiser, da kan det ikke være riktig forvaltning av ressursene. I tillegg til disse forholdene, må vi også ta med oss undersøkelser som viser at det både blir flere fattige og flere rike i samfunnet vårt. Forskjellene øker.

Jeg snakker ikke partipolitikk inn i dagens situasjon. Dette er en utvikling som har skjedd over mange år og med skiftende regjeringkonstellasjoner. Det er vår oppgave som velgere både å presse og å støtte politikerne til å gjøre de rette prioriteringene. Det er vårt ansvar, for vi får de politikerne vi velger!

En åpen folkekirke.

Vi hører ofte det blir sagt: "Jeg er for en åpen kirke," som om en distanserer seg fra noen som ikke skulle være det. Er det noen i Den norske kirke som ikke er for en åpen kirke? Motstykket til en åpen kirke vil være en kirke som i tillegg til dåpen også stiller visse krav for inngåelse og opprettholdelse av medlemskap, f.eks. opplevde vi i Sør-Afrika for 30-40 år siden at nattverden ble kalt "ikvarta" fordi kirkemedlemmene skulle delta i den hvert kvartal for fortsatt å få være medlemmer. Vi ønsker alle en åpen kirke, og at den fortsatt skal være en folkekirke. Kirken må etter sitt vesen være åpen. Ingen som ønsker å ta del i menighetens samling, skal stenges ute.

Er det da ingen terskler? Jo, det er en, dåpen. Dåpen er ikke bare en fin seremoni, en navnefest. Den er "badet til gjenfødelse og fornyelse ved den Hellige Ånd". Luther ber oss leve i dåpen hver dag, drukne den gamle Adam ved daglig anger og bot. Nåden som gis oss i dåpen, er fri, men den forplikter oss til å leve i den.

Det at kirken er åpen, kan ikke stå isolert. Det må ses i forhold til de andre delene av kirkens hovedmål: en bekjennende, misjonerende og tjenende kirke. Disse utsagnene kvalifiserer åpenheten, på samme måten som "åpen folkekirke" setter rammer som de andre målene må praktiseres innenfor.

Så kan en spørre om det i kirken skal være grenser for det som får komme til uttrykk. Ja, det bør være grenser. Grensene bør avgjøres av spørsmålet om dette er tiltak som tjener formålet om at kirken skal være bekjennende, misjonerende og tjenende. Dersom vi kritisk prøver alt vi gjør på dette spørsmålet, vil vi se at det aller meste vil bli godkjent, mens noe vil bli vurdert til å motarbeide formålet. Kanskje er det da ikke det nye som faller igjennom, men det gamle som har overlevd seg sjøl.

Å være en åpen folkekirke dreier seg ikke bare om holdninger og inkluderende handlinger. Det dreier seg også om tilgjengelighet. Hvordan kan en være deltaker hvis en ikke kommer inn, eller hvis en ikke hører det som blir sagt? Hvordan kan en komme til kirke, hvis en trenger skyss eller følge, og ingen stiller opp?

Å være en åpen folkekirke betyr at kirken skal være åpen for dem som trenger den. Vi tolker gjerne dette slik at "noen" skal være der for å "betjene" "folket". Men det blir en service-kirke der de mange kjøper tjenester av de få. Kirken må være noe mer. Den må være et sted der Gudsfolket hjelper hverandre. Som døpte medlemmer av det allmenne prestedømme, er det et ansvar som hviler på oss alle. Ingen kan kreve bare å bli betjent, nei, vi skal tjene hverandre.

Kirke/stat.

I mars dette år la det Kirkeråd-oppnevnte kirke/stat-utvalget fram sin innstilling etter 4 års arbeid. Det er grunn til å takke utvalget under ledelse av prost Trond Bakkevig både for det arbeidet det la fram, og for den innsatsen de senere har gjort for å gi innføring i materialet og for deltakelsen i den offentlige debatten.

Kirkerådet ønsket at saken skulle få en foreløpig behandling på årets Kirkemøte, der det kunne legges en framdriftsplan for videre arbeid. Utredninger og utvalgsarbeid er ressurskrevende, derfor ville vi vite om det var grunnlag for å gå videre. Ut fra 1970-tallets avvisning av Sivertsen-kommisjonens konklusjon om å skille stat og kirke, tok Kirkerådet det ikke for gitt at Bakkevig-utvalgets innstilling ville få bifall.

På tross av all kritikken Kirkerådet har fått for høringsprosessen, er jeg glad for at vi satte den i gang. Den har fått mange til å oppdage at læren om kirkeforståelse ikke bare er interessant, men at den er av grunnleggende betydning for hvordan vi organiserer kirken. De stiller spørsmålet: "Hvilken kirke vil vi ha?" Dette spørsmålet skal vi arbeide med her på Kirkemøtet. Så er det viktig at alle arbeider videre med dette, slik at vi er i stand til å ta standpunkt når vi igjen blir bedt om å uttale oss.

Når det gjelder innholdet i høringsvarene, har jeg ikke lest alle, men mange. Det har gitt meg inntrykk som jeg vil oppsummere slik:

1. Når så mange av menighetsrådene ikke ønsker å endre forholdet kirke/stat, sier det noe om at kirken stort sett fungerer på lokalplanet. Dette er svært gledelig og en viktig forutsetning i det videre arbeidet med reformer.

2. Når så mange av høringsinstansene på regionalt og sentralt nivå ønsker endringer, henger det kanskje sammen med at de klarere ser ulempene den sammensatte og uklare styringsstrukturen på topplanet fører med seg. Vår nytilsatte generalsekretær i Mellomkirkelig råd, Olav Fykse Tveit, var inn på noe av dette i en artikkel i tidsskriftet Kirke og Kultur. Han omtaler det at vi har to demokratiske system med styringsansvar for Den norske kirke som "ei form for dobbel demokratisk, synodal ordening i Den norske kyrkja. Vi har både det demokratiserte kongelege kyrkjestyret (Storting og kommunestyre) og det kyrkjelege demokratiet med dei kyrkjelege organa som er valde spesielt for å vere det." Han konkluderer bl.a. med: "Dagens bobbeltordning fremjar heller ein maktkamp der ein på ulikt hald kan utnytte det spelerommet den doble ordninga inneber, med uklære roller. Det gagnar i lengda korkje stat, folk eller kyrkje."

3. Bare 41% av høringsinstansene har svart nei på spørsmålet om de støtter forslaget om en ny ordening for Den norske kirke slik utvalget har utformet det. Av disse 41% har svært mange, kanskje de fleste, gitt uttrykk for at de ønsker at det skal arbeides med reformer. Når en holder dette sammen med de 34% som ønsker endringer i forholdet mellom kirke og stat, er det oppsiktsvekkende. Det pålegger Kirkemøtet en klar forpliktelse til å gå videre. Kirkemøtet kan ikke endre §2 eller andre paragrafer i Grunnloven. Det er et religionspolitisk spørsmål som avgjøres i Stortinget, og der vi som medlemmer av Den norske kirke skal være aktører i den offentlige debatten. Nei, Kirkemøtet må arbeide for reformer i kirken. Hvordan vi skal gå videre med det, er den store saken på dette Kirkemøtet og skal ikke utdypes nærmere her.

Ny Bønnebok

Den 10. oktober inviterte Verbum forlag til pressekonferanse, der de presenterte den nye bønneboken som både er trykt som vedlegg til Salmeboken og som egen bok. En komite under ledelse av biskop Finn Wagle har utarbeidet forslaget, Kirkerådet har godkjent den som Den norske kirkes offisielle bønnebok og den er utgitt av Verbum forlag. Bønneboken

erstatte den domprost Gustav Jensen utarbeidet som vedlegg til Landstads salmebok, og følger tradisjonen for alle salmebøker fra Kingos tid.

Bønneboken har gjennom tidene hatt en svært stor betydning for andaktslivet i norske hjem. Det er mitt ønske og mitt håp at den nye bønneboken, sammen med salmeboken, skal finnes og være i daglig bruk i alle kristne hjem i Norge. Det er noe som vil sette spor for generasjoner framover.

Jeg vil avslutte med en bønn fra denne bønneboken. Bønnen er formet av Martin Luther, oversatt og tatt i bruk i Katolsk bønnebok fra 1990.

Kirkens enhet

Evige og barmhjertige Gud, du som er fredens, kjærlighetens og enhetens Gud, deg bønnfaller vi, hellige far: La din Hellige Ånd samle alt som er spredt, og forene og gjenskape alt som er splittet. Gi at vi må omvendes til din enhet, søke din eneste og evige sannhet og forsake all strid. Så vi blir ett hjerte, én vilje, én kunnskap, én ånd og én erkjennelse. Og la oss så i full åpenhet for Jesu Kristi åsyn lovprise og takke deg med én munn, ved ham, vår Herre Jesus Kristus, i Den Hellige Ånd.
Amen

Statsråd Valgerd Svarstad Hauglands hilsen

4. november 2002

Kjære medlemmer av Kyrkjemøtet!

Det er ei glede å helsa dykk som nye representantar som saman skal utgjera Kyrkjemøtet dei neste 4 åra. Eg vil tru at de er spente på oppgåvene som ventar dykk. De er engasjerte kyrkjefolk i eigne kyrkjelydar og i eigne bispedømme. No har de og fått eit viktig oppdrag for kyrkja sentralt. Ein ser alltid nye perspektiv ut frå kva ståstad og utsyn ein har. Derfor er all den erfaring de har frå andre arbeidslag også viktig inn i eit nytt styringsorgan. De representerer heile kyrkja, heile det spektrum av meiningar og haldningar som pregar folkekyrkja. Saman gjer de henne til det fargerike og spanande fellesskapen ho er. Mange fylgjer med i arbeidet de vil gjera desse dagane fordi det de gjer er viktig. 86% av det norske folket høyrer heime i kyrkja, og dei aller fleste er i nær kontakt med ho ofte eller sjeldan i livet.

Ein kan ikkje seie om dykk som om Stortinget; Alle makt i denne sal. Kyrkjerådet har greia ut kor makta er i Den norske kyrkja. Utgreiinga syner at makta i kyrkja ligg i fleire ulike organ. Når all makt ikkje er i denne salen, så er det ikkje berre fordi vi og har andre kyrkjelege organ. Det ligg også ansvar og mynde i Stortinget og hos Kongen. – Endå om Hans Majestet har delegert mykje av styringsretta si til dykk – og til meg. Kyrkje/stat-utgreiinga er mellom dei sakene dette Kyrkjemøtet skal drøfta, og det er vel denne saka som vekker størst

merksemd i år. Den førebels høyringa har det vore ein del publisitet om. Om vi ikkje visste det før, veit vi i alle fall no at dette er spørsmål som treng grundig utgreiing på mange plan. Eg har sagt at vi treng ein offentleg kommisjon som skal arbeida vidare med spørsmåla. Det vil eg fylgja opp. For meg er det viktig å lytta til kva kyrkja sjølv seier. Difor vil dei drøftingane som skal gå føre seg her, ha innverknad på kva mandat kommisjonen får. Samansetninga av kommisjonen er sjølv sagt heller ikkje klar, men eg har merka meg at ungdommen vil vera representerte. Og det skal dei bli. Det lovar eg. Fleire lovnader om mandat og samansetting kjem ikkje i dag.

Eg har gledd meg til å helse dykk i dag, og for å fortelja om Stortingsmeldinga: Trusopplæring i ei ny tid, om reform av dåpsopplæringa i Den norske kyrkja. Kyrkjemøtet 2001 gav si støtte til konklusjonane frå det regjeringsoppnemnde utvalet som leverte innstillinga; Til eit liv i tru og tillit. Utvalet meiner at Kyrkja treng ei dåpsopplæring som må sikra at alle døypte får eit tilbod om systematisk, samanhengande opplæring på 315 timar, frå dåp til fylde 18 år. I vedtaket frå Kyrkjemøtet 2001 heiter det:

”Dåpsopplæring er hele menighetens oppgave. Menigheten er kalt til å være et lærende fellesskap der alle lærer av hverandre. Den mer spesialiserte dåpsopplæringen må skje innen en slik ramme. Dette stiller store krav til prioritering og organisering i menighetene.”

For meg som kyrkjeminister er det viktig at kyrkja har uttalt seg så eintydig i denne viktige saka. Regjeringa støttar opp om kyrkja sine egne vedtak. Går det som vi vil, er grunnen no lagt for denne ”meir spesifiserte dåpsopplæringa”. Reformforslaget inneber eit av dei mest omfattande tiltaka i kyrkja sidan 1739, då skulen blei innført for å læra folket sjølv å lesa Guds ord og katekisma. Dersom Stortinget sluttar seg til meldinga, vil kyrkjelydane over fem til ti år få ressursar til å prioritera og organisera seg til ei styrkja dåpsopplæring. Dette vil føra til at heile kyrkjelyden vil veksa i kunnskap om det som Gud gir oss i dåpen. Det vil påverka livet i kyrkjelydane i ein grad som vi i dag ikkje kan spå om. Det ein kan spå om, er at dersom denne reforma ikkje alt frå starten av er å sjå ute i kyrkjelydane, vil kampen om ressursane bli ganske vanskeleg. Ressursane må ikkje bli liggjande å gjæra i eit esande sekretariat.

Den norske kyrkja står framfor levande, krevjande og flotte utfordringar! Vil kyrkja makta det? Det er grunn til å spørja, og det med alvor. Det som skulen hadde meir enn 200 år på å arbeida fram metode og innhald i, vil kyrkjelydane makta å byggja opp det? Denne opplæringa var i realiteten pålagt alle born fordi det fylgde med plikten til skulegang.

Eg trur kyrkja vil klara det. Dåpsprosenten tyder på at mange framleis kjenner seg knytt til kyrkja. Dei fleste stader er talet på konfirmantar eit uttrykk for at kyrkja framleis både driv eit godt arbeid i opplæringa og at ho stiller i god konkurranse med andre alternativ. Kyrkja har tatt på alvor ansvaret sitt for kyrkjeleg dåpsopplæring med motivering og truskap sidan 1969. Når eg tillet meg å spørja så alvorleg om kyrkja maktar denne utviklinga, så er det fordi eg dermed gir uttrykk for at eg veit at reforma vil krevja mykje. Ho vil krevja omstilling, motivering og innsats i møte med eit realistisk ressurstilskott. Men så vil og denne reforma gi kyrkja mykje! Kontaktflata vil bli breiare, trongen til å lytta og fornya seg vil auka, forståinga av kva evangeliet er for barn og unge vil få eit djupare og vidare innhald. Gjennom denne utviklinga der kyrkjelydane gir og får, kan folkekyrkja haldast ved like og utviklast som ei levande folkekyrkja. Denne dåpsopplæringa er likeså viktig, kanskje viktigare, for kyrkja si framtid, enn det organisatoriske tilhøvet mellom kyrkje og stat. Ho vil styrkja substansen og innhaldet til kyrkja vår – og det må, uansett organisering, vera det bærande.

Ein annen grunn til at eg har stor tru på at kyrkja skal klara utfordringane med dåpsopplæringa, er når eg ser alle dei unge i kyrkja som vil vera med på å prega dette arbeidet. Dei har hatt dykkar eige kyrkjemøte der dei sette viktig søkelys på kyrkja sitt virke. Det gjorde stort inntrykk på meg korleis dei prega opninga av kyrkjemøtet i fjor; ikkje med skrik eller støyande tale, men svært talande med stille og symbolsk innlevering av dokumenter. Her er det handling, ikkje alle papir og utgreiningar som er viktige.

Så er det krefter som ikkje vil støtta oss i denne satsinga. Vi er jo blitt eit fleirkulturelt samfunn, blir de hevda. Dessutan står skilje mellom stat og kyrkje for dør, legg ein til. Då treng vi verken trusopplæring eller kristen formålsparagraf, seies det. Min påstand er det motsette. Fordi vi blir eit meir og meir fleirkulturelt samfunn, treng vi opplæring i vårt eige verdigrunnlag og vår eiga tru. Er vi trygge på vårt eige, er vi og trygge i møte med andre kulturar og religionar. Kjenner vi ikkje til vår eiga tru, blir vi usikre i møte med andre kulturar og religionar. Arbeidet kyrkja driv er førebyggjande på mange måtar.

Nyleg gjorde Stortinget vedtak om å sikra kapitalen i Opplysningsvesenets Fond mot inflasjon. Eg ser på Opplysningsvesenets Fond som kyrkja sin eigedom og meiner vedtaket i Stortinget er viktig for kyrkja, særleg på lang sikt. Vedtaket inneber at realverdien av fondet skal sikrast i åra framover. Sjølv om det er utviklinga i finansmarknaden som vil avgjera om vi lukkast med dette, er eit viktig prinsipp vern av verdiane i fondet no nedfelt i lova. Dermed kan ikkje eit fleirtal på Stortinget fyrst kutta i budsjettforlag til løyvingar til kyrkja for seinare å finansiera nye tiltak over fondet, slik dei gjorde i fjor. Då kutta dei 30 prestestillingar og løyvinga til fellestråda med ca. 20 mill., for i neste omgang å bruka fondsmidlar til 30 prestestillingar og 10 diakonstillingar. Eg er glad for stillingane, men ikkje i finansieringsmåten.

Kyrkja har ein krevjande økonomi. 2/3 av kyrkja sin økonomi kjem frå kommunane, og dei slit. På godt og vondt speglar ordninga kyrkja sin lokale karakter, nærleiken på grasrotplan mellom kyrkjelyd og kommune. Eg veit at den lokale kyrkjeøkonomien er tung og krevjande mange stader. Øyremerkinga til fellestråda er bra, men slit gjer de likevel.

Talet på tilsette i kyrkja som Kyrkjerådet peiker på i opptrappingsplanen, må sjåast i samheng med meldinga om trusopplæring i ei ny tid. Dei 70 nye prestestillingane dei to siste åra var naudsente om avtalen om prestane sine fridagar skulle bli ein realitet. Eg er glad dei kom på plass, samstundes med dei 10 nye diakonstillingane. Det er og gledeleg at prestane fikk ei betring i løna si. Det er bra for prestane i dag, men ikkje minst og med tanke på rekruttering til yrket. Der det knip som verst no, med tanke på dåpsopplæringa og bemanninga generelt, er trongen for fleire stillingar innan diakoni og undervisning. Reforma sine krav om ei bratt utvikling aktualiserer dette ytterlegare. Her er utfordringane store, både når det gjeld utdanning og rekruttering. Dei 5 millionane som regjeringa i år har foreslått til dåpsopplæring, skal gå til forsøks- og utviklingstiltak og som tilskot til stillingar innan den kyrkjelege undervisninga. Rekrutteringstiltaka skal og vurderast. Så skal de drøfta kvalifikasjonskrav for kateket, diakon og kantor. Vi er i gang!

Til slutt: Til lukke med ny – førebels berre utnemnd – biskop i Tunsberg! Når det kyrkjelege votum så klart syner at kyrkja ynskjar å utvikla likestillinga mellom kjønna på alle nivå, var det ei stor, faktisk også personleg, glede å foreslå for Hans Majestet at Laila Riksaasen Dahl vart utnemnd. Andelen kvinnelege prestar som arbeider i kyrkjelydane i dag er om lag 15%, kvinnelege prostar om lag 10%, og med to kvinnelege biskopar går det rett veg! Men ein må framleis arbeida for ein god balanse mellom kjønna, både i presteskapet og i dei andre

yrkeskategoriane i kyrkja. Dette er ei side ved rekrutteringsarbeidet som må fortsette å utviklast.

I 1. Mosebok kap. 16 v. 13 seier Hagar: ”Du er Gud som ser.” For ho sa: ”Kan det vera råd at eg har sett skimten av han som ser meg?” Vi har alle trong for å sjå og bli sett, både av Gud og av folk rundt oss. Ein prest eg kjenner sa til sin biskop: ”Det viktigaste du kan gjera som min biskop er å sjå meg.” Biskopen og hans medarbeidarar arbeidde med korleis dei skulle sjå prestane og dei andre på ein god måte. Vi har ulike oppgåver i kvar våre posisjonar. Eg ynskjer å sjå Kyrkjemøtet, og eg vil lytta til kva de seier og meiner. Som kyrkjeminister er mi oppgåver å leggje til rette for gode rammevilkår for kyrkja. Det vil eg framleis kjempa for. Men det viktigaste, trass alle utfordringar og problem, er å bli sett av Gud.

Eg vil ynskje dykk lukke til med Kyrkjemøtet. De skal arbeida med mange, viktige saker. Det skal bli spanande og interessant å fylgja dykk! Lukke til!

H.M. Kong Haralds tale

4. november 2002

Kjære Kirkemøte-delegater,

Søren Kierkegaard sier et sted: ”Skulle jeg ønske meg noe, ønsker jeg meg ikke rikdom, ære eller makt, - men mulighetenes lidenskap. Det øye der evig ungt og evig brennende ser muligheten.” Noe av den holdningen har jeg fornemmet gjennom dagens samvær med dere som utgjør kirkens fremste lederskap. Her er det mange som ser muligheter og som er optimister på kirkens vegne.

Det er i den sammenheng spesielt hyggelig å se det store antall unge Kirkemøte-medlemmer som er villige til å ta på seg ansvar og krevende oppgaver. Vår folkekirke er preget av et sterkt frivillig engasjement, både i menighetsråd, fellesråd og i det rike organisasjonslivet. Jeg vil ønske alle kirkens frivillige lykke til med store og viktige oppgaver.

Da kirke/stat-utvalget la frem sin innstilling tidligere i år, ble det understreket at spørsmål om kirkeordning, religionspolitikk og verdier griper dypt inn i den enkeltes og fellesskapets liv. Kirken er bærer av tradisjoner og verdier som betyr mye for folk. I bygd og by er kirkene viktige møtesteder i både sorg og glede. Men kirken har gjennom hele sin historie i vårt land vært i endring, og nå utfordres kirken på nytt gjennom den utvikling vi har sett mot et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn. Som kirkens øverste organ har Kirkemøtet et spesielt ansvar for å legge til rette for samlende løsninger også i dette spørsmålet.

I et samfunn preget av religiøst og kulturelt mangfold er spørsmål om tro og livssyn, identitet og tilhørighet grunnleggende. En trygg forankring i egen tro og i egne kulturtradisjoner er en forutsetning for en åpen og tillitsfull dialog med mennesker som har et annet livssyn og en annen tro. Det må derfor være en viktig satsing i årene som kommer å prioritere dåpsopplæringen. Det vil utvilsomt gi grunnlag for utvikling og trygghet på egen identitet.

I vårt land har den kristne tro levd i folket i over tusen år. Fortellingene om snekkersønnen fra Nasaret har preget vår kultur og er en del av den tradisjon vi bærer med oss. Fortellingene gir oss inspirasjon til å stå på de svakes side, bekjempe fattigdom, arbeide for fred og

forsoning og vise praktisk solidaritet ved å elske våre medmennesker. Det er derfor en sentral oppgave å gi fortellingene fra Bibelen liv. Slik kan de fortsette å være en del av våre kulturarv og samtidig være et utfordrende møte med budskapet om kjærlighet og solidaritet. Jeg tror at vi alle, både unge, foreldre og besteforeldre, har forventninger til kirken når arbeidet med reform av dåpsopplæringen nå tar til. Med våre spennende bibelfortellinger og vår rike salmeskatt har vi mye å gi videre til barn og unge.

Som kirkens folk har dere et viktig oppdrag å bære fram. Og selv om dere innimellom kan kjenne at motbakkene kan være tunge å gå, må det også være mye å glede seg over. La meg i den forbindelse få minne om ordene til Dietrich Bonhoeffer: ”Optimismen er grunnet i Guds skapermuligheter. Optimismen er en kraft til å bære tilbakeslag; en kraft som aldri overlater fremtiden til din motstander.”

Takk for en interessant dag og for gode og meningsfulle samtaler!

Jeg vil få ønske Kirkemøtet lykke til i møte med de store utfordringene som vil prege denne fireårsperioden, og ønske Guds velsignelse over den tjenesten den enkelte står i.

Kirkerådsdirektør Erling J. Pettersens tale

4. november 2002

Deres Majestet, ærede statsråd, fylkesmann og ordfører, kjære gjester fra inn- og utland, kjære Kirkemøtedelegater

Poesiens språk er som regel mer presist og innholdsmettet enn de prosaøvelser som vil prege dagene vi har foran oss på Kirkemøtet.

Derfor skal jeg ramme inn min hilsen med to dikt. En av Kirkemøtets delegater, Knut Lundby, ble forleden spurt av Aftenposten om å dele et dikt med avisens lesere. Han fant frem dette, av Jan Erik Rekdal:

*Når kirken glir på isen
bryter Kristus den opp
med sitt brennende skrog
med kjølvann varmt av forsoning*

Knut Lundby utdyper hvorfor han valgte akkurat dette diktet noen uker før han for første gang møter i kirkens øverste forsamling:

”Jeg ser jo at kirken ofte glir på isen, gjør og sier ting som ikke alltid kommuniserer så godt med folk som til og med kan være dens egne medlemmer. Derfor synes jeg dette diktet er flott. Her bryter Kristus frem som den viktigste, viktigere enn kirken som organisasjon og det den kan foreta seg på glattisen, is som må brytes opp.”

De siste ukene har dette diktet levd i meg, sammen med et sitat av den svenske teologen Gustav Wingren. I det året vi snart har bak oss, med sterkt fokus på forholdet mellom kirke og stat og med en helt fersk stortingsmelding om trosopplæring, har sitatet blitt stadig mer aktuelt. Wingren spør hva som er konstituerende for kirken. Det er ikke embetet ”eller någon

på visst sätt fixerad kyrkoordning”, sier han, men evangeliet og dåpen. ”Kyrkans medlemmer är de döpte människorna, som tror på ordet og lever sitt vardagsliv i världen.”

Biskop Rosemarie Köhn sier i sin sterkt personlige bok ”Håpstreet” at vi så ofte blir opptatt av spørsmålet Hvem utgjør kirken? – og veier tro, engasjement og atferd. Hun har også funnet hjelp hos en svensk teolog, Einar Billing, som er mer opptatt av spørsmålet: Hvor er kirken? Og han svarer: ”Kirken er der hvor Guds kjærlighetsgjerninger skjer.” Å flytte fokus fra hvem til hvor er befriende, sier Hamar-biskopen.

Jeg tror hun har rett. Hun griper også til poesien, og gir oss diktet ”Sterk kirke” av Svein Woje, som jeg vil avslutte med. Ta det gjerne med når dagene på møtet blir lange og nettene tilsvarende korte. Les det – sammen med Jan Erik Rekdals dikt – for å gripe saken bak sakene.

*Jeg ønsker en sterk kirke
så sterk at den bare er til for
de svake.
Så modig at de redde retter seg opp.
Der ingen skal tale om kjærlighet.
Bare leve den ut.
Rekke den ut.*

*Jeg vil en klippefast kirke
som gror på stengrunn,
brer tepper av mose over
alt det er brist i,
er mykt
for den som kommer
barføtt mot oss.*

*En kirke der bordet alltid er dekket
og noen venter deg hjem
uten å spørre
rekker deg vin og brød.
Bror-søster, du har vært borte så lenge!*

Vi ønsker hverandre et Kirkemøte 2002 med et kjølvann varmt av forsoning.

Hovedforedrag ved Erling J. Pettersen

5. november 2002